

# SOPRONI FÜZETEK 2017.

Szerkesztette: Zentai László

# Soproni füzetek 2017.

Művészeti antológia

## **A Szerkesztőség tagjai:**

Bősze Balázné Kenesei Irén, ifj. Bősze Balázs, Dr. Hegyi Ferenc,  
Keresztény Richárd, Dr. Kovács András, Dr. Ifj. Sarkady Sándor,  
Schey Andrásné, Szabó Miklós, T. Horváth József

Főszerkesztő: **Dr. Zentai László**

A borító **Csóka Zsuzsa: Szent Péter esernyője** című domborművének felhasználásával, Berkics Miklós tervei alapján készült.

Felelős kiadó: **Dr. Hegyi Ferenc**  
(Kulturális Egyesületek és Baráti Körök Szövetsége)

Tördelés, tipográfia és képszerkesztés: T. Horváth József  
Fotók: Horváth Endre

A kötet megjelenését támogatták: Sopron Megyei Jogú Város Önkormányzata,  
Barankovics Alapítvány, Győr-Sopron-Ebenfurthi Vasúti Társaság,  
FORENO Kft.

Példányszám: 400 db  
ISSN 0138-9963

Nyomdai munkák: FORENO Foglalkoztatási  
és Rehabilitációs Nonprofit Kft.

Felelős vezető: **Földes Tamás**

SOPRONI FÜZETEK  
2017.

MŰVÉSZETI ANTOLÓGIA



IN MEMORIAM

KUBINSZKY MIHÁLY  
(1927–2016)



SOMFALVI GYÖRGY

## A TANÍTVÁNY, A MUNKATÁRS NÉHÁNY EMLÉKE KUBINSZKY MIHÁLYRÓL

A Nyugat Magyarországi Egyetem Építéstani Tanszékének volt vezető professzora, Dr. Kubinszky Mihály, életének 90. évében 2016. október 17-én elhunyt.

### Néhány adat

Kubinszky Mihály a Budapesti Műszaki Egyetem Építészmérnöki Karán 1950-ben szerzett építészmérnöki oklevelet. Mint fiatal építészmérnök az építőiparban kezdett el dolgozni, és 1957-ig soproni és Győr-Soporon megyei építkezések építésvezetője volt.

1957-ben került az akkori Erdőmérnöki Főiskola Építéstani Tanszékére, mint egyetemi tanársegéd, és ott dolgozott oktató –adjunktus, docens, egyetemi tanár–beosztásokban nyugdíjba vonulásáig.

Egyetemi tanárrá 1976-ban nevezték ki.

A tanszék vezetését Dr. Winkler Oszkár professzor nyugdíjba vonulása után vette át 1975-ben.

Kubinszky Mihály 1995. év végén 38 év „szolgálat” után nyugdíjba vonult. Nyugdíjba vonulása után professzor emeritusként egészen haláláig tevékeny maradt.

1998-ban az Egyetem legmagasabb kitüntetését, a „doctor honoris causa” címet, és oklevelét kapta meg.

E sorok írója a Soproni Egyetemen tanult, mint egyetemista az elméleti és gyakorlati órákon találkozott először Kubinszky Mihállyal. A munkatársi kapcsolat 1964 szeptemberében kezdődött, akkor lettem oktató az építéstani tanszéken és együtt dolgoztunk 1995-ig. Harmincegy évet dolgoztunk együtt. Sok minden történt!

Munkába állásomkor az Építéstani Tanszék akkori vezetője – Dr. Winkler Oszkár és a többi tanszéki dolgozó – olyan békés, családias, problémamentes közösséget biztosított, hogy abba beilleszkedni egyszerű volt, és tanulva tudtam dolgozni!

Oktatói tevékenységem első pillanatától Kubinszky Mihály maga mellé vett, segített, tanácsokkal látott el, szakmai előrehaladásom lépcsőit kijelölte és szigorúan számon kérte azok teljesítését. Valójában mindig együtt voltunk, eleinte „plusz egy fő” helyzetben voltam, később mikor már nemcsak segítettem, hanem önállóan végeztem feladatrészeket, illetve egész feladatokat, akkor teljes felelősséget vállaló társ lettem.

A közösen eltöltött harmincegy év sok érdekes eseménye közül „néhány aprót” a teljesség igénye nélkül – szubjektív válogatással–, témákra bontva, megosztok a Tisztelt Olvasóval. Azt remélem, és szeretném, ha az Olvasó által ismert kép Dr. Kubinszky Mihályról írással kiegészülne, gyarapodna, mert az ő általa végzett emberöltőnyi, oktatói, kutató– és tudományos munka, az apró részletek megismerésével még teljesebbé válhat!

### Oktatás

Az 1957 évben az Erdőmérnöki Főiskolán induló faipari mérnökképzésnek még nem volt kiforrott tanmenete. Kezdetben az első két félévben a tanmenet majdnem teljesen megegyezett az erdőmérnök képzés tanmenetével.

Az igények és a gyakorlati életből jövő kívánalmak és követelmények a kezdeti tantervet kisebb-nagyobb változtatásokkal fokozatosan alakították, egyes tantárgyak más szemeszterekbe kerültek, az óraszámok is változtak, új tantárgyak indultak.

Az Építéstani Tanszék a főiskola átszervezésével Faipari Mérnöki Karhoz került, így a végleges tanmenet kialakításában tevékenyen részt vett a tanszék.

A Szabadkézi rajz, a Bútortörténet és a Faipari üzemek épületei, mint új tantárgyak kerültek a végleges tanmenetbe az Építési anyagok és szerkezetek valamint az Épületszerkezetek méretezése tárgyak mellé, amelyeket az erdészeti karon is oktatott tanszék.

Kubinszky Mihálynak nagy szerep jutott, kidolgozta az új tantárgyak elméleti és gyakorlati tematikáját „lepróbálta azokat” és tanszékre kerülésem után közösen, sikerrel végeztük az oktatást. Először csak, mint tanársegéd „ügyeskedtem” mellette, később már egyedül csináltam a gyakorlatokat, majd sorra kerültek előadások is.

Az oktatás Kubinszky Mihálynak hivatás volt, ha nem volt a tanteremben, akkor is tudta, hogy mi történik és mi történt. Az órákra mindig készült, a szakfolyóiratok rendszeres átnézése során kis cetlikre írta fel jegyzeteit az új anyagokról, az új szerkezeti megoldásokról vázlatokat készített, és beépítette azokat előadásaiba. Négy idegen nyelven (német, angol, francia, olasz) beszélt, olvasott, írt!

A „száraz” Építési anyagok és szerkezetek tantárgyat a hallgatóság öröme az építés kivitelezői éveinek gyakorlati tapasztalataira és emlékeire visszagondolva színesen adta elő, sok munkahelyen megtörtént „gyakorlati jó tanáccsal” kiegészítve és olyan előforduló szabálytalanságok ismertetésével, amire a gyakorlati életben oda kell figyelni. A hallgatókkal közösen történt helyszíni építkezések megtekintésekor az építkezésen dolgozó volt munkatársai ismerősként köszöntötték.

A tanterv kötött programjának „kiegészítésére”, „gazdagítására” mindig kész volt Kubinszky Mihály.

Az ügyesebb rajzos hallgatók részére szakköri foglalkozásokat szerveztünk. Rajzoltunk, festettünk, agyagoztunk. Ezeken a foglalkozásokon soproni művészek végezték a „szakmai” irányítást, mi pedig együtt tevékenykedtünk a hallgatókkal. Erdőmérnök hallgatók is jártak a szakköri foglalkozásokra, bár azoknál a rajz nem volt tanrendi tantárgy. A szakköri munkákból évenként zártkörű kiállítást rendeztünk.

Ilyen „kiegészítés”eredménye lett a belsőépítészeti tervezési feladat „becsem-pészése” az Épületszerkezetek méretezése tárgy gyakorlati feladatai mellé. Ezt külső, meghívott belsőépítész tervező segítségével oldottuk meg, aki vállalta a szakmai korrigálást. Több éven át „csendben” csináltuk ezt a „kiegészítést”! A hallgatók által készített terveket a tanszéki folyosó tablóin kiállítottuk. Mindenki láthatta mi folyik az oktatás vonalán a tanszéken. Sokan véleményt is mondtak, amivel segítettek, körvonalazódott, hogy ezzel új gyakorlati munkalehetőség lesz a végzett faipari mérnökök előtt, hiszen a belsőépítészet egyik fő anyaga a fa.

A belsőépítészeti tervezési témákból több alkalommal diplomatervezési feladatot is kiadtunk.

Több végzett faipari mérnök, végzés után az akkori Iparművészeti Főiskolát is sikeresen elvégezte.

(Szerényen és „halkan” írom le, de ez a belsőépítészeti „kiegészítés” indító csirája volt a napjainkban a Faipari Kar szervezetében sikerrel működő Alkalmazott Művészeti Intézetnek.)



Az általunk oktatott tantárgyakhoz rajzos névre szóló tervezési feladatokat kellett minden hallgatónak elkészítenie a félév során. Ezek különböző terjedelműek voltak. A kész feladatokhoz a rajzos tervlapokon kívül szöveges és számítási részeket is csatolni kellett. A feladatokat a gyakorlati órákon korrigáltuk, javítottuk Kubinszky Mihállyal. A korrigálásunk alapmódszere az volt, hogy a hallgató elképzelését követve javítottunk. Nem terveztünk a hallgató helyett! A hallgatók nagyon szerették ezt a módszert és a kiadott feladatokra sok esetben hoztak nagyon érdekes megoldásokat. Ezek a gyakorlatok a való élet tervezőirodai hangulatát idézték. A hallgatók élvezték a feladat készítését.

Az Épületszerkezetek vizsgán alkalmazott hat kérdéses módszert elfogadták a hallgatók. Ilyenkor az osztályzatot a helyes válaszok mínusz egy alapján határozta meg Kubinszky Mihály.

A vizsgán is mindig volt rajzos rész, néhányan minden évben mentegették magukat (főleg az erdőmérnök hallgatók közül), hogy nem tudnak rajzolni, de meggyőztük őket, hogy a párvonalas ábra több mint húsz perc „mese”.

A hivatalos, ill. tanrendi időn túl is mindig a hallgatóság rendelkezésére állt Kubinszky Mihály. Mikor erről beszélgettünk, azt mondta „ez így van rendjén, mert kötetlen a munkaidőnk”! Mellette én is átvettem ezt a „viselkedést”.

Minden témában segíteni próbáltunk, és elég sokszor meg is kerestek bennünket.

Az ifjúság szerette a professzor Kubinszky Mihályt. Tantárgyi előadásain, gyakorlatain mindig sok hallgató volt jelen.

Külföldi útjairól sokszor tartott vetített képes előadást többnyire az egyetemi Ifjúsági házban, nagy közönség előtt, nagy sikerrel. Ezekre az előadásokra érdeklődők sokan jöttek a városból.

A hallgatóság által rendezett szakestélyeken több alkalommal elnöki funkciót töltött be.

A végzős évfolyamoktól több alkalommal kapott oktatói munkásságát elismerő diszkorsót.

Néhány tanítványával még nyugdíjba vonulása után, élete végéig is kapcsolatban volt.

### **Műszaki ellenőrzések, tervezések, szakértések, kutatások**

A tanszékre kerülésem első pillanatában Kubinszky Mihály tudomásomra hozta, hogy nem bújhatunk el a világtól az egyetem vastag falai mögé. Az oktatás megfelelő szintű művelését csak akkor tudjuk végezni, ha követjük, ill. figyeljük, mi van, és mi történik a szakma világában, úgy az elméleti, mind a gyakorlati területeken.

A gyakorlattal való kapcsolatot nagyon fontosnak tartotta. „Minden mese” amit a katedrán elmondunk gyakorlati megfelelőségűnek és értékűnek kell lennie, mondta!

Ennek, úgy tudtunk megfelelni, hogy az oktatás mellett műszaki ellenőrzéseket végeztünk, pályázatokon indultunk, esetenként terveztünk, szakértettünk. Természetesen kutatást is végeztünk.

A műszaki ellenőrzések a gyakorlattal való tevőleges együttműködést biztosították, ezért nagyon hasznosak voltak. Ezen kívül az egyetemnek gazdasági előnyt jelentettek, a munkát végző személyeknek pedig illetménykiegészítést. A teljesség igénye nélkül a szerintem fontos ellenőrzéseink a következők voltak: Soproni Vasöntöde felújítása, Soproni Hőerőmű bővítése, Fedett uszoda tetőcseréje.

A műszaki ellenőrzéseknél kell megemlítenem a fertődi Esterházy műemlék kastély felújítását. E munkában Kubinszky Mihály 1957-től tevékenykedett és a kiviteli munkák műszaki ellenőrzése mellett ő végezte a felújítási munkák adminisztrációját is. A kastély később az egyetemhez került, akkor Józsa Béla tanszéki kolléga is bekapcsolódott a munkába és a tanszéknek kellett mindent elvégezni. Munkaköri feladat lett a korábbi műszaki ellenőrzés. Nagyon tanulságos volt ez a munka, épületszerkezeti, és építészettörténeti vonatkozásban.

A pályázatok közül a Vasúti perontető című pályázatunkkal nyertünk, Dr. Cselár Ödön műegyetemi statikus oktató kolléga volt a társunk. Nagy sikernek tartottunk, mert végső soron szorosán nem voltunk szakmabeliek.

Egy gyártott faház pályázaton is megvételt nyertünk. Tervezési munkáink is voltak. A tanszéki tervezésekben, amelyeket külső megbízók felkérésére végeztünk minden tanszéki kolléga részt vett. Alkalmanként másik tanszékekről is kértünk segítséget, elsősorban talajmechanikai, geodéziai és épületgépészeti tervrészekkel kapcsolatosan.



*Egyetemi 8 lakásos oktatói ház, Sopron Deák tér 12. Tervezte: Kubinszky Mihály 1967. Foto Kubinszky Mihály.*

Csak két nagyobb tervezési munkát említek, amelyek a tervezés idejében újszerűek (rétegelt-ragasztott faszerkezetű építmények) voltak. Az egyik a Tatabánya melletti M1-es autópálya feletti gyalogos felüljáró híd, a másik a Kaposvár melletti parkerdőben ugyancsak gyalogos híd tervezése. Sajnos egyik sem valósult meg. Tanulságos tervezések voltak, az egyetemi előadásokon hallgatóinknak bemutattuk a dokumentációkat.

Több tervet készítettünk az Egyetemünknek, ha valami építéssel kapcsolatos gondolat felmerült, az egyetemen mindig megkeresték a tanszéket, és kérték véleményünket! Ez az együttműködés még napjainkban is töretlen!

Magántervezői tevékenységet is folytattunk. Az építészeti részt Kubinszky Mihály tervezte, a statikai részeket (a szakmérnöki oklevél és a vezető tervezői jogosultság megszerzése után), és a tervek kívánalom szerinti megrajzolását én csináltam.

Kubinszky Mihály statikai tervezéssel nem foglalkozott, de nagyon jól „érezte a szerkezetek erőtanú viselkedését, és sok jó tanáccsal látott el bizonytalankodásaim esetén. A tervezett és megépült kilenc faszerkezetű kilátótornyomról szigorú kritikát mondott.

Végeztünk hivatalosan kutató munkát is. A gyártott faházkutatás az egész Faipari Mérnöki Kar feladata volt. E munkában a kar tíz tanszéke vett részt, és öt évig tartott. A koordinálást az Építéstani Tanszék végezte. Sok közös feladatunk volt ebben a programban, amit jól oldottunk meg, mert végső zárójelentésünket elfogadta megbízó.

### **Egyéb tevékenységek**

A vonat, a vasút, a fényképezés!

Kubinszky Mihályt kora ifjúsága óta vonzotta a vasút, a mozdony, a pályaudvarok és minden, ami a vasúttal kapcsolatos volt. A vasúttal kapcsolatosan mindent gyűjtött, dokumentált, rendszerezett. Mikor erről kérdezték azt nyilatkozta: „az építészeti élethivatásom, a vasút a hobbim”. A kettőt szerencsésen össze tudta kapcsolni miután az egyetemre került. A nagyobb munkaköri szabadság lehetőséget adott, hogy a hobbiját tudományá fejlessze.

„A vasutak építészete Európában” című első könyve a legújabb kori építészeti témából írt kandidátusi értekezéséből állt össze. A könyv német nyelven is megjelent.

Amikor én Kubinszky Mihály oktatótársa lettem, ennek a hobbinak csendes, de tevéteges résztvevőjévé váltam. Közös útjainkon „szaladtunk” a vonatok elé, hogy lencevegre kapjuk azokat, mert a gyűjteményből még hiányzott az éppen érkező vonat. Az érvényes menetrend mindig vele volt, így tudta, hogy, hol és mikor jön egy „kapitális” szerelvény. Miután kapott fényképezési engedélyt, szabadon fényképezhetett az ország összes vonalain, a pályaudvarokon és vasútüzemi épületekben. Ezek a fotós vadászatok kettőnk kapcsolatát nagyon gazdaggá tették.

A gondosan sorrendbe állított és feliratozott negatív és pozitív képekből több nagy albumot készített, és tudomásom szerint a műegyetem Vasút tanszékének adományozta. Az albumokban lévő anyag vasúttörténeti értéke szerintem felbecsülhetetlen és egyedül álló.

1987 évben Műemlékvédelmi házi szabályzatot készített a MÁV részére.

Odahaza kétszintes terepasztalt készített fiaival. Mozdonyok, kocsik, fordítókörong stb. volt a „Löveri Vasút Társaság” tulajdonában. A ház egyik szobája ezzel volt tele. Később kerti vasutat is épített.

### **A „szubjektív” válogatás végére**

Kettőnk között 12 év volt a korkülönbség!

Együtt dolgozásunk során mindig odafigyeltem arra, hogy ő az idősebb, a tapasztaltabb. Ez nem jelentett alárendelt helyzetet, a „kezdéskor” már tevétekenységünk mel-

lérendelt formájú volt, és később olyan oktatótársi kapcsolatunk lett, hogy a szakmai vitákon kívül többnyire mindenben egyet értettünk. Figyeltünk egymás tevékenységére, felszavakból értettük egymást, rákapcsolódtunk egymás gondolatfutására.

Természetesen azért szorított rajtam, ha lazultam. Mindig mondta a te érdekedben kell ezt és ezt csinálni, meg a tanszéknek is ez az érdeke. Visszagondolva igaza lett!

Korán volt szerencsém megismerni a családját, építészmérnök feleségét, Éva asszonyt, és három fiúgyermeküket. Lőveri házukban többször voltam vendég, először egyedül, majd házasságom után feleségemmel. Ezek a látogatások kölcsönösen 2015-ig ismétlődtek.

A sportot szerette, sokszor teniszeztünk a botanikus kerti pályán, úszni nagyon szeretett. A 90-es évektől több esetben, ha a munkánk engedte, a közeli ausztriai hegyeket is megmásztuk.

Szeretett jókat enni, nem volt válogatós, az evéssel kapcsolatos „háborús” hiányidőszakok reflexei örökre benne maradtak (bennem úgy szintén), így azután vallójában „mindenevő volt”.

A bridzs volt Kubinszky Mihály kedvenc kártyajátéka. A kötelező hétfői és nyaralási idő biztos programja volt a rokoni, ill. baráti társaságának. Nagy „csatákról” szokott hétfőnként mesélni.

Idővel megfiatalodott a társaságuk, és felségemmel játékosok lehettünk. Emlékezetes kétasztalos játékokon voltunk játékosok alkalmanként (születésnapokon, névnapokon). Nyugdíjba vonulásunk után „bridzs edzőtáborokat” szerveztünk évenként, Harkányban, ill. Keszthelyen.

Még 2015-ben is eljártunk kártyázni egy idős (oroszfogságot is megjárt) kedves soproni ismerőshöz Kubinszky Mihállyal és Langer Györggyel az evangélikus otthonba. Kéthetente, hetente játszottunk, sajnos ő is elment.

Kubinszky Mihály mindig dolgozott, ha valamit csinált, az előbb - utóbb közleményben, könyvben, kiadványban, rajzban megjelent.

Fáradhatatlan volt!

Szakmai tudományos szakterülete a modern építészet volt. Nyomtatásban megjelent közleményeinek száma meghaladja az ötszázat, mintegy harminc könyvet írt néhányat szerzőtársakkal, néhány könyvét idegen nyelvre is lefordították. Az összes hazai felsőoktatási intézettel kapcsolatban volt, nyelvtudása lehetőséget biztosított a külföldi egyetemeken, kutató intézetekben és építészeti irodákkal történő kapcsolat tartására és ezt ő kihasználta. Több külföldi egyetemen tartott rendszeresen előadást, külföldi tudományos rendezvényeken rendszeres résztvevője volt.

Építészeti- kritikai írásaira nagyon büszke volt. Mindig mondta, hogy kritikai írásaimmal védem a környezetet, mert a megépült épületek körülvesznek bennünket és az a környezetünk.

Közéleti, Sopron várossal kapcsolatos tevékenysége, valamint akadémiai tevékenysége sokak előtt ismert, erről nem teszek említést. Talán csak annyit, mindenhol jelen volt akkor, amikor kellett, és soha nem maradt csendben, ha úgy ítélte, hogy szólni kell, mert azzal segít!

Tudom, hogy nem mindenre tértem ki, és gondolom, sok minden hiányzik. Én ezeket válogattam össze, ezeket tartottam fontosnak. Ezzel akartam a Kubinszky Mihályról ismert képet gazdagítani, teljesebbé tenni.

A harmincnyolc évi oktatói munka, meg az utána eltöltött nyugdíjas „aktív” évek tették teljessé őt, az embert, aki hitében, hazaszeretetében, munkájában és magánéletében példamutatóan élt.

Több évtizedes munkáját a következő kitüntetésekkel ismerték el: Ybl Miklós-díj (1992.), Győr-Moson-Sopron megye Széchenyi Ferenc emlékdíja (1992.), MTA Mikó Imre díja (1998.), Sopron város Wälder József díja (1998.), majd Díszpolgári cím (2002.) és a 2003-ban az Országházban átvett Széchenyi-díj.

Nagyon sokat dolgozott, iskolát teremtett, maradandót alkotott, köszönöm a sorsnak, hogy vele dolgozhattam.

*Források: Soproni Szemle 2017. harmadik szám.*

*IHO-Vasút-Kubinszky.*

*Építéstani Intézet 1872-2012*

*(Nyugat-Magyarországi Egyetem Kiadó, Sopron, 2012.)*

HÁRS JÓZSEF  
(1925 - 2016)



TURBULY ÉVA

## KILENC ÉVTIZED

*Hárs József 90 éves*

Hárs József a Soproni Szemle szerkesztőbizottságának egyik doyenje, hosszú ideig szerzője, olvasószerkesztője, majd titkára. Betegsége miatt néhány éve már nem tud bejárni a szerkesztőbizottsági ülésekre, de máig aktívan dolgozik. Helytörténeti pályázatai minden évben előkelő helyezéseket érnek el. Ez év októberében ünnepli 90. születésnapját. A szerkesztőség ez alkalommal köszönti, és további, jó egészségben, aktív szellemi munkával eltöltött éveket kíván neki.

– *Megnéztem Jóska bácsi honlapját, gratulálok hozzá! Találtam életrajzi adatokat is, bár nem túl sokat. 1925. október 17-én született Sopronban, édesapja Hárs György építész. Kicsit többet szeretnék tudni édesanyjáról, a környezetről, ahol felnőtt. A testvérekről, hova járt általános iskolába. Milyen volt az élet ebben a családban, ahol az édesapa – tudjuk – nagyon keményen dolgozott. Ez hogyan hatott a gyerekekre? Erről szeretnék pár mondatot hallani.*

– Viktor fiam, aki a Sopron Anno oldal webmestere, készítette el a honlapomat. Ott sok információ található rólam és a munkáimról, irodalomjegyzéket is raktunk fel. A gyerekkorról egy visszaemlékezést írtam Anyánk és mi címmel. Egy példányát a levéltár őrzi, ott hozzáférhető.

– *Édesapja Hárs György, a város nagy építész nemzedékének egyik kiemelkedő képviselője. Mit kell a szüleiről tudni?*

– Édesapám 1898-ban született Doromlás-pusztán. Baján érettségizett a ciszterciek gimnáziumában. Apja, Hárs Richárd Selmecen végzett erdész volt, a kalocsai érsekség szolgálatában állt. Apámnak két húga volt, Marietta és Alice. Előbbi gyermeke a híres karnagy, Kodály-tanítvány, Katanics Mária, Alice pedig verseket írt. Apám az I. világháborúban egyetemi tanulmányait megszakítva bevonult, a huszárroknál szolgált. A diplomát ezért csak 1920 őszén szerezte meg. Ezt követően a rokon Kotsis Endre irodájában rajzolt, majd leendő apósa, Nagy Emil ajánlására került az Esterházy hitbizományhoz. 1926-tól önálló vállalkozása volt, majd később újra a hitbizománynak dolgozott, ahol lehetőséget kapott az önálló tervezésre is. Édesanyám Nagy Adél. Vele még Budapesten ismerkedtek össze.

– *Mikor házasodtak össze a szülei?*

– 1922. április végén. A megkérés Budapesten történt, de akkor apám már Eszterházán dolgozott. A hitbizomány irodáját csak később költöztették be a Templom utcai paloták egyikébe. Mivel anyám a lánykérés idején tüdőproblémákkal küszködött, a Tátrába küldték. Az orvosok sokáig ott tartották, ő pedig betegsége tudatában nehezen határozta el magát a férjhezmenetelre. Házasságkötésüket követően egy ideig a kastély szolgálati lakásában laktak, ezért az én születési helyemként is Eszterháza szerepel a hivatalos iratokban, bár a soproni kórházban jöttem világra. Édesanyámnak két ikerhúga volt, Erzsi és Éva. Erzsi férje dr. Khoór Ödön nőgyógyász orvos lett, aki később Sopronba került. Éva a Felvidékre ment férjhez Surány faluba Emődy József földbirtokoshoz. Többször nyaraltunk náluk. Anyai nagyapám, dr. Nagy Emil ügyvéd, országgyűlési képviselő volt, az Esterházyak jogtanácsosa. Tartalmas életét nemrég könyvben

is megjelent önéletírásában örökölte meg. Első felesége, a lányok anyja korán, 1910-ben meghalt. A későbbiekkel együtt nagyapámnak összesen tíz gyermeke született.

– *Hányan voltak Jóska bácsiék testvérek?*

– Hárman. Én voltam a legidősebb. István 1927-ben született, Antal 1933-ban. Előbbiről szolt az István, a festő című pályamunkám, ami az öcsém naplói alapján készült. Kertészként dolgozott, de festett is. 1999-ben kiállítása volt a GYIK-ban Elvárásolt Krónika címmel. Antal 1956-ban hagyta el az országot, az USA-ba került, egy Boston környéki kisvárosba. Építészként szép sikereket ért el odakint, négy lánya született. Tavalý halt meg.

– *Visszatérve az édesapjára, komoly feladat lenne az ő építészeti tevékenységének a feldolgozása. Emlékezetem szerint nem kerültek a levéltárba az iratai.*

– Nem. Egy kétkötetes visszaemlékezését őrzöm. Ebből közölt le részletet a Soproni Szemle néhány éve. Apám 1926-ban önállósodott. Sok házat tervezett, másokat kivitelezett. Megvolt ehhez az építómesteri vizsgája. Ő készítette el a Deák téri református templom és paplak terveit, az Erzsébet u. 9. alatti társasházat. Nehéz pontosan nyomon követni, melyik épületben milyen része volt. Időközben felépült a Tisza István, ma Béke út 5. alatt a saját házunk. Amikor a vállalkozás tönkrement, a 30-as évek elején, az egyik bankvezető vette meg tőle. 1933-ban apám visszakerült a hitbizományhoz, ahol nagy önállóságot kapott. Sok külsős tervezési munkája volt, például a mai bíróság épülete, az akkori Szent István katolikus elemi iskola, Winkler Oszkár-ral közösen az Ógabona tér és a Lackner Kristóf utca sarkán lévő városi bérház, ami 1943-ra készült el. A háború után, a hitbizomány felszámolását követően több helyen dolgozott, a soproni, győri, zalaegerszegi tervező irodáknál, kivitelező vállalatoknál. Részt vett a háború utáni helyreállításban, új otthonok építésében. Végül, már nyugdíjasként a Fertődi Építőipari Szövetkezet volt az utolsó munkahelye. Ő tervezte ezt a házat is a Deák téren, ahol lakom. 1971-ben halt meg.

– *Mindenesetre sokat dolgozott Sopronban, elismert építész volt. Mi okozta a vállalkozás bukását?*

– Részben a gazdasági válság, részben a könyvelője, aki elcsalta a pénzt. Ennek ellenére nem adta fel, és tisztességesen gondoskodott családjáról, sőt a városért is sokat tett, ahol tudott. Amíg ő dolgozott, az édesanya otthon nevelte a gyerekeket. Jóska bácsi a Széchenyiben érettségizett, ha jól tudom.

– *Az elemít hol járta?*

– Féltsből, és mert októberi gyerek voltam, kezdetben magánúton tanultam Szarka Árpád édesapjától, Gyula bácsitól. Később a Petőfi térre jártam, az akkori katolikus elemibe, ahol édesapám iskolaszéki elnök volt. Innen a bencésekhez kerültem. A szigorú iskolából öt év után a Széchenyibe mentem át, ahol Augusztinovitz Elemér, Guszti bácsi lett az osztályfőnököm.

– *Szép gyerekkorunk volt, ahogy kiolvastam az Anyánk és mi című pályamunkájából. Édesanyjuk külön-külön feljegyzéseket készített a gyerekek fejlődéséről, lejegyezte a velük kapcsolatos kisebb-nagyobb eseményeket, történeteket. Az is kiderült, hogy a 20-as, 30-as években több nagyobb nyári utat tettek, az olaszországi Grado-ba és 1938-ban Dalmáciába.*

– A dalmát út során édesapám több képet készített, amiből kiderül, remek akvarellista volt!

– *Hol laktak, amikor ott kellett hagyni a Tisza István úti villát?*



– A közelben, az Alsólóver utca elején béreltünk egy házat, azt, ahol most az Unicum vendéglő működik. Ez is tágas, kényelmes lakhely volt.

– *A háború alatt nem bombázták ki a családot?*

– Nem, csak megrongálódott a ház. Cserép- és üvegproblémák akadtak, de lakható maradt. Mégis kiadtuk, mi pedig beköltöztünk az egyik Esterházy palotába, a mai Bányászati Múzeum épületébe. Mindenképpen el akartunk jönni onnan a vasút veszélyes közelsége miatt.

– *Édesapja a második világháborúban is katonáskodott?*

– Időnként behívták, de a kora miatt ekkor már nem került a frontra, műszaki feladatokat látott el. Járt a délvidéken, a süttöri repülőtéren is teljesített szolgálatot. Érdekességként említem, hogy utolsó lakhelyén, a Vörösmarty utcában, még sokáig láthatóak voltak a bombázások, lövések nyomai a falakon.

– *Tehát szerencsésen túléltek a háborút, bár a megpróbáltatások ezt követően sem kerültek el a családot. Olvastam írását az anyai nagyapa, Nagy Emil kitelepítési viszontagságairól, arról, milyen emberi tartással élte meg azokat a nehéz időket. Visszatérve Jóska bácsira, hogyan folytatódta a tanulmányai?*

– 1943-ban érettségiztem, jó eredménnyel. A szüleim úgy gondolták, lépjek műszaki pályára. Itt volt az egyetem, olyan tanárokkal, mint Lámfalussy Sándor édesapja, aki a szárnyai alá vett. Nem akartam igazán erdész lenni, így rövidesen váltottam, jogi tanulmányokba kezdtem. Mezei jogászkoztam, azaz otthonról jártam vizsgázni Budapestre. A háború miatt azonban az utazás egyre lehetetlenebbé vált. Amikor 1944. október 15-én Horthy Miklós felolvastatta a kiáltványát, éppen a Keletiben ültem egy vasúti kocsiban. Két nap alatt értem haza. Így a jogi tanulmányoknak is vége szakadt. Még a bombázások idején a soproni építőiparosok munkaközösségében dolgoztam. Papundekliket osztottunk a rászorulóknak az ablaküvegek pótlására. Amikor már a háború után, 1948-ban megalakult a soproni tervezőiroda, oda vett fel Winkler Oszkár műszaki rajzolóknak. Itt különböző tanfolyamokat végeztem el és idővel statikus szerkesztői beosztásban dolgoztam egészen a nyugdíjazásomig, 1983-ig. Az iroda volt az egyetlen munkahelyem.

– *Editkét, a feleségét jól ismertem. Mikor házasodtak?*

– 1956-ban. Gyógyszerész családba született, Hajdúszoboszlón volt patikájuk. Az egyetemre, mint osztályidegent nem vették fel, gyógyszerész asszisztensként dolgozott. Házasságkötésünk után sikerült a szüleit is Sopronba hoznunk. A nagyfiam, Olivér 1962-ben, Viktor 71-ben született.

– *Ami miatt mi is ismerjük egymást, az a helytörténeti kutatás és a Soproni Szemle. Az életrajzában is leírta, hogy 1961-ben jelent meg az első írása a folyóiratban. Mi adta az indítást? Hogyan kapcsolódott be szép lassan a folyóirat életébe?*

– Kisebb cikkeket írogattam várostörténeti érdeklődésből az akkori újságnak, amit még nem Kisalföldnek hívtak, hanem talán Győr-Sopron Megyei Hírlapnak. Valahogy felfigyelt rám Takáts Endre, a levéltár akkori igazgatója és meghívott a 100 éves munkacsoportba, aminek az volt a célja, hogy a város 1848 és 1948 közötti történetét dolgozza fel.

– *Ez a munkacsoport tudomásom szerint 1955 végén jött létre.*

– A Szemlében is írtak erről, Vörös Károly és Hanák Péter 1958-ban. Én a Soproni Építőbank működésével és 1901-es bukásával foglalkoztam. Az erről szóló tanulmány lett az első megjelent munkám a folyóiratban. Ezt követően több év kihagyással 1966-67-ben a helyi idegenforgalom történetével foglalkoztam négy részben. Később,

a 80-as évek közepén a Soproni Ünnepi Hetek történetét dolgoztam fel, a 90-es évek közepén pedig a város bombázásának eredeti, amerikai forrásait mutattam be. Volt egy másik lehetőségem is, bekapcsolódhattam az Augusztinovitz Elemér által szervezett TIT előadások sorozatába. Ezeket akkoriban a Kaszinó földszintjén tartották. Amikor elmentünk nyaralni, vetítettképes úti beszámolóim is voltak sok helytörténettel. A 80-as évek közepétől írtam, azaz írok máig helytörténeti pályamunkákat, elsősorban a megyei Szülőföldünk pályázatra. Számos díjat kaptam itt és más, országos szinteken is. Egy pályázat eredményeként nyertem el az Irodalmi Társaság tagságát. A Soproni Szemle szerkesztőségébe mint olvasószerkesztő kerültem be, Guszti bácsi ajánlására. Később a technikai szerkesztői és a titkári feladatokat is elláttam, egészen 1997 végéig.

– *Meséljen erről!*

– Az elődöm, dr. Kelényi Ferenc, aki az Óvónőképző csoportvezető tanára volt, váratlanul meghalt 1975 októberében. Néhány nappal korábban fáradtan ült a Deák téri időjelző melletti padok egyikén beszélgettünk. Aztán elindult, nem arra, amerre én mentem tovább. Mollay Károly főszerkesztő a december 28-i szerkesztőbizottsági ülésen jelentette be a megbízatásomat. Írtam erről egy cikket, sajnos, a lábjegyzeteket már nem tudtam hozzá rendesen összeállítani.

– *Megosztaná most velünk az akkori eseményeket és az olvasók kedvéért azt is, pontosan miben állt ez a munka?*

– Már az első munkanapomon jelentkeztem Mollaynál, hogy mondja el pontosan, mi lesz a feladatom? Hiller István titkár külön is beszélt velem. Hogy mi volt a feladat? Ezt én fogalmaztam meg jó 10 évvel később, amikor a városi művelődési osztály kérésére összeállítottam egy tájékoztatót: (Az olvasószerkesztő az egyes számok elfogadott kéziratait hozza nyomdakész állapotba, javítja tartalmi és stiláris szempontból, végzi a szedés utáni és a tördelés utáni korrektúrát, elkészíti az éves tartalomjegyzéket.)

Ó, jó érzés volt akkor  
A fűben elfeküdni,  
S nézni, a látni azt,  
Miképp másképp nem láthatok...  
A égén, a kék, ragyogó égén  
Kis felhők csúsztak el,  
S kideríttem köztük:  
„Barátságok vagytok,  
S nincs pántovótok?”  
Azok pedig nevetve nyilatkoztak:  
„Nincs, de lehetne!”  
Vágytam az égre menni,  
S jétnani a nyájjal,  
S boldognak lenni...  
Ó, de máshogy van most!...  
Sötét palástú lovag  
Rohant elő,  
S én csak néztem  
Szedtem őt.  
Megállt a réten,  
S gyönyörű mosoly

a nevet...  
FORTUNATUS: Gy vagy belát, de gyáva  
ördög! Menj, menj, nem kell nekem!  
LUCIFER (gyúnyosan): Megegyek, de vinem  
a győgyulást is!  
FORTUNATUS: Né! Né hagyj itt betegem!  
LUCIFER: Ha egészséges akarsz lenni, egye-  
re velem!  
FORTUNATUS: Menjek? — Né menjek?  
LUCIFER: Mit halaszol? Nincs betegnek helye.  
FORTUNATUS: Néha a válasz. Jönnék-e az  
ismeretlenbe... Mit is akartam az előbb?  
LUCIFER: Mi len előbb!  
FORTUNATUS: Vihágymerőn jártam  
Miképp dorgok kívül,  
S én csak álltam, álltam...  
Vihágy, öröm kívül!  
Telekem ép, mader, illatár!  
Ó, jó érzés volt akkor  
A fekete partján ülni  
S nézni, nézni a viret...

A feladat ellátására a Győr Megyei Lapkiadó Vállalattal kellett külön munkaszerződést kötnöm. Sok dolgom volt a kéziratokkal. Volt, amit újra kellett gépelnem, annyira rossz minőségű volt az elküldött xerox másolat. A stiláris és nyelvi korrektúra kemény és időrabló folyamat, ráadásul a szerzők sem vették mindig jónéven a változtatásokat. Következésképpen ragaszkodtam az akadémiai, hivatalos írásmódokhoz. Folyamatos párbeszédre volt szükség a főszerkesztővel és a technikai szerkesztővel, heti, vagy még gyakoribb rendszerességgel jöttek-mentek a levelek Budapestre. A szerkesztőbizottságban is folytak tartalmi és technikai viták, például az egyes történeti időszakok arányairól a folyóirat cikkeiben, a latin és német idézetek lefordításáról. Bár nem mindig voltunk azonos véleményen, Mollay Károly megbecsülte a munkámat. Itt egy idézet ennek a bizonyítására: „Különbözik köszönöm, hogy ilyen alaposan átnézed a kéziratokat. Ha az ember ismer egy kéziratot, akkor a betű szerinti olvasásból könnyen átciszul az értelem szerinti olvasásra s akkor maradnak ki a betűhibák. Köszönöm.”

– *A technikai szerkesztő és titkár tudtommal még sokáig Hiller István volt.*

– Igen. Ezeket a feladatokat ő, mint az egyetemi könyvtár főigazgatója, látta el. Többek között a következő feladatok tartoztak hozzá a már említett tájékoztató anyagban foglaltak szerint: A szerkesztőbizottsági ülésen elfogadott kéziratokhoz tartozó fényképeket, ábrákat továbbítja a kliséüzemnek, a soproni nyomda anyavállalatához, Győrbe, a visszakapott kliséket pedig a helyi nyomdának, ahol a folyóirat készül. Elosztja a honoráriumot, gondoskodik szállásról a főszerkesztő részére. Amikor 1991 végén munkahelyet változtatott és Győrbe került, megörököltém az ő feladatait is. Akkoriban még nyoma sem volt a digitális technikáknak és az internetnek. A nyomdai előállítás jóval bonyolultabb és hosszadalmasabb feladat volt, mint napjainkban. Az államosított nyomda szerteágazó feladatai közül csak az egyik és nem éppen a legfontosabb volt a helytörténeti folyóirat, emiatt állandó harcban álltunk a színvonalról kezdve a határidők betartásáig minden munkafázisban. Helyzetjelentéseim java Mollaynak erről szólt. Neki a nyomdászok előtt nagy tekintélye volt azzal, hogy meg tudta becsülni a kéziratok hosszát, hogy kell-e még pótlás és mennyi. Ezt segítőként készítettem neki táblázatokat gépelt oldalakra, különböző betűtípusokra lebontva. Szerencsés esetben (ha akadt egyáltalán ilyen) a szerkesztőbizottság ülésén kaptam kezembe a soron következő szám összes kéziratát.

– *A korrektúrák átvezetése, a későbbi szerzői javítások kérdése akkoriban gondolom sokkal időigényesebb és nehezebb volt!*

– A nyomdai korrektúrát én késsel, a szerzőit pirossal jeleztem. Az általam javított korrektúra-példány került Mollayhoz. Miután főszerkesztőm elvégezte a levonaton azt, amit lehetett, postára adta. Ilyenkor történt, hogy jött a levél: nézzem alaposan át a táblázatokat, mivel nem látja az eredeti kéziratot, nem tudja azokat javítani. Kiderült, hogy saját művéről sohasem készített másolatot. A mindkettőnk által javított és egyeztetett példány került vissza a nyomdába. Sok baj volt a klisékkel, a hiányos betűkészlet miatt nem mindig sikerült a betűhív közreadás, gondot okozott a szláv és német nevek írása. A 90-es évek elején változott a folyóirat kiadója, létrejött a Soproni Szemle Alapítvány. Az egykor államosított nyomda a Hillebrand család kezébe került. 1996-ban meghalt Mollay Károly. Új korszak kezdődött a Szemle életében. Így 1997 szeptemberében benyújtottam lemondásomat tisztségeimről Ádám Antalnak, a kuratórium elnökének. Amíg egészségem engedte, részt vettem a szerkesztőbizottság munkájában. A fejlődésen máig szerepelek.

– *A Szemlénél végzett munkája és a TIT-ben tartott előadások mellett számos más területen is részt vett a közéletben. A város ezt a munkásságát 1993-ban Sopron kulturájáért, majd 2002-ben Pro Urbe díjjal ismerte el. Jól emlékszem arra is, hogy szinte minden koncerten, kiállítás megnyitón találkoztam akkoriban a Hárs házaspárral.*

– Tagja vagyok a Városszépítő Egyesületnek. Volt egy bizottságom, ott tárgyaltuk az utcaneveket például. Erről írtam is egy könyvecskét, ami több kiadást ért meg. Alapító tagja vagyok a Helytörténészek Baráti Körének.

– *A Szemlénél végzett munkája mellett számos népszerű helytörténeti kiadvány szerzője. Nagy sikert aratott Soproni olvasókönyv címen kétkötetes cikkválogatása a soproni magyar és német nyelvű sajtóból. De sorolhatnám a Soproni Ünnepi Hetek történetéről, a soproni mozik történetéről írt kötetét, vagy az előbb említett Mesélő utcákat. Helytörténeti kutatásai mellett időnként a szépirodalom területére is elkalandozott. Meg kell említeni, hogy nagy utazó. A 90-es évek derekán a Közel-Keletre, Egyiptomba, Jordániába is eljutott. Utibeszámoló honlapján olvashatók.*

– Szépirodalmi munkáim közül talán az Életre ítélve című drámám a legfontosabb, ami 1851-ben, Kufstein várában játszódik. Nyomtatásban a Soproni Füzetekben jelent meg, egy részletét a Soproni Színház is előadta. Másik drámám a Túlélés, német nyelvű változatát a Temesvári Német Színház felolvasásként mutatta be. A Soproni Füzetek egyébként számos irodalmi munkámat közölte. Az Irodalomismeret című internetes folyóirat 2014. évi 3. számában jelentős írók műveinek a társaságában jelent meg Már késő című novellám. Ugyancsak büszke vagyok arra a két elbeszélésre, amiket 2013-ban Frankfurtban publikáltak egy-egy német nyelvű antológiában.

– *Ezek nagyon friss kiadások, amik a közelmúlt pályázati sikereivel együtt azt jelzik, hogy töretlen munkakedvvel és szellemi frissességgel dolgozik ma is, a 90. születésnapához közeledve. Ehhez kívánok a szerkesztőség nevében jó egészséget, további szép sikereket!*

*(A Soproni Szemle főszerkesztője hozzájárult az interjú másodközléséhez.)*

## ROISZ VILMOS (1906-1997)

A Pro Urbe Sopron díjjal elismert festőművészre – aki Réti István tanítványa, a Soproni Képzőművészeti Társaság örökös tagja, a Soproni Művésztelep egyik alapító tagja, a Soproni Múzeum éremgyűjteményének támogatója – emlékeztek tanítványai, életrajzírói, a Képzőművészeti Társaság tagjai és tisztelői, 2017. szeptember 26-án; visszaemlékezéseikben a festőművész egykori műtermében (Sopron, II. Rákóczi Ferenc. u. 14.) életművét bemutató alkotásai között.



*Roisz Vilmos: Soproni udvar*

BŐSZE BALÁZS

## MULANDÓ MINDEN

*(Naplórészlet – Cs. Németh András emlékének)*

Észak-magyarországi gyűjtőúton érte baleset a soproni Erdészeti Múzeum első igazgatóját, Cs. Németh Andrást, aki az egyik a három férfiú közül, akik a Soproni Fiatalok Művészeti Kollégiumát alapították. A Felsőlőverekben lakott, szép villanegyedben, bókoló fák és cserfes bokrok vették körül a házat. Feleség és egy leánygyermek maradt utána.

Nagy temetése volt a soproni Evangélikus temetőben. A hagyományokhoz híven erdőmérnökök vitték vállon a koporsóját, nem feketében, hanem az ősmagyar gyásznak megfelelően hófehér Bocskaiban.

Az SFMK-sok ott voltunk a temetésén. Egy volt közülünk. Őszinte gyász volt szíveinkben.

Este az Őreg Szakályba mentünk, a tulajdonos halászlével várt minket – Lipótot, Sanyit és engem. A Tómalom utcai öreg gazdasági udvarból nyílt a pincevendéglő. Feri azzal fogadott minket, hogy a halászlé után nem tartóztat bennünket, egyetemi erdőmérnök hallgatók kibérelték a vendéglőt.

A halászlé erős volt, finom, bőséges halbetéttel. Úgy döntöttünk, maradunk. Kíváncsiak voltunk, sejtettük az összejövételnek köze van az elhunythoz.

Majdnem egyszerre érkezett az egyetemisták csoportja. Kértük őket, hadd maradjunk – hivatkozva Cs. Németh Andrással volt barátságunkra. Megkaptuk a hozzájárulást. A hosszú asztal két végére egy-egy téglát helyeztek, mindenki kapott egy háromdecis füles korsót, a füle át volt kötve fekete szalaggal.

Elkezdődött a gyászsakestély. Hagyományos mederben zajlott, rigmusokkal és erdősz-bányász nótákkal vegyesen. A vörösborral töltött korsókat mindvégig kézben tartotta mindenki, a dalok és versek ritmusára ingattuk a korsókat. A fekete szalagok lobogtak, apró lángocskák a gyászolók lelkében. A szertartás végén koccintva, az elhunyt emlékére kiittuk a vörösbort. A kiürült korsót mindenki a téglák valamelyikéhez csapta, a korsó összetört, azzal már nem emlékezett többé senki. A megmaradt szalagos füleket pedig elrakták emlékebe a gyászsakestély résztvevői.

Kint hűvösödő este volt, amolyan mélysötét. Az udvaron, míg az utcára értünk Szakály Feri kutyái ugattak dühösen. Féken tartotta őket az elkerített kifutójuk. Mi meg szaporáztuk a lépteinket.

Elbúcsúztattuk Cs. Németh Andrást, a költőt, az SFMK egyik alapító tagját, erdőmérnököt, az Erdészeti Múzeum első igazgatóját, a barátunkat.

*Sopron, 2014. szeptember 29.*

BÜKI ATTILA

### AMI MEGTART *Vallomások Sopronról*

Irodalmi esteken gyakran kérdezik tőlem, miért beszélek, írok Sopronról, amikor ezerkilencszázhatvankilenc ősze óta nem élek a városban. Időnként magányos óráimban magam is kérdezem, miért is? Miféle erő, szellem, hit és szeretet lakozik bennem, ami megtart Sopronról vallónak? Mi vonzza szüntelen vissza tekintetemet, amikor nem mondhatom, hogy örömteli soproni évek sorjázna mögöttem. Talán a középiskolás diákévek, egy-egy tanárom, a Színház utcában szállást adó Pál Lajos tanár úr és felesége, Anna néni. Talán a Soproni Fiatalok Művészeti Kollégiumának fészekmelege, a tántoríthatatlanul katolikus hitre nevelő Lantos – Kiss Antal atya, aki vallásos vezéregyéniségekért imádkozott. Talán Scarbantia Róma-kori vagy későbbi korok építészeti emlékei... Talán a diáksínyekre emlékeztető hétköznapiak, cigarettafüstös kocsmák, borozók, presszók... Közel ötven év távlatából mintha folytatásos film képei elevenednének meg és rokonok, társak, barátok hangjait hallanám.

*Úgy mondta versét, hogy nem lehetett nem figyelni rá.*

A sokasodó soproni emlékek közül Bösze Balázusra, a szülővásárahoz hűséges barátira gondolok, akivel verses kéziratokat lapozgattunk kocsmák, presszók asztalaiban boros, konyakos és kávé poharai között. Megismerkedésünk az egyetemisták által is kedvelt Borostyán presszóban történt ezerkilencszázhatvannyolc decemberében, Kökényes Gizella, Huszár László, Kövesi György és Zentai László társaságában. Miután megismerkedtünk, átadtam Balázsnak három versemet, s jelentkeztem a Soproni Fiatalok Művészeti Kollégiumába. Megtudtam, hogy tagjai még az akkori társaságnak Berkics Miklós, Hegyi Ferenc, Schneider Lipót, Nagy Béla Lajos.

Az alapítók: Vágási Imre, Cs. Németh András és Ízes Mihály már nem jártak az összejövetelekre. Ha jól emlékezem, Vágási és Cs. Németh már erdőmérnökként dolgoztak, Ízes Mihály pedig a szegedi József Attila Tudományegyetem hallgatója volt.

Összejöveteleinket hetente a Cézár-házban lévő művészklubban tartottuk, ahol rendszeresen találkoztak a Sopronban élő már idős vagy idősödő írók, irodalmárok. Társaságunk verses délutánjait időnként látogatták irodalom, művészetek iránt érdeklődők. Így találkoztam 1969 kora nyarán Rakovszky Zsuzsával, Vaderna Józseffel, és másokkal a Cézár-házban.

A kollégium elnevezése nem volt szerencsés, bár igaz, hogy a Szegedi Fiatalok Művészeti Kollégiumának szellemisége hatott ránk is. Elképzelhető, hogy az alapítók a szegediek példáján kívántak volna részt venni falukutatásban...

Bösze Balázssal egyre szorosabb kapcsolatot tartottunk. Kedvelt időtöltésünk volt beszélgetni, tanakodni barátokkal, ismerősökkel. Szerettünk ismerkedni is és nemcsak fiatalokkal. Gyakorta látogattuk hétvégeken a Deák étterem bárját. Amikor beléptünk a helyiségbe, a zenekar abbahagyta a muzsikát, és dobosuk köszöntés-ként dobszólót vert megérkezésünkkel. Egy-egy pohár kékfrankos vagy konyak mellett ismerkedtünk, zenét hallgattunk és táncoltunk...

Téli este volt, hideg szél fúj a Várkerületen. Fáztunk, s gondoltuk, jó volna a Pannónia Szálló bárjában melegedni. Egyetlen lyukas garasunk se volt.

– Kérek valakitől két bélást, ez elegendő ahhoz, hogy a ruhatárba bevegység télkabátunkat. Biztos találok a bárban ismerőst, aki meghív bennünket egy-egy pohár borra – mondta. Akkoriban a kétforintost bélásnak hívták. És valóban jött velünk szembe ismerőse, akitől kért kölcsön négy forintot. És a bárban is volt irodalmat kedvelő társaság... Akkoriban még volt becsülete a városban a költőknek. Az emberek eljártak irodalmi estekre... Hajnalig mulattunk velük...

Balázs különösen kedvelte a kortárs költők közül Buda Ferenc verseit. Néhányat megtanult, és ha épp olyan volt a tartalmuk, ami színesítette beszélgetésinket, gyakorta idézte őket. Jómagam Nagy László vagy Kiss Dénes egy-egy versszakával öltögettem tovább gondolataink fonálát. Sétáinkra, kocsmázásainkra mindig vittünk magunkkal folyóiratot vagy verskötetet, s cserélgettük őket, felhívva egymás figyelmét értékes alkotásokra. Elsősorban a Kortárst, Új Írást, Vigiliát és a Szombathelyen megjelenő Életünk című folyóiratokat olvastuk. Persze érdeklődéssel lapoztuk fel az egykori Frankenburg Kör tagjainak írásait. Balázs időnként látogatta a még élő Becht Rezső író, aki a felette lévő emeleten lakott az Udvarnoki utcában...

Szinte hetente írtunk verseket. Számomra mindmáig emlékezetesek Balázsnak az ezerkilencszázhatvanas évek végén írt Ásatások mentén, Hazám, Estétől reggelig, a Párizsra várva című versei. Szerzői estjeinken az utóbbit mindig odaadó áté-léssel mondta. „Jövő nyáron talán / meglátom a Notre Dame-ot, / meg a Quartier Latin háztetőit. / A csempészeket, az utcalányokat / meg az utcaseprőket – / homlokon simít az őszi kikerics, / s Apollinaire mesél a / Mirabeau hídon. / Kártyát vetek a Luxemburg kertben, / meg elgondolom: / lesz-e Párizs, „az én Bakonyom”? Úgy mondta versét, hogy nem lehetett, nem figyelni rá.

E verséről jut eszembe, hogy néha együtt mondtuk Guillaume Apollinaire Búcsú című költeményét Vas István fordításában. „Letéptem ezt a hangszálat / Már tudhatod az ősz halott / E földön többé sose látlak / Ó idő szaga hangszálat / És várlak téged tudhatod” A világirodalom eme gyöngyszemét időnként manapság is mondogatom. És eszembe juttatja Bösze Balázs barátomat, akivel szinte bejártuk Északnyugat-Magyarország városait és falvait, irodalmi esteket tartva olyan falvakban is, ahol még élő költőt nem láttak az emberek. A teljesség igénye nélkül említem Zsédényt, Hegyfalut, Vasegerszeget, Gércét és a kisebb városok közül Büköt, Kapuvárt, Sárvárt, Körmentet. Persze jöttek velünk a Soproni Fiatalok Művészeti Kollégiumának épp szabadidővel rendelkező tagjai is. Talán Huszár László volt kivétel, ugyanis ő állandóan éjszakai műszakban dolgozott. Irodalmi estjeink megtöltötték hallgatósággal a termeket. Általában másfél órás műsort adtunk. Saját írásainkat olvastuk fel. Nem csak verseket mondtunk, beszélgettünk Sopron irodalmi életéről és a korra jellemző társadalmi problémákról, pontosabban azokról, melyek akkoriban foglalkoztatták az embereket. Ilyenek voltak például a fiatalok elköltözése falvakból városokba, a lakótelepeken élő gyermekes családok mindennapjait megnehezítő bölcsődék és óvodák hiánya, vagy éppen az oktatási intézmények megszűnése az elnéptelenedő falvakban, otthontalanság, szegénység, kilátástalanság, devienciák... A felolvasások után néha éjszakába nyúlóak voltak beszélgetéseink. Többnyire tanárok, értelmiségiek hallgattak bennünket, de eljöttek azok az idős asszonyok és férfiak is, akik a téli estéiket olvasással töltötték. Azokban az években még érezhető volt vidéken a közösségi szellem, a jóra várás reménye, lelkesége...

Balázs minden irodalmi esten szerepelt, fáradhatatlan volt, ha látta értelmét a cselekvésnek.



Ezerkilencszázhatvankilenc őszén váratlanul behívtak katonának. Két év múlva, amikor leszereltem, már nem lehettem többé soproni lakos. Csupán látogatónak jártam az Udvarnoki utca kettes számot viselő házba. A barátságunk azóta is tart. Költeményeimet őrző angyalommal küldöm a mennyei kávéházba, hogy olvashassa... Elgondolom, hogy kézirataim lapozgatva mosolyog és időnként megérintik tavaszi virágillatok...

### **Hegyalui találkozás**

Ízes Mihály költővel, a Soproni Fiatalok Művészeti Kollégiumának alapító tagjával Sopronban nem találkoztam. Hegyalun éltem, amikor Bösze Balázs kért, hogy a helyi könyvtárossal, Molnár Zoltánnal hívjuk meg Mihályt író – olvasó találkozóra. Elmondta, hogy családi és egyéb okok miatt idegkimerültséggel kezelik a soproni kórházban, s bizonyára jót tenne felépülésének, ha szerzői estet tarthatna. Mihályról a kollégium tagjainak anekdotáiból, visszaemlékezéseiből – mint a város nemkívánatos lázadójáról – volt tudomásom. A magunk kenyerén – című antológiában olvastam költeményeit Juhász Ferenc költőnek, az Új Írás főszerkesztőjének bevezetőjével.

Ezerkilencszázhetvenhárom április huszonhatodikán délután a hegyfalui vasútállomáson vártam, hogy bedöcögjön a Sárvárra tartó vicinális. Mihályt szerényen öltözött ruhájában öleltem magamhoz, mintha már régóta ismernénk egymást. Kezében nejlonszacskót szorongatott. Mint később megtudtam, két-három kedvenc könyve, egy fehér ing, fekete pulóver és fekete kötött nyakkendő volt benne és kéziratban lévő versei, írásai. „Ez, amit itt látsz a kezemben, az összes vagyonom” – mondta, amikor beléptünk a művelődési ház és könyvtár közös épületébe. Az irodában kibontotta zacskóját, felvette fehér ingét, nyakkendőjét és pulóverét. „Megtiszteltem a közönséget, tudod, vidéken még fontosak ezek a dolgok”... figyeltetett. A könyvtárba kísértem, hogy lássa a találkozó helyszínét. Amikor meglátta az előadói pulpitus asztalán, hogy üres a váza, kiszaladt a könyvtárból virágért. Néhány perc múlva barkaágakkal tért vissza. A vázába vizet töltöttünk és beleraktuk az ezüstösen csillogó barkaágakat. Húsvét vasárnapján írt levelében jelezte: ... az est így alakulna: bevezetőt mondj te... A műsor: „Múltba – jövőbe” (versesszé Petőfi emlékének), „Tamaskodás” (gyerekversek), „Barátaim” (műfordítások), „Míg össze nem rogysz” (az Irodalomtörténetben megjelent tanulmányom: József Attila: Karóval jöttél és Váci Mihály: Te bolond c. versének összehasonlító elemzése – részlet), „Határtalan tisztaság” – 4, 5 versem... A 18.30-as kezdés jó, előtte is, utána is tudunk beszélgetni. Lemezzjátékozó, Bartók – lemez kell, én is viszek lemezeket. Jó lenne, ha a faluella könyvesbolt vagy könyvbizományos hozna 15 – 20 példányt eladásra A magunk kenyerén című fiatal költők antológiájából. Bárhogy igyekeztem, önálló kötetem még nincs (lesz hamarosan: Juhász Feri kéri-várja kötettervetem.) Én is vennék az antológiából 2 példányt... Sopronból is többen megyünk, Balázsék is jönnek – vendégnek. Mások is... Mosonmagyaróvári „vesztemet” a Kisalföldben megjelent hír okozta, amiatt nem jöhetnek előadóim, /egyetemista versmondók, szerk./ ha a Vas Népebe leadsz valamit, okos és óvatos légy, arra kérlek. (Május 2-án, vagy 3-án végleg költözöm Pestre, egyelőre munkásszállóra, és gyárban dolgozom majd. Részleteket szóban.) Küldök válaszborítékot, hogy rögtön válaszolni tudj: megy-e a dolog így, szeretném, ha menne: megyek én is Hozzatok, Hegyalura – ebben maradjunk s abban, hogy gyorsan válaszolsz, várom türelmetlenül. Baráti öleléssel,

szeretettel: Miska” Leveléhez három verset mellékel. Nem olvastam nyomtatásban, ezért ismertetem őket.

Marxi jegyzet: Gyár, gyár, gyár./ Munkabér./ Ár./ Krumpliért, babért,/ ágyért, asszonyért – / Gyár, gyár, gyár./ Munkabér./ Ár.

Parasztosor: Konkolyból is egy kevés/ Hadd maradjon magnak,/ Bánatom, a fénylő kést,/ Megtartom magamnak.// Örömet elvetem:/ Szőke búza nőjön./ Megsegít a szerelem./ Mindenütt elem jön.

Négy sor: Apám él még. De már halott./ Anyám meghalt. Itt él bennem./ Ezért kell a csöndből – való/ – tisztaság a szerelemben.

Az idézett levél már a harmadik volt jövetele előtt, ugyanis esti műsorának ez volt a véglegesített menete. Sopronból nem kísérte Hegyfalura senki, és az Életünk szerkesztőségéből se jött el Kulcsár János főszerkesztő, Farkas Imre szerkesztő. Káldi János költő, főiskolai docens és Szapudi András író, újságíró pedig jelezték, hogy egyéb elfoglaltságuk miatt nem tudnak részt venni a találkozón. Mihály pedig szeretne volna, ha szerzői estjére hívását elfogadják.

Mihályt a könyvtárban teltház fogadta. A közönség nagy része középiskolásokból állt. Rövid köszöntőmet követően előadását érdeklődő figyelem kísérte. Az akkori társadalomról mondott kritikus gondolatai egyre vonzóbbá tették. Tisztán, érthetően elhangzó érveléseire egyre bátrabban reagált hallgatósága. Szívszorítóan bánatos versei szinte beleívódtak a fiatalok lelkébe... Az óra mutatója éjfél felé közeledett, amikor elbúcsúztunk.

Az éjszakát nálunk töltötte. Feleségemmel, Holpár Mária Erzsébettel – szegedi felsőfokú tanulmányaik idejéből – közös ismerőseikre, elsősorban oktatóikra emlékeztek. És beszéltünk Sopron egykori irodalmi életéről, a Frankenburg Irodalmi Köréről, majd a jelenről... Hajnalodott, sőt világosodott odakint már, amikor nyugovóra hajtottunk fejünk. Pár órai alvást követően folytatódott beszélgetésünk a vidéken élő kétkezi emberekről, akik az úgynevezett háztáji földek művelésével és terményeik eladásával tudtak boldogulni, ahogy mondták, ötről-hatra menni, vagyis gyermekeik taníttatására, új házak építtetésére pénzt gyűjteni. Az idősödő földművelők ugyanakkor egyre komorabbakká váltak, látván a fiatalok városba költözését és a falvak elszorítását. Az említettekről és értelmiségiüket érintő gondokról beszélgetve röppent el az idő.

Az állomás restijében kihörpintettük zöldszilvánis búcsúpoharunkat és Mihály felszállt a sárvári vonatra. Nem mondta, hogy hová megy, pontosabban kihez. Május tizenegyedik keltezéssel a Pest megyei Maglódról küldött levelezőlapot. „Kedveseim, köszönve a beszélgetést, vendéglátást, csak életjelzéseként küldöm a lapot: helyemen vagyok. A közeljövőben a Kortárs, a Rádió, a kecskeméti Forrás, a debreceni Alföld, a miskolci Napjaink, a szombathelyi Életünk és a Magyar Ifjúság közöl. Ez is jelzés csak: élek, dolgozom. És várom leveleteket. Mindkettőtöket külön s együtt is (tehát háromszorosan) köszöntve, ölelő szeretettel Ízes Miska.”

Nem találkoztunk többé. Kovács József László irodalomtörténész írta róla: „... már csak a kiskőrösi magány maradt Ízes Mihály számára, és a tudatosan meghívott halál. Nyolc csont-szikár verssor megdöbbenő konoksággal vall erről: „Kiáltott a madár: / apját nem találta. // Kiáltott a madár:/ nem találta anyját. // Hallgatott a madár:

/ társát nem kereste. // Hallgatag határban / hócsillag temette.” A balladácska madara, a társtalan, magára maradt költő „elszállt”. Ízes Mihály döntött, a kollégium pedig elvesztette első nagy költő-ígéretét.”

A Napjaink folyóiratban Egy hegyfalui szerzői estre című költeményemmel búcsúztam tőle: Az est harangszavával / bújik fülekbe versed / hallgatják boszorkányos / meséket őrző kétkezűek / arcodra rügybontó ágak /árnyékát lopja / fehér fényű lámpa // Hihetem-e a késő éjszakában /hogy csomót kötsz / az örökkévalóságra / az utolsó képre / mint főérben a vér / a halálra

A vers megírásakor ezerkilencszázhetvennyolcban is tudtam, feledhetetlenül él bennem vele való találkozásunk emléke.

*Ötvenöt évvel ezelőtt, 1962 november huszonhatodikán jött létre a Soproni Fiatalok Művészeti Kollégiuma. A szerző emlékezését következő számunkban folytatjuk.  
/Szerk./*

## BŐSZE BALÁZS EMLÉKÉRE...

Hölgyeim és Uraim!

Szeretettel és tisztelettel köszöntök mindenkit, aki elfogadta meghívásunkat Bősze Balázs emlékére rendezett irodalmi estünkre. Köszöntöm azokat is, akik a földrajzi távolság, betegség miatt nem tudtak ellátogatni ide a Várkerület Galériába, jól-lehet jelezték, nagyon szívesen itt lennének velünk együtt ezen az ünnepi alkalmon.

Hölgyeim és Uraim! Balázs napja van, és tíz nap híján pontosan két éve veszítettük el Bősze Balázst, a költőt, író, hitoktatót, az érzékeny közéleti embert, a Kulturális Egyesületek és Baráti Körök Szövetségének, valamint a Soproni Irodalmi Társaságnak az elnökét; családja – természetesen – elsősorban a férjet, a szerető gondoskodó apát, a jelen és távollevők közül pedig sokan, a felejthetetlen jó barátot.

Bevallom, közékjük tartozom magam is. Balázssal egy osztályban kezdtünk a Széchenyi István gimnáziumban. Hamar felfigyeltem a fürgé észjárású, az óráközi szünetekben a saját verseit skandáló nyurga fiúra. Összebarátkoztunk, és ez a barátság egy életre szól, noha sokat éltünk egymástól távol. A személyes szimpátián túl, összekötött bennünket a művészetek, ezen belül elsősorban az irodalom szeretete és művelése.

A múlt század hatvanas éveiben, 1962-ben, Ízes Mihály, Vágási Imre, Cs. Németh András kezdeményezésére létrejött Soproni Fiatalok Művészeti Kollégiumának hamarosan mindketten tagjai lettünk. Ennek a szerveződésnek később, esztergomi évei után – a régi gárda jó részének más vidékre költözését követően átvállalva az örökséget, a felelősséget – Balázs lett a vezetője; egyben Zentai Lacival, Büki Attilával vállalva, az éltető, megtartó, szervező ereje.

A hetvenes évek elején egyetemi tanulmányaim végeztével visszatérve Sopronba, már ebben a minőségében találkoztunk újra, eltöltve együtt, és a Kollégium tagjaival sok-sok emlékezetes estét. Hol egymás közönsége voltunk, hol felléptünk műveinkkel, gyakorta jóízűeket ettünk, ittunk és vitáztunk. Fiatalok voltunk, tele erővel, energiával, vágyakkal, és előttünk állt az élet. Aztán elköltöztem Pestre, s mikor visszatértem szülővárosomba harminc év után – javarészt már mögöttünk.

Balázs akkor már évtizede a Sarkady Sándor szerkesztette Soproni Füzetek kiadója volt, mint a Kulturális Egyesületek és Baráti Körök Szövetségének elnöke. Ennek kapcsán találkoztunk újra, meg egyébként is közel laktunk egymáshoz. Azonnal megtaláltuk a régi hangot, ott folytattuk, ahol abbahagytuk. Csak kicsit higgadtabban, bölcsebben, mit szépítem, öregebben.

Beszélgéseink során megtudtam, hogy barátom nem lógatta a lábát míg nem láttuk egymást, hanem megjelent munkáival vert cölöpöket az elpatakzó időbe. 1986 és 2010 között öt kötetet örvendeztetett meg olvasóinak, hallgatóinak táborát. (Ez utóbbit azért tartottam szükségesnek külön megemlíteni, mert verseit szépen és jól mondta, idősebben csakúgy, mint ifjan.) Számos költeménye emellett az ország rangos folyóirataiban talált otthonra.

Hazatérve Sopronba megtapasztaltam azt is, hogy Balázs megrendült egészségi állapota ellenére a Soproni Füzetek éves megjelentetésén túl, milyen nagy lendülettel vesz részt a város kulturális életében, mintegy újra és újra megszolgálva az önkormányzattól 2006-ban kapott Sopron Kultúrájáért díjat. Részesese voltam emlékezetes kiállítás-megnyitóinak, évértékelőinek. Sokszor épp ezen a helyen, a Várkerület Galé-

riában – melynek majd két évtizedig a gazdája volt – hallhattam az enyémnél jóval szebb orgánumán gondolatgazdag beszédeit. Súlyos betegen hajlandó és képes volt eljönni és briliáns színvonalon bemutatni Rálátás a Tűztoronyra című könyvem 2013 novemberében!

Élete vége felé sokat szenvedett, de keveset panaszkodott. Élénk érdeklődése a világ dolgai iránt mindvégig megmaradt, akárcsak a munkakedve. Elképesztő módon, még a halál torkában is alkotott! Talán erős hite tette erre képessé. December 31-én ünnepelhettük volna hetvenedik születésnapját! Sajnos a sors megtagadta tőlünk, és erre már nem koccinthatunk vele, de itt maradtak nekünk alkotásai, melyek Bősze Bea, Orbán Júlia, T. Horváth József művészi tolmácsolásában, most is jelenlévővé teszik majd őt!

*(Elhangzott: 2017. február 3-án, a Várkerület Galériában.)*

## EGY EMLÉKTÁBLA KÉPZELETBELI MARGÓJÁRA

Huszár Laci barátom idén május 23-dikán lenne 65 éves, de küzdelmes, soha sem nyugvó élete, és talán az égi hatalmasok sem engedték, hogy itt legyen közöttünk, pedig itt kellene lennie, s hiszem, hogy a lelkünkben itt is van velünk. Szinte hallom, ahogy most is következetes lázadóként mondja: – „Nem kell most ekkora felfordulást csinálni, felesleges ez a felhajtás egy emléktábla fölött!” Merthogy úgysem történik semmi. Nem lesz jobb a világ, az emberek nemcsak a másikat, de önmagukat is megnyomorítják. Te már a 70-es évek elején tudtad, hogy a világ és benne az Emberiség már évtizedek óta rossz irányba vette az irányt, de Te így is megmaradtál melegszívű embernek. Én, ezt megtoldanám egy másik jelzős szerkezettel: tisztaszívű lázadó voltál, és minden írásodban, minden költői verssorodban egy kétségbeesett gondolkodó fohászáat fogalmaztad meg a világnak:

„csak egy szót adjatok  
és én százzal fizetek  
itt van egy ember  
aki egyetlen szóért  
az utcasarkon didereg”

Micsoda éteri tisztaságú szavak, pontos ritmikájú verssorokba szedve! Emlékeim szerint, elsők között halhattam Tőled, és olvashattam nyomtatásban ezt a versedet. Fel-emelő volt az a vád, amellyel illetted embertársaidat, sőt szűkebb és tágabb hazádat. „A sok megkínzott ének” dübörgése hallatszott ezekben a sorokban, amelyben rólunk és értünk szólt az ének. Akkor még abban a különös világban éltünk, amelyben ember volt – embernek farkasa! Micsoda ellentmondás! Emberközponi társadalomnak hirdették, de mindenkire jutott legalább egy megfigyelő!

Kutatok közös emlékeink között, s nagyon messzire visznek vissza az időben. 1970-be, amikor épphogy kiléptél a nagybetűs életbe, elhagytad a líceum falait, ott álltál a Berzsenyi Dániel Gimnázium kapujában tele hittel és reménnyel. Ugyanabba a közösségbe jártunk, merthogy abban az időben a magunkfajta betűpusztító költőpalántáknak a Soproni Fiatalok Művészeti Kollégiuma jutott. Aztán Kövesi Gyurkáék Kossuth utcai kertjébe, mert az akkori hatalmasok kiűldöztek bennünket a Cézárházból, meg minden hivatalos művelődési intézményből, pedig szoríthattak volna egy tenyérnyi helyet nekünk is, ha akartak volna. De nem akartak! Talán gyanúsak találtak bennünket, merthogy az efféle tollforgatók veszélyesek lehetnek a hatalomnak.

Életedben akkortájt „menekültél el” először szülővárosodból, igaz nem messzire. Kenyeribe kultúrházigazgatónak, merthogy akkortájt vonzott téged – mint mindannyiunkat! – a „népművelés”. De hamar visszatértél szülővárosodba, merthogy Te „innen jöttél a belváros szívéből”, és „hogy ennek a tájnak arcára vagy írva”. Talán nem is lehet ennél gyönyörűbb hűségesküt tenni, és talán nem is kaphatott ennél nagyobb ajándékot költő fiától a leghűségesebb város.

1974. december 13-dika jelentős nap volt mindkettőnk életében, mert akkor mutatták be – a KISZÖV művelődési házban – a „Láng vagyok, része a tűznek” – című, az írásainkból szerkesztett oratorikus műsort a mosonmagyaróvári egyetemi színpaddal, amelyen még a nemlétező csillárokon is a költészetet szerető, soproni emberek lógtak. A befutott, vagy kevésbé befutott idősebb írók is eljöttek a bemutatóra. Sarkady tanár úr az Óvónőképző Intézetből, akinek mindketten – alkotói pályánk elején – oly sokat köszönhattünk. Veled éppen az Ő temetésén találkoztam utoljára.

Sokat reméltél és magam is eredményt vártam ettől az esttől, de megint Néked volt igazad: Nem történt semmi, az égvilágon semmi! A vonatok ugyanúgy késtek, a gyárakban másnap is normában dolgoztak az emberek, a fiatal szövőlányok másnap is szőtték álmaikat, a rend őrei nemcsak a rendre vigyáztak, s Te a Helyzettség című versedben összegezted ezt a sehova nem vezető állapotot, a felismerés szarkasztikus refrénsorával: „uramisten megvagyok”!

Húsz évvel később ismét elhagytad a várost, amikor családdal ide, Balfra költöztetek. Nem mentetek messzire, csak a városszéli faluba, mintha a köldökzsinórt sem akartátok volna elszakítani. Mert Téged a kudarcok soha nem tudtak megtörni, megfutamítani, merthogy „korunk érdes arcait” valakinek meg kell örökítenie. Azóta sem találkoztam ennél szebb ars poétikával, mint amit a Zsolozma című versedben fogalmaztál meg:

„kigyúlt szemünkben ott volt  
a szebb ige  
ha nem mondtuk ki  
elbuktunk rejtelseibe”.

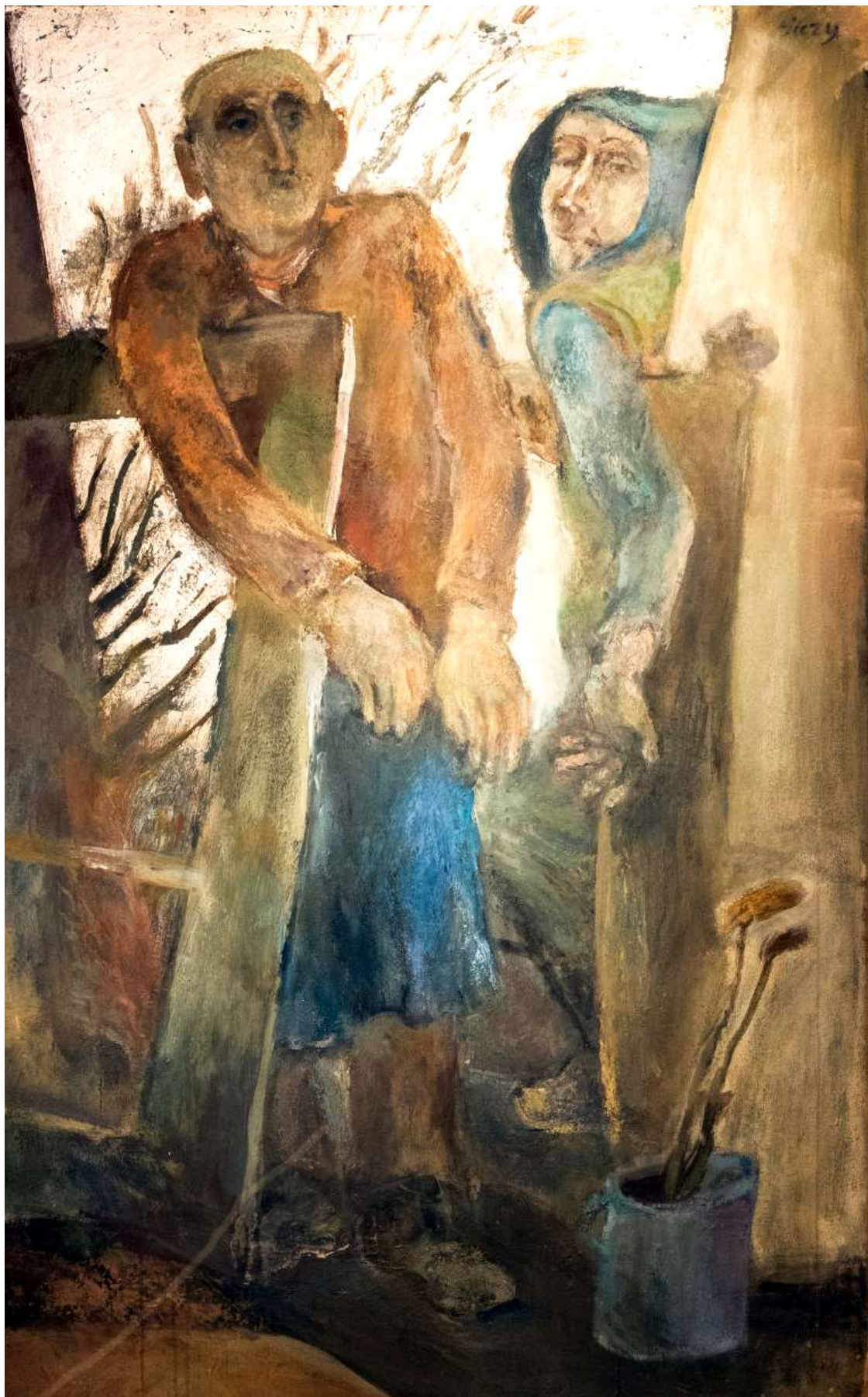
A szebb ige itt Balfon megfogant, valósággá vált, mert Te és hűséges hitvesed, ezt a ígét, itt ebben a művelődési házban a köz javára fordítottátok. Nem akartatok villogni, nem akartatok csodát tenni, csak tettétek a dolgokat, tettétek azt, amit Ti jónak véltetek. Beloptátok a művészetet az itt élő emberek szívébe, merthogy a művészetet szolgálva adni, valóban egyenlő kapni. És mert ez a szebb ige kortalan, bizony kortalan annak, aki adja, s annak is, aki kapja. Lehet ennél nemesebben szolgálni az embereket? Lehet ennél őszintébben a testvérműzsákat közreadni? Aligha.

„Egyszer minden és mindenki költészetté válik.” Azzá is vált, mert nemcsak az írásaid emeltek költővé, hanem a tetteid is költészetté lettek!

Az a megtiszteltetés ért, hogy a József Attila Művelődési Ház falán én avathatom fel az emléktábládat. Jószívvel teszem, mert amíg e ház állni fog, a betérő vendéget mindig emlékeztesse Rád, aki itt éltél és a szebb ígét hirdetted az embereknek!

*(Elhangzott 2017. április 7-én a balfi Művelődési Házon felavatott emléktábla előtt.)*





*Giczy János: Szüleim*





# VERSEK, SZÉPPRÓZÁK

## LÉLEKMADÁR

Mindenszentekre  
Hüvölt-töve alatt  
a pontosan kimért  
krizantém-szemű  
téglalapocskák  
az édes álomban  
megvakulnak,  
festheti magát  
felettük a kényes,  
bábeli zűrzavarban  
a kipirult,  
csókos meggyfa –

S a jó ősz, mint a  
fohász-aknamezőn  
leboruló édesanya,  
hulló, piros  
szívecskékkel  
gondosan betakarja  
az árva sírokat –

Aztán az ég  
vértelen ajkán,  
mint megkésett,  
kegyes ítélet,  
ha elcsattan egy  
szárazvillám,  
a füttyülő Hold  
udvarában  
a lélekmadár  
fészkére talál.

## ISTENSZÉKE

Erdélyben a kormos hegyek,  
mint vak falak a megbékélt  
fegyencet, november  
úr-ketrecében körülvettek.

Károghatnak varjak verset,  
megnyílt a nagy ismeretlen:  
szép ünnepet ül Istenszéke  
csupa patyolatfehérben.

És a koronás csendben,  
mint ép testre a szomjas lélek,  
szépen élő, magyar hittel  
vigyáz ránk egy igaz Isten.



*Bazsóné Nagy Gabriella: Szt. Farkas-kápolna, Balf*

## A HOLD ÉS A TÓ

Mint a szemerkélő eső, először rácsöppent a levelekre, majd a fák törzsén végig gurulva apró, sárga tócsákba gyűlt a száradó leveleken.

Akár egy látomás. Lassan bekúszott a bokrok alá, fényét adta a szentjánosbogarak lámpáiba, akik vidáman fogócskáztak az esti szürkületben, mint megannyi kergetűstökös.

Észre sem vette, hogy mikor lépett a tó vizébe.

A tó az erdőhöz tartozott. Körülötte öreg fűzfák lógatták ágaikat szomorúan a nádas felett, ami kifutott a partra a buzogányos sás elől, de nem bírt tovább szaladni, mert útját állták az öreg tölgyek.

Ők is a tóhoz tartoznak. Mert sok-sok évvel ezelőtt, mikor még kicsik voltak, ott laktak a tóparton, sokszor rohantak versenyt a hullámokkal, majd a játéktól kifáradva, mély álomba merültek a víz felszínén.

Tudom, furcsának tűnik, és talán furcsán is hangzik, de így igaz.

– Szia– mondta a Hold a tónak.– Hűvös vagy ma – de azért becsúsztatta a másik lábát is a fénylő tükörbe.

– Nem vagyok hűvös, csak álmodoztam és vártalak.

– Igen– felelte a Hold– elgondolkodtam.– Elméláztam az erdőn.

Azon gondolkodtam, hogy milyen öreg és milyen sok mindent tudhat az emberről. Látta az embereket minden gondjukkal és örömeikkel, éhségben, bőségben, vérben és nászban, születésben és halálban.

– Az ember is látta az erdőt – loccsant a tó – látta a fáit csemetének, majd óriásnak, égbe törőnek, és látta őket öregén az avarra dőlni.

– Tudod, az erdő változik – mondta a tó, és arra gondolt, vajon ő változott-e. Vagy csak öregebb lett ő is, akár az erdő sok-sok fája? Tudta a választ.

Az erdő élt körülöttük, ezernyi titokzatos, kósza zaj hallatszott, ami harmóniává olvadt a sötétségben.

– Tudod - mondta a tó –, nem hittem, hogy valaha félni fogok.

Ha valaki ezt mondja száz évvel ezelőtt...

– Mit?– kérdezte a Hold.

– Hogy összemegyek, zsugorodom, halak helyett csak békát fogok nevelni, akkor kinevettem volna. Néha úgy érzem, elmerülök a kétségbeesésben. Még a haragomat sem tudom kitombolni. A szél már meg sem hallgat, füttyül rám, csak elsuhan felettem. Pedig valamikor barátok voltunk. A sás meg a nád fojtogat, nem hiszik el, ha nem leszek, akkor megszűnnek ők is.

– Ne félj!– mondta Hold és a fénye furcsán ragyogott. – Majd megkérem a Napot, segítsen, égesse ki a sást meg a nádat.

– Miért? Te nem tudod?

– Mivel? A kölesönvett fényemmel? – kérdezte a Hold szomorúan, és egészen hozzá simult a vízhez.

Sokáig beszélgettek így, gondolataikkal beleolvadva az éjszakai hangulatba. Talán még sohasem voltak ilyen közel egymáshoz. Ezekben a meghitt, baráti órákban észre sem vették, hogy egészen rájuk virradt a hajnal.

– Mennem kell – mondta a Hold.

– Jó, fáradt vagyok– ásította a tó.  
Érezték, hogy sebezhetővé váltak. Talán bosszankodtak is miatta.

## **KÉSŐ BÁNAT**

Az emberi gyarlóságról szólnék... okulásul. Az elmulasztott lehetőségről. Egyfajta karikatúra, amit az élet felmutatott.

Évek óta készültem meglátogatni a barátomat. Valahogy... az időből sosem futotta. Mindig mással töltöttem.

Egy éjjel róla álmodtam: nem emlékszem, nem tudom mit, másnapra ébredvén csurom víz volt a pizsamám, a lelkem tajtékzott, torkom kiszáradt, az érzés... fojtogatott. Szégyelltem magam. Elhatároztam, meglátogatom... ha otthon leszek.

Otthon!?

Az időből megint nem tellett semmire.

A magam dolgában is lassan haladtam. Sebtében találkoztam közös ismerősünkkel.

– Az Ervin beteg – hadarta.

Már nem volt időm.

Ha újra itthon leszek, felkeresem.

Összekülönböztünk a lelkiismeretemmel.

Újra itthon!

Ma megkeresem! Rendelkezem az időmmel.

Mindenhol kutattam, sehol nem leltem. Rosszat sejtve iparkodtam, törtem magam.

Az utcán futottam össze a feleségével.

– Ervin... otthon van?– kérdeztem. Ő csak nézett. Furcsa volt. Soha nem láttam ilyennek.

– Nem, nincs otthon. Meghalt. Két hete– válaszolta.

Nehezen találtam a szavakat.

Én vétkem, én vétkem...

– Nem akartam elesettnek, gyengének látni. Nem akartam hazudni... hiszen mit mondhattam volna? Nem akartam, hogy sírni lásson... hiszen sosem sírtam.

Pedig, tarthattam volna a kezét, ahogy ő tartotta... az enyémet, mikor utcán ébredtem, mert nem volt otthonom. Mikor nem volt pénzem. Mikor csak meghallgattott. Segített... Pedig nem kértem.

Ma már nem találkozhattam vele. Holott ha nem lettem volna önző?

Gyáva lettem volna?

Ma tudnék mit mondani...

Ebgondolat.

## **REMÉNY**

Folytatnom kell barátom sorsa jobbrafordulásának izgalmas történetét, hiszen egyre készségesebb fantáziám láthatárán a sorsfordító... Júlia bukkant fel. Nyilván azt kérdezik, mitől a sorsfordító jelző. Csak ragaszkodom hozzá.

Kétszer is a kútba esett barátom élete, mind a kétszer váratlanul. Pedig már-már megnyugtatónak látszott. E gátló körülmény, amelyet ez ideig könnyelműen kivert a fejéből, ebben az emelkedett pillanatban súlyosan nehezedett a szívére.

Az élet... az a bizonyos legfőbb jó, amelyhez becses volta miatt mindenáron ragaszkodunk, legalábbis úgy illik, némiképpen ránk rótt kötelesség, hitem szerint magunk választotta kötelesség, mely mellett kötelesek vagyunk állhatatosan és hűségesen kitartani... megcsalt.

Senki sem kaphatja meg azt, ami nem a születésétől fogva az övé, és hasztalan áhítozol olyasvalamire, ami tőled idegen. Sajnos, nem ismerte a boldogságot, habár a hírét többször is hallotta.

Hanem ennek a különleges, szinte regényszerű átalakulásnak történetét ne kelljen elbeszélnem.

Vannak kis örömei és nagy gondjai, éli az életét, ahogy tudja. Éli, ahogy mások hagyják.

Júlia abban a pillanatban jelent meg az ajtóban, amikor érkező barátja megjelent a farkasverem (itt kicsi, zárt veranda, ami megelőzi a lakásajtót) előtt. A barát megállt, kedvesére pillantott, s kissé elsápadt. Az asszony nagyon szép volt, formás, finom megjelenésű, arca kerekded, bőre az aranyló elefántcsont színére emlékeztetett, a szeme nagy, barna, akár a haja. Észre sem vette a férfit. Olyan különös és csábító volt a mozgása, hogy a férfiba belé hasított a féltés, a gyalázatos féltés.

Aztán mindketten bementek a lakásba. Szó nélkül ültek egymás mellett a nappaliban. A férfi gondolkodott, hogyan indíthatná a beszélgetést. Halkan mondta:

– Júlia!...

Júlia még a szemét sem emelte rá, hidegen kérdezte:

– Tessék?

– Olyan jó vagy.

Mint egy bosszús királynő, hátradőlt a kanapén, s csak nézett a nagy, barna szemével. A férfi nem is tudta, hogy azok a nagy, barna, meleg szemek mennyire ki tudnak húlni.

A nap, mintha le akart volna szállni rá, tüzes porát szétszórta. Az autók lassú folyama áradt ki a városból és a város felé, az ablakok befröcskölve villódtak a viszszafele fénytől. A férfi törte meg a csendet;

– Mi a baj, Júlia? Mi bánt? Miért vagy olyan, olyan más? Drága Júliám – sóhajtott. Júlia kitört, idegesen válaszolta:

– Nincs semmi baj! Már mondtam!

A férfi nem akarta meghallani – folytatta.

– Még senkit nem szerettem annyira, mint téged, még soha nem láttam a szépet, de tudom, az olyan, mint te.

Júlia elvesztette a türelmét, szavaiban több erőszak volt mint szerelem. A férfi megdöbbsent és megrendült, a hite ingott meg, és kurtán odavetette:

– Mit jelent ez?

Az autók lassú folyamának eltompító zajában, mikor nem értik egymás szavát se, Júlia mégis halkan felelte:

– Mit jelent ez?... Mit jelent ez? Végre... Végre, rád ismertem. Lakva ismerni meg az embert. Ami nem hallatszott ki a sok száz órás beszélgetésekből, az... Az mind-mind most látszik. Akarod, hogy elmondjam?

– Mondjad!

– Elmondjam?

– Kérlek.

– Mindazt, ami felgyült bennem? Mindent, mióta együtt vagyunk?

A férfi elpirult a meglepődéstől, szemét lesütve, fogát összeszorítva, préselte ki:

– Rajta, mondjad!

Mióta a szobában ültek, Júlia most először fordult feléje, egyenesen a szemébe nézett.

– Nem biztos, hogy tetszeni fog. Gyerek vagy, egy negyvenéves gyerek.

– Akkor mondj egy gyerekszívet szabadító, szelíd kényeztetést!

– Semmit nem tudsz elintézni, pontosabban: körülményeskedsz. Nekem nem ilyen az ideálom, biztonságra vágyom, melletted bizton nem érezhetném magam. Semmivel nem törődsz, semmi nem érdekel. Nem vagy tisztában önmagaddal. Nézz meg engem! Én tisztában vagyok magammal, szeretem magam! Sze-re-tem magam! Az örök listámon az első Én vagyok! Érted!? Mindenki utánam. Persze ezzel te nem értesz, és soha nem is értettél egyet. Először szeresd önmagad, majd meglátod, mindent másképp látsz azután.

Felhőkön ülsz, képtelen vagy a földre leszállni. Kézzeled mosol, ahelyett, hogy mosógépet vennél. Huszonegyedik század! A kocsit ne miattam takarítsd, azt a rohadt autót takarítsd a saját komfortérzetedért! Igénytelen vagy.

A férfi meg se próbált védekezni. Minek és miért? Ahol ennyi a hiba, és csak hiba és hiba és hiba...

– Júlia, szerettél engem valaha? Tudom, szerettél: „a magam módján” – mondtad, meg azt, hogy idő kell, hogy megszeress. Meg, hogy türelmetlen vagyok, legyek türelemmel! Mindennek eljön az ideje!

A férfi ingerült volt, reményei összeomlottak. Rosszkedvű lett, gyötörte a felsülése, a váratlan csapás, mely különösen azért volt oly keserves, mert hosszú és erős reménykedés előzte meg. Magában beszélt, nagy lelki megrázkódtatások hatására.

Rögeszmés megszállottságban beszélnek így az emberek.

– De piszok az élet! Az örök Végzet nem látja, nem hallja és nem tud róla, csak mi, emberek tudunk róla. Ez a természet, ez a rendje, de a természet ellenünk dolgozik – hajtogatta.

Az út hazafelé Velemnek vitte. Lassan–lassan mégis átjárta az agyát a ragyogó nap melege, szertelensége, fénylő üzenete; a helyzet talán nem is olyan kétségbeejtő. Miért ne lenne, miért ne lehetne boldog az emberfia... Egyszer!

## ALKONYAT

Először a bokrokat látogatta, amelyek szégyenlősen lejjebb engedték szoknyájukat. Fákra kúszva végignézett árnyéka világán, ahol a távolság behunyja szemét, és alszik az éj ölében. Óvatosan elmerült a cserfes patakban. Barátkozott volna, de a patak elkergette.

– Menj el, csak bajt hozol rám! Még azt hinnék, a hátamon csorogtál idáig. Nem akarom, hogy együtt lássanak.

– Merre, hova tartok?! – csörgedezte a patak, és a partból kavicsot kiragadva, dacosan csobogott, görgette haragját, hogy aztán magára hagyja valahol a part mentén.



Vackukon, alig érintve őket, betakarta az állatokat. „Tartanak az éjtől. Nem tudják, mit hozhat. Könnyű álmot, amely a dús legelőn elnehezedik, vagy nyálcsondító, küzdelemtől roskadozó valóságot, nehéz életet.”

– Ne féljete! – mondta.

Aztán gondolt egyet és visszabátorkodott a patakhoz.

– Patak! Elkísérlek...

De a patak nem válaszolt. Halkan csobogott, sóhajtozva révedezett az elfolyt régi időkről, amikor egyszerre két malmot is hajtott. Amikor a malom előtt öblösödő vízben halak ficáncoltak, és a meleg júliusi napokon a molnár lányai fürödtek.

A patak lassan révbe ért, az iszaposodó nádasba.

A házak szemei felragyogtak, amikor meglátták. Odament hozzájuk.

– Jó estét – mondta tisztelettel csobogva, amikor elsétált előttük. És a házak csillogó szemmel nézték a patak útitársának vajúdását, amint megfialta az éjt. Az újszülött csintalan gyermekként növekedett, sötét kazlat rakott a falu felett. Az ólakban és az istállóban a jószág szuszogva álmodott, a tyúkok békésen szenderegtek az eperfán. A komondor ugatott olykor a sötétben, kutyakötelességét végezve.

– Mama, Ispán figyel ránk.

– Igen, legalább ez a kutya...

– Ispán, Ispáán vigyázz! Halál jár a faluban! – harsogták a hírek mindenfelől.

A vén komondor is érezte ezt.

A faluvégi házban összekulcsolták az öreg Varga bácsi kezét, a virrasztó asszonyok jajveszékelték.

– A föld már majdnem összeért az éggel.

Megkéstem – gondolta az alkonyat.

Sietve nyugatnak indult.

## A VISSZATÉRÉS

Gyönyörű napsütéses időre ébredt, hallotta, amikor a madarak a felkelő napot hangos énekléssel köszöntötték.

Felült az ágyában, lábait letette a földre és a szokásos reggeli meditációhoz kezdett. Tegnap is volt egy látogatója, aki hosszan nála maradt. Iszogattak egy spanyol édes bort, a Malagát, aztán mindenről beszéltek, de mára alig maradt meg valami a gondolatokból, amit egymással kicseréltek. Megígérte, hogy ma is eljön, de az ígéreteket nem mindig tartják be az idegenek. A jóga gyakorlatait elvégezte, kinyitotta a szobája ablakait és hallgatta a lakás alatti zajokat. Autók, emberek, mindenki rohant. A madarak csicsergését már nem lehetett hallani, mert a modern kor zajai elnémították őket. Szerette az állatokat, mert a gyerekkorára emlékeztették őt. Itt a régi megszükkült falak között a madarak nem érzik jól magukat.

A hálószobában a ruhái össze-visszahevertek, részben a földre dobva, és a karosszék támlájára is jutott hely egy pár ruhadarabnak. Valódi legénylakásnak nézett ki, de volt a berendezésben valami egyedi. Egy lakásban azonnal észre lehet venni, hogy egy agglegény, vagy egy nő rendezte be. Érezni lehetett a berendezéseken, hogy valamikor itt egy nő is „közreműködött” a bútorok elhelyezésében.

Amit egy nő megérint, abból különleges erő árad. Valami szexuális és ellenállhatatlan vonzás. Otthoniassá teszi a dolgokat, legyenek azok akár jelentéktelen tárgyak. Az érintése visszasugárzik és vágyakat ébreszt az emberben.

József nem élt mindig egyedül. Ez most egy kényszerhelyzet volt számára, amibe soha nem tudott beletörődni. Két éve már, hogy a felesége búcsút vett tőle. Azt mondta, hogy a fodrászhoz megy, mert ez volt az egyetlen heti luxus, amiről Zsuzsi, a neje nem tudott lemondani. Kérte, hogy kísérje el, de József inkább az otthoni lustálkodást választotta. Naponta minden órában, minden percben, minden lélegzetvételnél csak erre gondolt. Miért is nem kísérte el?

Tíz éve voltak már házások, de gyermek minden erőlködés ellenére, nem született. Felesége Zsuzsa, ezt nehezen élte meg. A fodrásznál csak fél órát töltött. Ezt a rendőrségi kutatás után már pontosan tudta. Zsuzsi azóta nem jött haza. Mintha a föld elnyelte volna el.

A rendőrség elsősorban rá gyanakodott. Hiszen ő látta utoljára, ő beszélt vele. Állította, hogy semmit sem tudna a neje ellen tenni, de ezt nehezen hitték el neki. Sok olyan esetre volt már példa, ahol a férj volt a gyilkos. Ha nem is vádolták meg, mégis az első gyanúsított maradt. Többször kihallgatták, a lakást átkutatták, de semmit sem találtak. A gyanú árnyéka nem zavarta őt, hiszen tudta, hogy ártatlan. A barátai is elfordultak tőle. Valami láthatatlan pecsét rajzolódott a homlokára, mert azóta, hogy ez történt, az emberek kerültek. Igaz a holttest az óta sem került elő, de érezte, hogy a háta mögött beszélnek róla, látta a rideg gyanúsító pillantásokat.

Most, hogy a meditációban ismét elmerült, újra érezte, hogy Zsuzsi mellette ül és átkarolja a vállát. Ha József a szemét kinyitotta, a varázslat eltűnt, valahogy köddé vált. Ezért sokszor hosszasan meditált, hogy a feleségével együtt lehessen valamiféle szellemi kapcsolatban. Még egy hete sincs, hogy a buszból hirtelen meglátott egy ismerős női alakot. Mozgása olyan volt, mint a Zsuzsié. Mosolyogva integetett neki. Ő az, villant át az agyán, itt van, él. József kiabált a buszsofőrnek, hogy álljon meg,

de szabály az szabály, csak a kijelölt megállóban lehetett leszállni. Ahogy leugrott a buszról, hatalmas irammal rohant visszafelé. Zsuzsi, kiabálta hangosan. Az emberek összenéztek és csóválták a fejüket. Úgy látszik megőrült, mondta az egyik járókelő. József látta őt, és a felesége rámosolygott és integetett. Ez annyira összezavarta, mert ő várja haza, akkor miért is integet?

Amikor már elgyengült a rohanástól és az emberek egyre furcsábban néztek utána, megállt és leült egy padra.

A halántékán az erek kidülledtek és a szíve zakatolt. Meg fogom találni, ismételte magában és érezte, hogy a remény erőt ad neki. Valami furcsa játékot játszik vele ez a nő. Integet, mosolyog és köddé válik. Nem merete ezt a történetet a rendőrségnek elmesélni. Arra gondolt, ha ezt elmondja, megint ő lesz a gyanúsított, mivel be akarja bizonyítani, hogy a neje még él. De bizonyítékok hiányában ennek semmi értelme se lenne.

Sokat üldögélt József Budapest különböző terein. Figyelte és nézte az embereket. Olykor olyan érzése volt mintha transzban lenne. Az álmvilág, amikor éjszaka elaludt és álmodni kezdett, összekeveredett már a valósággal. Lassan kezdte elhítni magát, hogy Zsuzsi talán csak egy délibáb. Az ő elméjének szülöttje. Talán meghalt, vagy valóban elhagyta őt... Ki tudja?

Az egyik nap a munkája után a Ludovika kert egyik padján üldögélt, amikor egy ismeretlen mellé ült. – Mc Gaven – mondta minden bevezetés nélkül. József is bemutatkozott és már fel akart állni, mert nem volt kedve idegenekkel beszélgetni. Ilyenkor jön az időjárás, a meleg fülledt idő, na meg a politika, a robbantások. Sok mondat értelem és érzelem nélkül hangzik el. – Csak nem akar már menni? – szól az idegen, aztán mosolyogni kezdett. – Van otthon nálam egy levél. Magának címezve. Egy hölgy adta át nekem azzal, hogy keressen meg önt és adjam át a levelet. A nő csupán annyit mondott, hogy a levélben egy üzenet van. – folytatta az idegen. József felfigyelt és mondta: – Akkor elkísérem magát, hogy adja oda nekem a borítékot.

Mc Gaven felállt és csak annyit mondott, majd átadom, de most még nincs itt az ideje. Már annyi minden történt vele az utóbbi két évben, hogy már nem csodálkozott az idegen megjegyzésén. Az idegen újra mellé ült és barátságosan mosolygott. – Nehéz volt magát megtalálnom. A hölgy ugyan megadta a címét, de a lelkemre kötötte, hogy beszéljek magával. Kerestem, többször, de soha nem volt otthon. – válaszolta a másik. Az idegen szinte szemrehányóan mondta ezeket a szavakat. – Sajnálom, sutogta József, de mióta a feleségem eltűnt, nincs sehol maradásom.

József mesélni kezdett, és elpanaszolta élete nagy fájalmát. Aztán eszébe jutott a titokzatos levél. – Mondja – szólalt meg –, hogy nézett ki az a nő, aki a levelet átadta? – Tudja, én fizikus vagyok és nem szoktam a nőket megfigyelni. – válaszolta a másik. Nem értette József, hogy mi az összefüggés a fizikus és a női megfigyelés között? De Dürrenmatt óta tudta, hogy a fizikusok furcsa emberek. Aztán József tovább mesélt arról, hogy mielőtt a felesége eltűnt volna, különös dolgok történtek körülöttük. Este többször hallottak lépéseket a lakásban. Majd hatalmas csattanásokat, mintha valaki tíz könyvet ejtett volna le. Természetesen semmi sem történt, hiába keresték a különleges zajok eredetét. Sok megmagyarázhatatlan dolog történt már az életében, amire nem talált magyarázatot.

Mc Gaven megígérte, hogy másnap este újra el fog jönni. Talán akkor majd átadja az üzenetet gondolta, mert ezzel nem várhat a végtelenségig. József húga, aki nagyon féltette őt, csengetett nála. – Bejöhetek? – kérdezte, de a választ meg se várva, bement

a lakásba. – Micsoda rendetlenség! – reklamált Judit és kezdte a ruhákat összerakni. József elmesélte aznapi élményét, meg hogy látta Zsuzsit, ő mosolygott és integetett neki. Judit megértően vette tudomásul. – Tudod testvérkém, néha bele kell nyugodnunk a megváltoztathatatlanba. Az élet ilyen. Sokat veszekedtetek a gyerek miatt – tette hozzá. Zsuzsi elégedetlen volt az étellel. Mint minden nőnek akkor teljes az élete, ha gyermeket tud szülni. Hiszen mindenki ezt teszi és mindenkinek, legalább is majdnem mindenkinek van már gyermeke. Ez valahogy a nőiesség egyik kinyilatkoztatása, ez az élet értelme. E nélkül nem is halhatnánk meg. Születés és halál nélkül eltűnne a világ. Fölöslegessé válna. Nem kellene senkinek, mert nincs is így értelme. Judit szeretett úgy elmélkedni, mert tudta, hogy a testvérét ezzel teljesen meg tudja zavarni. Juditot dühítette, hogy József nem tud továbblépni. – Lehet, hogy megismert valakit – folytatta a beszélgetést – és azzal elment egy új életet kezdeni... József érezte, hogy a verejtékezik a homloka, de nem szólt. Nem akarta a húgát megbántani. Egy kis idő után aztán mégis megszólalt, és felé fordulva mondta: – Tudod Judit, ő soha sem hagyott volna el engem. Az eltűnése előtt beszélgettünk arról, hogy mi lenne, ha az egyikünk meghalna. Azt mondta, ha te elmész, én utánad megyek. Badarságnak tartottam akkor ezt a kijelentést, de ma tudom, hogy megtette volna. Ezért vagyok biztos, hogy nem magától hagyott el. – felelte a bátyja. Judit hitetlenkedve kérdezte: – Akkor ki volt az, aki neked integetett és mosolygott?

József szemei könnybe lábadtak, és halkán mondta, hogy nem tudom. Judit elvesztette lassan a türelmét. – Tudod József – kezdte újra a beszélgetést –, a nők sokszor mondanak olyasmit, amit nem gondolnak át. Volt egy barátnőm, aki a vőlegényének azt suttogta, hogy nem tudna nélküle élni. Képtelen lenne egy másik férfival lefeküdni. Egy hét múlva megtette. A férfit ez annyira megrázta, hogy öngyilkos lett. A barátnőm erről nem tudott. Kb. egy év múlva kereste telefonon, de már nem érthette el. Amikor megtudta a tragédiát, egy hétig zokogott. Egy hét után megismerkedett valakivel, akinek újra azt mondta, hogy nem tudnék nélküled élni és képtelen lennék egy másik férfival lefeküdni, mert nő vagyok, ismerem a fajtámat. Korábban a nők nem tudtak így viselkedni, de mostanra már megengedhetnek mindent. Régebben a férfiak csalták meg a nejüket és hagyták ott, ma fordítva van.

Borderline világban élünk, borderline emberek között. Van, aki összevagdossa magát, de ez nem feltétlenül szükséges. A skizofrénia előszobája lett ez a világ. Hazudunk, csalunk, örök szerelmeket ígérünk, amiből csak az örök igaz! Örökké mást teszünk, mint amit mondunk. Vannak, akik gyilkolnak, eszmék vallások álcája mögött, közben csak valamiben akarnak hinni, általában önmagukban.

Ők azok, akiket várja az Éden kertje, vagy valami isteni ajándék, a végén ott fekszenek, szétmarcangolt testükkel, ahol majd önmaguk fölött ítélezhetnek az ismeretlen halál kapuja előtt.

Judit hevesen lélegzett, mert most eszébe jutott a férje, aki orvos volt egy szívkórházban. – Tudod, József, azt hiszem, hogy a férjem megcsal, és ha megtudom, akkor én is meg fogom csalni. – mondta hirtelen a húga. Csend lett ezek után közöttük. A levegő szinte pattogott. – Kedves húgom Judit – szólalt meg József. – Én nem adom fel. Meg fogom találni!

Amikor elbúcsúztak, halkán suttogta József: – Milyen jó neked, hogy legalább van valakid, aki téged megcsal és te is megcsalhatod...

Az ajtó becsukódott és egyedül maradt a gondolataival. A húga már valamenynyire rendet csinált. Kivette a hűtőből a tegnapi maradékot és felmelegítette. Utálta a

maradékokat, de nem volt kedve az utcára menni. Nem messze volt egy étterem, ahova Zsuzsival szokott járni. Egy belső hang sugallta neki, hogy ne menjen ma el. Egyébként is a fizikus nemsokára megérkezik.

Hosszasan csengettek a kapuban, megnyomta a gombot és kérdezte, hogy ki az. Zsuzsi, volt a válasz. Mint egy örült rohant a lifthez. Alig bírt magával, a szíve hevesen dobogott, hát visszajött, ez hihetetlen.

Amikor a liftajtó kinyílt, a fizikus szállt ki. – Mc Gaven, nem látta a feleséget? Ő csöngetett az előbb. – kérdezte József. – Nem! – válaszolta a fizikus. – Én csöngettem és ön kérdezte, hogy ki az? Mondtam, hogy Mc Gaven. – Az nem lehet! – válaszolta József. Félbeszakította a látogatóját és lerohant a lépcsőházban. Hármával vette a lépcsőket. – Meg foglak találni, hiszen te voltál itt Zsuzsi. Milyen játék ez, amit velem művelsz? Szeretlek Zsuzsi! – kiabálta és kirohant az utcára. Az emberek furcsán néztek rá. József kócos fejére, arra a fejre, amelyik az utcán csak Zsuzsi nevét kiabálta és zokogott.

Amikor visszatért a lakásba Mc Gaven kényelmesen ült a karosszékekben. – Üljön le József! – szólt hozzá – Akarok valamit mondani. Hallott már a Quantum fizikáról? – kezdte. Józsefnek rémlett valami, de már nem emlékezett a lényegére. A fizikus lassan beszélni kezdett: – A dolgok lényege, hogy mindenki, aki él, annak van egy tükörképe. Magának is, nekem is. Ez így van, mióta a világban az ember megjelent.

Nem fordult elő magával, hogy valaki szemrehányást tett, hogy úgy csinált, mintha nem ismerte volna meg az ismerősét? Velem sokszor előfordult már! – a magyarázta a fizikus. – Ez itt egy hatalmas rejtély. Több dimenzióban élünk, ezért nem értjük meg a világunkat. Még nincs is három hónapja, hogy találkoztam önmagammal. Egy borús délutánon, a Duna partján sétáltam, és velem szembe jött, illetve szembe jöttem önmagammal. Ő is megdöbbsent, és ahogy egymással szemben álltunk, bemutatkoztam. Ő is. Ugyanazt mondta, amit én. Kérdeztem, hogy hol lakik? Erre megadta az én címemet. Hiszen ez lehetetlen mondtam. Egy hatalmas teherautó dübörgött mellettünk, és amikor elment, folytatni akartam a társalgást, de a tükörképem eltűnt. Azóta az a meggyőződésem, hogy az önmagam mása egy parallel világban él. Nincsen idő és tér – fejtegette a fizikus. József lassan megértette: – Akkor lehet, hogy a Zsuzsi tükörképe csengetett? – Biztosra veszem – mondta Mc Gaven. – Ön keresi őt, és Zsuzsi meg akarja magát nyugtatni. Ez azt jelenti, hogy Zsuzsi él? A nagy valószínűség szerint igen. Ezt úgy kell elképzelni... – Aztán itt nem is fejezte be a mondatot, de hozzátette: – Tudja, én ateista voltam. Mióta, ellenben ezzel foglalkozom, rájöttem arra, hogy Jézus a tükörképével beszélt, amikor Lázárt feltámasztotta. Emlékszik még a bibliai jelenetre? Jézus az „Atyjához” imádkozott. Erőt kért a másik dimenzióból. Ez azt jelenti, hogy mi is kapcsolatba léphetünk vele. Este mielőtt lefekszik, hunyja le még ülőhelyzetben a szemét és képzelje el önmagát, mint egy másik személyt. – És ennek mi az értelme? – kérdezte József, hirtelen. Nagyon zaklatottan nézett a fizikusra. – Kapcsolatba kell, hogy lépjen a másik dimenzióval. A tükörképe tudja pontosan, hogy Zsuzsi merre van... – válaszolta a másik. Felállt és elbúcsúzott.

József odament az internethez és beütötte: Quantum-elmélet. Hajnal háromkor fél holtan dőlt le az ágyába és azonnal elaludt. Zavaros álmái voltak. Hangokat hallott és érezte, hogy Zsuzsi mellette van. Ezt az érzést már többször átélte. Különös éterszag ütötte meg az orrát. Felriadt. Csak nem történt valami Zsuzsival? Talán egy kórházban fekszik, és én itt elmélkedem. De ez nem lehet, évek óta nem fektethetik egy kórházban. Aztán újra elaludt. Látta Mc Gaven képét és azt is látta, hogy Mc Gaven

mosolyog titokzatosan. Arra gondolt, hogy a fizikus tudja pontosan, hogy hol van a felesége. Talán elrabolta? Ha legközelebb eljön, majd óvatosan kérdéseket fog feltenni. Aztán majd le fogja ellenőrizni, hogy ki is az a férfi.

Másnap József dolgozni ment. A munkáját nem szerette túlzottan, de most mégis örült, hogy emberek között lehet. Megviselte őt az utóbbi pár nap. Már a találkozás is furcsa volt, amikor a fizikussal először találkozott. A férfi kockás nadrágot viselt, amilyent az amerikai filmekben lehet csak látni. Volt rajta egy Sherlock Holmes sapka. Emlékezéséből a telefon csengetése riasztotta fel. A főnöke hívatta. Amikor József a főnök szobájába belépett, a szíve gyorsabban kezdett dobogni. Talán valami hír Zsuzsiról? A főnök szikár magas ember volt, akiből a humor már a születési kódjaiból is kimaradt. Gyorsan és idegesen kezdett Józseffel beszélni. – Öt év múlva tudja a nejét halottnak nyilvánítani. Akkor kaphatja csak meg az életbiztosítás összegét. Akkor lesz kifizetés! – harsogta. Aztán a hangja enyhült és próbálta megnyugtatni Józsefet: – Minden rosszban van valami jó is. Legalább pénze lesz József kolléga úr! – mondta, de amikor látta, hogy József arca elborul, visszaküldte, hogy menjen dolgozni. A munka után az útba eső vendéglőbe ment vacsorázni. Mc Gaven, a fizikus, mintha ez lenne a világ legtermészetesebb dolga, már várta őt. József nem bírta tovább és közvetlenül feltette a kérdést: – Hol van Zsuzsi? Milyen üzenetet akar nekem átadni? – förmedt rá. A fizikus hosszan hallgatott. Aztán halkán megszólalt: – Maga ezt most még nem értené meg. De ígérem, hogy eljuttatom magához. Egy borítékba raktam és a borítékra három csillagot rajzoltam. – mondta sejtelmesen. – De hol van a boríték? – kérdezte már kiabálva József. – Nyugodjon meg – válaszolta az idegen. – Ha eljön az ideje, meg fogja kapni.

József kezdett nagyon dühös lenni, de tartoztatta magát. – Tudja folytatta a fizikus, én orvos szerettem volna lenni. Akkoriban az ember a szülőktől függött. Apám az orvosi egyetemre nem adott volna pénzt. Így lettem fizikus. Miután rájöttem arra, hogy van tükörképünk, volt egy érdekes esetem... – folytatta, de közben a pincér felvette a megrendelést, és Mc Gaven ezután tudta folytatni: – Együtt ültem az ismerőseimmel és kártyáztunk. A kártyajáték szerintem valami haszontalan dolog, de az ismerőseim minden héten összejönnek és engem is meghívnak. Már nagyon jól tudok kártyázni, de összeszámolni még mindig nem tudom a lapokat. Ezt helyettem a mellettem ülő csinálja. De summa summarum, akkor, azon az említett estén újra ott szenvedtem és hallgattam a többiek csevegését. Négyen voltunk az asztalnál, két hölgy és két férfi, amikor az egyik hölgy hozzám fordult és szomorúan mondta, tudod én templomba járó katolikus vagyok, minden héten elmegyek a szentmisére. Volt egy új papunk, akivel borzalmas dolog történt mesélte. Beült a kocsijába, mert az egyik haldoklóhoz hívták. Sietnie kellett, mert nem akarta, hogy az az ember szentségek nélkül haljon meg. Az úton 80 kilométeres sebességgel lehetett volna hajtani, de az autóján 140 kilométert mutatott a sebességmérő.

Az egyik kanyarnál elvesztette az uralmát a kocsi felett és ezzel a sebességgel egy fának csapódott. Azonnal szörnyethalt. Most nincs papunk, és nagyon szomorúak vagyunk. Mondtam, hogy ez iszonyatos, hiszen egy fiatal pap volt, de a Püspök biztos fog egy megfelelő, új lelkészt találni. Játszottunk tovább aztán elbúcsúztam. József türelmetlenül szólt közbe: – Mi volt ebben különös? – Várjon - válaszolta a fizikus. – Ennek a történetnek még nincs vége.

József gondolataiban ott motoszkált a gyanú. Ez az ember tud valamit Zsuzsiról. Csak nem akarja megmondani. Mc Gaven egy kis szünet után folytatta. – Két hónapig

nem tudtam részt venni a kártyapartikon, mert egy tudományos tanácskozássra voltam hivatalos. Ahogy hazaértem, másnap már újra találkoztunk, mert akkor volt a szokásos játékesték. Már legalább fél órája csapkodtuk a kártyákat, amikor megkérdeztem a hölgyet, hogy van-e már új papjuk. A nő hitetlenül nézett rám. Már fél éve van egy új lelkészük, ma reggel is nála volt szentmisén. Elnézést kértem a hölgytől, de két hónappal ezelőtt itt mesélte el mindenki előtt, hogy a papjuk 140 kilométeres sebességgel egy fának csapódott és meghalt. – folytatta a fejtegetését. – A hölgy azt hitte, hogy gúnyolódom – mondta Mc Gaven és sértődötten elfordította a fejét. Erre el kezdtem kérdezni a többieket, hiszen ők is velem együtt ott voltak, amikor ezt a történetet ez a nő elmesélte, ezt mindenkinek kellett volna hallani. Senki sem hallott semmit. Egy darabig még erősködtem, de láttam a szemükben, hogy lassan azt hiszik, hogy valami baj van velem. Abba hagytam a kérdegetést és játszottam tovább – tette hozzá. József közben megkapta a megrendelt bécsi szeletet, amit jóízűen fogyasztani kezdett. Mit érdekel engem, gondolta magában, hogy ez a fizikus itt össze-vissza beszél. Biztosan sok alkoholt fogyasztott azon az ominózus estén, aztán most ezekkel traktál engem. Mc Gaven valahogy a gondolataiba nézhetett, mert nyugodtan folytatta tovább. – Már elmúlt újra három hónap, amikor vasárnap este a szokásos partira elmentem. A hölgy, amikor beléptem kisírt szemekkel fogadott. Hihetetlen suttogta. Kicsoda maga Mc Gaven, kérdezte tőlem megtört hangon. Tegnap a fiatal papunk, folytatta elcsukló hangon, nekiment egy fának 140 kilométeres sebességgel és szörnyet halt. Egy haldoklóhoz hívták és azért sietett, hogy az utolsó kenetet még el tudja végezni. – nézett a férjre. József hosszasan hallgatott és azt kérdezte: – Ez is a tükörmásunkkal kapcsolatos? A fizikus mosolyogva válaszolt: – Lehet és az a gyanúm, hogy nincs múlt és jövő, hanem van egy örök jelen. Az a nő lehet, hogy egy másik dimenzióban találkozott velem. Lehet, hogy én voltam akkor a tükörképem és az ő tükörképével beszéltem. A többiek nem vették észre, hogy dimenzióváltás történt. – magyarázta. József abba hagyta az evést, mert az étvágya is elment ettől a zagyva fejtegetéstől. – Mondja Mc Gaven! Ön tud valamit a nejemről? Érzem, hogy azt akarja nekem elmondani. Egyébként is hol lakik ön? – fordult a fizikushoz, kissé barátságatlanul. – Honti utca 33-ban, a harmadik kerületben – válaszolta Mc Gaven. – Majd egyszer meghívom magát hozzám – mosolygott sejtelmesen, majd hirtelen felállt. – Mennem kell! – még kezét se nyújtva elrohant. Józsefet egy ideig ismeretlen nyugtalanság fogta el. Szíve hevesebben kalapált. Átgondolt mindent, ez a férfi követi őt. Valami üzenetet szeretne átadni, de nem adja át. – „Elegem van ebből az örültségből!” – gondolta. Hazafelé menet elhatározta, hogy elmegy másnap a munka után ahhoz a Honti utcai házhoz és megnézi, hogy hol is lakik a fizikus. Aznap éjjel furcsa álmok kínozták. Fájt a szíve, alig kapott levegőt. Felkelt és kinyitotta az ablakot, mert gondolta, hogy a friss levegő jót tesz neki. Kiverte a verejték, úgy érezte, hogy a szívével valami baj van. Pár perc múlva megnyugodott és visszafeküdt. Újra mélyen elaludt. Esős napra ébredt. Betelefonált a munkahelyére, hogy fáj a feje, és nem megy emiatt dolgozni. Lassan megreggelizett és Taxit rendelt. – Honti utca 33! – mondta és a sofőr rálépett a gázra. Amikor az utcába értek, mindketten kezdtek figyelni a számozást. Páratlan szám mondta József és a sofőr lassan vezette az autót. A 31-es számnál megszólalt József: – A következő lesz! – suttogta izgatottan. A következő ház helyén egy óriási mélyedés tátongott. Kiszállt az autóból és fizetett. A taxis furán nézett rá, aztán elment. József becsöngetett a 31 számú házba. Egy idős nő jött a kapuhoz. Fogatlan és ápolatlan volt. Dühösen kérdezte tőle a 33-as számú házat. A nő furán nevetett. József akkor vette észre, hogy még két sárga foga azért van a nőnek. Szinte a mosolyával akarta meggyőzni, hogy korábban talán több

foga is lehetett. – Hát azt keresheti Uram – motyogta az idős hölgy és nevetve hozzátette: – Azt 1945-be lebombázták. Itt laktam már akkor is, persze jóval fiatalabb voltam. Még kisgyerek. – tűnődött maga elé. József azért feltette a kérdést: – Nem ismert egy Mc Gaven nevezetű férfit? – bizonytalanul nézett a nőre: – Mc Gaven, Mc Gaven – ismételte a nő –, igen hallottam már ezt a nevet, de biztos, ő nem lakhatott itt. De menjen be a tanácsházába, vagy az irattárba, ott talán többet tudnak és elköszönt a döb-bent kérdezőtől. József egyre erősödő szúrást érzett a mellében. Kapkodta a levegőt. A verejték verte ki a homlokát. A bal karja is zsibbadni kezdett. Majd hirtelen mintha egy tűt szúrtak volna a szívébe, de aztán jobban lett. Nyugodtan lélegzett tovább, és intett egy taxinak, aki hazavitte. Amikor leült a fotelbe, ami a nagyszobában volt, arra gondolt, hogy a fizikus biztosan rossz házszámot adott meg. Idegesen várta, hogy este legyen, mert szeretett volna Mc Gavennel beszélni.

Csöngettek, és a postás egy levelet adott át. Mc Gaven írta. Elnézést kért, de el kellett utaznia. A levélben ezt olvasta: „Kedves József, sajnós határozatlan időre Amerikába kell utaznom. Mielőtt elbúcsúzom, szeretnék még valamit elmondani levélben. Megfigyelte már kedves József, hogy mi itt a világban egy program alapján működünk? Az állatoknál a legkönnyebb ezt nyomon követni. Ha egy madár a teste melegével kikölti a kicsijét, akkor önműködően gondoskodik róla. Ha a virágok illatoznak, a méhek megjelennek és gyűjtik a mézet. Közben megtermékenyítik a virágokat azáltal, hogy a különböző szirmokra szállnak. Minden állat, minden élőlény él, és gondoskodik egy láthatatlan program alapján. Úgy tűnik, mintha látomások lennének. Ki mondja meg nekik, hogy ezt megtegyék? És honnan tudják? Aztán van olyan madár, amelyik hirtelen felemelkedik és több ezer kilométerrel arrább repül. Egy év múlva visszatér. És megtalálja a fészket. Anélkül, hogy valaki vezetné, se iránytű se térkép nincs náluk, amivel tájékozódhatnának. Ezt a programot egy ismeretlen hatalom irányítja, egy speciális kóddal. Gondoljon arra, hogy mi emberek is egy meghatározott program alapján éljük le az életünket. Az ember az egyetlen, aki azt hiszi, hogy az eredeti programot át tudja írni. Ugyanis, amikor a kommunikációja megszűnik, kiirtja az ellenfelét. Minden évszázadban, de van olyan évszázad, amelyben többször is háborúba kezd. A kód, amit megváltoztat, visszatéríti állati mivoltába, és a gyilkolás lesz az élete egyedüli célja. Ezt nevezzük háborúnak és valami magyarázatot is adunk hozzá. Hazaszeretet, az igazság védelme, valamiféle „izmus” legyőzése, mert az a gonosz... stb. De az állat csak akkor öli meg a másikat, ha éhes... az ember pedig akkor, ha szomjas, szomjas a másik vérére. Az emberek azt hiszik, hogy van szabad akaratuk. Ha valóban átgondolnátok a cselekedeteiteket, akkor hamarosan rájönnétek arra, hogy, ha ti döntötök az életetekben, az százalékban kifejezve kevesebb, mint egy százalék. Vagy a szeretet, vagy a gyűlölet, amiben éltek. Közben váltogatjátok ezt a kettőt. Valaki irányítja az emberiséget, a gondolatainkat, a tetteinket. Húsz huszonöt évenként a program kódja a pusztulás. Háborúk fognak jönni, sehol nem leszünk biztonságban. A gyűlölet egyre hatalmasabb lesz. Egyetlen reményünk, hogy az emberiség nagy része kipusztul. És mi ennek az oka? A Quantum fizikából tudom, hogy azok, akik a gyűlöletben halnak meg, egyre nagyobb gyűlöletben születnek újra. Nincsen már megújulás. Kedves József a megoldás ellenben közeledik. Az ismeretlen hatalom, aki esélyt adott az emberiségnek, megelégette, mert belátta, hogy tévedett és a Kódot meg fogja változtatni. Az emberek úgy fognak élni, mint az állatvilág, mint az állatok. Megszűnik a kérdegetés a hitetlenkedés, a lázadás, és egyszerűen élni fognak egy bizonyos szabály szerint. Megtartják a szexualitást, mert az a fajfenntartást szolgálja. Az iskolák megszűnnek, mert



önműködően tudni fogják, hogy a csecsemőjüknek enni adjanak, és dolgozni fognak, minden tudás nélkül az életfenntartást szolgálva. Az úgynevezett isteni szikra, ami a lelket alkotta, kialszik. Automatizmus lesz a program szerint, és ha túl sokan lennének újra, akkor bekapcsolja a második programot az ismeretlen, ahol ugyanők lesznek önmaguk eledelei. Ezzel lesz szabályozható a túlszaporodás. Meg fognak születni, és ha meghalnak, nem fognak félni, mert már a halál nevét elfelejtették Kedves József, remélem megért engem. Ezt csak magának mondtam el. Nem kérem arra, hogy titokba tartsa, mert úgysem hinne magának senki.”

Aláírás

Mc Gaven.

Asztrofizikus

József kábultan olvasta újra és újra a levelet. Tudta, hogy Mc Gaven soha többet nem fog visszatérni. Úgy érezte, mintha a gyomra felfordult volna. Hányingere volt és éles fájdalmat érzett az oldalában. – „Örült ez az ember, vagy Próféta?” – villant át az agyán. – „De akkor mi köze van neki az emberiséghez, a háborúkhöz? Mindig voltak vannak és lesznek emberek, akik félelmet keltenek.” – hosszasan gondolkodott ezen, majd újra és újra visszatért a program fogalmához. – „És mi van akkor, ha mi is valóban így működünk? Lehet, hogy a másik dimenzió is egy meghatározott Kód következménye? Anélkül, hogy a tudatunk felfogná, átlépünk rajta? Mint az elektronok, amelyek az egyik pályáról a másikra áttérnek anélkül, hogy az utat megtennék? Ott abban a dimenzióban, ahol az időt és a teret nem lehet egyszerre mérni?” – fejtegette magában. – „S miért ne lehetne így! Az életünk tele van titkokkal. Az egyik illúzióból a másikba zuhanunk, és azt gondoljuk, hogy ez a realitás!” – magyarázta magának.

Sötétség vette körül. Nem félt, inkább kíváncsi volt, hogy mi is történik vele. Úgy érezte, hogy zuhan valami feneketlen mélység felé. Talán ez a halál? Komoly elszántsággal nézett az ismeretlen pillanatok felé. Hirtelen a szemébe éles fény vetődött. Csak lassan szokott hozzá. Egy idő után kezdtek az árnyékok alakot ölteni, érezte, hogy valaki fogta a kezét. Zsuzsi volt. Az ágya szélén ült és boldogan kiáltotta és hívta az ápolókat és boldogan közölte velük, a férje visszanyerte az eszméletét. – Te vagy az? – suttogta – Vagy újra el fogsz tűnni? – szorította meg az asszony kezét. Félt, s talán az életében először nagyon rettegett. Nem akarta soha többé elveszíteni. – „Fantáziál még...” – gondolta a felesége, hiszen már három napja eszméletlen volt. József megpróbált megmozdulni, de nagyon nehezőre esett. – Hol vagyok? – kérdezte. Zsuzsi boldogan suttogta, hogy a kórházban, egy komoly szívinfarktus után, de most már a veszély elmúlt. József fátyolos hangon, de boldogan mondta, hogy rettenetes álmai voltak. – Majd egyszer elmesélem – válaszolta József. Zsuzsi nyugtatta: – Most ne beszélj sokat, pihened kell! – Aztán a mellette lévő éjjeli szekrényhez nyúlt és egy levelet mutatott Józsefnek. Három csillag volt rá rajzolva. Józsefet elöntötte a forróság. Izgatottan mondta: – Nyisd ki kérlek, nyisd ki Zsuzsikám és olvasd fel nekem! – Zsuzsi mosolyogva nyitotta ki a borítékot. Ez állt benne: „Felesége gyermeket vár öntől. Üdvözlettel: Mc Gaven.” József alig hallható hangon kérdezte: – Ki az a Mc Gaven? – és tágabbra nyitotta szemeit. – Hát az orvosod! – válaszolta Zsuzsi és megsimogatta József enyhén borostás arcát.

BERNÁTH CSABA

## MEGTISZTULÁS

*Barátaimnak*

Tudod, nappal –  
virágzás vagyok, színeimmel varázsolok;  
minden virágszálat csodálatosnak tartva  
nyári fuvallattal mégis csak hozzád utazok.

Tudod, éjszaka –  
megnyugvás vagyok, testemmel melegítlek;  
féltem őrzöm halk nyöszörgésed, ábránd álmod  
hőseként szorongva, de én is megálmodom.

Tudod, zivatar –  
alatt egyetlen esőcsepp vagyok, azzal áztatok;  
a száraz szemet versemmel könnyeke fakasztva  
magam is már rég naponta hangosan imádkozok.

Tudod, harang –  
csendülése vagyok, barátaim lassan mind eltemetem;  
emlékeimből sohasem fognak hiányozni az arcok, az  
együtt megélt vidám, lélekemelő, merész kalandok.

Az asztalodra teszem  
bűnöktől megtépázott lelkem;  
s általad – Uram – egyszer majd  
velük együtt véglegesen megtisztulok.

BÍBOR ISTVÁN

## EMLÉK, VARÁZSLAT

*(Sarkady Sándornak és Sopronnak)*

„De aki egyszer egy vad hajnalon arra ébred,”

hogy messzebbre jutott, mint ahonnan visszatérhet,  
maga mögött hagyott már hitet, vágyat, szerelmet,  
mint a bűvár, aki csak palackból lélegezhet,  
jár az utcán, ahonnan egykor a lakása nyílt,  
leltározza konokul porladó emlékeit,  
ahogy az örök varjú száll a vedlett platánra,  
nem jön elé a lépcsőn nemrég meghalt barátja,  
mint a gyerekkori táj dombjainak hajlatát,  
nézi a háztetőket, a tornyokat, és hazard  
lélekkel vetne kockát, kísérténé az Istent:  
mindegy mekkora áron, csak adna vissza mindent!

## HÁROM KIS LEGENDA

I.

Mint oly sokan, nagy írónk is hosszan bűnhődte a múltat s jövődőt.  
Ha élne még, bűnhődne ma is.

Talán fiatal korában esett valamely botlása miatt, talán azért, mert túlságosan  
bízott szorgalmában és elméje élességében, egy napon így szólott hozzá az Úr:

– Imre! Ha sorsod jobbra fordultán irigyeid támadnak, ha oktalanul gyaláznak is,  
írnod kell! De tudd meg, hogy a valóban fontos mondataidat csak kevesek olvassák,  
még kevesebben értik, és gyorsan elfelejtik majd.

Rajtad áll, hogy ezt büntetésként fogadod, vagy jutalomnak tekinted.

Íme egy az elfelejtett, fontos mondatok közül:

„Az nem kérdés, hogy van-e Isten, vagy nincs. Az embernek mindenképpen úgy  
lehet csak élnie, mintha lenne.”

*(Kertész Imre: Gályanapló)*

## II.

Abban az időben Albert Camus *A pestis* című regényén dolgozott. Történt egy napon, hogy leírta a következő szavakat:  
„Lehet-e az ember szent Isten nélkül,...”

Az Úr egy darabig lapozgatott a kéziratban,  
rápillantott a még meg nem írt oldalakra is, majd így szólt:  
– Nem, de hiszen ezt te magad is tudod.  
Nézz csak a nagyszerű hőseid árnyékában tengődő Joseph Grand-ra!  
Aki elveszített életében is szelíden szolgálja mások javát,  
szabad óráiban pedig minden erejével a tökéletességet keresi,  
az előbb-utóbb rám talál, s azt én is megtalálom. –

Camus pedig ezen szavak hallatán már nem tehette, hogy Joseph Grand is a ragály prédájává legyen.

## III.

... Az Úr pedig szólt Karamazov fiához:

– Iván! Akár igazad is lehetne,  
de csak ha én nem szeretném,  
de csak ha mi nem szeretnénk  
minden bűnös embert, még téged is,  
mindenek felett.



*Bokán Csilla: Aratás előtt*

DALOS MARGIT

## FÁÉRT MENTEK

*Tisztelet Kulusnak és Segantininek*

Szénszünet volt. Már régóta nem volt szén, sem az iskolában, sem otthon. Aztán a fa is elfogyott. A dermesztő télen még az ágyak adtak valami átmelegedés féltét, de azok is csak hajnal felé, amikor a jeges dunyha- és takaróburkok a takarékon pislákoló testtől kissé fölengedtek. Fél éjszakán át tartott az ágyak fokozatos melegítése, ami a test maradék energiáit egyre fogyasztotta. De hajnal felé létrejött valamiféle hőmérséklet kiegyenlítődés: a dunyhák alattiság felfűtődött egy redukált, illékony testmelegséggé. Ez időnként csodával határosnak tűnt: a gyerek kucorgott moccanatlanul a félfokoként felpuhított langyosságban. Nem mocorgott, nem mozdult, mert minden helyezkedés hidegen maradt dunyharétegekkel fenyegetett. Feküdtek mindnyájan a megszolgált melegségben, nem mozogtak, nem beszéltek, hosszabbították az éjszakát, az éjszaka fagymentessé vált második felét. Az elfogyott szenek és fák helyett csak a dunyhákra lehetett számítani, amik úgy tárolták a redukált testmeleget, mint egy cserékályha az időigényes, kibőjtölt felfűtöttséget.

Ebből az éppenhogy elért dunyhái felfűtöttségéből dugta ki a gyerek a lábát, először a lábfejét, aztán kidugta térdig, pedig a hideg harapott, a sötétből megelevenedve harapott.

A szobában csak a kislámpa égett, anyja nem gyújtotta meg a nagyvillanyt, s ebből a gyerek tudta: az ébresztés nem végleges, az anyja rájuk, órá és a nagytestvérere bízta, hogy teljesítik-e az este tett vállalást, hogy fölkelnek hajnalban, fölöltöznek a megdermedt ruhákba, a hidegtől kemény patentharisnyába, a lúdbőröztető, kihűlt bundabugyiba, trikóba, és minden rétegbe, ami még fellelhető és felvehető, s ami a kissé már kinőtt nagykabát alá befér, mert este azt mondták, hogy hajnalban elmennek ők is az apjukkal a Kálmán bácsihoz, akivel továbbmennek a messzi Kamara erdőbe fáért.

Kálmán bácsi az anyja bátyja volt, az egyetlen a négy sógor és sógornő közül, akivel az apja mindig szót tudott érteni, és a megértés különös jeleként apja a Kálmán bácsit Kulusnak szólította. Az elnevezésről nem lehetett tudni, hogy mikortól ered és honnan, de úgy hangzott, mint a szimpátia, már-már barátkozás sajátos, apja által megalkotott kifejeződése.

Már sok napja fáztak, amikor Kulus az utcai ablakon bekopogott, s azt mondta, hogy a Kamara erdőben fát osztanak; hivatalosan, szabályosan fához lehet jutni, nem kell előzetes igénylés, kiutalás; bizonyos megszabott mennyiséget mindenki felpakolhat a kiskocsijára, talicskájára, arra amije van, és tolhatja, húzhatja haza. Kirendelt favágók dolgoznak már napok óta, mondta Kálmán bácsi, és apjának, az önmaga árnyékává fogyott apjának választása nem volt: a tél, az átfagyottság parancsa ellen fellebbezni nem lehetett: megyünk fáért, mondták mind a ketten, apja és a Kulus, sötétben indulunk, hogy időben odaérjünk. Lányok, jöttök ti is? kérdezték a gyereket és a nagytestvérét, minthacsak egy tavaszi kirándulásra invitálnák őket, és természetes volt, hogy akarnak menni, hiszen a messzi Kamara erdő a tudatukban olyan volt, mint a marosszéki kerek erdő, amiről esetenként csak énekelve lehet beszélni, vagy esetleg múltba indázó, imamalmos hangon, mert anyja gyerekkorában ott olyan csodák is megestek, mint a madarak és fák napja, vagy mint az elemózsiás majálisok. Egésznapos

majálisok. Kosárban vitték az enni-és innivalót, hosszú órákat kellett gyalogolni, míg az erdőig értek. Az erdő a gyerek tudatában térben és időben egyaránt végtelen messze volt: a háború előttiség, az ő megszületése előtti időben, a balatoni műúton is messze túl. De kétségtelenül létezett. És most Kálmán bácsi, a Kulus és saját apja fennhatósága alatt a téri messzeséget le lehet győzni, le lehet járni, le lehet lépegetni, lehet, hogy sötétben, lehet, hogy fázva, de ha a téri messzeség elfogy, elfogyhatnak egyéb messzeségek is: marosszéki kerek erdői, elemózsiás, majálisos, háború előtti messzeségek.

Kálmán bácsi egy jó óra járásnyi úttal közelebb lakott az erdőhöz, mint ők, s lehet, hogy emiatt az órányi közelebbiség miatt értesült a faosztásról, lehet, hogy az ő ablakuk előtt már húztak-toltak fával teli kiskocsikat, talicskákat.

És Kálmán bácsi lejött az egy óráig tartó úton, lejött és bekopogott hozzájuk, mert eszébe jutott, hogy tüzelőjük nekik sem lehet, jött és azt mondta, hogy két tragacsot tud szerezni, az egyiket majd felpakolja ő, a másikat meg pakolja föl a gyerek apja, s az üres tragacsot majd alkalomadtán visszatolják. Ez az egész szépen illeszkedett Kálmán bácsi KULUS-ságába, mint ahogy az is beletartozott, hogy a háború előtt a behajlított karjába kapaszkodva lehetett lebegni a sodró Dunában, ott, ahol a gyerekek lába már le sem ért.

Anyja a korai ébresztést nem egészen szánta komolynak, ezt mutatta a nagyvillany fel nem kapcsolása: hagyta, hogy a két gyerek szabadon válasszon a kiküzdött dunyhamelegség és az ígérkező sötét, fagyos út között. Anyja értékelt a hajnalra összehozott ágymeleget, minden nap sajnálta veszendőbe menni: valamelyik hajnalon a beáztatott öreg babot felrakta a begyűjtött petroforra, s gondolta, amíg fő, a maradék ágymeleget még kihasználja. S mert az öreg babnak végtelen sokáig kell főni, nem is igen küzdött az elalvás ellen. Mire fölébredt, a petrofor a konyha egész mennyezetét bekormozta, de mindez csak rájátszott a konyha háború utáni átlényegülésére, mintegy betetőzte azt: a kormos mennyezet illett a furnérral beszögelt ablakkeretekhez, a deszkákkal megerősített, összeeszkábált konyhaajtóhoz, a repesztépte lyukakhoz a falon, melyek valóságos kráterek voltak; a konyhai félhomályban el lehetett játszani a földbe csapódó meteoritok és a nyomukban maradt kráterek gondolatával. És gondolni lehetett a Bibliára, a kezdetekre, amikor még nem lehetett azt mondani, hogy lőn világosság. Lőn bedeszakázottság, mennyezeti korom, ingadozó áramszolgáltatás, és hideg-hideg-hideg.

A gyerek nagyon gyorsan öltözködött, hogy a testén az ágymelegből még átmentessen valamit a harisnyákba, trikókba, pulóverekbe, de mire az indulás előtti kesztyűhúzásra került sor, már érezte, hogy a keze dermedten megadta magát a hidegnek.

A konyhaajtón kívüli hideg éles volt és metsző, de ennek valahogy mégiscsak volt létjogosultsága.

A gyerek is azt gondolta, hogy ilyen a tél, meg azt, hogy lám, ilyen a téli hajnal: barátságtalan, kemény, sötét, de ennek a sötétségnek levegője van, ez mozog, tágul, hullámszik, nem úgy, mint a konyhai bezárt sötét. Ebből újabb és újabb dolgok nőnek ki mindig, ahogy a kemény, kopogó földön lépnek, haladnak előre. Újabb falak, sarkok, kerítések, újabb fák bomlanak ki a sötétből, ahogy közelebb érnek; s ahogy a sötétség állaga puhulni kezdett, s előbb bontakoztak ki a kontúrok, a gyerekben az a csalóka érzés támadt, hogy egyre gyorsabban haladnak, hisz egyre gyorsabban érnek a tárgyak felismerhetőségének sugarába. Összekeverte a hajnal előrehaladtát a saját előrehaladtával. Összekeverte a metsző szelet a zsigereiben hozott hideggel, a szúrós

keménységgel szállingózó ritka havat a talpában érzett szurkálással, az egész mindenséget a mindenségbe kitett önmagával.

Még a Kálmán bácsi házától is nagyon messze voltak, amikor a nagytestvére sírva azt mondta, hogy ő ezt nem bírja, inkább visszafordul, s a gyerek látta, hogy az immár felsőtagozatos nagytestvére simán kilép a kontúrok, felismerhetőségek, haladás és sötétségbomlás titkos szabályú játékából, megfordul és elindul haza.

Kálmán bácsiéknál valóban volt két teljesen egyforma tragacs, csak a hangjuk különbözött; sikongva, jódlisan, szinte kétszólamban csikorogtak, ahogy a kerekük forgott. Kálmán bácsi és az apja a kerekeket túlkiabálva beszéltek egymással, apja Kálmán bácsit Kulusnak szólította, és ez a gyerekben valami olyan jó érzést keltett, mint a hajnali testmeleg dunyhák.

Nagyon sokáig mentek. Úgy tűnt, hogy ennek az útnak sosem lesz vége. Már elhagyták a Kálmán bácsiék végtelen hosszú utcáját, lekanyarodtak mindenféle mellékutakra, amelyek egyre keskenyebbé váltak, itt már lovaskocsik vagy esetleg autók nem is közlekedhettek, ebből látszott, hogy Kálmán bácsi rövidít, ismerheti az utak szövevényét. Már hideg fehérré vált az ég, a környék meg apró részleteiben is kivehető poros-szürkévé, amikor szembetalálkoztak az első, fával megrakott, kötelekkel körbetekert kiskocsikkal, talicskákkal. Ettől a két felnőttben szorongás támadhatott, hogy valamiről lemaradnak, esetleg elfogy az aznapra előírt kvóta, vagy hogy a favágók kidőlnék, esetleg reggelizni mennek, vagy beüt valami olyasmi, amiről előre fogalmuk sem lehet. Gyorsították a lépteiket, a tragacsos jódlizene is gyorsult, izgatottá vált, a gyereknek majdnem futnia kellett, de ez nem volt rossz, testének fagyossága mintha engedett volna, vagy legalábbis nem volt érkezése, hogy a fagyottságra figyeljen. Igyekezett, hogy a felnőttektől le ne maradjon.

Túl voltak már a balatoni műúton, áthaladtak nagy gazos térségeken, gyümölcsösök, kertek mellett mentek, látszott, hogy ezeknek a háború előtt még volt gazdájuk, de most minden a saját elhagyatottságát, megtépázottságát hirdette. A tél közepén is úgy tűnt, hogy ezekkel a kertekkel tavasszal, nyáron és ősszel sem törődtek. Mintha nagy hadi járművek barázdálták volna át-meg át a kertek talaját, s törték volna félbe, szilánkosra a sorba ültetett fákat.

Mintha valami lassan, észrevétlenül emelkedő domborulatnak a tetejére, egy hegyhátra érkeztek volna: meglepően sokféle nyílott kilátás, az egyik irányban igazi, nagy hegyek látszódtak, a fagyos levegőtől szinte tapintható közelségbe hozva: a gyerek látta a hegy kő színű meredélyeit, lecsupasztottságát, s szívesen megállt volna a hegyet bámulni, vagy hátra fordulva beirányozni a várost, ahonnan jöttek, megnézni, hogy a domborulatokon túlnyúlik-e a templom tornya, s van-e a domborulatnak olyan nyiladéka, amin bevillanhat a télies Duna. Számításba vette, hogy ilyenkor a Duna egybemosódik a piszkos színű éggel, jégtáblái a fagyszínű felhőkkel. Télen a dolgok megítélésében résen kell lenni. De nem maradt ideje a báméskodásra, a felnőttek fokozták az iramot, félve, hogy a faosztásnál lemaradnak, vagy kevesebbet kapnak, mint a korábban kelők, vagy akik le sem feküdtek az éjjel. Egyre többen jöttek szembe megrakott taligákkal. És egyszer csak Kálmán bácsi azt mondta, hogy ez itt már az erdő, itt van a Kamara erdő. Keszekuszán meredező cserjék, ványadt fák mellett mentek. A fagyott göröngyökön meg-megbicsaklott a két kerék gyatra jódli muzsikája, az erdő is mintha megbicsaklott, térdre esett volna; egy erdőnek nagyobbnak, erdőbnek kell lenni, gondolta a gyerek, s csalódottsága csak akkor szűnt meg, amikor egy jobbra nyíló széles útra ráfordultak. Ahogy az úton ereszkedtek, az erdő felmagasodott, felállt az

előbbi térdelésből, erős lett, és el lehetett hinni, hogy kerek, s hogy madarak laknak benne, több is, mint tizenkettő, akkor is, ha fáznak, akkor is, ha ebben a rettentő hidegben letörrik a cérnavekony megfagyott lábuk. Ijesztő volt az erdő hidegsége. Csonttá fagyottan álltak a kopasz fák, a szélről a kemény ágak egymáshoz ütődtek, zörög a csontjuk, mondta magában a gyerek.

A széles út egy nagy tar térségbe torkollott, itt már a fákat kivághatták, forgácsosnak, fűrészporosnak tűnt a föld. A térség közepén tűz égett, magasra csapó lángokkal. A gyerek eddig még csak erősen kordába fogott tüzeket látott: sparheltekben, kályhákban, petroforokban. Ez a tűz akkorára nyúlt, mintha a házi tűzhelyek lángjai a kéményeken túl is nyaldosnák az eget. Nem tudott eddig a tűznek ilyen égbe kiáltó természetéről, bár már hallott róla, hogy léteznek kéménytüzek, amikor szintén égig csapnak a lángok.

A tűz körül emberek melegedtek és vártak. Ők is beálltak a körbe és vártak. Az emberek időnként fordultak, saját tengelyük körül lassan megpördültek, a lábukat ütemesen a földhöz veregették, egyesek óvatosan bokáztak, de csak úgy, mintha a bokacsontjuk törékeny lenne; egy lassú, méla körtánc formálódott a Kamara erdő közepén, órákon át járták a tűznél melegedő, fára várakozó emberek. De a gyerek látta, hogy itt is vannak okvetetlenkedők, ágálok, okoskodók, akik a közös ritmusból kiesve kiabálnak, valamit mindig kikérnek maguknak.

A gyerek hamar eltanulta a táncot: ha az arca és a keze már vörösen égett, és a háta, tarkója izzóan fázott, lassan fordult egyet, s amikor az orrából lett jégcsap, s a hátából forró lepény, ellenkező irányba indította a forgást, lábával szelíden dobbantgatva. Még sosem volt ilyen jó mókában része. Legfeljebb nyáron, a tűző napon. De nem, az semmi ehhez képest. Gondolta magában.

Kálmán bácsi az ügyintézésben hamar kiismerte magát, megtalálta az illetékeseket, sorszámos papírokat hozott, s attól kezdve nem volt egyéb dolguk, mint forgólódva, táncigálva várni, szemmel tartani a két tragacsot, mert furcsa, gyanús emberek akadtak bőven, mint mindenhol, ahol sok idegen összeverődik. Ezt az apja mondta, aki vég nélkül beszélgetett a Kálmán bácsival, úgy mint Kulussal. Apja otthon ennyit sosem beszélt, s ez is újdonság volt, mint a fagyos levegőtől közelinek ható meredélyes hegyoldal, s hogy szinte észrevétlenül olyan magasra jutottak, hogy a templomtorony nem is látszik, olyan, mintha elsüllyedt volna, elsüllyedt volna a templommal és az egész várossal együtt.

Lassan az is tudatosodott benne, hogy a körtánc együtt lüktet, mocorog, lódul a szünet nélküli ritmikus hanggal: a távolabbról érkező fejszecsattogásokkal, fűrésznyekéggel, ismeretlen eredetű nyiszogásokkal, dübbenésekkel, huppanásokkal. A hangokat összegyúrta, egységbe tapasztotta a fagy, mindennek pengő, érces felhangja keletkezett. A hideg: hangmester. Gondolta magában. Aztán valami olyasmit is, hogy a hideg: képmester. Nem. Közelhozó mester. Kereste a jó szót, ami kifejezheti a megszí hegyoldal iménti közelszúsását a fagyos levegőn.

Bámulta a ritmusból kiesőket, az ágálokat, akik mindig intézkedni akartak, akik mindenkinél jobban tudtak mindent: a törvényeket, a szabályokat, a rendeleteket, a köbmétereket, a kalóriákat, s hogy egyenlő munkáért egyenlő bért, egyenlő munkáért egyenlő bért. A nemrég újra megnyílt Hangya bolt előtt, a végtelen hosszú álldogálásokkor, míg anyja helyett tartotta a sort, már megtapasztalta, hogy vannak, akik ilyenek. Már a tartásukról, helyezkedésükről előre tudta, hogy ezek fennhangon magyarázni, eligazítani, vitatkozni fognak.



Apja és Kálmán bácsi időnként elmentek, jártak egyet, tájékozódtak, ilyenkor a két tragacs felelőssége órá maradt, ez a testforgásokon túl apróbb, szaporább fejforgásokat is szükségessé tett; ha az átforrósodott hátával, tarkójával fordult el a tűztől, a fejét még ellentétesen visszafordította, hogy a tragacsok percre se essenek ki a látótéréből. Ez is illett a háttérzenéhez. A levegő fagyasztotta egybe az egészet: a mozgást, a látványt, a hangot, a lábak már-már égőnek ható fázását. Ebből külön kiragadni semmit nem lehetett, egybefagyott tömb részeként létezett minden.

A várakozók között elvétve nők is voltak, gyerek rajta kívül egy sem. A nők majdnem úgy néztek ki, mint amikor az oroszok ellen a föld alatt beöltöztek: öregesen, esetlenül, öreg gúnyákban, férfi cipőkben.

Amíg a tragacsokat szemmel tartva fordult, egy férfi, mint egyetlen jelen lévő gyereknek, azt mondta neki: hát te mit keresel itt? Barátságos volt a hangja, a tekintete, s bár a kérdés az a fajta volt, amire nem kell okvetlen válaszolni, a gyerek azért mondani akart valamit, de egy közelben álló nő hangja hirtelen lecsapott: Ez nem gyereknek való hely. Egyáltalán nem. Hangosan mondta, s közben körbe nézett, egyetértőkre számítva fordult erre és arra, válaszokat akart, megvitatást, valaki felett ítéletet mondani. Akadt, aki helyeselt, még a férfiak közt is. Közben figyeltek, hogy kihez tarthat ez a gyerek, egymaga mégsem lehet.

A gyerek tudta, hogyha apja és Kálmán bácsi visszajönnek, ők lesznek a prédák, a hosszú, egyhangú várakozás önkéntelen feléléskítői, őket akarják majd kioktatni, megokosítani, egymás előtt kérkedve végtelen igazságérzetükkel. Gyermekszeretükkel. Ezt sehogy sem akarta, a körből inkább kiódalgott, a talicskákat megkerülve hátrébb ment, egy sűrű bozótos előtt állt meg. Háttal a messzi tűznek nézte a bozótost, a meleg ide már nem ért el, de maradt, és maradni akart még egy jó darabig, amíg az okvetetlenkedők megfeledkeznek róla. A bozótosban valami villant. Vörösen, színesen, fényesen villant. Mélyen lenn, a talajhoz közel. Ide pattant egy szikra? Egy szélhordta pernye a száraz ágak közt újra feléledt? Izgatottan, megrettenve hajolt közelebb a jelenséghez, amely hol eltűnt, hol feltűnt újra, úgy látszott, hogy meg-megtorpanva halad egy bizonyos irányba. Ez lenne a futótűz? Ebből fog fellobbanni igazi harapós lángokkal? De a futótűznek hangja volt, kotort, kotorászott, csörtetett, hosszan felrikoltott, aztán minden beleveszett a fűrészes, baltás, huppanó, robajló muzsikába, a szemgolyót dermesztő fagyosságba.

Apja és Kálmán bácsi visszajöttek, de csak a tragacsokért, neki azt mondták, hogy te inkább maradj a tűznél. Minden elképzelhetőnél tovább maradtak el. Közben elment a barátságos ember is, aki az előbb - sok-sok idővel előbb -- megszólította, eltűnt az okoskodó asszony is, újabb emberek jöttek, a forgós körtánc időnként megtorpant, felbomlott, a tűz hol lelohadt, hol újraélesztették, a gyerek egyszer azt is gondolta, hogy apja meg a Kálmán bácsi eltűntek, felszívódtak, mint a futótűz, egy ilyen erdőben sose lehet tudni, a kiáltásuk sem hallatszana, magába szívna a fűrészsikongás.

A feltűnésük egyszerre volt fellélegeztető és fejbeverő. Apja gurtniba fogva, előre görnyedve egy iszonyú nagy rakás fát és szerteágazó-bogozó rőzsét húzott, először úgy tűnt, hogy a földön vonszolja egymaga, látszott, hogy sovány testével nagyon erőlködik. Később lett nyilvánvaló, hogy a teher nem a földön vonszolódik, hanem a tragacs kerekével, mert a vékonyabb, vastagabb ágbogak a kereket eltakarták, s méginkább Kálmán bácsit, aki a terhet a tragacs fogantyújával emelte, tolt. A gyereknek a kellenél nagyobb terhet vonszoló lovak jutottak eszébe, a fuvarosok, szódások sovány, erőlködő lovai. Azok is mindig párban vannak. Gyere te is, mondták a gyereknek, s

ő elindult utánuk. Ezek szerint a másik tragacs itt marad. Hová tették? Most nem félnek, hogy valaki ellopja? Morfondírozott magában. Még ki sem értek az erdőből, amikor megálltak, Kálmán bácsi a tragacsot leállította, apját segítette kifogni a hámból, s szűkszavúan csak annyit mondtak, hogy te most vigyázz a fára, jövünk hamarosan. A homlokuk izzadt, s ebből tudni lehetett, hogy a hátuk is vizes, idefelé a gyerek észre sem vette, hogy az út majdnem meredek. Jó volna egy kis kimelegedés, gondolta, és két kézzel emelgetni akarta a taliga egyik fogantyúját, de a rakomány annyit se rezdült, mint egy mellkas levegővételkor.

Hamarosan jöttek a másik megrakott talicskával, most Kálmán bácsi volt elől befogva, s apja markolta a fogantyúkat, elmentek mellette, el egészen az út elágazásáig, úgy tették le a terhet, hogy a gyerek várakozási helyétől még jól látható legyen. Üresen visszajöttek, befogták magukat emebbe a tragacsba, gyerünk, mondta Kálmán bácsi, s elindultak mind a hárman. Amikor elértek a másik otthagyt talicskához, azt mondták, most maradj itt, és erre vigyázz. Elmentek megint odáig, hogy a két talicska közti távolság átlátható legyen. Az egyik rakománnyal előzték a másikat, s a lemaradóért mindig visszajöttek, aztán azzal előzték. A húzó és toló szerepét mindig cserélték. Váltott lovakkal dolgozunk, mondta Kálmán bácsi. Hosszú időre ez volt az utolsó mondat, ami elhangzott. Nem beszéltek. Ziháltak, lihegtek. A gyerek feladata az volt, hogy arra a tragacsra vigyázzon mindig, amit hátrahagynak. Ha a nagytestvére itt lenne, most mind a két rakományra vigyázhatna valaki, és egy svunggal messzebbre is mehetnének, mint ameddig el lehet látni, gondolta a gyerek. Aztán azt is gondolta, hogy a megteendő utat ez nem csökkentené, de ritkábban kéne önmagukat befogni, kifogni, ami fárasztónak tűnt. Amíg a felnőttek visszatértére várt, kiszámította, hogy a hazafelé út a felnőtteknek háromszor olyan hosszú lesz, mint az idefelé út volt, mert egyszer mennek egy nagyon hosszút az egyik teherrel, üresen visszajönnek a félúton maradt másik teherért, és azzal mennek egy nagyon hosszút, hagyva az első terhet. És ez így megy majd egészen hazáig, de legalább is Kálmán bácsiéig, ahol az egyik tragacsot le lehet tenni. Jön-e majd velük az út többi részén is? Segít-e majd apjának hazáig?

Már nem didergett, a didergés csak addig tartott, míg a tűzmelegség fokozatosan hagyta-hagyta el, most valami fagyott keménység lett rajta úrrá, a lábait botnak, az ujjait pálcikának érezte. Gondolkodott ezen-azon, hiábavalóságokon, megállapította, hogy ő a hazafelé utat is csak egyszer teszi meg, mert míg a felnőttek ide-oda mennek, neki csak állni kell. De az idő éppúgy telik, és állni ilyen hidegben sokkal rosszabb, mint menni. De aztán úgy gondolta, hogy állni még mindig könnyebb, mint az iszonyú nehéz fákat vonszolni.

Az egyik álldogálásnál megint rálátott a messzi hegyekre, örült, hogy a várakozás épp arra a helyre esett, hosszasan akarta vizsgálni a kopár hegyoldalt, melyen reggel még vájatosokat, mélyedéseket is látott, de most, mint amikor egy gukkert megfordítanak, minden messze szaladt, megnőttek a távolságok: a látottak, a tudottak, az elképzelték. Reggel még azt hitte, hogy a táj fölött kivillanhat valahol a templomtorony csúcsa, most már tudta, hogy annál sokkal messzebb és magasabban vannak, azt is tudta, hogy ebben a magasságban, messzeségben nincs olyan nyiladék, amely a Dunát láthatóvá tenné. Szürkülni kezdett, és még mindentől nagyon messze voltak.

Először számolni kezdte, hogy a felnőttek hányszor fordultak vissza, hányszor váltottak tragacsot, hányszor kellett a lehagyott rakományt őriznie, de hamar beleunt, a figyelme elkalandozott, nézte a sötétbe egyre gyorsabban felszívódó kontúrokat, addig-addig, míg lassanként az előbbre vitt s otthagyt rakomány is a sötétségbe

olvadt. Sietni kellett. Egy talicska fának a szénszünetek, fahiányok idején nem mindenki tudna ellenállni. Mondta Kálmán bácsi.

Amikor Kulusék házához értek, Kálmán bácsi az egyik tragacsot a kapun betolta, nehezen kínlódva a ház mögé vitte a sötétségbe, azt mondta, nem akar senkit kísértésbe vinni.

Aztán jött velük tovább, a nagy gurnival ismét befogta magát, a hátralévő egy óranyi út már egyszerűnek tűnt, megszabadultak a teher felétől. A gyerekek úgy tetszett, hogy ez már nem is az a nap, ami reggel elkezdődött, mintha valamikor régebben történt volna, hogy a testvérel együtt elindult. Akkor a látványok sötétből való kibomlása, a kibomlás gyorsulása adta a játékot, most meg a látványok gyorsuló eltűnése adta a szorongást: haza érnek még ma?

Azért ez a szorongás is játék volt, tudta a gyerek, hogy a nehezen túlvannak. Amikor elindultak, egészen fekete volt az utca, s most is egészen fekete. Lehetne most a hajnal, s lehetett volna akkor az este. Valami mintha kibillent volna. Mintha visszafelé haladna minden, mint apja és Kálmán bácsi az elhagyott tragacsokért, amikre ő hajnal-tól estéig, vagy estétől hajnalig vigyázott-vigyázott a csikorgó fagyban.

A kapunak mind a két szárnyát nyitni kellett, hogy a rakomány beférjen, az udvar közepére állították a tragacsot, apja állt felegyenesedve, és baráti hangján azt mondta: nagyon köszönöm KULUS, és kézfogással véget vetettek a hajnalnak. Vagy az estének?

Aznap éjszaka a gyerek érezte, hogy valami puha tollasat a vékony dunyhájára még ráterítenek, félálomban is azon gondolkodott, hogy mi lehet az. Az ő lakásukban már nem létezett semmi, amit takaróként felhasználhattak volna. Reggel látta meg, hogy anyja ágyából hiányzik a nagypárna.



*Szurokné Strassner Klára: Madár*

BOTOS FERENC

## HARANGVIRÁG

*(Szepesi Attila emlékére)*

föld mélyből feltörő fénynyaláb  
manósüveg, Isten kalapja  
cseng, bong harmattól viselősen  
a fogyó ligetek virágharangja

## ERDEI REKVIEM

két lánctalp között  
éppen elfér egy fatörzs  
a lomb még visszánéz

pókfonál köt még  
hulló levelet ághoz  
végső haladék

vén hárs hegyélen  
sziklához gombolyulva  
levele sincsen

hátán fetregő  
bogarat állíts talpra  
szépen haljon meg

petét rakott a  
lepke: libbenő szárnyon  
eltűnő élet

esett madárnak  
aszfaltra törött szárnyán  
kihülő vérfolt

## JESZENYIN REMINISZCENCIÁK

alkony, lágyuló  
színek: vérszín bogáncsot  
ráz az őszi szél  
gyönyörű mosoly  
holdezüstben táncoló  
lány, nyírfakörben  
Isten kigyújtott  
színei közt a réten  
hallom a szíved



*Giczi Lajos: A Festőkőznél*

BÖRÖNDI LAJOS

### **OLYAN HIRTELEN**

olyan hirtelen rontott ránk a tavasz  
mint martalóc az alvó áldozatokra  
s boldogan hiszünk a megcsalásban  
hogy föltámadhatunk újra

hányszor hagyott el bennünket a remény  
s mégis fürdünk az isteni ragyogásban  
ez visz át bennünket a nagylászlói túlsó partra?  
az örökös hit és remény a megújulásban?

### **ÖSSZEGZÉS**

olyan gyorsan múlik az élet  
néhány tavasz még szerelem talán  
egyedül vagy vörösbort kortyolsz  
hűvös pára az üveg oldalán

polcodon könyvek összeírtál  
néhány métert mégis kínoz még  
a sok kérdés melyre nem jött válasz  
s a beteljesületlenség

tovább élsz persze néhány mozdulatban  
egy-két simogatásban élsz tovább  
ha ez megvigasztal de nem vigasztal  
csak játszod a tanult ostobát

kérdéseidre választ soha nem kapsz  
lassan már kíváncsi sem leszel  
még van néhány csepp az üveg alján  
most ez jobban érdekel

## BALATON TÉLEN

A hullám belefagyott a képbe, s a megdermedt  
táj ragyogott, mint a gyémánt, amikor fény érte.  
Lehullott a Nap, s besötétedett,  
s szemközt fölragyogott Máriafürdő nyakéke.  
S Berény gyöngyei szikrát vetettek a holdsütésben.  
Vonyarcig ért a két falu fénye.

Én néztem a szemközti sötétbe hulló tájat.  
Nézem már ezer éve.

## HAZATÉRÉS

Jó tudni hogy ha elindulok  
Talpam alatt ismerős út vezet  
Jártam erre már párezer éve  
Ittam e levegőjeget

Most mégis van némi félelem  
Bennem hogy visszafogad-e  
Amit elhagytam egykor a  
Füveknek fáknak erdeje

Dalomat ismerősnek véli-e  
Az elhagyott táj s tartogat  
Akár a tékozló fiúnak egykor  
Ölelést kitárt karokat

Jó tudni, hogy így lesz s egy  
Másik világban  
Haza lehet még menni akár  
A Bibliában

Van még pont biztos  
E zűrzavarban körülöttem  
Megtalál ha már én el  
Is vesztettem: az Isten

Jó tudni hogy ha elindulok  
Haza is találok  
S nem kell keresni minden  
Nap új irányt s új világot

Veri a tamtamot a semmi  
Csábítanak gyönyörű fények  
Így tartott almát is a kezében  
A kígyó a Paradicsom emberének

Tele fölismeréssel a zsák  
Most már elindulhatsz  
Mai Odüsszeusz neki a  
Tenger sivatagnak

Beleveszel tudod de már  
Ez sem számít  
Nincs túlsó part csak a vízről  
Visszavert fény világít



*Grabner József: Új utca*



## FAKANALASOK

Fogta magát az addig konyhatündérként számon tartott nagyanyám, úgy a negyvenes éveiben, és földhöz vágta a fakanalat. „Na, most aztán már soha többet nem főzök semmit!” – és elvonult egy kis sziesztára. Bővérmérsékletű nagyapám az ajtót becsapta, és konstata: újabb bóna „Feli” életében. Talán, ha Máriának, Erzsébetnek, Margitnak születik, másként történt volna, de ő „Felicitásként” látta meg a napvilágot. Anno már a szülei kedélyeit is borzolta: a békebeli 20-as, 30-as években teniszezés közben a lábait villogtatta. Nagyapámat pedig épp egy fékevesztett kerékpározása során ejtette rabul, mármint amikor a szoknya alól kacérul kivillant a bokája. De az idők sodrása nem sokat tol a „Legyen szilaj míg lány, aztán szikkadjon mintafeleséggé!” dogmán. Feli pedig be is állt a sorba: jöttek, cseperedtek szép lassan a gyerekek, ő pedig főzött, csemetéket nevelt, véka alá söpörte a sok-sok mániáját – bélyeggyűjtés, könyvmolyság, komolyzene hallgatás, síelés, teniszezés, biciklizés... -, és nyelt és nyelt, és látszólag teljesen feladta önmagát: a szilaj Felit. Mígnem egyszer csak túcsordult a pohár. Ezt persze nem a három nagy, hanem a késői, nem várt kicsi Pistike, édesapám sínylette meg. Ő bíza, a házikosztal ellentétben, babos-szutykos-egyenizű konzerveken nevelkedett. Mert a nagyanyám egyszer rakta le a fakanalat, és soha többet nem emelte fel. Nagyapám dúlt-fült, fenyegetőzött, tört-zúzott, hidegháborús taktikába kezdett. Minden mindegy volt, nagyanyám a több évtizedes önfeladás után visszavonhatatlanul lázadt. Nagyapám halála után pedig, ami pont születésemmel egy időben volt: felszabadult. Főzés helyett öt évesen szabadegyetemre cipelt, hangversenyekre jártunk, ami különösen érdekes volt, hiszen nagyot hallott: és folyamatosan üvöltve beszélt hozzám koncert közben. Róttuk az erdőt napestig, és utaztunk-utaztunk az aprócska lakótelepi lakásunkban. Soha sem főzött, és ez soha sem hiányzott... Sőt. Ő így volt tökéletes. Egy bátor nő a múlt századból...

Én nem vagyok bátor, csak sodródó. Így ahogy múltak az évek, felültem én is a jól ismert családi „expresszre”. Pont annyi idősen szálltam ki, mint Feli. Nem tudatosan akkor, a közös időpontra csak később döbentem rá. Ő egyszer és mindenkorra lerakta a fakanalat, én viszont évek hosszú latolgatása, önmarcangolása, a család perpetuum mobile fércelgetése, az ön – és a számomra legfontosabb emberek – becsapása után egyszer csak elengedtem a legutolsó kis kórót, és belezuhantam a mélységbe a fájó lelkiismeretemmel és boldogtalanságommal együtt...

Eltelt azóta öt év. A mérleg? 46 évesen itt szöszmörög a karjaimban a másfél éves huncutka, a szobájában vég nélkül chatel a 14 évesem, a párom 12 évese pedig vérre menő csatákat folytat a gépen...

Aztán a fiókból előveszem azt az antik darabot, azt a kissé máló fakanalat – na jó, nagyanyám valószínűleg nem ezt vágta földhöz, mert szerintem ki is dobta a kukába – és rittyentek valami pofon egyszerűt, és összegyűlik az én kis hordám...

BÓSZE BALÁZS

## VÉGY TENYEREDBE

Ezerkilencszáz-  
negyvenhatban  
fagyon derült  
decemberben  
születtem,  
szívemben vágyak  
kergetőztek,  
később vadul  
hajszoltak,  
a fényt keresték,  
de botor ostobaság  
takarta,  
– ott is vigyáztál,  
éjjeli féket raktál rám.

Érzem közelségedet,  
mert mindenütt  
keresztek feszülnek.  
Végy tenyeredbe,  
hadd lapuljak  
ráncaidban.

*Rábapordány, 2006. július 27.*

## MEGSIRATOM

Én mindig megsiratom  
a mártírokat,  
életüket adták,  
ők az igazi krisztusiak.

Én mindig megsiratom  
a mártírokat,  
legyenek akár  
Colosseumbeliek,  
vagy Andrásy út  
hatvaniak...

Én mindig megsiratom  
a mártírokat,  
a szenvedőket

a csillagsiratókat,  
a gabonát pergetőket,  
a hajnali deret szemezgetőket.

Én mindig megsiratom  
a mártírokat,  
a hitetleneket,  
a hívőket,  
a fejüket konokul  
felvetőket,  
az imára kulcsolt  
kezüeket.

Én mindig megsiratom  
a mártírokat,  
Testvéreimet.  
Apáimat, anyáimat.  
A keresztre feszülő  
hittel telt boldogokat!

*Sopron, 2010. október 27.*

## **HATÁRIG–LÁTÓHATÁRIG**

A gyümölcsfák  
papa kertjében  
a nyakamba bújtak,  
gyerekeimhez lehajoltak,  
s míg virágok  
simogatták meztelen bokám,  
gyermekláncfű-koszorú  
ékeskedett lányaim homlokán,  
fiam fakarddal hadakozott  
képzelt óriásokkal küzdött.  
Ott voltunk mi ketten szülők,  
apa és anya,  
az életünk vitt táncba,  
forogtunk, pörögtünk a bálba'  
kifulladásig, végelszámolásig.  
Csak Isten megy tovább,  
míg el nem nyeli a látóhatár!

*Sopron, 2003. január 15.*

## **(MA ESTE A LÉPCSŐ TETEJÉRE KIÁLLTAM...)**

Ma este a lépcső tetejére kiálltam,  
a szellő körül zsongott,  
meglökte a tuják ágait,  
nem kaptam utánuk.  
Este volt – szerelemmel teltem,  
mint afféle bohém vén vadóc,  
s a tavasz, az este, a szél meglódított,  
s repültem, mint a Szent Iván éji  
boszorkányok,  
s illatot repített felém  
az esti sötét a Hatvan turistaház  
felől, a Várisról egykori  
zenekar csinnadrattál,  
s a Gruber panzióban  
Nyári Rudi húzza?  
A képzelet labirintusából  
szólnak hozzám egykori dolgok,  
mert megszólított,  
homlokon simított az esti szél,  
és a tavaszban városom,  
Sopron zenélt,  
hallgatag szívem húrjait  
pengette, a sebzett hárfát,  
s a Magas Bércről  
– szinte hallom –  
reám rikolt egy magányos  
képzelet-hatalmas sas madár!

*Sopron, 1995. május 1.*

## **CSENDES SIRATÓ**

Keresem köteteidet, nem lelem,  
melyikből árad jobban  
a kegyelem?!  
Hol énekel csak neked  
Koncz Zsuzsa,  
s malomkerék asztalához terelget  
Illyés Gyula?!

Vonatkerék csattog, távoli zaj,  
nem az életet szakasztó ricsaj,  
de verseid zsolozsmára alkalmasak,

felelgetnek egymásnak  
imába fonódó szavak,  
s a pártállami rosszallás:  
bebörtönöz, mint annyi mást.

Megfognak, mint köztörvényest,  
nem a sivár politikában örvényest,  
s az egyetemről magad távozol,  
nem jut egy fikarcnyi Horger Antal úr.  
Mosolyognak rajtad,  
lányok sem kerülgetnek,  
nem adóznak garabonciás  
szellemednek, küllemednek.

Keresem köteteidet,  
mivel nincsenek,  
nem is lelhetem.  
Oldódjon kegyelemmé  
a fölötted ringatódzó  
hurkos kötél,  
félszáznyi versedből  
font koszorú,  
öleljen jó illatú  
isteni ágyra,  
s szálljon az áldás  
néhai Ízes Mihályra,  
magyar költő,  
Ízes Mihályra!

*Sopron, 2011. február 9.*

## DAKT AKARTAK TŐLÜNK

Ültünk az árok partján,  
szomorúan, zokogva,  
levélben jött a hír:  
Ízes Miska kiterítve,  
halva.

Kötélen ringott hajónk  
kikötve a partra,  
kötélen himbált Miska,  
gerendára hamisan  
kacsintva.

Citeránkat függesztettük  
szegről lógó zsinórra,  
mert dalt akartak tőlünk  
kikre bámultunk sírva.

*Rábapordány, 2006. július 27.*



*Györfly Gabriella: Kék csendélet*

BÜKI ATTILA

**ANEKDOTON KÖLTEMÉNYBEN**

Úgy vagyok már, hogy nem létezem.  
(Ízes Mihály)

Miska A kötelet csupán nyakszirtednél vágta el Csüng az Egyetlen pók érintésétől is kileng Ha még időnként a túlsó partról visszanezel láthatod ki köt alkut a csönddel s akikre vártál nem jöttek el Hegyfalun azóta összetört a fröccsös pohár is és felszedték a hazavivő síneket Lakásom akár a cím nélküli vers Otthonom az ország Még nem feküdtem fel a fákra De túl repültem a felhőket Látja szemem Szófiát a szaloncukros karácsonyt Te nem láttad könnyeim amikor elutaztál sehova Miska Ha még visszanezel néha lásd meg testem a Dunánál Ne hidd hogy versem tréfa Nem tudok könnyelmű lenni se léha Nem kell kivárnom az öregséget Belerokkanok abba hogy verset írok Európa hajlékonyágú papírmezéjére Testem megrepedt nádszál Írd fel a túlsó part márványkövére hogy sorsom determinált

**ÉJSZAKA**

Éjszaka egy félreeső ismeretlen helyen  
mintha közeledett volna felénk az Isten  
aki szabad akarattal áldott meg bennünket

Éjszaka egy félreeső ismeretlen helyen  
láttam szívünk színét lelkünk táncát  
a vágy és vég egybeesését

Éjszaka egy félreeső ismeretlen helyen  
valaki rózsát rakott elénk  
és szállt velünk az álom benne a sötétkék ég

## Z ÚR SZERELME

Z úr nézi a kékes viszereket lábszárán, és nem érti az egészszet. Az egészszet, úgy ahogy van, nem érti. Nemrégiben még a Kisduna partján nézte így a lábát, amikor (semmi bütyök, semmi viszér!) nagylábujja szőrei között egy csepp víz csillogott. Éppen érettségire készült, de tanulás helyett így múlatta az időt, tetőtől talpig lelkiismeretfurdalásban. Azután csak úszott a nyárfapölyhök között, a lehető legkisebb fodrozódást keltve. Egy sikló rábámult, s úgy csusszant a vízben, okos fejét föltartva, nyelvével ízlelgetve a Világot, mintha ott se lett volna, de nagyon is ott volt, a békák rémületére.

Z úr érezte a víz illatát. Egy horgász lapátolt nem messze ladikjával, néha odakoppantva evezőjét a palánkhoz, azt meg hallotta, mintha most lett volna, pedig ötven éve volt, hát ki érti ezt?

Mintha kívülről nézné ezt a testet, amelyik talán nem is az övé, hanem egy élvezetboncolás mellékterméke, a tudomány tárgya, de mit lehet ezzel kezdeni? Ha az ember megért egy jelenséget, azzal már lehet tennivalója, de így...? Egyáltalán miért kell okvetlenül tennivalónak lenni, amikor már nyugdíjat kap, és ingyen utazik a vonaton? Na jó, vannak kisebb testi bajai, de ettől még jöhetne ez-az, mondjuk egy szerelem.

A gombás köröm se kizáró ok. De ha nem megy ilyen messzire, csak mondjuk eszébe jut valami, s annak végire jár? Van még hozzá ereje, ha lassabban is, mint tegnap előtt.

Valamit kezdeni kell ezzel a testtel, ez magától értetődő. Valahogy az az érzése, hogy mindez csak elhatározás kérdése, azután körbenéz a szobában, élete maradék tárgyait szemügyre véve. Mindegyik azt mutatja, hogy már letette a garast, nem érdemes ugrálni, úgyse kell az senkinek.

Z úr beleremegett nyavajgásába, s bár nem látta senki, hogy most ő éppen az élet értelmetlenségének himnuszát költi saját magának, elöntötte a szégyen.

Visszagondolta magát ötven év előtti kisdunaparti világába, ahol a pölyhök, meg a sikló, és a langymeleg víz a felszínen s az alsóbb fagyos rétegek elötörése elringatta. Az úzás erőfeszítése nem fárasztotta, a történelem könyvre sem gondolt a parton, csak a haladását jelző elhagyott pölyhök kötötték le a figyelmét. Nem sok látnivaló volt rajtuk, hangtalanul úsztak el mellette, ahogyan karjaival húzta maga után a vizet. Most meg arra gondolt, de jó lenne egy szerelem!

És most egyszer csak berobbant az, amire már régen nem számított.... Lenézett a lábára, semmi bütyök, semmi gombás köröm, kicsit talán soványabb, mint kéne lennie. No és van egy asszony valahol a világon, aki (ki tudja miért) egyszer csak szeretni kezdte őt, teljesen indokolatlanul, ok nélkül, csak úgy, a maga öröme.

-----

Z úr menet közben szembesült azzal, hogy találkára utazik. Nem volt ideje kitakarítani az autót (még lehet egyszerű lustaság volt részéről, mert idő az mindig van, de elszalad, ha hagyjuk). A Bakony lejtőit követő országúton próbálta rendbe tenni lelkét, hogy el tudjon viselni egy ilyen abszurd találkozót, de valahogyan nem tudta fölzaklatni a dolog, csak vigyorgott. Mindig képes volt önmagát kívülről, – mint egy idegent – látni, de most valahogyan szinkronba került önmagával. Ez a helyzet kegyelmi állapot, s igen ritkán történik meg az emberrel élete során. Már mint, hogy valóságos időben valóságos önmagát láthassa. Ennek az állapotnak örült leginkább.



Z úrnak egyébként a fekete szemű, nagyorrú nők tetszettek, formás kicsi mellekkel, s ha lehet, akkor kisportolt lábakkal – fenékkal. Mindenkinek megvan a maga gyöngéje...

Tekergett egy sort, mire megtalálta a kisváros bejáratát, mely a központba vezet. Beállt a parkolóba, amit virtuális kedvese ajánlott neki, és széles mosolyáról rögtön megismerte.

Z úr belenézett az asszony meleg barna szemébe, és megnyugodott. Teljesen mindegy, mi a szándéka egy nála majd húsz évvel fiatalabb nőnek, ő köszöni szépen, és hálás, meg minden.

Kutakodó kezével először a hátát simította végig, egészen a keresztcsontig, mely terület mindig is a kedvence volt a pihék miatt, melyektől el szokott érzékenyülni. Azután két melle között lécskált kedvesen és érzékenyen, egészen a két combja közti finom bőrig. Szegény asszony pedig elmerült a kutyaszőrben, amire különben allergiás, már levegőt is alig kapott, de a szeme....a szeme az csillogott szüntelen. Igaz, hogy néhány koktélt már elszopogatott előtte, hogy erőt merítsen egy teljesen indokolatlan és kiteljesedés nélküli találkához. Megtette, de azóta sem tudja miért? Öregedő partnere is kérdezte tőle, de nem tudott rá válaszolni. Vannak dolgok, amire nincsen magyarázat.

Z úr azt gondolta, hogy csak a szerelem lehet ilyen indokolatlan, bár semmi esetre sem következmények nélküli. Most találkoztak először ezzel a különös felelőtlenséggel, ebben a misztikus rend vezérelte sorsfordulatban. Egyre-másra csodálkoztak azon, hogy együtt vannak. A virtuális világ, mely összehozta őket, nem jelölte ki a folytatást, nem is tehetett azt, mert a kezdet kezdetén kiderült, hogy komoly közük sosem lehet egymáshoz. Az asszony olyan nyíltsággal és természetességgel beszélt a fizikai együttlétről, mintha egy étel elkészítéséről lenne szó: mennyi só, milyen fajta fűszerek kellenek bele.

Z úr nem ehhez volt szokva... Pedig, de jó érzés egy kedves kéz érintése a férfi legérzékenyebb testrészén, Uramisten, de jó! Néhányszor célzott rá, de nem fogadta senki a kívánságot, hát abba hagyta, mint sok részletét annak, mit férfi s nő egymás örömszerzésére szánt.

– Valahogy mellékesen gyereket csinálunk, felét megöljük, egymás teste-lelke mégis rejtély marad.

Z úr látta a lovakat szerelmeskedni, hát bizony az sem egyszerű dolog! Szimatolás, csóközön, tágult orrlíkok, s a kanca aranykapujának hívogató tátogása, nem ám csak úgy: adj neki! A ménesben méginkább így lehet! Együtt száguldás, harapdáló incselkedéssel kinyilatkoztatott kívánsággal. Amikor a nemzési kedv tetőfokra hág, akkor már el tudják képzelni a csikót, de nem is biztos, hogy gondolnak rá, mert a rájuk törő szerelmi extázisban illetlenség az utódra gondolni.

-----

Z úr nem értette az egészet: jött-ment kicsinyke lakásában, s próbált okosakat mondani, mi több udvarolni a telefonba. Nem hazudott, csak mondta, ami eszébe jutott, s az nem volt sok. Lelkében fortyogott valamiféle indulat, ágyéka bizsereggett, és ez olyan emlékeket ébresztett benne, amelyek érett férfikorában napi élményei voltak. Próbálta magát igazán öregembernek tudni, de valahogyan ez nem ment, mert ahogy kitekintett a világba, az inkább gyerekkorára emlékeztette. A kislányra, akivel az első csókot váltotta a pelyvatárolóban, s aki elmesélte, mit szoktak a szülei csinálni, amikor azt hiszik, hogy alszik. Próbálják ki...

Z úr látta a rácson túl a plébánost, akinek gyónt a paráznaság miatt. A továbbiakban persze szó sem lehetett ölelésről, csókról, – több nem is történhetett volna a gyerekek között. Mintha bűnt követett volna el, pedig a plébános volt a bűnös, mert nem tanulta az élet dolgait. Köze se volt az élethez, csak a Bibliához, ahol az Ószövetség másról sem szól, mint testvérgyilkosságról, népirtásról, pederasztiáról. Krisztus szerelmeiről pedig hallgat, mint bűnről, pedig nem véletlenül vagyunk két félből. Isten bennünk s körülöttünk, s nem a szent könyvekben van. Mindez csak úgy eszébe jutott, tudva tudván, hogy ez eretnokség. Nem baj, gondolta, ha eljön az ideje, meggyónja, ahogyan gyónás után büszkén vonulnak oltár elé szegény népünk egykori ellenségei. Krisztus ilyenkor valóban megbocsájt, vagy csak segít a megbocsájtásban?

Z úr lábára nézett, s mert se bütyke, se gombás körme nem volt, hálát adott Istennek, aki van, benne és körülötte, nagyjából mindenütt.

Szegény Istenem, de sok dolgod lehet!

*Fertőhomok, 2016. november 29.*

## **Z. ÚR VALLOMÁSA**

Z úr csak úgy nézett maga elé, mintha nem is lenne jelen. Kuttyája nagyot sóhajtott.

Z urat körülvették az élet csodái, véletlenei, melyeknek nagyon tudott örvendeni. Nem nagy dolgokról lehetett szó, csak valami olyasmiről, hogy megtalálta a szemüvegét, vagy valami mást, s olyankor hálát rebegett Istennek, aki segíti, ha ő nem is érdemes rá.

Hazafelé jövet rálépett a fékre, s pont az orra előtt a látatlanból egy másik autó kanyarodott elébe sikító kerekkel. Miért lépett a fékre, hiszen semmit sem láthatott, legkevésbé a kanyarodó autót? Pedig nem futott át előtte balról fekete macska sem, ami egy tragédia előjelzése lett volna. Ezt Z úr mindig komolyan vette, s ilyenkor félreállt, hogy valaki más vigye el a balhét. Most ilyen nem volt, mégis fékezett, ki tudja miért.

Ezernyi csöndben, gondolatai okán a HATÓSÁG, mely teljes apparátusával figyelte, letartóztatta.

Z urat le (vagy föl?) kísérték a vallató szobába, egy székre parancsolták, elé tették vércukormérő készülékét, nem is leplezett szándékkal. Vércukra rendben volt, így három óra tájban, nem is lehetett volna jobb.

A vallatószoba igazán rendes hely volt a vallatásra. Az ajtótól jobbra a sarokban egy lavór, melybe vízcsöpek dörrentek egy igazi nagy csöndben, melyhez foghatóban Z úrnak még nem volt szerencséje. Az íróasztal bal sarkán, – ahová ültették –, valató lámpa, annak teljes fényerejét szeme közé kapta. Egy felriasztott légy döngött keservesen a búrában, majd pörzsölt szárnyakkal lepottyant az íróasztal lapjára. Hallani lehetett, ahogyan még körbe forogva próbálta összeszedni magát, azután elhallgatott.

A vallatónak csak a jelenlétét lehetett érzékelni, bár életjelet nem adott, kérdései mégis egészen nyilvánvalóak voltak.

A lavórban ahogy gyűlt a víz, egyre magasabb regiszterekben jelezte a vízcsöpek megérkezését.

Z úr tudta, hogy nincs mese, neki most vallania kell. Ahogyan elkezdte mondókáját, távol a sötétségben megszólalt az írógép, akár ha kalapácsütések lettek volna valamiféle fadarabon.

– Először úgy 7 éves lehettem, amikor bátyám egy kis kapával fejbe vágott. Ha idősebb és erősebb, kettévágja a fejemet, mint egy tököt. Azután nem sokkal a budafoki hajóállomás alatt úsztam át, s ha a Dunának nem olyan nagy a sodrása, belefulladok. Hasonló eset volt a Gellért fürdőben, amikor a víz alól fölbukkanva valaki a fejemre lépett, s lenyomott a medence aljáig, ma sem tudom, hogyan evickéltem a felszínre. Olyan is volt, hogy nagyszüleim háza előtt rugdalva egy kölcsönkapott igazi bőr focit, az az útra gurult, én utána, egyenesen a 3-as busz elé. A busz megállt, hátamon jobb első kerekének lenyomatával. Öregapám ezt végignézte, s egy hatalmas pofon kíséretében hazazavart pesti lakásunkba. „Elütött a busz, de megállt!” – meséltem anyámnak, aki elfehéredve rohant ki a wc-be hányni.

Gyönyörű kék-vörös repeszeket gyűjtöttem az utcán, amikor egy házbéli férfi nyakon ragadott, s a poroló alatt találtam magam. Ez ugye 56-ban volt.

Kicsit később, talán 57-58-ban, anyám és bátyám lelki életet éltek a fürdőszobában, én meg a konyhában rádiót hallgattam. Akasztásokról volt szó, s gondoltam kipróbálom milyen az. Egy spárgával fölöttem magam a kilincsre, még a nyelvem is kinyújtottam: beeeee, – amikor kicsúszott alólam a lábam, s valóban fölakasztottam magam. Szegény anyám csak azt érezte, hogy nehéz az ajtó, s meglátott engem...

Szörnyű volt a visszatérés a csöndből és a sötétből, mert ott nem volt semmi, se jó se rossz, csak csönd és sötét és nyugalom. Azt hitték, öngyilkos akartam lenni, pedig csak játszottam. Azt játszottam el, amit hallottam...

Az írógép pedig tovább kopogott, mint harkály a halott fán, bogarat keresve.

– Azután már csak mostanában volt három olyan alkalom, amikor meg kellett volna halnom. Az egyik egy rendes epeelzáródás, a másik egy tüdővérzés, mely alkalmából vérem 60%-a odalett, majd mindenféle nyavalyák következtében kiderült a cukorbetegségem, de ez is úgy, hogy a műszer már nem tudta mérni az értéket.

– Tisztelt Vizsgáló Úr, ennél többet nem mondhatok. Kérem, szíveskedjen méltányolni őszinteségemet, s a tények ismeretében lehetőség szerint igazságos ítéletet hozzon!

A lavór időközben megtelt, a vízcseppek már csak halk „ping” hangot hallattak, amikor helyükre kerültek. Az őrszemélyzet egyik tagja, aki valamiért terepszínű angyalszárnyakat viselt, kicserélte a teli lavórt egy üresre. Megint elkezdődött a „panggg” időszak, de ezt már nem nekem szánták, mert elémrakták a jegyzőkönyvet s az ítéletet, hogy írjam alá. Készséggel megtettem, olvasatlanul.

Íme a jegyzőkönyv:

A Vizsgáló Bizottság egyöntetű döntése a következő:

ÉLETFOGYTIGLAN

## INDOKLÁS

	Hétfő	Kedd	Szerda	Csütörtök	Péntek
Reggeli	Tea, vajkrémes kifli	Kakaó, kalács	Tea, sajtos stangli	Tej, magos zsemle, szalámi, kígyó uborka	Tea, pizzás kifli
Ebéd	Zöldségleves, pulykacsikok vadas mártásban, spagetti	Tojásleves, kelkáposzta főzelék, fasírozott, gyümölcs	Fokhagyma krémleves, rántott szelet, rizibizi, savanyúság	Húsgaluska leves, sóska, főtt burgonya, tojás	Sertés raguleves, szilvalekváros derelye
Uzsonna	Kapros túrókrém, rozskenyérrel	Párizsis zsemle újhagyma	Korpás buci, kenőmájas, paprika	Lekváros levél	Sonkás magos kenyér

Z urat ezek után közre vette két terepszín szárnyas fegyőr, s könyökénél fogva hosszú folyosókon és lépcsőkön át vezetve cellájához, nagy döngéssel-csattanással rázárták az ajtót.

Z urat már nem érdekelte semmi, csak elheveredett a priccsén, s magára húzta a kínai pokrócot.

Elalvófélben még hallotta a nyitott ablakon átszűrődő fülemüleéneket, s nézte, ahogyan a Hold egyre nagyobb szeletet harap ki fényével az ablak kávájából.

Nagyot mosolygott, s behunyta a szemét.

„Na, ezeket most jól átvertem!”

DRESCHER J. ATTILA

### AZ A MÁSIK

Siófok reggel kilenc  
nehézkésen csobog  
a szökőkútsugár  
az állomás előtt  
A park ápolt fűvén  
pár lődörgő madár  
ki el nem költözött  
s borzongva rázza tollát  
üres padok mögött

Eszembe jut a másik -  
szeles Scarbantia-m  
nyugati végeken  
azóta sincsen párja -  
integet tán még várja  
haza vissza fiát  
ki otthonért kiált  
s eltékozolt már egy életet  
ténfergett erre-arra  
s rájött már nem lehet  
mert véges ez s amaz  
nem maradhatsz kamasz  
ha véled s vágyod is

Fornak még jó borok  
,svápok' pincéiben?  
s részeg darazsak lejtik-e  
táncukat sebtiben?  
Lecsapó alpi szélben  
vagy szökőkútsugárban  
álmok repdesnek esti  
s nappali éjszakákban

## MONDAY, MONDAY

mikor elszabadul  
a hétfőkenti rettenet  
jó vón' keddel indulni-  
de ,azt se nem' lehet

Pedig az Belgium -  
megannyi filmes emlék  
mi valóságos is:  
megtörtént velem - nemrég

Nemrég? több évtizede-  
a Grand Place s olasz kávék  
sok csipke és csoki  
évelő vágy s csak emlék

Waterloo s a ,császárdomb'  
évszázados baki  
köszönjük Napóleonnak  
ki magát nyírta ki

s a sztori sem valós:  
ott nem volt csata se hegy  
de utóbb már kit izgat-  
hétfő kedd egyre megy

## LÉTHÉ IS LASSAN ELCSOBOG

s jönnek majd néma angyalok -  
örök? megváltók? elvivők?  
utam lezárják új Jövők  
s bezárul a Volt kapuja  
hogyan Lesz legyen s nincs vágy buja?

Azért kicsit még reszket a Lélek:  
amíg élek remélek - élek?  
Jó elmegyek Uram - de: félek

*2017. szeptember*

**ANNO 1970 – AVAGY, MAJD A GYULA BÁ!**

Nagy öröm volt beköltözni. Harmadik emelet, két és fél szoba összkomfort, meg egy kicsi erkély! Az összes ismerős segített a Márton utcából áthurcolkodni az Uránvárosba. A szűk szoba-konyhás udvari lakásból, ahová még a gáz sem volt bevezetve, ide, a távfűtéses paradicsomba!

Igaz, Pécs belvárosába, amely eddig elég közel esett, nehezebb lesz bejutni – gondolta Orsi –, de valamit, valamiért. Tologatta, kereste a helyét a kisebb bútoroknak, rakodott a szekrényekbe, míg Bandi a polcok felszerelésével bajlódott. – Kell még venni néhány bútort, meg szőnyeget – duruzsolta férje fülébe, mikor késő este végre egymás mellé bújtak a takaró alatt. András magához vonta a karcsú, izmos asszonyt, csókolgatni kezdte nyakát, mellbimbóit. – Megvesszük – mormolta közben –, majd a vágtyól üzve felesége fölé hengeredett, amitől ágyuk hatalmasat reccsent. – Ezt is ki kell cserélnünk – sóhajtotta kéjesen Orsi, ám erre Bandi már szavakkal nem reagált.

Másnap folytatták a rendezkedést, ahol abba hagyták. Délelőtt tíz után Orsolya elővette a nászajándékba kapott kávéörlőt, megpakolta babkávével, de hiába nyomkodta a gombját, az meg sem mozdult. Ötször, ha használta! Többnyire ünnepi alkalmakkor ügyködött vele, mert különben a gyári büfében, vagy valamelyik presszóban feketézett – otthon magában, ritkán. Most mi legyen? Vigye szerelőhöz? Egyáltalán, van ilyesminek szervize a környéken? Hagyja a fenébe, mint András ajánlja? Könnyű azt mondani! Most már nagyon kívánta a kávé. Ha a Márton utcában lennének, kiugrana inni egy duplát, ott ismerte a környéket, de itt?

Újra nekikeseredett a munkának, majd a teli szemetesvödörrel leszaladt a kukához. Ott rögvest szóba elegyedett azzal a terebélyes szőke nővel, aki szintén lehozta a szemetét, és néhány perc elteltével, már nála kávézott a másodikon. Terike teli volt jóindulattal, tanácsokkal és pletykákkal, friss nyugdíjasként mindenről tudott, ami a környéken történt. Azonnal Orsi figyelmébe ajánlotta Gyula bácsit, a negyediken lakó ezermestert. – Valahol dolgozik, de nagyon sokat tartózkodik itthon. A házban mindenki hozzá fordul, mikor valamije elromlik. Csöngessen be hozzá, mit veszthet?

Márton Gyula azt hitte káprázik a szeme. Ritkán áll az ember ajtajában ilyen tünemény! Vállig érő fekete haj, gyönyörű, éjfelete szemek, a blúzt pattanásig feszítő keblek, feszes farmerba bújtatott formás lábak. A feneke picikét lehetne nagyobb – talált rajta szerencsére parányi hibát, amint a kávéörlővel kezében, a távozó új szomszéd után nézett. Szerette a dús nőket.

Andrást nem érdekelték a Terikétől átvett történetek, azon morgolódott Orsival, ha ennyit szomszédol, sosem lesznek kész a munkával. Neki pedig, holnap vissza kell mennie dolgozni, indul a kamionnal Münchenbe. Orsolya füttyült rá, elégedett volt magával a gyors intézkedésért, és úgy gondolta, legkésőbb ebédnél úgyis kibékülnek, mert Bandi imádta a bélszínrolót rizzsel, uborkával. Nagy mázlija volt ezzel, mert mást még alig tudott főzni.

Az asztalnál András megkérdezte kiféle, miféle az a Gyula bácsi? – Fogalmam sincs, mivel foglalkozik – válaszolta –, de megígérte, megnézi, mit lehet a masinámmal kezdeni. Egyébként még annyira nem bácsi, talán a negyvenes éveiben lehet? – Nocsak, nocsak – mondta Bandi. – Ugyan már – nevetett Orsi, végigsimítva férje izmos karján – kese, jelentéktelen kis figura.

Másnap András útnak indult, Orsolya csak a következő hét elejétől kezdett dolgozni a kesztyűgyárban. Előtte szombaton, Gyula bácsi lehozta a megjavított készüléket. – Pénzről szó se essék, apró szívesség! – mondta a tárcáját szorongató nőnek, aki így – jobb híján – megkínálta a férfit kávéval, amit frissen örölt számára a visszahozott készülékkel. Az ezermester ezer bókot mondott a felszolgált feketére, a lakásra, dicsérte a ház asszonyának mindenben megmutatkozó jó ízlését. Orsi örömmel hallgatta, ritkán kapott elismerést. Azzal váltak el, ha bármi gondja akad szereléssel, javítással, nyugodtan felszólhat a negyedikre.

Röpültek a munkával töltött hetek a fiatalasszony számára, melyek szürkeségét csak a kollégákkal közös bulik, és férje hazaérkezései tettek elviselhetővé, valamint a vásárlások – mert András nem potyán töltött annyi időt távol tőle! Orsi megvehette a vágyott szőnyeget, kicserélhette modernebbre az ágyat, ráadásul karácsonyra meglett az új függöny és az ülőgarnitúra. Ez enyhítette a benne ágaskodó ingerültséget, amiért minden ház körül felmerülő probléma megoldásánál csak magára számíthatott – illetve, azért a műszaki jellegűeknél támaszkodhatott Gyula szomszédra. Fogalma sem volt, mihez kezdett volna a csöpögő csappal, az elromlott WC tartállyal, a kiégett biztosítókkal, az összecsukló vasalóállvánnyal, meg háztartásának többi bosszantó hibájával, a készséges ezermester nélkül. – Majd a Gyula bá' megoldja – mormolta az minden alkalommal, mikor hozzá fordult segítségért, és megkönnyebbülésére, most már kért némi pénzt munkájáért. – A feleségem különben meggyanúsítana – magyarázta ilyenkor nevetve.

Karácsonykor Orsolya megcsillogtatta évközben felszedett főző tudományát. Vacsora után ételtől, italtól eltelten, letelepedtek férjével az új ülőgarnitúra foteljeibe. András elégedetten nézett szét a lakásban. – Szépen gyarapodtunk, van mindenünk, ami lényeges. Lassan ideje lenne utódról gondoskodnunk, hiszen majd két éve együtt vagyunk – mondta megfontoltan. – Tegyük róla – válaszolta kacéran Orsi –, és valóban megtettek mindent az ügy érdekében, ami rajtuk múlt. Azután álló hétig minden reggel, este –ágynyikorgás nélkül! – míg szabadságuk le nem telt.

Az új esztendő hozott tavaszig havat, esőt, szelet, de csöpp, gyerekre utaló jelet sem. Hiába igyekezett példamutató szorgalommal szép új ágyában a Molnár házaspár, semmi sem kerekedett ki belőle, eltekintve Orsolya popójától, ami picikét domborúbb lett. Bandi ógott-mógott, teli volt a feje kollégái történeteivel, amelyek a kamionosok állandó távollétét kihasználó, gyerek nélkül otthon hagyott nők elkurvulásáról szóltak. Állítólag a munkahelyeken a férfi kollégák direkt vadásznak az ilyen asszonyokra! Európa útjain robogva, csak ez járt az eszében. Valamit tennie kell! Drága parfümöt vásárolt Párizsban, és az ajándék átadásának örömteli pillanataiban előállt javaslatával, hogy felesége hagyja ott a gyárat. – Talán a sok munka, korai kelés miatt nem fogansz meg – rukkolt ki az előre kifundált indoklással. Asszonya megrökönyödve nézett rá. – Megvesztél? Még annyi minden kellene vásárolnunk, és én akkor üljek itthon? Élünk csupán a te béredből? Befizethetnénk inkább kocsira... Ám mondhatott, amit akart, Molnár András ezúttal hajthatatlannak bizonyult, így Orsi júniusban, könnyes búcsúzkodások közepette otthagya munkahelyét, ahol öt évet lehúzott.

Eleinte megbredt a megszokott hajnali időpontban és csak nézte a mennyezetet, mihez kezdjen magával? Megszállottan takarított, többször átrakodta a szekrényeket, elvágólagos rend volt a lakásban. Aztán idővel eljárt bevásárolni Terikével, utána beültek valahová egy-egy süteményre. Nagyokat főzött, néha randevúzott valamelyik régi kolléganőjével. Mivel a hallott történetek miatt egyedül nem szívesen csavargott



Uránváros utcáin, bebusozni a belvárosba lusta volt – felfedezte a maga számára a keresztretjvényeket, a horgolást, és a finom, töltött bonbonokat.

András augusztus végén tette szová először viccelődve, hogy úgy néz ki, mint aki már babát vár. Akkor Orsolya két hétig fogyózott, aztán a farmert lecserélte szoknyára. A hetek múltak eseménytelenül. Az új lakásban töltött második karácsony feszült hangulatban telt, mert az ünnep előtti este, mikor lefekvéshez készülődtek, András tehénnek nevezte feleségét. – Legalább gyerek lenne benned! – kiabálta. Januárban, mikor hazajött, ágyba bújásakor elfúló hangon hörögte: te tovább híztál – és kiköpött! Orsi zokogott, a végén azért a hosszú távollét alatt felgyűlt energiák hatására összebújtak, de mindketten érezték, valami eltörött.

– Nem tehetek róla, az izmos, sovány nőket szeretem – mondta újra és újra Bandi a társának, keményen markolva a kormányt. Úton vagyok éjjel-nappal, csencselek, amennyit bírok, tíz körömmel kaparom össze a családnak a pénzt, aztán hazaérve mi a jutalmam érte? Egy elhízott feleség! Orsolya Terikének öntötte ki a lelkét, aki felháborodottan harsogta a konyhában: – vak az a férfi, aki nem talál szépnek téged! Százak lennének boldogok a helyében!

Orsi valóban gyönyörű volt, igaz, két számmal nagyobb, mint odaköltözésükkor – de hiába maradt termete arányos, a tükörből az a gusztustalan tehén nézett rá vissza, akitől a férje iszonyodott. Terike szavai kicsit felbátorították, és újra felfigyelt a rá vetett elismerő pillantásokra, a postás, a bolti eladók tekintetében felvillanó vágyra. Hazaérve a bevásárlásból, borús kedve oszladozni kezdett, egész addig, amíg Banditól kapott bundája alatt az előszoba akasztója le nem szakadt.

Ekkor eltörött a mécses. Ömlöttek a könnyei, leszotyorodott a padlóra, talán fel sem áll többet? – Miért ver engem a sors? – kérdezte fátyolos hangon Gyula bácsit, akit a sok utánajárással, férje cégének támogatásával beszereltetett telefonon hívott le magához. – Se gyerekem, se normális akasztóm! – Semmi baj, majd a Gyula bá' – mormolta az, a szerszámos ládjában kaparászva. Munka közben néha az előszoba bejáratánál panaszkodó asszony felé fordult, egyetértő hümmögésekkel. Utána nagyon kellett vigyáznia a kalapáccsal, hova üt, mert a nappali ablakainak ellenfényében, Orsi szoknyáján átsejlettek impozáns combjai. Talán ezért merészkedett odáig, hogy befejezve az akasztó felrakását, egész közel lépett hozzá, vigasztalóan maga felé húzva végigsimított telt vállán, karján? Utána – látva a nő arcán a megrökönyödést, elutasítást – lángvörösén rimánkodott bocsánatért, és pénzt se kérve, gyorsan kifarolt a lakásból.

Orsolya dühösen csukta be utána az ajtót. Mit képzelsz magáról ez a kis mitugrász? Vele már mindent meg lehet tenni? Szája újra sírásra görbült, de erőt vett magán. Nem gyerek már! Hozzálátott kipakolni a szatyrokat, aztán csak a romlandókat tette a hűtőbe, mert úgy döntött, bemegy a városba. Mindig itthon üljön, mint a muskátli?

A belvárosban lassan, ráérősen sétált, végül a Széchenyi téren a csípős hideg, meg a szükség, bekényszerítette a Nádor sörözőbe. Félve lépett be, egyedül még nem járt ilyen helyen. Úgy érezte, mindenki őt nézi. Gyorsan helyet foglalt az egyik belső asztalnál. Körülötte fiatalabb, idősebb férfiak üldögéltek, előttük díszes, porcelánnak tűnő kancsóban sör. Megkívánta, mégis kávért rendelt az odasiető pincértől. Ha Andrással lenne, az más... Múltkor az Aranykacsában, ott, ahol apja és lánya hárfázik, egész korszóval lehúzott, a férje csak pislogott! Kiment az illemhelyre, mikor visszatért, odamerészkedett asztalához egy kopaszodó, középkorú férfi. Foghegyről, elutasítóan válaszolgatott kérdéseire, majd fizetett, s kimenekült. A téren többen utána pisszeg-

tek, ami egyszerre volt számára hízelgő meg idegesítő, hiszen tisztas, férjes asszony! Rosszkedvűen ért haza, elrakodott mindent és megfőzött.

Öt nap múlva megjött Bandi. Csokit, apró díszeket már rég nem hozott ajándékba, ezúttal mégis kapott tőle valamit. Férje vékony arany nyakláncot csatolt nyakára. Inge, ahogy eléje állt, ezúttal nemcsak izzadságszagot árasztott. Idegen nőét? Szótlatlanul tálalt. András viszont szokatlanul bőbeszédűnek bizonyult, és lefekvéskor nem tett megjegyzést a terjedelmére, miként az utóbbi időkben az szokásává vált – Orsi mégis a hátát mutatta neki az ágyban. Legnagyobb keserűségére, férje ezt minden ellenvetés nélkül tudomásul vette, ráadásul másnap reggel – sürgős munkára hivatkozva – újra útnak indult, amire házasságuk alatt alig volt példa!

Mosás előtt újra megszagolgatta András ingét, és sejtését bizonyítottan érezte. Dühösen gyömöszölte be a Hajdú mosógépbe a ruhát. Micsoda örömet érzett, amikor megvették – anyja otthon a faluban még teknőben mosott! Most sírva borult a gép tetejére. Mihez kezdjen? Mi értelme a sok takarításnak, rendrakásnak? Ki fog gyönyörködni a horgolt terítőiben? Füttyüljön mindenre, járjon össze az otthonlebzselő uránbányász feleségekkel piálni? Terikétől mindent tudott, mi történik a környéken. Vagy csalja meg Andrást bosszúból – mint szőke barátnője javasolta?

Rettenetesen egyedül, és tanácstalannak érezte magát. Hagyjon itt mindent, költözzön haza szüleihez? A faluba, ahonnan elmenekült a tsz. elől, a városi életért? Mi várna ott rá? Beleborzongott. És itt? A szekrényből elővette a vendégek számára vásárolt Lánchíd konyakot. Töltött belőle kupicányit. Olyan szaga volt, mint a lakknak, amivel Bandi lekente a polcokat. Elszántan legurította a torkán. A melegség a gyomrából lassan, fokozatosan haladt felfelé. A mosógép duruzsolása adta az aláfestő zenét. Menjen be megint a városba? Innen a kellemes melegből? Tegye ki magát undok alakok zaklatásának? De mégsem ülhet itt tétlenül! – ezek keringtek fejében, a felérő szesszel együtt.

Márton Gyula épp hazaérkezett, még kabátban vette fel a telefont. – Kicsit folyik alul a mosógép? – ismételte meg hangosan Orsi szavait. – Azonnal megyek – mondta. Zavartan készítette össze szerszámait. Azt hitte, a múltkori eset után a nő többet nem hívja, vagy csak hosszabb szünet után. Az jobb lett volna, kevésbé kínos. Lefelé ballagva a lépcsőn, azon töprengett, miként viselkedjék. Magyarázkodjon, vagy legyen szűkszavú, foglalkozzon csupán a szereléssel? Feleslegesen törte fejét, alig csöngött, nyílt az ajtó, Molnárné berántotta a lakásba, és Gyula bá' rövidesen a mennyországban érezte magát.

Mikor elengedte útjára a férfit, Orsolya agya már kitisztult. A halovány szégyenérzetet elnyomta benne a kielégültség. Megtette, na és? András ki tudja, hol henteleg? Míg kimosta a szerelő után a kádat, eltöprengett a falubéli asszonyoktól hallott mondás igazságán. Pajzánul elmosolyodott: kis ember nagy bottal jár – suttozta maga elé. De miként néz a szemébe ezek után újra? Újra? – kuncogott fel, amint hangosan megismételte a szót.

Így esett, hogy Molnáréknál egyre-másra dőglöttek be a gépek, szegény Gyula bá' nem győzte javítani, bár olyan szerszámra, melyet aládájában vitt magával, ritkán volt szüksége.

András hazaérkezve, ezúttal nem volt olyan beszédes, ajándékot sem hozott, megjegyzést se tett Orsira, este némán szeretkeztek. Két nap múlva útra kelt. Amikor legközelebb megjött a fuvarból, bejelentette, hogy válni akar. Orsolya így nem számolt

be neki a biztató hírről: kimaradt a havi vérzése. Cirkusz nélkül tudomásul vette férje szándékát, főleg, mivel megegyeztek: ő maradhat a lakásban.

A közeli vendéglőbe Gyula bácsi ajánlotta be dolgozni. A vezető, bajszos, nagydarab özvegyember, egy Wartburg büszke tulajdonosa, meglátva ringó csípőjét, kebleit, azonnal felvette. Banditól való gyors válása után pedig, megkérte a kezét. Orsi esküvői tanúja – sokak meglepetésére – Márton Gyula lett. – Neki köszönhetem, az állásom, meg az új férjem – magyarázta az értetlenkedőknek. – Igazán hálás vagyok mindenért – fordult a szertartás előtt a mellette álló kese, nyeszlett kis ember felé. – Mindig mondtam, a Gyula bá' majd megoldja – mormolta nekivörösödve a férfi, és lopva megsimította az asszony gömbölyödő pocakját.

*Sopron, 2016. VI. 01.*

Szerkesztőségünk tisztelettel köszönti a 70 éves Hegyi Ferencet!



*Hartner Vilma: Vágy*

BOTH BALÁZS

**MEDNYÁNSZKY LÁSZLÓ: HOLDAS TÉLI  
TÁJ**

(1900-AS ÉVEK ELSŐ FELE)

Akit a tekergő út hoz ide,  
vagy a kísértő lett a társa,  
felnez az okker fényben égő  
jégszironyos fákra;

a sötétlő vízre hályog dermed,  
áttetsző, penge-vékony.  
Másik világ arca dereng  
túl a hasadékon.

Önmagától is távolabb,  
mint az elmaradt városkától,  
a tölgyes fejfa-rajzai közt  
holdvilág lidérce táncol.

Aki megáll, nehéz bundát terít  
vállára itt az álom.  
Ezüst-szitaló ködbe vész  
három hibátlan esetvonáson.

Holdas téli táj,  
hány szerelem vetélt el benned -  
Pezsgő dörren. Lány sikolt.  
Fordul az évezred.

**JAPÁN BAGATELLEK**

Jelenés vagy, mint  
hold fénye a friss havon.  
Téli káprázat.

Versből csatolok  
nyakadra gyöngysort. Ragyogj,  
századokon át.

Pilláid szirmok.  
Boríts el illatoddal,  
cseresznyevirág.

## A 259-ES HATÁRJEL

Mikor az örvénylő porhó alól  
előzuhan egy ferde házsor,  
zúg a szél győzelmi kürtjele  
az ismeretlen tájból,  
tűzrevaló, csenevész ágak,  
- kottavonalak, fehér lapra -  
a külvilágtól sáncolt várost  
a torony zúgása tartja,  
mert végül is legyőzetett,  
mint minden hátba támadott,  
a törhető üveglap-égen  
sápadt gránátalma vacog,  
ködbe tartanak ők is, mennek  
a recésre fagyott sárban -  
Jön a szén-sötét bácskai éj.  
És győz a szilárdságtan.

## MEDNYÁNSZKY LÁSZLÓ: LANKÁS, MOCSARAS ALFÖLDI TÁJ (1898 K.)

Az ingovány fölé rajzolódó kőfalszürke égbolt lapja,  
vízimadár-raj vijjogás, ahogy a miazmás mocsarakra  
bűzhödt sűrűjével lecsap az éj -  
Mondják, ruhátlan lidérc kísért itt, régen holt lánykép,  
zöld hajlobogás, hószín szalag, kacagva csalogató árnyék.  
Sápadt fény próbál áttörni itt-ott a változékony, sárgás  
szemhatáron.  
Rögökre bomlik, mélyül az út. Kettétört kerék-hold alatt  
tanyákra dől az álom.  
Az útszélre vetve satnya fák levéltelen, vázlatos rajza.  
Híg lőre alvadt vérszínében elvetélt fiúmagzatra  
hártyásodik a jövőtlen idő.  
Gerendákban a szű egyszólamú percegését.  
Szétrúgott hodály az élet. Parázsló szemű sötétség.

## RIPPL-RÓNAI JÓZSEF: TEMETŐ (1895 K.)

Kövek és fák, hamu és csontok –  
Virraszt az Idő. Őrzi, amit önkezével lerontott.  
A csobogás fagyos némaság, a kúton jégzakáll terped.  
Konokabb törvény alig akad megtartani a rendet.  
Lék az éj falába ütve - Fényt kap a lakatlan város,  
hegyesszögben süt a fűre, az angyalok igazához.  
Ki veti latra, egy század hosszabb  
vagy szárnycsapásnyi élet -  
Elapadhat a szorongás, ha szétrebben a történet,  
ha az éj falában zárvány őrzi az utolsó szemtanú hangját,  
ha kőbe zárt képen mosolyog az egyszervolt fiatalság.



*Herczeg Anikó: Szent Mihály-templom*

## REMÉNYTELENÜL REMÉNYKEDVE

A vastag falak felfogták a külvilág zaját, a behúzott ablaktáblák a fényt. A kőlapos padozatra dobott báránybőrön üldögélt már órák óta. Délután lehet, vagy már este? Néha előredőlt, néha hátra, értelmetlennek érzett mindent: az elmúlt évek lázas igyekezetét, a vándorlást, küszködést, megfelelni akarást, a várakozást valamire, ami megváltoztatja az egész nép, és az ő életét.

A lépések zajára riadtan felkapta fejét. Csak János tért vissza – simultak ki pillanatra vonásai. Fiatal társa a tágas helyiség túloldalán telepedett le. Régtől ismerte, és legalább három éve már annak is, mikor Jézusnál találkoztak. Testvére, András biztatására ment oda, ott kezdődött minden! Felnyögött. S itt fejeződik be, rettegve, bujkálva a többi zsidó elől? Micsoda lelkesedést éreztek pedig a Jordánban kereszttelő János szavaitól fűtve, a Mesterrel való találkozásukkor! Aztán azon a csodálatos esküvőn Kánában, a víz borrá változtatásakor! „Megtaláltuk, akiről Mózes törvénye és a próféták írnak” – mondogatták egymásnak. Most minden reménységük ott hever a sírban. Meggyalázva, megkínózva! Elárulva – suttogetta maga elé.

Újra elöntötte a szégyen. Gyáva, gyatra ember ő, nem Szikla! Hiába tüntette ki ezzel a névvel a Mester, aki rejtélyes okból annyira bízott benne; megtagadta elfogatása éjjelén háromszor – ahogy megjósolta neki! Mélyet sóhajtott. Legalább megpróbálta kimenteni a főpap embereinek a kezéből, egyetlenként kardot rántva – kapaszkodott bele abba, amire e siralmas napokban egyedül büszke lehetett. Igaz, Jézus megróttá érte... Micsoda Messiás az ilyen – tört ki belőle hangosan – aki hagyja magát elfogni néhány nyomorult papi szolga által? S mi még tőle vártuk a rómaiak elűzését?

– Csillapodj, Péter! – szólalt meg hosszú idő óta először János. – Ezt mi reméltük a lelkünk mélyén, de Mesterünk erről sosem beszélt, ne vesd hát szemére! – Arról sem – fortyant fel Péter – hogy csak úgy itt hagy minket! – Visszagondolva, sokszor célzott erre, csak eleresztették a fülünk mellett. – Mi lesz most velünk, János? – Biztos gondoskodik valahogy majd rólunk! – Úgy, mint magáról? – Meglehet. Emlékezhetsz a szavaira: „nem nagyobb a szolga uránál”.

Péter nyelt egyet. Gúnyolódik vele ez a taknyos, vagy rátapint az igazságra? Válasz nélkül hagyta társa megjegyzését, feltápászkodott. Betszaidára, egykori lakhelyére, családjára gondolt, alig látott kislányára. Elhanyagolta szeretteit, mert járta az országot Jézussal, aki első látásra lenyűgözte, akinek minden mozdulatát, csodás tettét, szavát leste. Aki most halott! Élete virágjában, a kézközeli hatalomra jutás, megdicsőülés helyett... Nem, elsősorban nem rang, dicsőség miatt követte – tiltakozott a felhorgadó belső vád ellen – egyszerűen jó volt a Mesterrel lenni, körülötte megváltozott a világ! Néha azért megkísértette az érvényesülés gondolata – ismerte el röstelkedve. Nos, János rámutatott, valóban része lesz abban a jóban, amiben annak, akihez csatlakozott...

Tett néhány lépést, kinyújtóztatta tagjait. Erős, egészséges, visszamegy övéihez, halászik, mint régen! Néhány napig biztos ugratják, gúnyolják majd lelkesedéséért, amiért hitt valamiben, valakiben, és képes volt érte elhagyni mindenét, aztán megszokják jelenlétét. A mindennapos küzdelem a széllel, vízzel, majd újra egybesimítják társaival, mintha el sem ment volna közülük... Megrázkódott. Így érezne a többi halász a Genezáreti tónál, de miként ő, aki járt a hullámokon, látta saját szemével Illést,

Mózeset, ragyogó fényben tündökölni Jézust? Képes lenne húzni nap mint nap a hálót anélkül, hogy ne ez járjon a fejében? Hallgatni kicsinyes torzsalkodásaikat, együgyű locsogásuk a Mester bölcs mondatai, a többi tanítvánnyal folytatott lelket hevítő viták, beszélgetések, az igaz élet keresése helyett? Hiszen már a Messiáshoz való csatlakozás előtt is többre, másra vágyott... Hát megkapta!

Visszaült a báránybőrre. Az elsőre csábító vágykép: élni a régi módon – gyorsan halványult. Maradjon a városban, kockáztatva az elfogását? Láthatta, milyen sokan emlékeztek rá Annás főpap udvarában! Mit mondjon a többieknek holnap, amikor a megbeszéltek szerint összegyűlnek itt ezen a helyen, ahol Máté jóvoltából meghúzódhat? Ha összegyűlnek... Szerteszaladt mindenki azon a borzalmas napon, talán sosem látja őket többé? Ami megengedhetetlen lenne, hiszen kiválasztottak ők, közös feladatuk van, amit rájuk bízott a Mester! Erre kell rávilágítania... Lázasan kutatott emlékezetében, agyában példabeszédek töredékei kavargtak. Uram segíts! – fohászzkodott.

A teremben már tökéletes sötétség honolt. – Alszol? – kérdezte János. – Miként tudnék? – sóhajtott. – Emlékszel, mikor mi hárman felmentünk Jézussal a hegyre? – Holtomig táplálja és borzongatja lelkem, amit ott átéltünk – válaszolta neki mély átéléssel. – Arra is, mit mondott Jézus lefelé jövet nekünk? – faggatta tovább János. – Azt kérte, ne beszéljünk arról amit láttunk. – Jó, jó, de meddig? Péter megvonta vállát. Zebedeus fia maga válaszolta meg kérdését: – „Amíg az Emberfia föl nem támad a halálból!” Erőltess az emlékezeted, mert úgy rémlik, beszélt nekünk a feltámadásról más alkalomból is!

Feltámadás? – hasított bele a remény fénycsóvjába elméjében, aztán kihunytt. János javíthatatlan fantaszta. – Hagyjuk a félig értett kijelentéseit, maradjunk a tényeknél, ő halott, mi magunkra maradtunk! Érezte, hangjából sugárzik a kiábrándultság. – De nem megbízatás nélkül – tette hozzá gyorsan kijelölt vezetőhöz illően. János szerencsére nem firtatta, pontosan mi lenne az. Ismét a hallgatás telepedett közéjük.

A sötétség kedvezett az emlékezésnek, újra a Mesterrel járta az utakat. Igyekezett felidézni mondásait, de elméjében minduntalan a csodák, a csodás gyógyítások türemkedtek az előtérbe: anyósáé, a vakoké, bénáké, bélpoklosoké. Lázár feltámasztása! Az ő Ura, Mestere vitte mindezt végbe! Ennyi hihetetlen tett, mind hiába lett volna, a semmiért? – suttogta maga elé. Aztán megint ott ült képzeletben Kánában az esküvőn, Máriával, Jézussal, Jánossal egy asztalnál, a ragyogó napsütéstől az udvart védő, friss gallyakból eszkábált tető alatt, Natanael, András, Fülöp, meg a násznép társaságában. Érezni vélte a friss szellőt, vele szemben a Mester arcán mosoly derengett.

Arra riadt fel, hogy Mária Magdolna rázza a vállát. – Ébredj! Elvitték az Urat a sírból, s nem tudni, hová tették! Bambán bámult rá, aztán eljutott hozzá a szavak értelme, felugrott. Akkora már János kifelé igyekezett az ajtón. Utána iramodott, de képtelen volt lépést tartani vele. Hiába, karcsúbb, fiatalabb... Mire célhoz ért zihálva, levegőt kapkodva, ifjabb társa már ott álldogált a sír bejárata előtt elgördített kő mellett. Annak méretét tekintve, csak erős férfi lehetett a tettes – állapította meg azonnal. – Valóban üresnek tűnik – suttogta János. – Megnézzük! – vágta rá határozott hangon, bár szíve zakatolt. Belépett a sziklasírba. Láta, ahol az Úr feküdhett, ott csupán a holta után rátekert gyolcs hevert, a fejét takaró kendő pedig összehajtva egy sziklába vajt polcon! Más semmi, csak kő mindenütt... Meztelenül vitték volna el Jézust, tetézve szegyenét? Szeme könnybe lábadt.

János is beóvakodott, odaállt mellé. Szótlanul szemlélték Mesterük ottmaradt holmiját. Mit tegyenek, hol keressék az Urat? Kihez forduljanak? – tanakodott magá-



ban Péter. Bárkit megkérdezznek, azonnal híre megy a történeteknek, s felhívják magukra az életükre törők figyelmét. – Ugye megmondtam! – kiáltotta ekkor János, s kirohant a sírboltból. Megbolondult szegény? Ő sem jár tőle messze...

Kibújt a sziklasírból, visszaindult rejtekhelyükre. Talán épp Uruk elrablásával akarják őket előcsalogatni, avagy megvádolni? – jutott eszébe menet közben. Száz lépésnyire a helytől, ahová Jézust temették, Mária Magdolna jött vele szembe. – Mi történt a barátoddal? – kérdezte. – Sugárzik az arca a boldogságtól ebben a szörnyű helyzetben! Péter legyintett. – Majd beszélek vele; hanem ti nők, idegeneknek ne szóljatok a Mester tetemének az eltűnéséről, inkább menjetek a város forgalmas helyeire, és figyeljetek minden elejtett szóra! Az asszony megígérte.

Mikor belépett szálláshelyére, öröme, már ott ült a tanítványok zöme. Izgatott vitájukból kiderült, ismerik a legújabb eseményeket. János tőlük távol, az egyik sarokban álldogált. A feszültség majd szétvetette a termet. – Most mit tegyünk Péter? – kérdezte András. Mindannyian várakozóan fordultak feléje. – Egyelőre várunk – felelte. – Az asszonyokat elküldtem a városba, hátha hallanak valamit, ami útba igazít bennünket. János kurtán felnevetett. Dühösen pillantott rá, de lenyelte a kikívánczó szavakat. Fülöp a nála lévő kosárból kenyereket, gyümölcsöt szedett elő. Szájában összefutott a nyál, rég evett utoljára. Épp túl voltak az első falatokon, mikor Mária Magdolna robbant be köztük. – Megjelent nekem az Úr, feltámadott! Kérésére hírül hoztam nektek!

A bejelentésre óriási zsvaj támadt, míg nem a hírhozó sírva elfutott, a rá szórt szidalmak, sértések miatt. – A végén a nyakunkra hozza a főpapok embereit az ostoba képzelgéseivel – fújtatott még távozása után is Jakab. Péter mindvégig néma maradt, János mosolytól fénylő arcát fürkészte. Ő lenne a bolond, nem ez az ifjú ember? Elemi erővel tört fel benne a vágy: valósuljon meg ami hihetetlen! – Galileai férfiak, mi van, ha az asszony igazat beszélt? – kiáltotta izgatottan. A rá meredő zavarodott, gúnyos tekintetek elnémították. Felállt, bezárta az ajtókat.

2017. Pünkösd



Török Bernadett: *Alpesi rét*

ÍZES MIHÁLY

## MÁRCIUSI ZSOLTÁR

„Mindenkor idejük van  
a zsoltároknak.”

Lobogj fel március,  
lobogj fel hóval, szelekkel!

Híveid így is  
kitűzik szívüket az égre,  
kitűzik vörös kokárdád.

Hóval, szelekkel te járj át,  
március, hasogasd a térdem,  
lúdbőrözd a bőröm és borzongatóan  
bújj be az ingem alá melegedni.

Legyek északra húzó, még jeget  
taposó első vadlúd a tón,  
fecskeként mérjem az eget,  
s hogy élni tudjak bármikor érted,  
szoktass az értelmes halálhoz!

Te gyönyörű tűz, te végtelennyi,  
szoktass magadhoz, a város  
s a rétek szüntelen forradalmához,  
a mégis eljövő tavaszhoz: saját hitemhez.

## KALÁRIS

Belülről látsz. Figyelsz te engem.  
Milyen mocskos belül az ember!  
Mosdassál meg a szerelemben.  
Jó így. Ily egyetlenegyszer.  
Üres ház még. Töltsd be a lelkem.  
Gyere, lakjál nehéz szívemben.  
Ne szólj. Ez már a tenger.

EIGER LEVENTE

## PÉTERKE ELSŐ BARÁTOM

Baross utca  
nyomor és lerobbant emberek  
Franciakrémés  
nagyon ritkán ehettem  
azon a napon ünnepeltünk  
Ezerkilencszáz ötvenhárom  
Sztálin elpusztult  
fekete zászlók  
a tízéves gyermek  
kerek szemekkel nézte  
első barátján átment a troli  
Apja Ávós volt  
Anyja kurva  
Forradalom és  
elnyelte őket a nyugati köd.



*Weber Károlyné: Cím nélkül*

JUHÁSZ MIHÁLYNÉ

**VIRULJ!**

*– Egy népdal parafrázisa –*

Virulj, virulj ki virágom,  
színed, pompád megcsodálom,  
áhítattal, rajongással,  
megsimítlak szemsugárral.

Hajnal hint rád gyöngyszemeket,  
tágra nyitod szép szemedet,  
frissen, üdén, festesz tájat,  
illatodtól mámor támad.

Sziromarcod csupa derű,  
mélyén rejtve édes nedű,  
vonzó mágnes nektár csóкод,  
pille, s méhraj neked bókol.

Kicsalod a jókedvetem,  
kehelyfejed, ha rám nevet.  
Táncot lejtesz enyhe széllel,  
kacérkodsز a messzi fénnel.

Virulj, virulj ki virágom,  
minden szálad megcsodálom,  
ezerarcú színes virág,  
veled szépül e rút világ.

## AZ ALASZKAI-ÖBÖL

Április vége van, esteledik. Két nagy üdülőhajó horgonyoz a rakparton, egy kisebb éppen most úszik el mögöttük. Hideg tavasz az idei, hetek óta ez az első langyosabb nap, de a fák már kilombosodtak, és időről időre fölcsap a Dunából a víz illata. A hajókhoz vezető rámpák kihaltak, az utasok még a várost járják. A Szabadság hídhöz közelebbi fedélzetét két fehér ruhás fiú mossa, a távolabbi körül még ennyi mozgás sem látszik. Néhány kabinban ég csak a lámpa, az étteremben egy magányos pincér tűnik fel néha, ahogy idevisz-odatesz valamit.

A parton sincsenek sokan. Az egyik padon szerelmesek bújnak egymásba, a rámpa mellett egy nyolcvanas öregúr világos öltönyben, fehér kalapban hol a Dunát nézi, hol egy Neue Zürcher Zeitungban lapozgat. Vékonyka, fiatal lány óvatoskodik be a képbe, tizennyolc körül lehet. Farmerban és virágos, puffos ujjú blúzban van, a nyakába kötve egy pulóver. Toporog, ide-oda nézeget. Végül vesz egy nagy levegőt, és besurran a rámpára. Az öregúr leteszi maga mellé az újságot. A lány a folyót nézi, aztán lép még kettőt-hármat a hajó felé, majd kotorászni kezd a vállára vetett tarisznyában. Az öregúr egyre nyugtalanabban nézi, a pad mellé állított botja után tapogat, felálláshoz kászálódik. De a lány közben megtalálja, amit keresett. Valami aprót és fehérret vesz elő, a folyó fölé tartja, vár néhány pillanatot, aztán elengedi. Az apró, fehér valami pördül néhányat a vízben, aztán sodródni kezd a Petőfi híd felé. Az öregúr leteszi a botot és hátradől.

A lány felszalad a rámpán, a parton követi a papírhajócska útját. A hajó és a part között uszadékfát tart fogva valami víz alatti erő, de jól számolt, az a két-három plusz lépés elég volt, a hajócska nem akad fenn az ágakon. A következő akadály a Boráros téri hajóállomás, éppen bent áll a menetrend szerinti járat. A hajócskának most nehéz dolga van, a part és a vízben lebegő rámpa között kell elúsznia. A lány ökölbe szorítja a kezét, úgy dukkol neki. Az éppen kifutó kishajó keltette hullámok is segítik, így talán hús centin múlik, de nem akad fönn a rámpán, kijut a nyílt vízre, és továbblebeg a Petőfi híd felé.

A lány megáll, vár egy kicsit, aztán visszafordul. Lehajtott fejjel baktat, néha dühösen a szeméhez dörzsöli a nyakában lógó pulóverujjak valamelyikét, majd levágódik az öregúr melletti padra.

– Megijesztett! Hallja? – szól oda neki a férfi, azzal az akcentussal, ahogy a régóta külföldön élők beszélnek.

– Miért? – néz rá a lány meghökkenve. Most látszik, hogy fogszabályozója van, az orrcimpáján egy apró kövecske csillog.

– Hogy még beleugrik.

– Van eszembe! Ennyit se érdemelne... – kezdi újra a szeméhez nyomkodni a pulóverujjakat.

– Írt rá valamit?

– ... A nevét. Meg egy verset... A neten találtam.

– Petőfit?

– Dehogy!

– Csak mert itt vagyunk, a Petőfi hídnál...

– Ja, tényleg.

- Egyszer én is kipróbáltam.
- Verset írni?
- A papírhajót. Sokat utazom, tudja. Mióta egyedül élek.
- A felesége...
- Húsz éve, hogy elváltunk. Akkor gondoltam egyet, és elhajóztam Alaszkába.

Az Alaszkai-öbölbe. Ott találkozik a Csendes-óceán a Jeges tengerrel. És nem keverednek.

- Hogyhogy?
- Ott van az a két víz, és nem tudnak elvegyülni... A só miatt.. vagy ki tudja?

Az egyik világoskék, a másik sötét. Na, oda dobtam egy papírhajót, abba a fehér tájkéba a kettő között.

- És segített?
- Idővel, azt hiszem.
- Nekem meg nem itt kellett volna bedobnom.
- Hát?
- A Lánc hídról. Hogy a Szabadsághíd felé ússzon...
- ...
- Nem érti? Lánc... szabadság.

Elnevetik magukat. Zajos társaság érkezik, egy férfi odaszól az öregúrnak.

- Na, megjöttek, megyek vacsorázni.
- Maguk... meddig hajóznak?
- Le, egészen a tengerig.
- ... Megtenne nekem valamit – nyúl a lány a tarisznyába, és elővesz egy másik papírcsónakot. - Gondoltam, ha az első fennakadna, vagy valami... Elvinné ezt magával? És bedobná a tengerbe?

Az öregúr bólint, átveszi a papírcsónakot, a belső mellényzsebébe csúsztatja, és félig tréfásan, félig komolyan szalutál:

- Most már tessék megnyugodni, az egyik biztosan szabad vizekre érkezik.

HORVÁTH ÁBEL

### **MI AZ ÚT?**

mi az út?  
hazafelé botorkálok a mélyfeketében  
néha megbotlom, amikor eszembejutsz  
továbbhaladok  
váratlanul a föld alá visz a telefonom  
nem gondolkodom, megyek  
visszafordulni nem szeretek  
dobog a fémpadló, bűg a neon  
fölfelé megyek  
a szem fénye ragyog,  
újra önmagam vagyok.

### **SKICC**

röpülsz  
felhők nem takarhatnak  
elmondtunk mindent  
szavak nélkül  
és úgy szól a történet, hogy  
gyönyörű percek évekért  
sokféle játék  
magamhoz szoktatlak  
mint két egymásba csúsztatott szék vagyunk  
passzolunk lélekben  
passz  
ilyesmik  
legyetek boldogan  
süt a nap  
darázs volt az álmaimban  
nem bántott  
helyes kis állat ez

## **RÉGI KERT**

Ahogy elköszönünk utoljára...  
Valahogy így múlik el  
a menny, a pokol is.  
Nincs mit tenni,  
szeretni.

## **ELVITTÉK A ZENÉT**

A hold pillérei csillagok,  
Ők az ég urai.

Elszálltak a gólyák.  
Mikor kinyitom szemem, mindenhol  
karcolások nyoma van.

Megérkeztem megint,  
megint, megint. Ballagunk csillagok  
planetáris útjain.

## **MINT EZER MAG**

mint ezer mag szállunk szerteszét  
ajkaidról lobban a dal  
csak az egész nem  
mélabús tornacipő  
most hogy semmid vagyok  
talpad alól  
eltiprott virágszirmok  
vadszőlő levében  
gomboló kézként  
dobog a nap  
kisleány  
róka  
ezt csak a másnap gyomrai  
időtlen tűnődés  
hajló fűzfaangyalod

elfáradtam  
a múltat kutatni nem félem  
a jövőből szemezgetni rémisztőbb  
nem a sötétségünk  
a fényünk  
ami megrémít



félek elszalad  
hova tartunk  
honnan kezdtük  
miként kezdtük az eszeveszett rohanást  
a világ mint akarat  
sosem olvastam  
de a nyolcadik sorstrombitái a szívembe hatoltak  
naplóm  
ezek a sorok  
ki ismer mindent kiolvashat  
vonaton szaladunk ezer hatás ér  
csellók annák mosolyok  
minden körbeér

tehát nincs indulás  
de érkezés sem  
minden ami van  
és semmi ami nincs  
az egész életem  
szekvencia  
a végtelen szép mennyiségben



*Jakabné Tóth Márta: Nógrád megyei hangulat*

KERÉK IMRE

### MINT ELEVEN IGÉZET

Ragyogsz, mint a Nap a vizespohárban,  
míg a tükörben kibomlik sörényed;  
fésűdből serceg a villanyos áram,  
bűvölsz-bájolsz, mint eleven idézet:

Kibújva fürdőköpenyedből, hozzám  
simulsz mezítelenül; még Botticelli  
sem bírt ilyet vászonra remekelni,  
képzeletét a végsőkig fokozván.

Sós tengerillat. Hullám-gördülések  
lassú morajlása fülünkbe árad,  
medúzák lebegnek színén az árnak.

Alkonyul. A fürdőzők hazatérnek.  
A gombafejű ernyők becsukódnak...  
Fönt lassan gördül kereke a Holdnak.

*BIBIONE, 2001*

### ARANYLEN

*(linum dolomitikum)*

Aranylen,  
aranylen,  
lányhal – szőkeség!  
Mindötök egy-egy  
Tünde Flóra-kép!  
Sárga szíromkelyhetekkel  
lengtek kecsesen,  
talán nem is vett még észre  
nyílt emberi szem?  
Aranylenek: mező, liget  
bújó ékei –  
gyönyörködik-e bennetek  
néha valaki?  
Vagy – szerényen bókolók –  
az a sorsotok,  
hogyan senkinek és semminek  
virágozzatok?  
S ha ősz felé mégis

erre téved egy  
ritka vándor, hallja-e  
halk éneketek:  
„Nyílunk és virágzunk.  
majd elhervadunk,  
csak a földi lét tünemény  
csudái vagyunk...  
de nyílnak helyettünk  
újak, éppilyen  
száz meg száznyi ringó  
aranszínű len.  
S ha új nyárba feslik-bomlik  
a táj szóttese  
orcánkat a Napra tárva,  
zengedezünk és nem kérjük:  
dalunk tetszik-e?”

## **VARGA HAJDU ISTVÁN KÉPEI**

1

Ezek a somogyi dombok,  
hónaljukban jegenyés  
utakkal, nyárfaligetekkel  
dajkáltak engem is kölyökként,  
ringattak álomba hazafelé  
zötykölődő szekerek szénaágyán,  
kínáltak csillogó-fekete  
gyümölcsükkel szederindás  
árokszéli bokrai, lábam  
nyomát őrzi még a forró homok,  
lánybubát levél-énekekkel becéző  
kukoricák súgják nevem a szélnek.

Ezek a dombok, völgyek  
piroscserepes házaikkal;  
közös szülőházánk.  
Szellő-moccanásaiban,  
tavai acél-tükrében  
gyermekarcunkra ismerünk, az első  
szóra ácsorgó ajakunkon.

2

A tavi nádas  
kesze-kusza szürrealista  
szövevényéből micsoda  
kardal csap a hajnali égre!  
Honnan sereglett ide  
ez a tenger madár?

Ezer meg ezer szárcsa, gém,  
nádirigó, vöcsök, sirály zsidog;  
hal-cikkanások vízfénék-homályban,  
vízililiom, káka, sás –  
leheletfinom vonalaidra;  
a növényi s állati lét  
öntudatlan öröme, gyermekkorunk  
világa hívogat, hallod-e Pista?

### **SZAPPHÓ SZERELMES ÉNEKE**

Úgy vélem, kedves, hogy az Istenekhez  
mérhető a férfi, ki oly szerencsés  
hogy közélről egyre csudálhat, s hallja  
mézízű hangod,

s hallja, mintha röpke madárka – trillát:  
gyöngyként csillámló kacagásod; én ha  
látlak, szívem torkomat elszorítja,  
nyelni se bírok,

hangom csak félszeg dadogás, a nyelvem  
megbénul és a szemem elhomálylik,  
s tarkótól talpig beborítja bőröm  
fürge futótűz;

s mintha dobhártyám hasogatva, zajgó  
harczi lárma zendül egész valómban;  
s mint az őszi fű, színem elfakul már,  
vért veritékzem.

Túrni kell mindezt, ha ez így van, úgyis,  
bízva többit kegyes istenekre! –  
Várom, mit rám rónak a szörnyű Párkák.  
Meghalok érted.

## CÉLIA

*Részlet a regényből.*

Kilenc óra tájban érkezünk Földvárra. Az állomás: a szokásos lécpadok, üres papírpoharak a földön, szúrós ammóniaszag a vécé felől. Zsani kialvatlan arca a szűr-késkék neonfényben mintha nem is egy nőé lenne, hanem valamilyen elátkozott manóé, kedvetlennek és furcsán gonosznak tűnik a rettegéstől. A Keletiben találkoztunk, a zölden, villogva változó fekete menetrend-tábla tövében, a hangosbemondó harsogása, hányás- és hamburgerszag, nejlonszatyrokban sírkoszorúkat cipelő emberek között – persze, hiszen ma van Mindenszentek, ébredtem rá, holnap halottak napja, mindenki oda igyekszik, ahonnét egy emberöltővel ezelőtt, ő vagy a szülei elszármaztak, hogy ott gyertyát gyújtson a felmenői sírján. Az a kupé is zsúfolásig megtelt, amelyikben mi Zsanival zötykölődtünk el Földvárig. Végig egy szót se szóltunk egymáshoz, Zsani meredten nézett maga elé, én kifelé pislogtam a homályos ablakon, arrafelé, ahol a sötét földeken túl gombostűfejnyi lámpák pislogtak, és mint mindig, ha utazom, az járt a fejemben, hogy ott, azokban a kutyaugatástól hangos, kockaházakkal szegett utcákban, ahol bizonyára van egy kocsmá, egy kisbolt, egy templom és egy első világháborús emlékmű, ott folyik az a valódi élet, amelybe én soha nem nyertem beocsátást. Aztán sokáig nem lehetett látni semmit, csak a fekete földek fölött az ég hígabb feketeségét, nem volt semmi, ami elvonhatta volna a figyelmemet az agyamban makacs kitartással újra meg újra lepergő rémfilmről: az éjszakai játszótér homokjában oldalára fordulva heverő női testről, a csuklyás alakokról, amint a nyöszörgő, még eleven tettet rugdossák vicsorgó, gyűlölettől eltorzult arccal, a végleg fönnakadó, sötét szemekről, amelyekbe belefagy az utolsó látvány, a fölé hajló rezzenéstelen, arc, üres maszk, amely mögött mintha nem lenne senki, a hideg kegyetlenség kéjétől izzó szempár...

Amikor befutottunk az állomásra, a vonat velünk együtt kisebb embercsoportot lökött ki magából, de a többiek már átsikorognak a kavicsos peronon, és valami mellékkijáraton át szétszóródnak az állomásépületen túli rejtélyes, sötét utcákban, amelyek az ő számukra nyilván megszokottak és ismerősek. Csak mi állunk tétován Zsanival a csukott pénztárlak előtt, rajtunk kívül csak egy valaki hever a legtávolabbi lécpadon, a kabátjába és átható szilvapálinka szagba burkolózva.

– Nem kérsz inni? – kérdelem Zsanit, mert a sarokban ott áll az elmaradhatatlan kóla automata. Zsani némán rázza a fejét, leereszkedik az egyik padra, míg én a zsebemben turkállok apró után, a Sprite huppanva landol a kisablak mögött. Amikor a rücskös műanyag üveggel a kezemben lezöttyenek mellé a padra, Zsani felém fordítja elgyötört manó arcát:

– Tudod mit, mégis kérek egy kicsit...

Megtörli az üveg száját a pulóvere szegélyével, mielőtt visszaadja, aztán azt mondja, harciasan és olyan rekedten, hogy alig ismerni rá a hangjára:

– Ugye, szerinted se ő lesz az? Az nem lehet, hogy ő legyen... a halottlátó is azt mondta, hogy biztosan életben van!

– Hogy kicsoda? – Rámeredek, közben kis híján elejtem az üveget. Zsani dacosan elfordítja a fejét, a térdét nézi mereven, a kabátja ujját morzsolgatja.

– Hát igen, ha tudni akarod, felhívtam... az a nő ajánlotta, akivel nálad találkoztam... összefutottunk a Plázában, és akkor. Ő a neten találta, és azt mondja, neki is megmondott mindent, hogy mi történt vele addig, amit pedig sehonnan nem tudhatott, és hogy az is bevált, amit jóskolt neki! Szemiramisznak hívják, mármint a halottlátót... és szép tőle, hogy amikor megmondtam neki, miről van szó, azonnal hajlandó volt foglalkozni velem, pedig általában hetekre előre kell egyeztetni vele időpontot! De engem rögtön visszahívott, abban a percben, amint megjelent a bankszámláján a visszazigazolás... a netbankon keresztül utaltam neki. Nem, személyesen nem beszéltem vele, csak Skypeon. Elküldtem neki e-mailben Célia egyik fényképét, és azt mondja, amint meglátta, sugallatot kapott, hogy a képen látható személy él! Azt nem tudta megmondani, hogy hol van, azt mondja, arról még nem kapott sugallatot, de úgy érzi, nem lehet nagyon messzire a régi lakóhelyétől. Akkor nem lehet Földváron, nem igaz? Az több mint három óra Pesttől vonaton...

Szégyenszemre azon veszem észre magam, hogy éhes vagyok. Éhes és álmos. Alvásról egyelőre szó sem lehet, majd talán a panzióban... vajon nagyon szívtelennek tartana Zsani, ha azt javasolnám, üljünk be valahová?

Elindulunk. Még otthon kinyomtattam egy várostérképet, Zsani pirossal bekari-kázta rajta a panzió helyét. A térkép szerint gyalog sincsen nagyon messze.

Az állomás előtti tér kihalt, a bejárat előtt virágágy, az utolsó őszi virágok a közvilágítás hideg fényében irreális, nem létező színekben tündökölnek. A tér túloldaláról néptelen, fákkal szegélyezett utca nyúlik sötétben a semmibe: a fák már lombtalanok, görcsös, fekete ágakon itt-ott még himbálózik egy-két levél, napvilágnál sárgák lehetnek, de a művi fény hamuszürkére fakítja őket. A házak valamikor a harmincas években épülhettek, de ebben a világításban díszletként hatnak, mintha kartonpapírból vágták volna ki őket: mindenütt lehúzott redőnyök, pedig alig múlt kilenc: a sötét házak fölé magasodó távoli torony zöldesen derengő órája kilenc óra tíz percet mutat. Elhaladunk egy sötét ablak előtt: az üveg mögött két, sárgászörös háromszög izzik, alatta hegyes cikkcakkokkal szegett vízszintes rés: a háromszögek és a rés fenyegető arccá állnak össze, tüzes szempárrá, és vicsorgó szájja, egy lángoló belsejű lény arcává... néhány ablakkal odébb ott egy másik. Az utca nem akar véget érni, sehol egy éjjel-nappali, egy gyroszos vagy MacDonald's: itt-ott a sötét kapubejáratok között egy-egy csukott bolt kirakata csillog, a táplálékkiegészítők, botmixerek, csíkos trikós, plüss Micimackók némileg enyhítik azt az elhatalmasodó irrealitás-érzést, amelyhez, furcsa módon, valamilyen mélyebb valóságosság érzése társul, akár az álmokban: a torony fölött, mintha a toronyóra sápadtabb és vállalkozóbb szellemű ikertestvére lenne, ott úszik távolodóban a hold.

Az utcának egyszer mégiscsak vége szakad: kiérünk a térre, a házak itt magasabbak és régebbiek, a keményen kilépő, megzöldült bronzmentés, hajdani honfi magas talapzatát körülfogó kavics-sziget peremén fekete bokrok zörögnek a szélben. A tér túloldalán folytatódik az utca, emberfej nagyságú örlőfogak kék neon körvonalai vilognak a sötétség háttere előtt, tudtára adva a világnak, hogy ott nap közben fogorvos rendel. A túlsó sarkon, amikor már nem is remélem, világos bejáratot pillantok meg, az ajtó fölött felirat: Szendvicsező, szemlátomást nyitva vannak. Esengő pillantást vetek Zsanira, megértően bólint. Odabenn leülünk az egyik sörfoltos műanyag asztalhoz, és várjuk, hogy a komor alkalmazott kivegye a két fonnyadt szendvicset a mikróból. A helyiségben nincs rajtunk kívül senki: kinn a néptelen tér, szél és sötétség. Már a szendvicünket eszegetjük, Zsani csak tessék-lássék, én álcázott mohósággal, amikor

zajt hallunk odakintről, egyre közeledik, valaki feltépi az ajtót, és bezúdul egy csoport visongó, vihogó és csicsergő holttest, aranyhajú, madárcsőr orrú boszorkányok, karikás szemű, véres fogú vámpírok, pólóján bordakosarát közszemlére tévő, kedélyes csontváz, Grecosan elnyújtott fejű, üres szemgödrű, kámzsás halál. Nem ülnek le, dobozos sört visznek, sokat, meg csipszet: ahogy jöttek, már mennek is, eltűnnek a halogénlámpák és töklámpások-enyhítette sötétségben.

Amikor kilépünk az utcára, a hold már egészen fehérre sápadt, és alig nagyobb, mint egy mandzsettagomb vagy gyerekkorom tízfillérese, elérhetetlen messzeségben fűródik egyre beljebb a fekete égbe. Újra elfog az az érzés, hogy átléptem egy másik, álomszerű és egyben valóságosabb valóságba. Tudtam, mindig is tudtam, csak igyekeztem elfelejteni, hogy a hétköznapok Patyomkin-világa mögött ott áll lesben ez a másik, amelyikben minden megtörténhet, még az olyan képtelenségek is, mint a halál. Most először nyilall belém teljes erővel a rémület, hogy lehetséges: holnap délelőtt, valamilyen lepusztult, alagsori teremben – csempézett fal, linóleum- vagy betonpadló, néhány fémvázás szék, szürke neonfény – a hordágyon, amit egy zöld overallos ember görget be szenvtelenül, a gyűrött lepedő alatt ott fekszik valami, amiből csak két keskeny lábfej látszik, az egyik nagylábujjhoz erősített cédulán tintával írott szám, és amikor a zöldruhás ember közömbös, gumikesztyűs keze fellebbenti a lepedő sarkát – Zsani szorosan, nagyon szorosa lehunyja a szemét, és az utolsó pillanatban még az arcát is a nyakamba fúrja –, a duzzadt és véraláfutásos arcon, amelyet a rendőrségi fotón láttunk, és amely most kékesszürke a neonfénytől és a fagyasztó hidegétől, nyitott fél szeme a mennyezetre mered, a másik lehunyva, mintha dévajul kacsintana –, hirtelen, mintha víz alatti fénytöréstől elmosódottan, de egyre határozottabban áttetszenek Célia vonásai... és akkor a világ talapzata beomlik és elnyel engem, vagy ami még rosszabb, tovább kell élnem ezzel az emlékkel. Ha nem ő lesz az, ha mégsem ő lesz, fogadkozom magamban, ha még egyszer épségben előkerül, esküszöm, ezentúl ha megkésve is, valódi apja leszek, odaköltözöm hozzájuk, esténként társasozunk és hosszan beszélgetünk az élet értelméről, valódi, plafonig érő fenyőfát cipelek haza minden karácsonykor, és együtt aggatjuk az ágakra az anyámtól örökölt díszeket...

Mielőtt tovább indulnánk a szendvicsezőből a kelleetlen kiszolgáló orra alá toltjk a térképet (a vak is látja rajta, hogy már zárni szeretne), a szállásunkat jelző piros karikával, hogy igazítana útba. Már az is nagy segítség lenne, ha elárulnál, most hol vagyunk, mondjuk (ugyanis utcatáblát eddig sehol sem láttunk). Ezt eleinte valamilye gonosz tréfának véli, amellyel az ő méltóságát akarjuk sárba tiporni, de aztán, bár vonakodva, elárulja a tér nevét. Innentől már gyerekjáték lesz eltalálni a szállásunkra. Elhaladunk a villogó, neonkék fogak alatt, közben elered az eső, hideg csöppeket vág az arcunkba, befordulunk egy keskeny közbe, ahol teljes a sötétség, halljuk, ahogy valahol egy óra, talán a templomtoronyé, tizet üt. Kierünk egy kis térre, átellenben, a térbe torkolló keskeny utca sarkán már látjuk a panzió vörösen villogó neonfeliratát. Átvesszük a kulcsot az ásiszó recepciós lánytól, a szoba a tetőtérben van, odabemmm a városn nevezetességeit ábrázoló szokásos, gyöngé akvarellek és gépi horgolások, otthonosságot mímelni igyekvő sivárság, a mennyezetben, pontosan az ágy fölött, ferde tetőablak. A kettős ágy látványától enyhén zavarba jövünk. Előbb Zsani megy zuhanyozni, aztán én, végül elvackolódunk egymás mellett, én a nevetséges, csíkos pizzamámban (időtlen idők óta nem volt rajtam, a hasamon nem is bírom begombolni), Zsani a rövid, kislányos hálóingében, amelyben furcsán fiatalnak és védtelennek látszik, amikor bejön a fürdőszobából. Maga köré gyűri a paplant, fölhúzott térdének

támasztja a könyvét, megkérdezi nem baj-e, ha még olvas egy kicsit, aludni úgysem tudna. Én igen: mintha beszakadt volna a lábam alatt a világegyetem, olyan hirtelen zuhanok az öntudatlanságba. Néhány órával később felriadok: Zsani kislámpája már nem ég, a tetőablakon keresztül kékes világosság szűrődik be, mintha a hold vakító pezsgőtablettája oldódott volna szét az égben egyenletes, halványan bizsergő derengéssé, benne néhány csillag rideg, pontszerű, mozdulatlan ezüstje. Az álom, amelyből felriadtam, már kicsusszant tudatom markából, le a tudattalan hínáros alvilágába, de a rettegést, amelyet keltett, magammal hoztam az ébrenlétbe. Nézem a tetőablak kivágta véletlen égi négyzetbe szorult mozdulatlan csillagokat, és Céliára gondolok, aki talán hidegtől elkékült bőrrel, nagylábujjához kötözött számmal, meztelenül fekszik egy szűk, sötét szekrény számozott sötétjében, és a saját halálomra. Ösztönösen Zsani felé húzódok, a lábához érintem a lábam, Zsani nyöszörög, biztosan ő is rosszat álmodik. Megérintem a vállát, mire összerezzen, megrándul a teste, kinyitja a szemét, rám néz, de mintha nem látna, úgy látszik, alszik, bár nyitva a szeme. Föléje hajlok, érzem, hogy mondani szeretne valamit, többször is nekirugaszkodik, de elcsuklik a hangja. Biztatóan megveregetem a kezét, mire lágy, vonatott és furcsán zsémbes hangon, valami álombeli vitát folytatva közli, hogy szerinte igenis, tart már ott az orvostudomány, hogy embert is tudnak klónozni, mint Dollyt, a bárányt... Igen, persze, azt is tudja, hogy tilos, legalábbis egyelőre, de talán sok, nagyon sok pénzért... vajon ha eladná a lakását, annyi elég lenne?

Visszafelé a vonaton a megkönnyebbülés eufóriájában ülünk egymás mellett. Igen, minden úgy volt, ahogyan elképzeltem, a föld alatti folyosó, a csempézett falú terem (csak éppen az éjszaka és sötétség fölszította képzelgés alvilági rémülete nélkül inkább csak szomorú és köznapian nyomorúságos volt minden, mint egy kórház elfekvője), a hordágy, a gyűrött lepedő, a csupasz, felcédulázott lábfej (de szélesebb, jóval szélesebb, mint Céliáé!), a karomba kapaszkodó, lehunyt szemű Zsani, a zöld overallos ember keze, amint közeledik a lepel sarkához – de az arc, amely előbukkant a lepel alól, nem a kedves, ismerős vonásokat viselte, mint rémjárta képzeletemben, az orra szélesebb volt, a szemöldöke vastagabb, a homloka alacsonyabb egy árnyalatnyival... Tagadólag rázom a fejem a zöld overallos felé, aztán ráébredek, hogy a lehunyt szemű Zsani ezt nem láthatja, és hangosan is kimondom: Nem ő az! A végzet villáma ezúttal máshová süjtött. Az irodán még valami papírokat írogatunk alá, Zsani mérhetetlen megkönnyebbülésében sugárzóan rámosolyog a folyosón várakozó családra – elgyötört, súlyos anya, gyűrött, apró termetű apa, kövérkés, csúnya nagylány –, aztán észbe kap, és biztatóan, bocsánatkérően próbál az elgyötört másik anya szemébe nézni, persze ügyet se vetnek rá. Egy kávézóban reggelizünk, Zsani a kávéja mellé felfal három brióst („... két napja nem ettem igazából semmit...”). Az állomáson, míg a vonatra várunk, felszabadultan fecsegünk, elmondom neki az eladott lakást, a terveimet, hogy egy évig csak írni fogok, hogy albérletet keresek... Mámoros megkönnyebbülésünkben az összes aprónkat elköltjük Sprite-ra meg csokoládéra. Ahogy visszafelé igyekszem az automatától a váróterem padjához, ahol Zsani kucorog félálomban, hirtelen sugallattól vezérelve előhúzó a zsebemből és észrevétlenül a szemetesbe csúsztatom a mobilomat. Ezzel egyszer és mindenkorra megszabadultam a világtól és az ő kísértéseitől: Niki telefonszámát nem írtam fel sehová máshová, most már ha akarnám, sem tudnám többé felhívni. Az email-fiókom címét is meg fogom változtatni, gondolom



fájdalmas elégedettséggel, ezzel is azt szeretném bizonyítani önmagamnak, hogy mostantól új ember lett belőlem.



*Szepes Péter: Sopron anno...*

LENGYEL FERENC

## SZÜLETÉS ELŐTT

– *Marin Marais: Les Voix humaines című  
zeneművét hallgatva* –

Születés előtt  
Léteimből léteimlékezet  
Szüremlik világtalan  
Világégbolt árnyhold  
Világában, elveszett  
Holt bérceken  
Sötét fájdalmakon  
Hol mélyen ülő  
Csöndből született  
Dallam kísér  
Feltámadó sírhant  
Ágakon, álmodom  
Tán, mit álmodok  
Nem tudom  
Mert nincs semmim sem  
Ezen a világon



*Horváthné Keresztes Anna: Szülőfalum temploma*

## MAGYAR BALÁZS

### ISTENBIZONYÍTÉKOK KERESŐINEK

Hazádat keresed?  
Rajta állsz!  
Keresed Istent?  
Leghamarabb Sátánt találsz!  
Sátánt találsz, magadban!  
Mert ahogy az Isten,  
A gonosz is benned van!

Ha már benned is van Isten,  
So'se hidd hogy te vagy az  
És embertársadban nincsen!  
Lehet, ha éppen  
Jobban látszik benne a Sátán,  
Csak azért van,  
Mert ott táncol az Isten hátán.  
T'án azért engedte a hátára,  
Mert tenne téged próbára!

Teremtett az Isten  
Magához hasonlónak.  
Ám nem lehet több eszed,  
Mint a Mindenhatónak!

Lenne benned Ember,  
A két hatalom legalább egyensúlyban!  
Boldogabb is lehetnél,  
E háborgó Univerzumban!

Különben a háborgásban  
Nem lesz soha nyugvópont.  
Csak, ha majd jön a végítélet,  
És pont!

## KOVÁCS ÉS A GYEREKEK

Kovács úgy feküdt a nyugágyon, mintha örökké oda akart volna tartozni. Már hajnalban egyszer lejött az öbölbe, hogy egyedül ússzon egy nagyot. Akkor még minden csendes volt. A reggeli tenger tükörsima felületét szerette hátúszó mozdulataival hasítani. Ilyenkor úgy érezte, hogy övé a tenger, egyedül ő birtokolja, s csakis számára ilyen nyugodt a víztükör. Amikor kijött a vízből, érezte, hogy vonzza a fa árnyéka meg a testének feszülő kék vászonágy, amely alkalmas az elmélkedésre. Ezt már az előző esztendőben is megtapasztalhatta, mert akkor is itt, ugyanennek a mirtuszfának az árnyékában állt neki az élete elemzésének. „Talán nem túlzás így nevezni a boncolgatást” – gondolta. Alaposan bele szokott merülni a gondolataiba a krétai Kissamos gyönyörű tengerpartján. Itt, ebben a szállodában minden egyszerűnek tűnt, mert egyébként az is volt. Elena Beachnek hívták a családi vállalkozásban üzemelő hotelt. A két szinten lévő tizenhét szoba közül az olcsóbbak a hegyek felé néztek, a többi az öböl panorámáját nyújtotta a vendégeknek. A keletre néző szobákat minden reggel szikrázó fénnel világította meg az öböl túloldalán ágaskodó hegyek mögül emelkedő, narancsos színű, sárga nap. Ebben a szállodában mindenki tudta a dolgát. A takarítónők hangtalanul takarítottak, hogy ne zavarják a vendégeket. A pincérlányok mindenkihez figyelmesek voltak, meg udvariasak is a vendégekkel szemben. A konyhában szinte nesztelenül dolgoztak a szakácsok, edényzörgést soha nem lehetett hallani. A legidősebb tulajdonos minden reggel már napkeltekor kiült az épület és a tenger között elhelyezkedő teraszos taverájukba, s onnan figyelte a többiek munkáját. A családban őt csak Jannisnak szólították. Nontas, a másik tulajdonos és a felesége, többnyire egymást váltva a recepcióban ültek. A hatalmas, bozontos szemöldökű, szikár és magas ember délelőtt, az alacsony, teltkarcsú és erősen ringó járású asszonyka meg délután végezte a papírmunkát, az internetezést, meg a telefonkezelést.

A nap sugarai egyre élesebben hatoltak át a túlevelű, görcsös fa selymes ágain. Szerette, ahogy az ágakon keresztül csillognak-villognak a fénysugarak. „Játszik a testemen a fény” – gondolta, s ez megnyugtatta. Próbálta feleleveníteni életének azt a szakaszát, amit a legsikertelenebb korszaknak nevezett. Valójában idefelé az athéni repülőgépen már eldöntötte, hogy ízekre szedi, felszeleteli azt a két évtizedet. „Valamit nagyon rosszul csinálhattam. Valamit, de mit?” – kérdezgette magában. S azonnal magabiztosan válaszolni is szeretett volna, hogy ő aztán semmit nem rontott el, mindent úgy tett, ahogy az a nagykönyvekben meg van írva, ahogy azt otthon, a szüleitől látta, de ennek tényét már nem nyugtázhatta, mert a második emeleti szállodai szobájuk erkélyéről leszólt a felesége:

– Gyere föl, szívem! Megyünk reggelizni.

– Megyek – mondta, de valahogy nem nagyon akart enni. Amúgy is az utóbbi hetekben felszedett néhány kiló felesleget. Egy hatvan feletti ember csak hájasodik a többletkalóriától, mert nem fejlődik abból egy deka izom sem. De ugye, ha már muszáj enni, akkor meg kell adni a gyomornak, ami megjár neki. Ezt ez a magyar ember, ez a Kovács Lóránt ugyanúgy tudta, mint a többi, leginkább osztrák és német vendég. Kovács a gerincműtét óta nehezebben járt, felfelé a lépcsőn valamivel könnyebb volt a mozgása, de lefelé bizony nagyon kellett egyensúlyoznia. Ő csak úgy nevezte, hogy zsonglórködik a lábaival. A mirtuszfától a szálloda aljáig kilenc lépcsőn kellett felmen-

nie. Kapaszkodót a görögök még az Akropoliszhoz vezető úton sem létesítettek, nem-hogy a szálloda és a tengerpartja közötti emelkedőn. A ház alagsorában egyszerűbb volt a közlekedés, mert lift vitte fel az embert. A második emeleten voltak a tengerre néző szobák. Kovácsot, amikor felért, az asszony már menetkészen várta. Gyorsan letu-solt, felkapta a nyári gatyáját, meg a kikészített kockás inget, s máris indultak a föld-szinten kialakított étterembe, amelynek a zárt részében is voltak asztalok. A görögök nagyon gyakorlatias emberek, mert ha a kedves vendég mégsem akar a nyitott teraszon étkezni, vagy ezerévente eső is esik errefelé, akkor lehetősége van odabenn, a kirakott ételekkel megrakott pultok melletti asztaloknál enni. Zsuzsa asszony világ életében nagyon élelmes volt, itt is hamar feltalálta magát. Ha olyan időpontban mentek reg-gelizni, amikor mások szintén erre készültek, akkor előre lefoglalt egy kinti asztalt, s megvárta az urát, amíg az kiegyensúlyozott a megrakott tálcával. Csak azután indult vissza élelemvadászatra. Ebben a szállodában is görögös reggelit kínáltak, sok sajttal, közöttük elmaradhatatlanul ott fehérlettek az ízletes fetakockák, rengeteg zöldséggel, gyümölcssel, salátával és frissen facsart narancslével. Kitűnően működött a kávé- és kapucsínófőzőjük, de a tejjel igencsak csínján bántak. Egy kicsi kancsóban tettek ki fél litert. Kovács minden reggel az egészet a poharába töltötte, így másoknak csak akkor jutott a kávéjukba, ha a konyhások újra hoztak egy teli üvegedényben. Négyféle kenyé-ret tettek ki. A vendég kedve szerint piríthatta is, ha úgy akarta elfogyasztani. Többen megállapították, hogy nagyon finomak a krétai kenyerek.

Amikor elköltötték a reggelijüket, fölmentek a szobába. Kovács bekapcsolta a számítógépét, rákattintott a Kossuth Rádióra, s közben megnézte az e-mail-jeit, valamint egyes hazai hírportálok cikkeit. Az asszony addig átszaladt a szállodától nem mesz-sze lévő kis élelmiszerboltba, hogy hozzon egy karton vizet. Minden reggel nagyjá-ból így indult a napjuk, kivéve, amikor Kovács azért kelt fel előbb, hogy az erkélyről végignézze a napkeltét, mert ez az öt-hat perc valóban felejthetetlen volt. Két ízben fényképezőgéppel is megörökítette, amint előbújik ez a gyönyörű, olykor tűzcsóvá-kat is okádó, lenyűgözően titokzatos tűzgolyó. Odahaza Magyarországon, a lakópark-ban annyira egymáshoz közel építették a házakat, hogy legfeljebb a felső sorban lévő házak homlokzatát láthatta reggelente, de nem ezt a tekintélyt parancsoló, gyönyörűen csillogó égitestet.

Krétai idő szerint fél tíz körül már lenn heverték a nyugágyon. A németek is sze-rettek árnyékban lenni, így Zsuzsa asszony ásványvízért menet – biztos, ami biztos! – két hatalmas frottírtörülközővel lefoglalt két nyugágyat. Ezt a leleményességét más népek gyermekei itt a szigeten tiszteletben tartották, sőt egyszerűbben szólva, követ-ték is. A grazi asszonyság szintén minden reggel hasonló módon járt el. „Hát persze!” – gondolta Zsuzsa asszony. „Nem odahaza vagyunk” – ismételte meg többször is az urának, aki csak bólogatott, ami nála annyit jelentett, hogy helyeslően tekint felesége megállapítására. Gondolatban azonban már máshol járt.

A tavernát figyelte, amelyet pontosan a lejáratú lépcsők mellett, a telepített gyep-téglák oldalában építettek. Amúgy egy páccal lekezelte faépítmény volt, rácsos szerke-zetű fedéllel, fapadlózattal, szépen terített abroszos asztalokkal és székekkel. Mivel ő csak a német nyelvet bírta, ezért mindig az asszonyra bízta, hogy angolul kérje azt a finom görög habosított kávé-t tejjel, cukorral és jéggel, amelyet az ottaniak csak „frap-pénak” neveznek. A hellásziak nem akarják megérteni a német beszédet. Ők tudják, hogy miért. Persze, ha a közelmúlt történelmében egy kicsit visszatekintünk, akkor

megérthetjük. Jobb a békesség, meg a kölcsönös tisztelet, ezért a németek is mindenhol és mindent leginkább angolul kértek.

A frappét már fürdőruhában, szívószállal szürcsölgették ki, miközben a húsz méterre lévő vízpartot figyelték. Kovácsné minden alkalommal megkérdezte az urát, hogy vajon hideg-e a víz. „Majd meglátjuk Zsuzskám, ha belemegyünk” – válaszolta egyszerű ténymegállapításként, de pontosan tudta, hogy nem lesz hideg a tenger, mert itt nincsenek hűvös éjszakák és az öböl vizének hőmérséklete is csak akkor csökkenhet jelentősen, ha a hullámveréssel hidegebb áramlat nyomul a mély vizekből a part felé. A jegeskávé elfogyasztása után nem mentek azonnal a tengerbe, hanem végigfeküdtek a nyugágyakon. Kényelmes, görög nemzeti-kék színű, naponta tisztára mosott pihenő alkalmatosságait úgy fordították, ahogy azt a nap járása megkívánta.

Kovács Lóránt köztiszteletnek örvendő magas hivatalnok volt, aki nem átalotta kétdiplomás tintanyalónak nevezni magát. Annyi emberi gondot, másoknál tornyosuló akadályt oldott már meg, hogy azokat számon se tartotta. Mindig csak azt mondogatta embertársainak – akik valamiféle hálát mímeltek feléje –, hogy: „Hagyjátok már el! Majd Isten ítélőszéke előtt elszámolok!” Ezt komolyan is gondolta. Nem úgy a szűkebb környezete! Folyton csak emlékeztették arra, hogy a család „Lórikájának” a birkatürelme az bizony legendás, meg, hogy mindenki csak kihasználja. Tehát naiv bolond, aki nem tudja, hogy a nagylelkűsége csak arra jó, hogy látványosan rászédjék. Már egyetemi tanulmányai alatt nyüzsgött benne a tenni akaró „széplelkűség”, mert elsöre elfogadta az évfolyambizalmi feladatait, ami annyit jelentett, hogy minden hallgatótársának az ügyes-bajos dolgaiban igyekezett eljárni. Egy alkalommal az egyik csoporttársa ügyében bajuszt akasztott a vizsgáztató tanszékvezetővel, aki másnap hálából őt is kirúgta az alkalmazott közigazdaságtan kollokviumi vizsgáról. Kovács Lóránt harmadéves hallgató persze nem hagyta annyiban, mert egészen a dékánig elment, hogy a csoporttárs másnál tehessen harmadik próbálkozást. Ő szintén ennél a másik oktatónál tette le a sikerrel az utóvizsgát.

Itt, azon a kényelmes nyugágyon, a kissamosi mirtuszfák alatt ez is eszébe jutott, meg egy nyolcvanas évekbeli és a rendszerváltás előtti történetét kezdett el boncolgatni. Első házasságából született csecsemő gyermekeivel nagyon ritkán és rendszertelenül találkozhatott, mert a néhai nej módszeresen igyekezett akadályt gördíteni a kéthetenként esedékes találkozások elé. Nyilván nem egyedüli volt ez a női magatartás, de volt, akinek bejött, volt, akinek nem.

Tizenhét éve ugyanannál a hivatalnál, a számok birodalmában dolgozott, ahol a munkatársai többségében nők voltak. Cukkolták is rendszeresen, hogy miért nem megy a bírósághoz, meg a kerületi gyámhatósághoz szegény Lóri, akitől a fizetése negyven százalékát veszi el az a gonosz nő! Erre a heccelésre sem volt fogékony és nem is ugrott Kovács Lóránt, sőt ellenkezőleg, még jobban elkésérítette, hogy ex-felesége ennyire visszaél a kiszolgáltatottságával. Új asszonykájával, Zsuzsannával meg hiába igyekeztek, csak nem jött össze a közös gyermek. Pedig abban az időben a szocialista családpolitika kezdte felismerni, hogy ha nem születik legalább annyi gyerek, mint ahányan elköltöznek ebből az árnyékvilágból, akkor bizony nem lesz, aki megtermelje a nyugdíjakat. A hivatalban tudni vélték, hogy akik nagy tanácsi lakásban laknak és nincs gyermekük, azoktól bizony elveszik ezeket a boldog békeidőben épült tágas otthonokat, és peremkerületi, egy-két szobás otthonokba költöztetik őket. Az efféle rémhírek

úgy terjedtek, mint áradáskor a víz, mert a végén – a sok-sok hozzámosott hordaléktól – már sületlen baromságok kerekedtek az egészből.

„Igen, de akármekkora is hizlalódott ez a rémhír, valami igazságtartalma, valami igazságalapja akkor is lehet! Kádárék szemrebbenés nélkül megteszik. Megtettek ők a háború és 1956 után mást is!” – gondolta a számszonglőr hivatalnok. Amikor hazaért a munkából, szinte mindennap mondogatni kezdte ifjú arájának a rémhíreket. Különbösen is egyre bizonytalanabb volt a belpolitikai helyzet. Sorra alakultak át a szocialista nagyüzemek, már senki sem locsogott a rádióban a köztulajdon szentségéről, már senkit sem érdekelt a párt, meg a szocialista embertípus, akit ugye, különös fából faragtak. S akadt politikus, aki az 1956-os forradalmat a közrádióban népfelkelésnek minősítette. A bérházak mesterei sem vizslatták már többé a házbéli lakókat, inkább elmentek a közeli kocsmákba, hogy aztán este részegen botorkáljanak haza. Valahogy így akarták lemosni életük „összes szennyest”.

– Te, Zsuzska! Miként látod ezt a helyzetet? – fordult a feleségéhez. – Lassan negyvenéves leszek, s rajtad kívül a valójában nincs is családom. Apám és az öcsém vidéken élnek. Meg hát ez a rengeteg pusmogás mindenütt! Te óvónő vagy, s egész nap vannak körülötted gyerekek, de nekem nagyon hiányoznak. Hiába vannak, még sincsenek... – magyarázta kicsit szomorkásan, lassan tagolva a szavakat. Kis szünetet tartott, majd derűsebbre fogva mondta: – De hát nekünk is jó lenne már, ha volnának közös „porontyaink”... – nevette el magát. A felesége először mondani akart valamit, aztán mégsem szólt semmit. Csak néztek egymásra, néztek hosszasan, mozdulatlan szemekkel.

– Megyek, megterítem az asztalt vacsorához... – szólalt meg kis idő múlva az asszony, ezzel ütve el a kérdést, amire a férje hiába várta a választ. – Finom rizses hús volt az óvodában, de tudod, ezek a mai gyerekek már ezt sem akarják megenni. Így hát a dadusok nekünk is adtak a maradékból! – hagyta faképnél az urát.

Úgy tetszett, hogy neki ezzel a mai napra lezárult ez a valóságban el sem kezdett beszélgetés. S már el is tűnt a polgári lakás halljában, ahol az a hatalmas ebédlőasztal állt, amelyet még Kovács örökölt meg édesanyja nagyanyjától. Attól a soha nem látott üknagymamától, aki a Lajta partjáról költözött az 1921-es soproni népszavazás után Sopronba. Amikor a Kovács házaspár felköltözött a fővárosba, a bútorszállítók alig bírták „fölcügölni” a harmadik emeleti lakásba. Tölgyfából volt az egész, a súlya közel a másfél mázsához.

Vacsora után a házaspár külön életet élt. Az asszony mosogatott, majd vasalni kezdett, s legvégül kikészítette Lórinak – az ő Lórikájának! – a másnapi öltönyt, az inget, meg az alsóneműt. Ezt olyan szertartással végezte, hogy érdemes lett volna filmre venni. Az ura soha nem mehetett vasalatlan ruhában a magas hivatalba. Kovács elővette a táskájából az újságot, amelyet a kapu alatt vett ki a postaládából. Szerette ezt a lapot, a szocializmusnak nevezett tákolmányban az egyetlen polgári újság volt. Egyetemista kora óta olvasta. Emlékszik, hogy 1974-ben ez a lap írta meg egyedül egy rövid hírben, hogy Szakáts Miklós magyar származású színművész, London közelében autóbaleset áldozata lett. Akkoriban a jól értesült évfolyamtársai világosították fel, hogy Szakáts kettős ügynök volt. Dolgozott az oroszoknak is, meg az amerikaiaknak is.

– Képzeld szívem, egy szocialista nagyüzemet átalakítottak az MSZMP-ek részvénytársasággá, s a kerületi párttitkár lett a társaság vezérigazgatója – mondta szinte felolvasásszerű gyorsasággal az asszonynak. – No, ezek, ahogy elnézem, ezután is

jól akarnak élni! – emelte meg a hangját. – Úgy lesznek kommunistából kapitalisták, hogy a „lovetta” továbbra is nekik csurogjon. A népek meg csak ámulnak-bámulnak.

– Mondtam már, Lórikám, hogy ne politizálj! – szólt Kovácsra Zsuzsanna. – Azt hiszed, hogy nem figyelnek most is mindenkit? Ezek azt is tudják, hogy Te mikor masírozol a vécére kakálni.

Kovács úgy elhallgatott, hogy a TV Híradóig már nem is szólt a feleségéhez. Bóklászott néhány hazahozott ügyirat között, majd azokat katonai hadrendben visszatevette a Bulgáriában vásárolt diplomatatáskájába. Ezzel erre a napra végzett a hivatali munkával. Jó érzéssel töltötte el, hogy felkészült a másnapi „papírküzdelemre”, bár pontosan tudta, hogy nem szabad semmilyen aktát kihozni abból a magas hivatalból, de azért rendszeresen megtette, ahogy a többi munkatársa is. A híradó után valami régi filmet adtak a televízióban. A film egy szocialista nagyüzemben játszódott, ahol a munkás szerelmes lett a művezető asszonyba, de az – szerencsétlenségére! – már férjnél volt. A művezetőnő elutasította szegényt, mert a szocialista embertípust ugye, – mint mondtam volt! – különleges fából faragták. Ekkor már az asszony is ott ült mellette. A film után együtt mentek tusolni. Szerettek közösen tisztálkodni, mert az mindig szerelmeskedéshez vezetett. Egyszerűen szólva, mindig találtak egy-egy új pózt, egy-egy új formát, s az aktus mindig csodás elernyedéssel végződött. Azért voltak harmonikus szexpartnerek, mert erről soha sem beszéltek, mint a szexológusok, hanem csak tettek, amit jónak gondoltak, s amiről úgy vélték, hogy az örömet okoz a másik félnek. Így is volt rendjén.

Fél tizenegykor már ágyban voltak. Olyan nagyszerű érzésnek bizonyult tisztán ágyba bújni, hogy ezt minden alkalommal elmondták egymásnak. Ha valamelyikük elfordult a másiktól, akkor az azt jelentette, hogy aludni kell. Ha pedig a hátukon feküdtek, akkor beszélgetni kezdtek, többnyire persze a másnapi tennivalókról. Ezen az estén Kovács nem akart elaludni. Nagyon bántotta, hogy az asszony kikoszarozta ebben a gyerekügyben. Minden átmenet nélkül megkérdezte:

– Mit szólnál ahhoz, ha örökbe fogadnánk egy-két gyermeket? Annyi szerencsétlen van a nevelőotthonokban. A minap is arra jártunk egyik munkatársammal, s mindketten nagyon megsajnáltuk szegényeket... – mondta.

– Aludjunk, Lórikám! Holnap egész napos leszek az oviban, mert két munkatársnőm is lebetegedett – hadarta, jó éjt kívánt, és befordult a fal felé.

Kovács tehát megint elutasítást kapott. Egykedvűen fordult a másik fal felé, és viszonylag hamar elaludt.

– Jössz a tengerbe, Lórikám? Gyere, menjünk! Még alig vannak a vízben – zökentette ki emlékeiből az asszony. Zsuzsanna mindig is céltudatos asszony volt, mindenek átlátta a színét meg a fonákját is. Meg, ha ő menni akart, akkor menni is kellett, annak rendje és módja szerint. Az ura szó nélkül követte. A laza tengerparti homokban úgy ringatózott a járásuk, mintha valami ingaórán himbálóztak volna. Ahogy beértek a víz szélére, az asszony rögtön hidegnek találta, pedig dehogy volt az hideg, csak a napsugaraktól felmelegített testük érezhette úgy. Kovács gyors ütemben elindult a mély víz felé, az asszony sokkal lassabban, a nem létező kövektől óvakodva haladt az egyre mélyülő öböl vizében. Félt a hullámveréstől, féltette Kovácsot is, mert első nap látta, hogy egy középkorú német hölgyet a szálloda úszómestere hozott ki a háborgó tengerből, egyre kijebb sodorta szerencsétlent a parttól visszaverődő hullámverés. Folyton csak ezt kiabálta Lórinak:



– Ne menj a sziklákon túl, mert úgy jársz, mint az a nő! Hiába tudsz jól úszni, a „tengerbaba” – merthogy így becézte évek óta – nálad is erősebb! – hajtogatta.

Kovács többnyire hallgatott az asszonyra, ám ha nem így cselekedett volna, akkor akár nagyobb baj is kerekedhetett volna a virtuskodásból, mert kijőve a vízből, órákig csak azt hallgathatja, hogy felelőtlen vagy, meg hogy hősködsz, és értelmetlenül viszed a bőröd a vásárra. Ha az asszony figyelme lankadt, akkor azért kimerészkedett olyan messzire a parttól, ahonnan a napernyőket már alig lehetett látni. „Meseszerűen boldogító érzés, s egyúttal felemelő is, amikor előtted a hatalmas tengerből látóhatára, a maga festői gyönyörűségével. Te pedig, magad mögött tudhatod az egyre távolodó partot” – gondolta ilyenkor Lórika, az a bizonyos két diplomával „terhelt”, magas hivatalnok. Az asszony többnyire hamarabb indult kifelé a vízből, de azért mindig megvárta az urát, hogy segítsen neki a vízpartra kilépni. Merthogy ez az első napokban láthatóan nehezen ment Lórikának.

Már éppen négy esztendeje, hogy a kórház idegsebészeti osztályának vezető főorvosa alaposan „kicsontozta” az ágyéki gerince három csigolyáját. A műtét előtti este azzal is megtisztelte, hogy elmagyarázta neki a másnapi operáció várható menetét.

– Először feltárjuk a jobb oldali csípőcsontját és orvosi fűrészszel levágunk egy darabkát a csontból, majd ezt egy kávédarálóban megőröljük és félretesszük. Felnyitjuk a törött csigolya környéki gerincszakaszt és a csigolyáról levált apró darabokat eltávolítjuk. Az örleményből fehér orvosi cementtel megformázzuk a pótlendő csigolyatestrészeket, majd összeragasztjuk a gerincoszlopában lévő törött csontokkal. Ezután kétoldalt platinalamezzel megtámogatjuk az ágyéki gerincét. Ha minden jól megy, három-négy hét múlva már szaladni fog, legalábbis itt, a kórház folyosóján biztosan.

Kovács figyelmesen hallgatta főorvosát, akit éppen ezért a nyílt egyenességéért tisztelt a legjobban. Nem beszélt mellé, nem alakoskodott, egyenletesen kiegyensúlyozott és kellemes volt a hangja. Elmondta, hogy mit fog csinálni, mikor és hogyan. Alaposan körülírta az egész műveletet és igyekezett megnyugtató lenni. Mindez érződött a hangjából is. Lóri egyedül feküdt a kétágyas szobában. A főorvos választotta ki a legmegfelelőbb időpontot a csontozási folyamat aprólékos ábrázolására. Nem volt aznap este ügyeletben, csak egyszerűen bent maradt, hogy időben felkészíthesse betegét a másnapi eseményekre. Kovácsot ez nagyon megnyugtatta. Már-már szeretni kezdte sebész főorvosát, aki másnap – a maga nemében példátlan alapossággal! – ki fogja csontozni őt. Egyszerűen a bizalmába fogadta, s már-már barátjának tekintette a dokit.

– Mennyi ideig fog tartani, főorvos úr? – fordult hirtelen az orvoshoz.

– Négy-öt órára tervezem, de lehetnek olyan bonyodalmak, amiket a röntgen nem mutathat ki és csak a feltárás során ismerhetünk meg – válaszolta a sebész, de látva betege riadt, csodálkozó tekintetét, hozzátette: – Nem lesz semmi bonyodalom, Kovács úr, megnyugtathatom, nem lesz.

Kovács Lóránt most és itt, ezen a kissamosi nyugágyon, a mirtuszfa árnyékában már nem egészen így látja az akkori dolgokat, de ezen már akkor sem lehetne változtatni, ha az a bizonyos kutya kilencet kölykezne. A várható következményekkel tisztában volt akkor, de most megint csak elkalandoztak a gondolatai. „Valahogy vissza kellene kanyarodnom az örökbefogadási históriához, hiába akarom megkerülni, úgysem tudom, mert bennem él” – gondolta. Ez egy olyan történet, ami végérvényesen elvett az életéből, s nem csak az övéből, a családjáéból is közel húsz esztendő. Hovatovább

lerombolta benne azt a megfellebbezhetetlennek vélt hitet, amivel feltételek nélkül képes volt elfogadni az embereket olyannak, amilyenek.

Hogyan is jutott el idáig?

A magasságos munkahelyén egy szobában dolgozott egy nyírségből elszakadt munkatársával, akit még az ötvenes években emeltek ki a paraszti világból, s akiből jogászt képeztek, és úgy behajítottak a nagyvárosba, hogy ott a továbbiakban már szocialista emberként kellett élnie. Nehezen ment neki, meg ráadásul 47-es méretű lába volt, így egyáltalán nem tudott cipőt vásárolni magának. Úgy hoztak neki nyugatról, mert ha cipésszel csináltatta volna, akkor annak az árából kettőt is lehetett volna vásárolni a szomszédos Ausztriában. Őt, tehát betyár doktort – merthogy a főosztályon mindenki csak így nevezte ténfergő járása miatt – avatta be titkos tervébe.

– Te, Pista! Mondtad, hogy az egyik csoporttársad a Gyermekvédelmi Intézet igazgatója. Ha mi örökbe szeretnénk fogadni gyerekeket, akkor a barátod biztosan tudna segíteni? – kérdezte a több mint húsz évvel idősebb munkatársát.

– Majd beszélek vele, mert ugyanazon a lakótelepen lakik, ahol mi – válaszolta betyár. – Annyira gyorsan persze nem megy, de mégsem tart három-négy évig, ahogy azt manapság elhúzzák a gyámhatóságok.

Néhány hét múlva Kovácsot felhívták az intézetből és arra kérték, hogy fáradjon be hozzájuk. Betyár évfolyamtársát kellett felkeresnie, aki aprólékos részletességgel elmagyarázta, hogy melyik gyermeknevelő intézetbe kellene elmennie, ahol két gyermek is örökbefogadásra vár, mert az anyjuk meghalt, az apukájuktól meg az illetékes bíróság jogerősen megvonta a szülői felügyeleti jogot. Magyarul örökbe adhatók.

Lóri aznap este kész tények elé állította fiatal asszonykáját, aki csodálkozva nézte az urát, ahogy egyre lelkesebben magyarázza az örökbefogadás menetét.

– Összeköttetéssel lesznek gyerekeink – mondta szinte kaján mosollyal és magabiztossággal. – Szombaton délelőtt kellene felmennünk a hegyre. Alig néhány méterre van a Kádár-villától. A 91-es busz megy oda, tudod, amelyik a Nyugati pályaudvar oldalától indul – magyarázta Zsuzsannának. – Egy négyesztendős leányka, meg egy hároméves fiúcska, akik testvérek – csillant fel a szeme.

Az asszony csak hallgatta, s lassan maga is kezdett azonosulni férje elképzeléseivel. Annyi rémtörténetet hallott már az óvodában az intézetből kikerült gyermekek kezelhetetlenségéről, hogy magában legbelül ezt a lehetőséget akarta a legvégére hagyni, de ha már Lóri annyira akarja, akkor meg kell próbálni. Hátha nekik mégis sikerül. Meg különben is, Kovács rettenetes állapotba került, amikor megtudta, hogy az előző felesége lelépett a két gyerekével, egyszerűen disszidált, de abban az időben senki sem foglalkozott sokat az apával. Az Interpol is köröztette, eredménytelenül. Kapott egy határozatot a gyámhatóságtól, hogy felfüggesztik a tartásdíj-kötelezettségét, mert az asszony címéről hónapok óta visszajön az utalvány, a címzett ismeretlen helyre távozott megjegyzéssel.

Fenn, a nevelő intézmény kertjében találkoztak először a két gyermekkel. Kovácsék nem tudták, hogy miként készítették fel a kicsiket a találkozásra, de a fiúcska egyből Kovács nyakába ugrott és folyton csak ezt ismételte: „Ugye, apucikám, elviszel innen! Ugye, nem kell itt maradnunk” – ismételte. Kovács szíve szinte elfacsarodott, amikor Zsuzsanna asszonyra nézett. Most mit is mondjon ennek a kicsi emberkének. Valahogy el kellene magyaráznia, hogy igen, majd végleg elviszi, de a szabályok ezúttal csak azt teszik lehetővé, hogy hétvégére hazavigyék őket az otthonukba. Aztán majd később, ha „összeillenek”, ha „összeszoktak”, akkor végleg velük fognak

élni. A lányka tartózkodóbb volt, neki valami halvány emléke lehetett a szüleiről, de néhány perc múlva ő is feloldódott, s megfogta Kovácsné kezét. Együtt sétáltak az ott-hon hatalmas parkjában. Kora ősz volt, az öreg vadgesztenyefák már hullatták legye-zőméretű leveleiket.

A szoktatás hónapjai után végleg elhozták a két gyermeket. Így hát Kovácsék nevelőszülők lettek. Az asszonyka hetekkel korábban bevásárló körútra indult. Ruhács-kákat, megfelelő méretű cipőket, kabátokat vásárolt. Átrendeztette az urával az egész hatalmas lakást, mert külön szobát kaptak a csemeték. Gyerekbútorokat is vásároltak, asztalkákat, kicsi székeket, és mindenféle kütyüket, amelyeknek egy gyerekszobá-ban lenni kell. Nagy boldogság költözött az otthonukba. Sorra vették az izgalmasabb-nál izgalmasabb játékokat, egyúttal Kovács hivatali óvodájába is beíraták a kicsiket. Szándékosan nem Zsuzsa asszony munkahelyére vetették fel a gyerekeket, mert nem akarták, hogy az asszony munkatársai valamiféle kivételezést feltételezzenek a két jövevény miatt.

Már éppen a szentestékre gondolt, azokra a kalandos karácsonyfa díszítésekre, amiket mindig időpontra kellett elvégeznie – mert ugye, Zsuzsa asszony a Gellérthegy tetején caplatott a két kicsivel –, amikor a másik nyugágyban megszólalt a felesége:

– Lórikám! Nem néznéd meg az étlapot, hogy milyen tengeri herkentyűket tudunk ma ebédelni? Éhes vagyok, ez a tengervíz nagyon kiszívja az embert – mondta, amolyan pipiskedő affektálás kíséretében.

A férje fölkászálódott az ágyról és a terasz egyik asztaláról elhozta a görög és angol nyelvű étlapot. Bele sem nézett, mert a napsugarak éppen olyan szögben vetőd-tek a mirtuszfa vékonyka leveleire, hogy a rezgő fényben nagyon hunyorognia kellett. Átadta az egész fedélbe csomagolt napi ajánlatot, hadd böngésszen kedvére az asszony. Zsuzsa hangosan olvasta az angol szöveget, s egyben fordította is:

– Van szuvalaki. Az idén még nem ettünk. Tavaly is nagyon jól csinálták, s ráadá-sul ma rákból készítik az étlap szerint. Együnk ma ebből? – kérdezte, s már sorolta is tovább: – Van kagyló, meg rákfélék, meg apróhalak olívaolajban sütvé görögsalátával, meg polip is van, de azt Te nem szereted. Chaniában a múltkor is azt ettél, de a felét otthagytad, mert annyira kemény és rágós volt.

Kovács csak hallgatta, és sejtette, hogy ebéd előtt már nem tud a régmúlt történé-sekkel foglalkozni. Igaza lett. Zsuzsanna néhány perc múlva fölpattant a nyugágyról, s már ott is volt a taverna egyik, tenger felőli asztalkájánál. Ízlésesen szép és egyszerű, görög nemzetiszínű terítőkkal borították az asztalokat. Fémcsipeszekkel fogatták az asztallapokhoz az abroszokat.

– Gyere már, Kovács! Úgyis legalább fél óra, amire kihozzák a kaját! – szólí-totta fel az asszony.

– Oktopuszt nem eszek! Azt soha többé! – kiáltotta az asszonynak, miközben lassan maga is odaért az asztalhoz. Öblösen mély, vaskeretes, fonott székek voltak az asztalok körül. Amúgy valóságosan is vendégmarasztalóak. Könnyűnek látszottak, de amikor a vendég meg akarta emelni, bizony két kézzel kellett nekigyürkőznie. Hamar kihozták az ételeiket és a jégkockákkal hűtött, frissen facsart narancslevet. Minden-nap délután kettő körül ettek, és ahogy elköltötték az ebédet, azonnal visszamentek a nyugágyakra. Kovács már alig várta, hogy újra visszamenjen vagy harminc-harmincöt évet az időben.

„A Szentesték eleinte gyönyörűek voltak” – állapította meg magában. Mindketten élvezettel nézték, ahogy a gyerekek egymás kezéből kapkodva bontogatták a játékokat. És ilyenkor bekapcsolták az Ausztriából hozott zenedoboz kazettás magnóját, az elmaradhatatlan Csendes éj dallamával, s együtt énekelték a szöveget, többnyire németül. A formás Nordmann-fenyőfa roskadozó ágai, ha jajgatni tudtak volna, bizony maguk is telezengték volna a polgári lakás legnagyobb szobáját. A három méter körüli fára majdnem ötkilónyi zselés szaloncukrot aggatott fel a Jézuska, plusz közel egy kiló habsüteményt és kétkilónyi csokidísz is feltett a fára. Az ajándékozás szertartását mindketten ügyesen csinálták, egymást is igyekeztek meglepni, nemcsak a kicsiket. Az ünnepi vacsora után éjfél is elmúlt már, amire az apróságok végre aludni tértek.

A hivatali óvodában eleinte nehéz volt a beilleszkedés, mert az nem a nevelőintézet összevont gyermekgőrzője volt, ahol a gyerekek egymásra gyanakodva, egymástól csenték el a játékaikat, hanem egy kulturált, családias kis közösség, ahol a szülők is és a gyerekek is jól ismerték egymást. A hivatali munkatársak gyakran egymást kérték meg, hogy hozzák el a gyerekeiket. A középső csoportba járó apróságok már azt is tudták, hogy az apuka vagy az anyuka melyik főosztályon, melyik épületben dolgozik. Kovács újdonsült gyerekei – Tamás és Zsófia – eleinte csak egymással játszottak; ami a kezük ügyébe került, azt eldugták maguknak, néha-néha a kicsi télikabátjuk zsebébe is rejtették a játékokból. A szülők csak otthon vették észre a csínytevést, s másnap visszavitték a kisautókat, a lego építőelemeket, meg mindenféle nagyon is féltett gyermekkincseket. Az óvónők végtelen türelemmel igyekeztek Tamásnak és Zsófiának megmagyarázni, hogy miért nem szabad eltüntetni a többiek elől a játékokat, de nagyon nehéz volt megértetni velük, hogy itt minden a gyereké, ám elvinni, elcsenni nem szabad. Kovács a villamoson, végig a körúton és otthon is hosszan magyarázta új családtagjainak azokat a szokásokat, elvárásokat, amiket nekik is be kell tartaniuk. Eleinte úgy érezte, a két gyerek nem is érti, hogy mit magyaráz, de aztán az asszony szép lassan megértette velük a dolgokat. Neki ez könnyebben ment, hiszen óvónőként jobban értett a kicsik nyelvén. Szigorú volt, de végtelenül igazságos. A büntetést és a jutalmazást egyformán mérte. Mindig úgy beszélt, hogy mindkét gyerek hallja. A hétvégi családi ebédek szórakoztatóan szépek voltak. Zsófi már tudott bánni a késsel, meg a villával, de a kicsi, csillogó szemű, hamiskás mosolyú Tomi csak a nagykanalat ismerte. Hosszú hetek teltek el, amire elboldogult a késsel, meg a villával.

Kovács és felesége ezen a napon végül is szuvlakit evett. Itt a szakácsok remekül készítettek el és a rákok rózsaszín húsa még inkább felcsigázta étvágyukat. A szálloda pincérlányai közül az egyik már kilenc órakor a tavernában volt, a másik tizenegy óra körül érkezett. Ebédidőben mindketten felszolgáltak. A rendeléseket telefonon adták le a konyhának, s onnan ugyanígy jeleztek vissza, ha elkészült az étel. Ment minden könnyedén. A lányok túrajáratban közlekedtek a két szint között. Kovács a járásuk alapján nevezte el őket. A melírozott szőke hajút kardnyelőnek, merthogy olyan egyenes a járása, mintha cöveket nyelt volna, a vastag szemöldökű, kicsit vaskosabb lányt pedig Ariadnének becézte. Neki sokkal lassúbb a járása és sohasem ugyanazon az útvonalon ment az asztalok között. Ariadné kedvesebb volt, a kardnyelő gyorsabb. Utóbbinak kicsit gépies mozdulatai voltak, az arca alapján akár nimfa is lehetett volna valamelyik istenség árnyékában, mert Nauszika is megirigyelhette volna a formás alakját. Ariadné mosolya barátságos volt, jobban szerette körülugrálni a vendégeket. Figyelme minden részletre kiterjedt, mert például amikor a szél elfújta a tányér melletti szalvétát, azonnal

hozott a pultról egy másikat. Késő délután ritkult a rendelés, néha egy-egy új vendég érkezett a teraszra, ismerkedni a vízparttal meg a körülményekkel. A lányok ilyenkor felültek a bárpult magas székeire, vagy poharakat mostak a mosogatóban.

Délután négyig a vendégek többsége a nyugágyakon feküdt, néhányan felmentek a szobáikba egy kicsit pihenni ebben a hatalmas semmittevésben. A mirtuszfa alatti árnyékban egy grazi asszonyság beszélgetett Kováccsal. Szóba került Chania, az ottani tengerparti korzó forgataga, a város iszlám nevezetességei, és a velencei erőd előtti éttermek, ahol a házaspár is találkozott egy középkorú pincérrel, aki magyarul beszélgetett Lóriával és Zsuzsanna asszonnal. Mint kiderült, könnyen tehetete, mert a szülei az ötvenes évek elején menekültek Magyarországra, ő ott született és a dunántúli Beloianniszban nőtt fel. Hozott is nekik – csak úgy ráadásként – vagy fél liter krakit, amit persze nem volt tanácsos meginni ebben a hőségben, de illendőségből két-két kupicát leengedtek a torkukon. A grazi nő nagyon megörült, hogy a magyar házaspár többször is járt a városában, de lesújtóan beszélt a menekültekről. Meg arról, hogy a politikusoknak fogalmuk sincs róla, hogy mi történik Ausztriában. Kicsit hadarva sorolta: „Graz ist fertig gemacht, und Wien ist auch fertig gemacht, und Österreich ist kaput!” Kovács együtt érzően bólogatott, és mondta is: „Ja, ja, es ist nicht gut, aber was können wir machen?” Nem volt benne biztos, hogy jó volt a szórend, de megértették egymást. Korábban kétszer is jártak Grazban, egyszer turistaként, egyszer pedig a minisztériumból egy nemzetközi tanácskozáson tartott előadást a magyar nyugdíjrendszerről. Az osztrák asszonyság további jó pihenést kívánt és nagy gyorsasággal elköszönt, mert az esti géppel indulnak vissza Bécsbe és addig még be is kell csomagolnia, s onnan kocsi-val mennek majd haza Grazba. Kovács Lóránt belenyugodott abba, hogy ma már nem sok esélye maradt visszamenni az emlékeibe, pedig nagyon szeretett volna. Beletörődve a megváltoztathatatlanba, gyors tempóban úszott befelé nagyon messzire a parttól az öböl vizében és felfektette magát a csendesen hullámzó tengerre. Hagyta, hogy lebegjen a víz tetején. Széttette a kezeit, és a lábait is háromszög alakban tartotta. Jót tett ez a mozdulatlanság, megnyugtató volt és végtelen kiegyensúlyozottságot teremtett, amolyan csendes békét, alig érzékelhető boldogságot. Este, már fenn a szobában, a gyümölcsvacsora közben mondta az asszonynak:

– Lemegyek a partra, leviszem az egyik szobakártyát. Nem haragszol? – nézett Zsuzsannára, aki már inkább az ágyat kívánta. Látszott, hogy most jön ki rajta az a fáradtság, amit Elafonissi lagúnáinak köszönhetett. Ott több kilométert gyalogolt a bokáig érő vízben. A gyönyörű lagúnák partjain a homok háromféle színű volt. A rózsaszínű mutatott leggyönyörűbben. Majdnem valószínűtlennek tűnt, de a homok széle a víz találkozásánál imitt-amott feketéllett...

Ahogy leért az éjszakai partra, furcsa, melengető érzés hatotta át, mintha az emlékeivel akart volna összekacsintani. Amolyan cinkos cselvetésfélére gondolt, amit az ember csak akkor tesz, ha nagyon szüksége van rá. Kovácsnak pedig szüksége volt erre a lelki elszámolásra, mert be akarta fejezni ezt a gyerekhistóriát. Leszámolni az egészszel, mert ki akart lépni ebből az egész rémálomszerű kálváriából. Az egyik nyugágyat a víz széléig húzta, ülőhelyzetbe állította és így eresztette le magát az ágyra. A lába alatt a hullámok ütemesen verődtek a homokos partszegélyhez...

A saját, vér szerinti gyerekeiről semmi hírt nem kapott, már lemondott róluk, az Interpol sem sok jóval biztatta, s most itt az éjszakai parton, emlékeiben Zsófia és Tamás – ma már értelmetlennek tűnő – örökbefogadásáig jutott. Amikor a leányka

iskolába ment, nevére vette őket. Tamással már az iskolakezdekor komolyabb gondok kezdődtek. Nem jött haza a suliból, szünetben kiszökött az iskolából, hiába ment eléje Zsuzsa asszony. Titokban csikkeket szedett össze az utcán és dohányból cigarettát sodort. Csavargott. Este a rendőrség talált rá a Nagyvárad téri aluljáróban. Az apja a történetek feléről sem szerzett tudomást, mert naponta 18-20 órát dolgozott a főhivatalban, meg az egyik könyvkiadónál szerkesztői állásban. Az asszony nem akarta ezzel is terhelni, csak akkor, ha már nagyon kirívó dolog történt, azt is többnyire az ágyban mesélte el. A tanító néni persze értetlenül állt az események előtt. Látta, hogy a szülők jól kereső, gyermekeiket szerető és gondosan nevelő emberek. A környéken tisztességtudónak ismeri őket mindenki és a gyerekeknek is mindent megadnak. Mindent, amit a pénztárcájuk megenged. Játékok, kirándulások, külföldi utazások, és családi együttlétek a vidéki rokonsággal. Minden az apróságok harmonikus beilleszkedését szolgálja. Az első szülői értekezletre Kovács nem mert, és nem is tudott elmenni, inkább az asszonyt küldte. Könnyektől kisírt szemmel késő este jött haza és a konyhában halkán azt suttopta:

– Szívem! Meg kellene mondani a tanító néninek, hogy ezeket a gyerekeket örökbe fogadtuk!

– Persze, legközelebb megmondjuk... – válaszolta Kovács nem túl meggyőző arckifejezéssel, már előre tudva, hogy majd az is az asszonyra marad. Elvégre neki az a dolga, hogy annyi pénzt keressen, amennyiből jól meg lehet élni. Annyit, amennyit ezek az apró, sokat szenvedett gyerekek megérdemelnek. Zsófi látszólag simán elvégezte az alsó tagozatos négy osztályt. Róla csak később derült ki, hogy falaz az öccsének, sőt gyakran össze is játszanak egymással. Sumák volt, de ezt megtévesztő ügyességgel leplezte. Pontosan tudta, hogy Tamás nincs az iskolában, mégis azt mondta az anyjának, hogy a tanulószobában Kati néniel tanul. A tanító néni néhány éve kezdett tanítani. Szókimondó, a gyerekek nyelvét jól értő nő volt, aki nagyon együtt tudott élni a diákjaival. Sok délutáni programot is szervezett, a szülőkkel is napi kapcsolatot tartott. A nyári szünetekben gyakran vitte őket egynapos erdei táborba, a Hűvösvölgybe. Így alig több mint négy hetet kellett otthon lenni a szülőknek. Hamar észrevette, hogy a kis Kovács gyerek nehezen kezelhető, külön is foglalkozott vele. Amolyan napközbeni pótmama szerepet igyekezett betölteni, s így közelebbi viszonyba került Kovácsnéval. Az apróbb csínytevéseket elnézte a fiúgyerekeknek, de amikor Tamás emelte két osztálytársa tornacipőjét és megszökött a táborból, akkor másnap behívatta Zsuzsa asszonyt az iskolába. Szegény asszony úgy kéredzkedett el a munkahelyéről. Kovács is bement vele az iskolába, mert mindketten rosszat sejtettek. Mint kiderült, nem volt alaptalan a gyanújuk, hiszen a kölök nemcsak ellopta, hanem el is vitte az Ecséri úti piacra, ahol eladta a csukákat egy leleményes árusnak. Aztán, mint aki jól végezte a dolgát, bement Zsuzsa asszony óvodájába, és azt mondta, hogy előbb értek haza a táborból. Amikor a szülők beértek az iskolába, és tájékoztatta őket az osztályfőnök, Kovács kezdte a vallomást:

– Kedves Katika! Természetesen minden kárt megtérítünk, és mi szégyelljük magunkat a gyerek helyett is, de kérem, higgye el nekünk, nem tehetünk róla! Tamást és a nővérét örökbe fogadtuk.

– Sejtettem, apuka. Éreztem, hogy valami nem stimmel, a gyerek soha nem beszél magukról, mindig csak a Zsófit keresi a szünetekben is. – Kis szünetet tartott, majd így folytatta: – Nekem most a gyámhatósághoz kellene fordulnom, de magukra való

tekintettel nem teszem. Kérem, próbáljanak többször leülni a gyerekekkel, hátha meggyőzhető arról, hogy most nagyon rossz irányba indult el!

Kovácsék megszégyenülve, lesütött szemekkel menekültek ki az iskolából. Az asszony beteget akart jelenteni, az ura beszélte le róla és visszakísérte a munkahelyére, az óvodába. A hivatalban szabadságot kért és eldöntötte, hogy ezúttal ő megy Tamáska elé. Amikor a gyerek kijött az iskolából, nem akarta az apját észrevenni. Elindult az ellenkező irányba. Kovács odarohant a gyerek mögé és rászólt:

– Merre lesz a menet, kisfiam, Tamáskám? Nem arra van a hazafelé! – emelte meg kissé a hangját. A kölkök nem lepődött meg és minden különösebb gond nélkül visszakérdezett:

– Hát Te jöttél elé? Mindig anya szokott. Gondoltam, elmegyek egy kicsit a játszótérre hintázni – válaszolta. – Vagy már azt sem szabad?

– Annak szabad, aki becsületes és tisztességes, kötelességtudó és nem hazudik. No meg, nem lopja meg az osztálytársait az iskolai táborban! – fogta meg a gyerek kezét.

– Az nem úgy volt, apuci, mert a Saller Józsi barátom mondta nekem, hogy csórjam el és adjam el a piacon, a pénzen meg majd osztozunk. Az ezres felét oda is adtam neki.

– Nem érdekel a barátod. Megszégyenítettél bennünket és most gyere, menjünk haza! Csinálunk a csajoknak valami finom vacsorát. Benne vagy? – kérdezte megenyhült hangon.

Naná, hogy Tamáska már nem akart hintázni. Hát persze, hogy a kajakészítés jobban foglalkoztatta.

– Meglepi lesz, apuci? – kérdezte tágra nyílt szemekkel. Szinte vonszolta az apját, hogy gyorsabban érjenek haza.

Éjjel a családban mindenki nyugodtan aludt. Vihar sem kerekedett, „a vacsora melege úgy szállt”, mintha semmi sem történt volna. Pedig ez csak a kezdet volt, amolyan bemelegítés féle, amit majd a nagy, húsz évig tartó, kegyetlen és kálváriaszerű szülőedzés követ. A fiúcska valahogy végigbukdácsolta az alsó tagozatot. Már másodikban matekból és nyelvtanból pótvizsgáznia kellett augusztus végén. A kéthetes törökországi nyaralásuk minden reggel tanulóval kezdődött és este átismételték az anyagot. Matekból az egyszeregyet Kovács gyakorolta Tomival, a felesége a ragozást magyarázta a gyerekeknek.

Zsófi egy kicsit igyekvőbb volt az iskolában. Nem jeleskedett ugyan a tanulásban, de biflázással a gyenge négyest minden év végén kihozta magából. Átírták a nyolcosztályos református gimnáziumba. Azért is, hogy ne legyenek sülvé-főve együtt az öccsével. Tamás viszont – lehet, hogy ettől is! – egyre kezelhetlenebbé vált. Negyedik korában sűrűn hozták haza a rendőrök, vagy a Városligetből, vagy valamelyik aluljáróból. A hatalmas bérházban körgang volt az emeleteken. Egy-egy aludni képtelen vénasszony mindig kinézett az ajtón, ha hozták a gyereket. Visszhangzott a zárt udvar a rendőrcsizmák kopogásától. Különben is csodálkoztak a lakók, hogy Kovácséknak honnan lett egyszerre két gyermekük, amikor évekig egy se volt. A kíváncsiság majdnem elemésztette őket, mert a ráérős öregasszonyok már csak ilyenek.

Kovács és az asszony egyre nehezebben viselték a dolgot, nehéznek bizonyult átélniük a sorozatos kudarcot. Nagyon szégyellték, ami velük és körülöttük történik. A rendőrök soha nem voltak udvariatlanok, néha-néha még részvétet is mutattak a két megszeppent és elsüllyedni akaró szülő előtt. Kovács gyakran késő éjjel indult meg-

keresni a kölköt, de mindig a kerületi kapitányság lett a végállomás. A kapuügyeletes egyre unottabban hívta fel az ügyeletes tisztet: „Megint itt van az az apuka, aki nem találja a gyereket” – mondta cigarettától kérges hangján a telefonba. Az ügyeletes főhadnagy már jegyzőkönyvet sem vett föl, csak telefonált a járőrszolgálatnak, hogy keressék azt a csavargót. Nagyjából már azt is tudta, hogy merrefelé kóricálhat a Kovács kölyök. „Menjen csak nyugodtan haza, majd az éjszakások megtalálják és hazaviszik magukhoz” – nyugtatta a tanácstalan és beletörődni képtelen apukát.

Zsuzsa asszony esténként többször elsírta magát. Kovács vigasztalta, de egyre gyakrabban veszekedtek a gyerek miatt. Egymást kezdték okolni, pedig pontosan tudták, hogy az öröklött tulajdonságok kibontakozását csak késleltetni lehet, megakadályozni nem. Kovács Lóránt gondolataiban egyre erőteljesebben helyet követelt magának a félelem, a szégyenérzet, amit a nagyvilág felé palástolni kell, s ezt csak hazugságokkal lehet elérni. Szinte naponta menekülni akart ebből a helyzetből. Az asszonyt is féltette, hiszen egy anyának még nagyobb szégyen a világ előtt, ha gonosztevővé cseperedik a gyermeke. Pedig Tamás visszavonhatatlanul erre az útra lépett. Cigarettázott a közeli parkban, s ami ennél is borzalmasabb, hogy a szülők csak lassan jöttek rá, a gyerek negyedikben már drogozik és drogot is árul. Délutánonként gyakran, néha fél órát is ült a vécében. Máskor az iskola testnevelő tanára talált rá a tornateremben, amikor éppen bódult állapotban feküdt a szőnyegen. Az igazgató azonnal hívta a szülőket, s kérte, hogy vigyék a gyereket másik iskolába. Kovácsék – a gyámhatóság javaslatára –képességvizsgálatra vitték a gyereket. Írászavart, olvasászavart és számolási zavart állapított meg Tamásnál egy szakorvosi testület. Így a gyereket különleges, a hátrányos képességű gyerekeknek fenntartott iskolába cipelték a nagyváros másik végébe. Zsuzsa asszony fizetés nélküli szabadságot kapott egy évre. Szegény, akár egy megszállott, reggel fél hétkor a körúti villamoson ült a gyerekekkel és délelőtt tíz óta körül ért haza a Budaörsi úti iskolából. Délután kettőre már mehetett is vissza Tamásért. Néha Kovács kivett egy-két nap szabadságot, s akkor ő vitte iskolába a gyereket. Nem akarta, hogy az asszony teljesen kiboruljon. Tamás ebből az iskolából is megszökdösött. Innen is eltanácsolták, hiába mondták itt is a szülők, hogy a gyereket örökbe fogadták és szeretnének neki segíteni, de ez az igazgató ugyanolyan részvéttelenül, és rezzenéstelen arccal tanácsolta: „Vigyék el a fiút, mert van a kerületükben is egy készségfejlesztő iskola! Az mégiscsak közelebb van, és nem kell annyit utazgatni a gyerekekkel” – köszönt el a szülőktől. Még az ilyenkor szokásos kézfogás is elmaradt.

Aztán egyre gyakoribbak lettek a gyámhatósági meghallgatások, mert Tamásnak a dugi droghoz egyre több pénz kellett, ezért pénzt is lopott az osztálytársaitól. A bulihoz mindig talált tettestársakat, de mindig vele vitették el a balhét. „Innen menekülni kell, kimenni a városból, ahol jobban ellenőrizhető a gyerek, barátságosabb az iskolai környezet, ártatlanabb a társaság, és nincs kitéve a kísértésnek” – gondolta abban az időben Kovács. Így is tettek, de Zsófiát is át kellett íratni a közeli falu iskolájába, mert reggel a hat órai vonattal kellett volna beutaznia ahhoz, hogy beérjen a gimnáziumba. Egy darabig elcsitulak a viharok. Úgy látszott, Tamás is kiheveri a drogot, lassan talán csak beilleszkedik a falu iskolájába. Zsófiával együtt indultak minden reggel fél nyolckor a házból az iskolába, ahol – hogy le legyenek foglalva – külön úszásra is beíratták őket. Csak hónapok múlva derült ki, hogy a havi külön oktatás díját nem adták le az iskolában, hanem elköltötték. Az osztályfőnök találkozott Kovácsnéval és megkérdezte, hogy mikor fizetik már be az úszási pénzt, mert négy hónappal elmaradtak. Zsuzsa asszony majdnem elsüllyedt a szégyentől, de azonnal átadta az elmaradt összeget.



Kovácsot akkoriban nevezték ki főosztályvezetőnek a minisztériumban. Előtte nemzetbiztonsági ellenőrzésen esett át. Két szakember jelent meg az irodájában és beszélgettek vele.

– Mindent rendben találtunk Kovács úr, így nem gördítünk akadályt a kinevezése elé, de mondja csak, mi volt az a kis csínytevés, amit a maga fia csinált a haverjaival, azzal a nemzetiszínű zászlóval ott a faluban? – kérdezte az egyik nemzetbiztonságis. Kovács nem is értette a kérdést. Néhány másodperc szünet után a szakember világosította fel: – Hát letépték az iskola homlokzatáról – mondta. – Majd megtaposták és felgyújtották. Vigyázzon arra a kölkre, még nagyon sok bosszúságot fog okozni maguknak!

Igaza lett. Akkoriban Zsófinak és Tominak is egy-egy versenykerékpárt hozott a Jézuska. A kölkök a lányka közreműködésével eladta a kerékpárokat, majd mindketten azt hazudták, hogy az erdőben ellopta valaki. Néhány hónap múlva ebből az iskolából is eltanácsolták mindkét gyereket, mert képtelenek voltak beilleszkedni. Gyakran nem mentek be, de haza sem mentek, hanem felszálltak a vonatra és beutaztak a nagyvárosba. A kora délutánival meg visszajöttek, hogy pontosan hazaérjenek. Az első szülői értekezletre már összeszedtek annyi iskolai hiányzást, amennyi elég volt az eltanácsolásra. A falu gyámügyese rendszeresen megjelent a házukban. Kovácsék már a gyerek tizenhat éves korában belülről megismerhették a fiatalkorúak börtönét. Legalábbis Zsuzsa asszonynak kijutott belőle, mert az ember határozottan kijelentette:

– Én nem fogom átlépni azt a küszöböt! Értsd meg, asszony, nem tehetem, mert odabenn tekerem ki a nyakát annak a gazembernek – morgott az asszonyra.

Hamar híre terjedt a faluban, hogy a kormányzati főtisztviselő úrnak a tököli börtönben ül a fia. Addig nagy tisztelettel voltak irányában az emberek, meg is süvegeltek és a település vezetői minden rendezvényre meghívták. Hirtelen sísteregni kezdett körülötte a levegő, elmaradtak a köszönések és a meghívások is. Aztán, amikor kiengették a kölyköt, ő nem akart a szülői házba hazamenni, merthogy az messze van a várostól. A pártfogói felügyelő, akit bíróság jelölt ki a fiatalkorú mellé, azt tanácsolta, hogy keressenek egy rokont, egy barátot, aki mellett a városban járhatna a gyerek iskolába. Ezt az ajánlatot egyelőre elvetették Kovácsék. A lányka valahogy elvégezte a nyolcadik osztályt és azután bejárt a nagyvárosba, egy képzőművészeti iskolába, mert úgy tűnt, hogy jó rajzkészséggel rendelkezik, a fiút pedig elvitték egy jó nevű vidéki iskolába, ahol a gyerekek kollégiumban laktak vasárnap estétől péntek kora délutánig. Tamást minden alkalommal Zsuzsa asszony a nagyváros pályaudvaráig kísérte, onnan az egyik paptanár utazott a gyerekekkel az iskoláig. Itt úgy tűnt, sikerül beilleszkednie, mert az iskola a nehezen kezelhető gyerekek nevelését legalább annyira fontosnak tartotta, mint a tanításukat. Tévedtek. Tamás néhány hét után egy másik, ott szerzett barátjával közösen kibebezett két számítógépet, beutaztak a közeli megyeszékhelyre, ahol a lopott alkatrészeket eladták. A kárt Kovácsék fizették meg. Három hét múlva az orvosi rendelőben ugyanez a két emberke egy óvatlan pillanatban megszerezte az iskolai doktornő pénztárcáját, benne az irataival és közel 150 ezer forint készpénzzel. Kovácsné utazott le Kazincbarcikára és készpénzben megtérítette az orvosnő teljes kárát, aki így visszavonta a feljelentést. Év végén ez az iskola is elbocsátotta, mert tehetetlennek bizonyult. Tamáska a közeli kisváros iskolájának tanulója lett úgy, hogy a beíratást követően egyszer sem lépte át az iskola küszöbét. Ez akkor derült ki, amikor Kovács a hivatalából felhívta az igazgatót, aki tömören csak annyit mondott: „Uram! A maga gyereket még sohasem láttuk az iskolában.”

Kovács nem hívta fel otthon az asszonyt. Este, amikor hazaért, egyenest felment a gyerek emeleti szobájába.

– Na, mi volt a suliban? – kérdezte. – Milyenek az osztálytársaid? Ki az osztályfőnököd? – faggatta egyre indulatosabban Tamáskát.

A gyerek rá se nézett és úgy hümmögte a fogai között, hogy semmi sem történt a suliban, meg jók a társai is, meg hogy a mai osztályfőnöki órán megdicsérték.

– Téged, kisfiam? És miért, ha szabadna tudnom? – gerjedt haragra Kovács és meg sem várva a választ, életében először egy hatalmas pofont akasztott le a gyerekeknek. Amikor lement a nappaliba, a felesége ott ült a smaragd zöld ülögarnitúra szélén. Nyilván mindent hallott, csak ennyit tudott mondani:

– Lórikám! El kell innen költöznünk. Ma délelőtt megint kijött a gyámügyi előadó, de most a jegyző asszonnyal. Egyszerűen nem bírom tovább elviselni ezt a rengeteg megaláztatást. Azért jöttek, mert az iskola kereste meg a hivatalt, hogy mit tudnak Kovács Tamás VI. osztályos tanulóról.

Tanácsstalanul néztek egymásra. Másnap délelőtt együtt mentek be az előadóhoz. A segítségét kérték, hogy a gyerek magántanuló lehessen. A hivatalnok úgy tájékoztatta őket, hogy csak az iskola hozzájárulásával adhatnak erre engedélyt.

– De hát melyik iskola? – kérdezte az anyuka. – Hiszen a legutóbbiból már kirúgták – válaszolta kicsit indulatosan.

– Keressenek, kérem egy új iskolát, amelyik az előzmények ismeretében, az első félév után hozzájárul az otthoni tanuláshoz. Kovács úrnak biztosan segítenek a minisztériumban.

„Hát persze!” – gondolta az apuka. „Naná, még a minisztert is be kell, hogy avassam?” – futott át a kérdés az agyán. Aztán mégis minden így történt. A miniszter választókerületében volt egy diszlexiás zavarokkal küzdő gyermekeket befogadó iskola, ahol a tanulói létszámihiány miatt azonnal felvették Tamáskát. Itt remek osztályfőnököt kapott. A legelső diplomáját ugyanazon a soproni főiskolán szerezte, ahol Zsuzsa asszony. Erzsike vérbeli pedagógus volt, amolyan tűzről pattant menyecske, aki a legrakoncátlanabb gyerekekre is hatni tudott. Csupán az volt a baj, hogy az otthonuk és az iskola között majdnem 30 kilométer volt a távolság. Örületesen hosszúnak tűnt, de hát azt a félévet valahogy átvészelték. Naponta felváltva kísérgették az otthon és az iskola között a fiút. Majdnem másfél órát vett igénybe az odautazás és ugyanennyit vissza. A következő év januárjától Tamáska magántanuló lett, de így is – heti két alkalommal – Erzsike tanárnőhöz kellett behozni, mert jó pénzért különórákat adott a saját lakótelepi lakásában a gyerekeknek. Zsuzsa asszony a fiával együtt újrjárta az általános VI., VII. és VIII. osztályát. A szülők nagyon hálásak voltak Erzsikének, mert ballagásig vitte a gyerekeket.

Ebben az esztendőben Görögországba mentek nyaralni. Kovács rengeteg szakmai cikket írt hetilapokba és folyóiratokba. Ebből tudták fedezni a pihenés költségeit. Az egyik nap a Meteorákhoz kirándultak, s amikor este hazaértek a szállodába, a gyerek a faluval szomszédos tengerpartra akart buliba menni. Egyedül, kíséret nélkül, mert arról hallani sem akart, hogy valamelyik szülő elmenjen vele. Egyedül csak úgy az ismeretlenbe, nyelvtudás és helyismeret nélkül. Zsuzsa asszony előbb szépen magyarázta a kölöknek, hogy nem lehet, hogy ez nem odahaza Magyarországon van, meg ez nem egy iskolai rendezvény, nem is értené a szöveget, meg messze is van. A gyerek toporzékolt, hogy miért nem mehet, már csapkodott is és egyre ingerültebben követelte, hogy engedjék el. Kovácsné bezárta a lakosztály ajtaját. Ekkor fajult el igazán a

helyzet és valójában ekkor jelentkeztek az elvonási tünetek, vagyis a droghiány valódi hatása, mert Tamáska teljes erőből ráüvöltött az anyjára:

– Megöllek, ha nem engedsz ki az ajtón! – kiabálta.

Kovács alig tudott közéjük ugrani. Rettenetesen lassan sikerült lecsendesítenie a kölköt. Zsuzsa asszonyt és Zsófit a fürdőszobába küldte. Kérte, hogy zárják magukra az ajtót. Kihívta Tamást az erkélyre és ott magyarázta neki:

– Látod, milyen messze van a diszkó? Gyalog reggelig sem érnénk oda. Meglehet, hogy be sem engednének, mert 16 éven aluliak nem bulizhatnak Görögországban sem – magyarázta a fiának. – Gyere, menjünk egyet sétálni a partra, megnézzük, hogy hány halott medúzát hozott ki az esti hullámverés.

Le is mentek, csak éjfél körül tértek vissza a házba. Tamás hazafelé bezabált vagy négylapátnyi fagylaltot, mert errefelé kis falapátokkal mérték.

Kovács nem tartott a gyerektől, mert Tamás – szenvedélybetegsége ellenére – jobban tisztelte az apját, mint az anyját, pedig Zsuzsa asszony minden balhé után kifelé nagyon kiállt mellette. Sőt, amolyan anyatigrisként vette védelmébe.

Eljött az ősz. Szeptemberben egy szakiskolába írárták be, mert abban bíztak, hogy a barkácsoló tehetségét tudja majd kamatoztatni. Hamar mellé járt az iskolának, a kilencedikből azért nem rúgták ki, mert Kovács orvosi igazolást szerzett a kölköknek. Aztán egyszer az esti vonattal sem ment haza. Zsuzsa asszony képtelen volt lefeküdni. Ébren voltak egész éjjel. Tamást hajnalban hozták haza a rendőrök. Valami buliban szedték össze, majdnem öntudatlan állapotban. Ez egyre gyakrabban fordult elő. Néhány hónap múlva az egyik hétvégén állítottak be a rendőrök, két kocsival is egyszerre. Az egyik kereste a gyereket, a másik házkutatási paranccsal érkezett. Csak néztek a nyomozók. Rendezett otthon, különszoba, fürdőszoba, meg a szülők is ápoltak. Drogokat kerestek, de nem találtak. Udvariasan aláírárták a jegyzőkönyvet, s ahogy jöttek, úgy el is mentek. A szomszédok a ház előtt bámulták az eseményeket. Futótűzként terjedt el a hír a kicsi faluban: a főtisztviselő úr gyermekét keresték a zsaruk! Meg házkutatást is tartottak náluk. Kovácsné hajnalig zokogott, időnként görcsösen rángatózott a teste. Az ura alig tudta megnyugtatni és lecsendesíteni, mert a keserves sírás közben időnként így fohászzkodott az Úristenhez:

– Istenem, hát mit vétettem én neked? Miért szakasztottál rám ekkora szenvedést? Mit csináltam rosszul? Könyörülj már rajtunk!

Kovács ilyenkor csak sóhajtozni tudott. Egyre inkább megerősödött benne a bűntudat, a marcangoló önvád, merthogy ő vitte bele az asszonyt az egész gyerekhistóriába. Már gyűlölni kezdte magát, mert naiv módon hitt abban, hogy neki sikerülni fog, a lehetetlent is lehetővé teszi, miközben tönkretesz egy másik életet.

Tamás az elkövetkező években többet tartózkodott a fiatalok börtönében, mint otthon. A kirendelt védőügyvéd fiától – akit Kovács helyezett el a minisztériumban – tudták meg, hogy megint Tökölön van. Zsuzsa asszony – ahányszor csak kérte a kölköt – járt nála láthatáson. A börtönőrök el se akarták hinni, hogy ő az elítélt édesanyja, egészen mást vártak. Kovács még ekkor is gyáva volt. Gyűlölni kezdte önmagát és Tamáskát is. Zsófi másként távozott, mert összebútorozott egy szakadt fiúval a szomszéd faluban. Csak egy telefonüzenetben köszönt el a szüleitől: „Köszönöm, hogy felneveltetek!”

Évekkel később a Fővárosi Bíróság Polgári Tanácsa jogerősen felbontotta mindkét gyerek örökbe fogadási határozatát és visszaadta az eredeti nevüket. Egyetlen tárgyalásra sem jöttek el a közel húsz esztendeig nevelt gyerekek. A kirendelt ügygond-

nok sem sokat akadékoskodott a tárgyalásokon. Elfogadta az ítéletet, így az azonnal jogerőre emelkedhetett.

Kovács nem érzett könnyebbséget, nem szakadt rá az a bizonyos nagy béke. Ott maradt benne az életre szóló tüske: De hát hol rontotta el? Egy dolgot azonban biztosan tudott: A My Fair Lady-ben Higgins professzornak csak a színdarabban sikerült.

Tamás és Zsófia az ítélet óta eltelt években – ha a faluban jártak – többször becsöngettek a házba, de Kovácsék nekik sohasem nyitottak ajtót.

A Kissamosi-öbölben azon a reggelen már hajnalodott. A napkorong is kibújt a hegyek mögül, amikor Zsuzsa asszony leszaladt Kovácsért a vízpartra. Úgy mentek föl, mintha le sem jöttek volna, mintha ez az egész történet meg sem történt volna.



*Magyar Mónika: Szemem fényei*

## SZEKERES MÁRIA

### **KELL**

Kell, hogy szülessen, mint hajléktalan  
szívén, a szó, dadogva, nyersen,  
de mégis, mint hintaló szárnyaló  
robogása kisfiú álmaival.

Kell, hogy szülessen a szó,  
kibukva, áradva, préselve,  
mint kín megnyilatkozása,  
kell, hogy szülessen a szó, szavak,  
mert némaságba törve árva  
lelkünk áradása tavaszaink és  
az élet halála.

*2017. 04. 15.*

### **NAGYPÉNTEK**

a zsvajgó vérszomj és a szenvedés némasága.  
semmim sincs, Uram. Téged vetköztettek,  
korbácsoltak, feszítettek, míg meztelen lettem  
s árva, izzó szereteted izzó szomjúsága egy tavasz  
ruháit adta rám. a mélység a Tied, az ég elsötétült,  
a teremtés szakadékba zuhant, hogy kereszted  
áldón hidalja át ezt a sötét szakadékot.

*2017. 04. 15.*

TASCHNER FRIGYES:

### ANYÁM KEZE

Te áldott kéz  
mi féltve óvott, óvva féltett,  
olykor dorgált máskor védett.

El sosem vett, mindig csak adott, segített.  
Segített, mert szeretett.

Sok éve már porlad, nyugszik ez a kéz.  
Gondolatban megsókolom,  
s magamban elsuttogom: Mindörökre áldott légy!



*Taschner Frigyes: Csendélet őszirózsával*

## NAPLÓVALLOMÁS

A mai napi örült kánikula után kicsit enyhült a levegő éjszakára. Pihennem kel-  
lene, de próbálom leskiccelni ennek a két meghatározó napnak az élményeit, emlékeit.

Sógornóm, akinek második férje soproni származású zsidó ügyvéd volt, pár napja meghívott, hogy menjek el vele a soproni holokauszt megemlékezésre, és nézzük meg együtt a városból elhurcolt zsidó családok emlékére készült kiállítást. Nem voltam nagyon lelkes, kicsit idegenkedtem ettől az egésztől. Nálunk gyerekkoromban soha nem volt zsidóság, még érintése sem a témának, csak édesanyám mesélt néha könnyes szemmel az elhurcolt zsidó barátnőjéről. De ez is nagyon ritkán jött szóba. Teljesen érintetlen, mondhatni teljesen tudatlan voltam ebben a témában. Középiskolás éveim is szinte félálomban, elvarázsolt állapotban teltek, egy belső, többnyire zűrzavaros kamasz problémákkal zsúfolt érzésvilágban a soproni gimnázium és kollégium falai között. Még egyetemi éveim alatt sem értettem, hogy egy újonnan megismert zsidó fiú, egy táncmulatság után randevút kérve tőlem, miért szorongva mondja el, hogy ő zsidó, egy katolikus barátnőjét ezért tiltották el tőle, nekem nem probléma-e, kérdezte már az első találkozáskor. Egyszerűen nem értettem, hogy mi a gondja, és végül nem is ezért tartott nagyon rövid ideig a kapcsolatunk. Pedig a közgázon akkori csoporttársaim már jóval többet foglalkoztak ezzel a témával is és minden más politikai kérdéssel is, amiből engem kihagytak automatikusan, mert abszolút más beállítottságom volt, ott is szinte álomban éltem. Már, hetvenedik évem felé közeledve, természetesen érzékelek csapásvonalakat, hallottam sok mindent, antiszemita véleményeket is, amelyeket soha nem tettem magamévá, de elraktároztam azért a hatásokat magamban: ki tudhatja, hogy mi az igazság? A médiából hozzám eljutó holokauszt megemlékezések ellenérzéseket váltottak ki belőlem legtöbbször. Úgy éreztem, hogy rám akarnak valamit erőltetni, amihez semmi közöm. Régen volt, más szenvedések, kommunizmus áldozatai is voltak, hagyjanak engem békén már ezekkel. Egyébként sem értem ezt az egészet, hogy mi van a zsidó és nem zsidó témában. Hallottam már több mindent, az én véleményem az antiszemitizmussal szemben, hogy meggyőződésem szerint kollektív bűnösség nincs, mindkét oldalon vaskos bűnök és ártatlan emberek is vannak. Időközben megerősödő katolikus identitásom is a megbocsátás, a kiengesztelődés hangsúlyossá tételét erősítette bennem és ezeket a megemlékezéseket vádlónak, makacs bosszúvágyónak éreztem, úgy éreztem, hogy felnagyítják és nem engedik el békében az áldozatokat. Megragadtak, belerögzültek valamibe, ami már a múlt.

Furcsa volt annyi év után újra Sopronba érni tegnap, kamaszkorom színterei békével fogadtak, ismerős terek, fák. A bátyámnál aludtam, jó volt ez a családi találkozás, hiszen a hét gyerekből, - öt fiúból - már csak ő van, és a két lány, a húgom és én. Erősen éreztem a családi kötelék mindennél erősebb hatását, melegét. Éreztem az örökkevalóságban levő szüleim, négy testvérem szinte érzékelhető közelségét is. Jó volt tudni, hogy úgy vagyunk egyek gondjainkkal, örömeinkkel, ahogy senki mással, semmilyen más kapcsolat nem helyettesíti ezt az összetartozást. Vigyáznunk kell egymásra.

Reggel elsiettem, hogy a sógornómmal való találkozás előtt még el tudjak menni a Domonkos templomba misére. A szentáldozás, a mise, a sok, számomra nem ismerős ember mégis testvéri közössége kamaszkorom színhelyén, mintha hazaérkezővé rehabilitálta volna az akkori kívülállásomat.

Veterán autók felvonulását néztük sógornőmmel, amikor találkoztunk, mivel miattuk nem tudtunk elindulni a kocsival. Ez a vidám felvonulás felüdített, ugyanakkor ki is zökkentett az áldozás utáni elmélyült áhítatból. Magamban kissé kelletlenül vártam, hogy a zsidó temetőhöz érjünk. Idegenkedtem az alkalomtól. Mit keresek én közöttük?!

Nem voltunk sokan. A fedett részben kőfalon ezerhatszáz név, németes hangzású nevek. A férfiak fején kis zsidó fejfedők, a nőknek nem volt kötelező a kendő. Szinte mindenki ismert mindenkit, üdvözlések, barátságos beszélgetések, aztán a kántor kezdett énekelni mély hangján. Megrendített ez az ének, és az amikor magyarul énekelte, hogy csak álltak, mikor égett minden. Nem tudom szó szerint visszaidézni a szavait, de megrendítő volt az az ének, aminek a szavait is értettem már. Kijöttek a könnyeim, amit igyekeztem titkolni, és szégyelltem is. Aztán egy fiatal rabbi beszélt. Tényszerűen, dátumszerűen elmondta a soproni zsidóság sorsának az állomásait, egészen a gázkamrákig. És nem volt vádolás, az események dramatizálása, hatásvadászat. Emlékezés, egy mélyen fájó emlékezés volt, megemlítve azokat is, akik próbáltak segíteni, vagy csak akkor együttérzésüket fejezték ki. A végén a héber imát én nem tudtam mondani, de többen mondták, gondolom, rajtunk kívül mindenki. Elgondolkodva, és kicsit más emberként jöttem el a szépen rendben tartott temetőből a sógornőmmel. Később, egy nagyobb séta és evés után elmentünk a múzeumba, ahova szintén nem nagyon vágytam először. Már előre untam a képeket, kirakatot, amihez már kicsit közelebb érezhettem magam, de egy rideg múzeumi közeg nem vonzott a megemlékezés után.

Fekete alapú tablókön fotók, családok fotói, gyerekek és fiatalok, idősek is és a család története röviden. Közel voltak hozzám ezek az emberek mégis, ahogy néztem őket a fotókon, még békés, boldog tekintetükkel. Ott láttam fiatalságom kedves írójának, Pap Károlynak a fotóját is a családjával, rabbi édesapjának és testvéreinek a fotójával együtt. Születési dátumok és a halálok dátumai: 1944-45...

Családok voltak, mint a mi családunk is, érzésekkel, emberi kapcsolatokkal. Sógornőm megmutatta a férje családjának a tablóját, ahol a kis Péter fotója is ott volt, aki gyerekként került a gázkamrába. Fiatalabb volt mint az én kisebbik unokám most. Arcok, arcok, családok, házaspárok, szülők, gyerekek, fiatalok – és szinte mindenhol ugyanaz a végső dátum...Ez a kiállítás is annyira emberi, közeli volt, hogy nem tudtam kivonni magam a hatása alól. A múzeumőr mondta, hogy ő pünkösdi gyülekezetbe jár, és már előzőleg gondoltam, hogy keresztény, mert amikor odaértünk, egy keresztény irodalom volt a kezében.

Itthon a Katolikus Rádióval mondtam a rózsafüzért, de közben Máriát zsidó asszonynak, Jézust zsidó férfinak láttam szemeim előtt. Valahogy úgy értettem meg, hogy a zsidóság hivatását, az egyetemes hivatást Jézus zsidóként teljesítette be, az emberiség megváltását Ábrahám utódjaként emberi testben. A kiválasztás nem lett visszavonva, a zsidóság számtalan szenvedésen, bűnökön is keresztül vándorol évezredek óta a történelemben, és minden nép, minden család a saját feladatával, hivatásával és gyarlóságával, bűneivel ugyanúgy. Én is Ábrahám áldozatának köszönhetem a hitemet, az örök életet Mária igenjének is és Jézus szenvedésének. A végtelenül hatalmas Isten kiválasztott egy népet, először egy embert, Ábrahámot, és ez a kiválasztás visszavonhatatlan, még akkor is, ha ebből a népből is sokan kárhozhatnak el bűneik miatt...

Sötétedő világunkban, most, nem tudom, hogy Jézus miért most hozott ennyire közel az ő népéhez, mi a célja ezzel az én életemben? A szeretet parancsa diktálta ezt a két napot ezekkel az élményekkel? Politikában nem tudom, hogy ez hogyan van,



milyen lövészárkokból lődöznek egymásra és acsarkodnak egymásra azok itt is és amott is, akiknek ez a parancs nem számít, csak a gyűlölet, a bosszú, a sérelem megbosszulása. Amitől itt is tartottam, a bosszúvág, azzal itt nem találkoztam, csak mély fájdalommal, amit vannak, akik biztosan kihasználnak saját érdekeikhez, hintve maguk körül a gyűlölet magvait.

Köszönöm, Uram ezt a két napot, a családomat, a családi kötelékeket a világban, és add, hogy tudjunk a gyűlöletre szenvedések között is szeretettel válaszolni, mert erre csak a Te erőddel vagyunk képesek...

*2016. július 10.*



*Pócsa Irma: Múltból lesz a jövő*

TÖLGYESI GÉZA

## FÖLÖTTÜNK BÚS GERLE BÚG

*(Nagy István Károly „Nyuszka” emlékének, Sopronba)*

Már elcsókoltan, már nyugosztaltan,  
pihen szíved, szelíd jajszavakban,  
de virrad az út, s nagy szerelemmel  
könny dalol át a hű égiekhez.

Új dallam ölel, barátok várnak,  
felzúg harangja a gyötrő nyárnak,  
egy júniusi nap, egy megállt perc,  
s lépteid angyala szárnyára vesz.

Felnyög a szív, szemünk koszorúban,  
tompán meginog, küzdő karunkban,  
kedvesed, fölöttünk bús gerle bús,  
elborítnak hozzád bújt koszorúk.

Felnyög a szív, könnyes útravalónk,  
andalgunk, soproni búcsúztatók,  
érzések húznak, lelked rózsafény,  
dal száll a mennyből, sír a kósza szél.

Még lobban egy csók, s lángja kialszik,  
halkan felzokog édes valakid,  
még állnánk, de örökre szétmegyünk,  
s mint rózsák, szép sírodba révedünk.

*Sopron, 2017.06.24.*

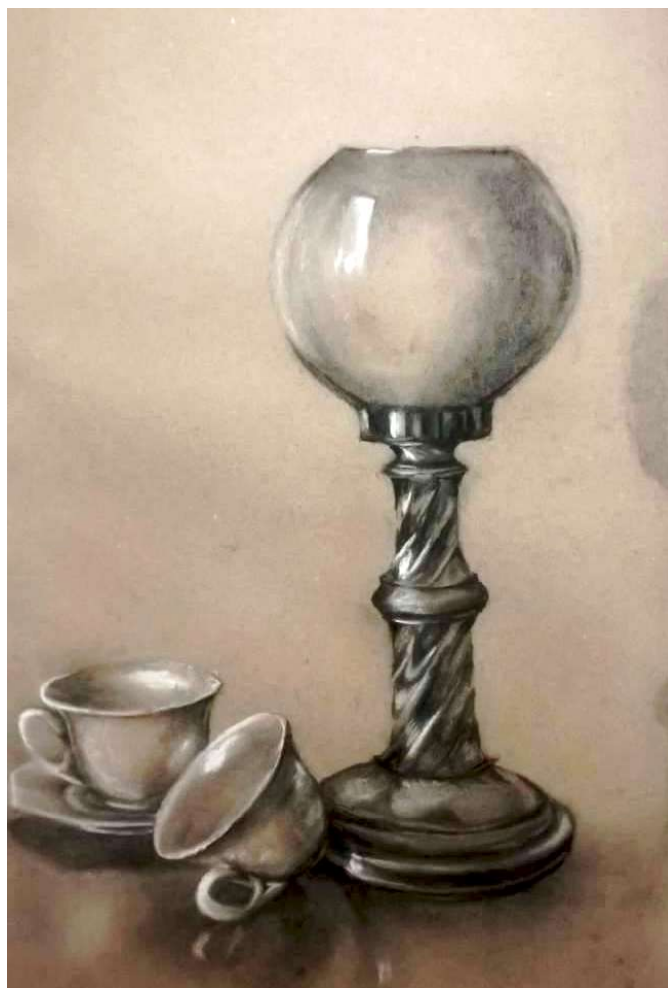
## HAZAFELÉ, ŐSZI CSÖNDBEN

– Huszár László emlékének –

Egyféle nesz volt: a vér nyögése,  
a hallhatatlan sírás, a leghosszabb út,  
melyen a szív és illatos fénye,  
a soha nem látott fény, búsan elvonul.

Az emlékek, rosszak és jók, árván  
összesimulnak, mint a gyökeres könnyek  
vörösbarna virágai, s fáklyás  
dalokkal, fősugárzón, mögötte jönnek.

Most elképzeli őt a szürke por,  
s elképzeli, rózsás tenyerén, egy angyal,  
és röptet száz és száz gondolatot,  
és hazafelé már őszi csöndet vallat.



*Vörös Renáta: Fények*

VÖLGYI JÁNOS

### **CR7 TERÁPIA**

Az öregember  
tolószékben ül.  
Mindkét lába hiányzik.  
De álmában  
minden éjjel,  
Ronaldóval  
focizik.

### **MOSOLYOG-E A LÉLEK ?**

A koncertjegyet,  
már korábban megvettem  
a nyári, barlangszínházi  
találkozásra,  
a Te kívánságodra.  
Ma este,  
a széked üresen marad,  
s nem tudom,  
hogyan leplezzem szomorgásomat,  
hogyan senki ne érzékelje.  
De azért gyakran,  
ránézek az üres székre:  
mosolyog-e,  
az égbe ment lélek?

WINKLER ANDRÁS

### ALLITERÁCIÓ

- Mit csináltál fiam  
egész délután?
- Alliteráltam, míg  
fent ültem a fán.
- Csak alliterálat  
mássza meg a fákat  
betűk után.

### BALLADA

Sivár volt  
a gyermekkora,  
apja falusi  
zongora.

Édesanyját  
nem ismerte:  
megkérdezni  
nem is merte,  
hogy ki lehetett.

Sokszor  
éjszakán át  
verték, hamisan,  
amíg a lelkét  
végleg kilehelték.

## MENNYEI FOLYÓIRAT

Szerelmes verset írtam Hozzád  
fent a Mennyorszámban.  
Meg is jelent tegnap  
a „Mennyei Futár”-ban.

## ESTE

Lehet, hogy már  
nem is leszek,  
égi péknél  
kiflit veszek.  
Ha nem adnak,  
akkor holnap  
vásárolok  
kifliholdat.

## VÁLÁS

Ki fog érted  
imádkozni,  
mikor menni  
készülsz?  
Lelked szökik  
a testedből,  
visszanéz  
az égből.  
Sajnálja  
a kedves fészket,  
ahol eddig  
lakhatott,  
ha netán  
még visszatérne,  
nyissál neki  
ablakot.

LEVÉL A VÁROS SZÉLÉRŐL

*Regényrészlet, 1951.*

Az éjszaka koromsötét volt. Észak felől, nagyon messziről, ágyúdörgés hallatszott és vörös volt az ég.

– Meleg lehet ott – sugta halkan Kocsis János. – Látja, zászlós úr, ott is égnek a hajlékok?

Lassan botorkálva haladtak a romok között. Lábuk hol itt, hol ott huppant, megbicsaklot a gránátszabdalta földön.

Árkossy nem felelt. Nagyon mélyen ütötte meg Kocsis János szava: égnek a hajlékok.

– Igen, nem a házak égnek, a kunyhók vagy a paloták, a villák vagy a viskók; – a hajlékok.

Így igazabb, szebb, megrendítőbb. A legkifejezőbb szót használta ez a Kocsis János.

– A hajlékok – mondta. És különös, meleg lelke volt ennek a szónak.

– Állj! – csattant hirtelen egy éles hang.

Megálltak. A puska zárjának halk csapódása is mintha hallatszott volna.

– Ki vagy? – hangzott megint az előbbi hang.

– Árkossy zászlós és Kocsis hirvivő.

– Előre!

Négy lépést tettek a hang irányában.

– Állj! Jelszót!

Árkossy halkán válaszolt.

– Szent László.

Most már ki tudta venni az őrvonalait, aki előttük állt, alig öt lépésnyire, lövésre tartott szuronyos puskával.

– Előre! – mondta még keményen az őrvonalas, aztán egészen barátságos hangon folytatta:

– Jó estét zászlós úr!

– A rossebb egye meg ezt a setétet, a bagoly is pápaszemet tenne, ha erre volna. Egy mukkot se lát az ember, csak éppen közvetlen maga előtt – mérgelődött Pista, a századparancsnok legénye.

Kocsis János már nyitotta az ajtót.

– Gyorsan, zászlós úr, mert kilátszik a világosság.

A szoba közepén asztal, rajta térkép, két gyertya és öt rákönyöklő tiszt körülötte. Nagy Gáspár főhadnagy, a századparancsnok, ceruzával és kis jegyzetkönyvvel a kezében, a második szakasz támadási irányát mutatta meg éppen.

– Tehát akkor indulunk, mikor Árkossy elérte már a horhost - mondta. – Addig az ő szakaszát támogatjátok a Kebely Jóska géppuskáival együtt. Mihelyt Árkossy szakasza eléri a horhost, ti is fölzárkóztok a balszárnyra. A horhos törésétől kezdve mintegy háromszáz méteres szélességben. Ugyanakkor indul az első és második század is.

Árkossy közben elővette a térképét és közelebb ment az asztalhoz.

– Szervusztok. Szóval megint kirándulás lesz. A fene egye meg! De legalább pótlást adjanak! Tizenegy emberem hiányzik már.

– Az én szakaszomból is hiányzik egy géppuska, meg nyolc fő – mondta Kis Bálint, az egyik géppuskászszakasz parancsnoka.

Nagy Gáspár fölegyenesedett az asztal mellett.

– Ne zúgolódjatok, urak. A század vesztesége a háromhetes támadás alatt negyvenöt százalék. Az egész zászlóaljnak is majdnem a fele hiányzik. Hiába, nincs pótlás.

Szép, szőke leányarca szomorú volt és pirosra gyúlt, mikor idegesen, majdnem elakadó hangon még hozzáfűzte:

– Holnap reggel támadni fogunk. Ez a parancs.

Több ellenvetés nem volt. Mindnyájan tudták, hogy a parancs messziről jön, Nagy Gáspár is úgy kapta, hátul a zászlóaljparancsnokságon, nem tehet róla, és a zászlóaljparancsnok sem, és hát persze, támadni fogunk holnap.

Árkossy szakasza indítja meg a támadást; még a tüzérségi előkészítés alatt eléri az erdő előtt húzódó horhost, megtisztítja az ellenségtől, támogatja a többi szakasz fölzárkózását, azután pedig mihelyt a tüzérség előbbre helyezi a tüzet, folytatja a támadást az erdőbe. Beosztva hozzá Kiss Bálint géppuskás szakasza és az árkász raj, bár nem valószínű, hogy az oroszok aknát rakjanak le az éjszaka, hiszen mindenütt csend van, semmi jele a mozgásnak, pedig előretolt figyelőörseik biztosan észrevennék a legkisebb mozgást is. Az erdőben, mintegy kétszáz méterre az erdő szélétől, van egy erdészlak, a térképen is jelezve van, azt elfoglalja, és attól körülbelül háromszáz méternyire nyomul még előre, ott tüzelőállásba megy és bevárja a rendeződést. További parancsot ott kap. Egyelőre csak annyit, így még az est beállta előtt ki kell lépni az erdőből és a mögötte lévő szétszórt települést elfoglalva beásni. A támadás indul: pontosan öt órakor.

A gyertyák kormos füsttel lobogtak. Fojtott csend volt, nagy árnyékok feküdtek a szoba piszkos padlóján, hosszan, minden irányba szétágazva az asztaltól és megtörve felnyúltak a falakra is.

Óraigazítás után elváltak. Nagy Gáspár főhadnagy, mint minden ilyen támadási parancs kiadása után, kezet fogott mindegyikükkel.

Az első alkalommal Kocsis Béla tartalékos zászlós, a harmadik szakasz parancsnoka, meg is jegyezte, persze már csak magunk között, hogy sohase hitte volna, hogy ilyen becsülete is lehet egy tartalékos tisztnek a ludovikás urak előtt.

Kinn sötétség volt, pernyeszag és nagy, nyomasztó csend. Csak nagyon messziről hallatszott valami kóbor eb fájdalmas, ijesztően elnyújtott vonítása.

Kiss Bálint, a géppuskás szakaszparancsnok, belekarolt Árkossyba.

– Te Géza, lefekszel most? – kérdezte suttogó hangon. – Még nincs egészen éjfél. Szeretnék beszélgetni veled.

– Beszélgetni? – Árkossy fáradt volt és kedvetlen. – Aludni kell édes öregem, végre is ki kell pihennünk magunkat, hiszen már hetek óta nem alszunk jóformán semmit sem. Azt hiszem, csúnya cirkusz lesz holnap. A horhos, az erdő, a falu, sok lesz.

– Az. Tudom. De kell, hogy beszéljek veled.

A hangja szokatlan komoly volt. Árkossy engedett.

– Hát jó. Ha nagyon fontos. Hát mondd.

Kis Bálint megkönnyebbülten sóhajtott.

– Gyere be hozzám Géza. Itt van, nem messze egy házrom, abban lakom, valami kis kamra félében, ami egyedül maradt meg épségben az egész házból. A szakaszom lenn alszik a pincében, nyugodtan beszélgethetünk.



– Jó – felelte Géza és hagyta, hogy Kis Bálint vezesse. Közben arra gondolt, vajjon hova lettek ebből a faluból az emberek? Mikor ők ma délután elfoglalták, egy árva lelket sem találtak itt. De semmiféle élőlényt sem. Mégcsak egy macskát sem. Igaz, két napig harcoltak érte, míg végre sikerült elfoglalniok. Megérkeztek. Bálint gyertyát gyújtott. Kicsi földes kamra volt a szállása, alig két lépés hosszú és másfél széles. Benne semmi, csupán négy téglalóhelynek egymásra rakva és Bálint fölszerelése.

Bálint még két téglát hozott be, az egyiket lapjával tette le a kamra közepére, alapnak, a másikat rá, élére állítva, s erre ráragasztotta a gyertyát. Aztán kenyérszákjából kulacsot vett elő és Gézának nyújtotta.

– Igyál, Géza. Még otthonról hoztam. Nem is ittam belőle. Tartogattam, hogy legyen, ha majd szükség lesz rá. Ma az van. De ülj le erre a téglalócára. Tegyük magunkat kényelembe – mondta és erőltetetten nevetett, miközben leült a földre a kamra egyik sarkában.

– Ugye jó? Finom kisüstönfőtt. Édesanyám főzte. Hazai. És ma meg kell inni. Ezért hívtalak, és mert meg akarlak kérni valamire.

A hangja ünnepélyessé vált és az arcán furcsa árnyékolású mély barázdák ráncolódtak a gyertya lángjánál.

– Nézd, Géza, én holnap meghalok. Ne, ne szólj közbe, kérlek, hallgass végig. Tudod, hogy nem vagyok gyáva. Igaz, hős sem. Szerintem a gyávasághoz – mások szeme láttára – a büszkeség teljes hiánya szükséges, egyedül, önmagunk előtt pedig valami önérzeti defektus. A hősiességhez fantasztikus hit a küzdelem igazságában, vagy meggondolatlan rámenés, esetleg a körülmények játékos és kényszerítő csoportosulása. Én a gyávasághoz kicsit büszke voltam és kellőképpen önérzetes is. Attól pedig, hogy hős legyek, megóvott a józanságom és hát sohasem voltam a szerencse fia másrészt. Emlékszel rá, egyszer már tíz hónapot végigcsináltál velem idekinn, soha nem volt olyan feladat, amit meg ne oldottam volna. Egyszerűen és magától értetődően. És, hidd el, soha egy pillanatig sem gondoltam arra, hogy meg kell halnom. És soha nem is félttem, a legnagyobb tűzben is biztos voltam, hogy megúszom. Ma azonban, mikor idejött a küldönc, hogy menjek a századparancsnokhoz, rájött a halálfélelem. Ott ültem, ahol most te ülsz, azon a négy téglán, és levelet írtam a feleségemnek. Mikor megmondta, hogy miért jött, azonnal tudtam, hogy meg kell halnom. Nem tudom, a hangjában volt-e valami, a nézésében-e, de azonnal éreztem, hogy a halál küldte értem. Rettentő érzés volt az, Géza, hidd el.

Nagy kortyokat nyelt az erős italból.

– Pizskos érzés volt. Azt hittem beleőrülök. De most már elvégeztem magammal mindent.

Túljutottam a nehezén. Így kell lennie. Befejeztem a levelet is. Majd küldd el, kérlek. Aztán, ha hazakerülsz innen, látogasd meg anyámat és a feleségemet. Anyám falun él, a feleségem Pesten. Mondj nekik néhány vigasztaló szót. A címük benn van a dögcédulámban. Végy magadhoz már most mindent. A feleségemnek vidd el ezt a köves gyűrűt; tőle kaptam tavaly, huszonötödik születésnapomra. Akkor voltunk kéthetes házasok. Anyámnak pedig vidd haza a rózsafüzéremet. Akkor kaptam tőle, mikor fölkerültem gimnáziumba. Géza szótlanul vett át mindent. A levelet, az azonossági jegytkot, a zafirköves aranygyűrűt, a rózsafüzért.

Nem talált sem vigasztaló szavakat, sem ellenvetést Bálint halálérzésére. Az első pillanattól kezdve tudta, hogy Bálintnak igaza van.

Alig egy hete ugyanígy veszítette el egyik parancsnokát. Fiatal somogyi legény volt. Péntek Máté tizedes. Mellén két ezüstérem. Ha valamire vállalkozni kellett, mindig elsőnek jelentkezett. „Hadra született” legény volt, ahogy Lükő mondta. Egyik este aztán csak odaállított eléje.

– Zászlós úr, alázatosan jelentem, egy kérésem volna.

– Ülj le Máté, aztán beszélj!

– Elhoztam a két ezüstöt, zászlós úr – mondta tompa hangon és egy kis csomagot nyújtott Árkossy felé. – Meg van címezve, levél is van hozzá. Azt kérem, küldje el a szüleimnek, zászlós úr, majd ha hazajut innét. Mert én holnap meghalok.

– Bolond vagy te, Máté – nevetett akkor Árkossy.

– Nem a, zászlós úr. Ahogy délután beástuk magunkat, elszunnyadtam. Aztán a halott öreganyámmal álmodtam. Éppen csak jött, megcsókolta kétfelől az arcomat, aztán kézenfogott és vitt magával. Mikor fölébredtem, az első gondolatom az volt, hogy holnap meghalok. Öreganyám megjelentette.

Másnap Péntek Máté tizedes szívlövést kapott.

Igen, a halál néha bejelenti magát.

– Minden úgy lesz, Bálint, ahogy kívánod – mondta fojtott hangon. – De ne gondoldj velem.

Ivott a kulacsból és azon gondolkozott, hogyan lehetne Bálintot megmenteni. Hiszen őhöz van beosztva, adhat neki olyan parancsot is, hogy maradjon hátra egyik rajával, úgy támogassa az ő előretörésüket, aztán csak akkor jöjjön előre, mikor a szakasz már a másik két géppuskával együtt tüzelőállásban lesz és tűz alatt tartja az oroszokat. Hátha, hátha... De nem. Lehetetlen. A halál kezét nem lehet kikerülni. Holes Pista sem tudott elmenekülni a végzete elől. Az első támadási napon történt. Nyílt terepen nyomult előre a zászlóalj, mikor hirtelen három orosz gép jelent meg, zúgva, egészen alacsonyan és géppuskatűz alá fogta őket. Az egész zászlóalj mozdulatlanul feküdt hosszú percekig. Csak a géppuskák agybontó kattogása hallatszott, túl a gépek moraján, és a becsapódások közeli csattanásai a nedves talajban. És innen-onnan a sebesültek jajgatása. Holes Pista, a mindig tréfálkozó, vidám karpaszományos ott feküdt mellette, minden ízében reszketve, és hangosan sírt. Ő maga hanyatt feküdt, és nézte a gépeket.

– Ha túlmennek rajtunk, gondolta, megyünk tovább.

És nevetve szólt rá Pistára.

– Te Pista, ez most nem komédiázásra való idő. Rossz vicc ez a sírás. Azt fogják gondolni, hogy valóban sírtál, gyávaságból.

– Nem, nem, zászlós úr. Nem komédiázom. Félek, meg kell halni.

Hamarosan körözni kezdtek fölöttük a gépek. Két géppuska lőtte őket, persze eredménytelenül.

Ez a „csapatlégelhárítás” – gondolta bosszúsan, mert eszébe jutott, hogy milyen hatásosnak oktatták annak idején a karpaszományos iskolán.

– Na, most talán már nem jönnek vissza. A balszárny fölött repült az utolsó gép, még mindig tüzelve, de az első kettő elfordult már északkeleti irányba, és egyre magasabbra emelkedett. Igen, az utolsó is követi őket. Fölugrott. Ameddig a szeme ellátott, mindenütt a zászlóalj emberei feküdtek, meredten, furcsa testhelyzetben, mint idomtalan, sárgászöld színű kis halmok. A harmadik század géppuskája már elhallgatott, de az első századé még mérgesen lármázott a már messzejáró gépek után.

Aztán hirtelen csend lett. Itt is, ott is megmozdultak az addig mozdulatlanul élő halmok és szinte pillanatok alatt, széles és rendezetlen csatárláncban megindult az egész zászlóalj.



*Mezei Zsuzsa: Kalotaszentkirály*

ZENTAI LÁSZLÓ

### HANGYÁNYI SZIKRAFÉNYEM

Álmomban éltem valahol máshol,  
másik tengelyén a földnek,  
csöndesen imbolyogtam,  
mint egy szomorú lélek.  
Mindenki azt hitte, egy látomás vagyok,  
nem több, s majd megérkezem valamikor  
egy egészen aprócska urnányi földbe!  
Pedig ennél gyorsabban jöttem  
olyan libbel-lobbal,  
hogyan észre alig vették –  
mert úgy kicsiráztam,  
hogyan csudájára jártak  
a némberek, meg az asszonynépek!  
Nem akartam nagyra nőni,  
de akartam kicsiként mindent beragyogni,  
s csak sírni, mert hiába nyertem  
folyton folyvást, hiába volt a fényem  
csak vaksi maradtam  
a hatalmas égen,  
mert hiányod koromfeketéje  
örökké láthatatlanná tette  
hangyányi szikrafényem...

### ODA A VÉGTELENBE

– Egy fénykép hátlapjára –

Mondhatsz Te engemet rongynak  
szívem egyetlen gyolcsa,  
Mondhatsz elhagyottként elevennek  
szívem egyetlen menedéke.  
Mondhatsz szertelen villanásnak  
szívem egyetlen rikkanása,  
és mondhatsz mindennek  
aminek gondolsz, aminek vélsz –  
csak hagyjál magadban nekem  
egy picike messzeséget,  
egy fájdalmas menedéket.  
Vagy dobj már végleg el!  
Igen, adj a jeges feledésnek,  
ahol Véled tán örökre

megpihenhetek.  
Csak szólj már hozzám,  
mérj rám csapásokat,  
nagy gesztenye szemekkel  
megvető pillantásokat.  
Vigyél messzire  
túl az Óperencián,  
túl a jégorgonák  
dermedt sikoltásain,  
oda a végtelenbe,  
oda a kegyelembe,  
oda, ahol  
melledre hajthatod végre  
a buksi fejemet...

## **HARANGOK A SZERELEMÉRT**

Csengettyű jelzi, hogy itt vagyunk,  
itt vagyunk mi, a szeretők.  
Letaszítottak minket  
pedig ott álltunk az oltárunk  
és önönmagunk előtt.  
Mindenki visongott,  
nagy volt a vásári bazár,  
ránk röhögött  
minden bolondos jómadár!  
A perselyben is rezegtünk  
reggeli dalokat,  
és vidám nyújtózkodást  
zizegték a tömjénes illatok.  
Súgtuk mindenkinek: Megvagyunk,  
jertek bolondok, jertek  
szerencsés angyalok!  
Most fogunk nászra kelni,  
most ez a végső pillanat,  
ne higgyétek, hogy  
szerelmünk elmaradt.  
Mert úgy fekszünk mi már  
a fektetett nyolcas  
végtelenbe,  
mint szentlélek madara  
az örökkévaló  
egyszeregybe...

ZSIRAI LÁSZLÓ

## SOPRONI KÉPEK

– Etinek és Balázsnak –

Eljöttem onnan messzire,  
ahol születtem,  
mégis a Tűztorony-zene  
hangzik fülemben,  
nem adott Isten kicsibb, se  
magasabb rangot,  
minthogy hallhatok emléke'  
zengő harangot.

Léptem nyomát az Ikva-híd  
színezte őszre,  
fiatalságom titkait  
agyam befőzte,  
múltamból hulló gesztenyék  
jóról mesélnek,  
Sopron felett ma szent az ég,  
s belőle élek.

Utánam jönnek, kiderült  
utcák és terek,  
követnek mindig mindenütt,  
amerre megyek.  
Bekeretezett képeken  
nyüzsög a város,  
bennem úgy lüktet éberem,  
mint ki nem álmos.

Kinyílnak rég zárt ablakok,  
örökös jelen  
sok kedves arcú lény, ahogy  
integet nekem.  
Sopron szellemét hirdetik  
gyöngy aquarellek,  
hűségük postán érkezik,  
szépre terelnek.

## TUDÓSOK

Csendben töpreng az ember.  
Tódul az így lehet, úgy lehet.  
Majd kikerekedik végül  
a jól megfelelő tervezet.

Jaj, hogy szeretem őket!  
A lassan gondolkodókat.  
Megtfontoltságukon múlik  
megalapozottabb maholnap.

Elméláznak nyugodtan,  
nem szólnak, és nem papolnak,  
elvben teremtik fényét  
átláthatatlan ablakoknak.



*Szényi Péter: Pipacsok*

## NÉGY ÉVSZAK AZ ERDŐN

Ébredő Nap elé térdel,  
zsolozsmázva zsendül a zöld,  
nem viaskodik a téllal,  
új életre kel a föld.

Bogarak kórusa zümmög,  
madarak hangja muzsikál,  
őzek osonnak a fák közt,  
így imádkozik a nyár.

Levelek ágakról esnek,  
– rőt avarban lépked a csósz –,  
lehullnak, nem integetnek,  
vágycat űz el az ősz.

Hirtelen didergő csend lesz,  
jottányit sem moccan a szél,  
bokrokra, fákra, füvekre  
jégcsipkét horgol a tél.



*Nagy Béla Lajos: RÓMA I. - Alkonyat a Fórum Románumon*





SOPRON KULTURÁLIS ÉLETE  
2017.

RICHLY ZSOLT

## GÁSPÁRDY TIBOR 11 FESTMÉNYE ELÉ

Kedves Hölgyeim, kedves Uraim!

Én, mint régi soproni, megilletődve állok a Fabricius Galéria kiállítótermében, ahol talpunk alatt érezzük a római, a középkori, a reneszánsz köveket, és íme tapintható közelségben a szőlőprést. Ha a szakrális és profán hatásokat ízlelgetve felpillantunk a masszív falakra, akkor ezt az ősi-új helyiséget most, mint az üvegablakok a templomot, beragyogják Gáspárdy Tibor festőművész akvarelljei.



*Gáspárdy Tibor: Advent*

A mesterségről szólva, tudjuk jól, hogy az akvarell-technika nagy koncentrátságot, komoly felkészültséget és reflex-szerű ügyességet kíván. Az „a la prima” felrakott színek javíthatatlanok, mert ez az eszköz vízfesték ugyan, de nem fedőfesték. Hatása azonban páratlan! A papír ragyogása által felvillantott lazúr színek más technikával nem hívhatók elő. Dürertől Noldéig éltek ezzel a nemes, de nehéz festészeti lehetőséggel az alkotók. Leggyakrabban ezt a táj ihletésére tették!

Nekünk, művészetkedvelőknek újra és újra nyomatékosan hangsúlyoznunk kell, hogy a városunkban élt/élő festők egyedülálló művészi szintre emelték ezt a látásmódot és technikát, kialakítottak egy sajátos soproni tájképfestészetet. Itt, most Horváth József, Mühl Aladár, Richly Emil, Gáspárdy Sándor, Giczy János nevét említem a sok neves pictor közül.

Gáspárdy Tibor is e nemes hagyományok folytatója és megújítója.

Ami engem, mint a művész egész életművének ismerőjét most meglepett, az az itt látható új képek frissessége. Vidámság és öröm sugárzik a legtöbb festményről!

A képek mesélősek és ugyanakkor pontosak. Omlós és érzéki az ecsetkezelés. Érdekes, ahogy megjelenik a mozgás. Libbennek a házak, elcsúszik a horizont, megdőlnék a tűzfalak, vagy éppen füstként szállnak az égbe a fák. Ebben a lebegő-úszó közegben mégis fel-fel bukkan egy pontos, lehorgonyzott részlet, mint például a Széchenyi szobor az Eső után című képen. De ilyenek az építészetileg és arányaiban is pontos-fontos tornyok a városképeken.

Valami nagy nyomás alól szabadult fel a festő, aki képein – az akvarellben szokatlan – játékoságot villant fel. Sok más eszköz mellett ennek egyik új kompozíciós eleme a szimmetria. Két magányos szék, ahogy vendégére vár a Stég című képen, két kapuszárny, ahogy együtt vénül az Öreg kertben, két boltív, ahogy egymást túlharsogja az Alkonyodik táblán. A humoros látásmódról árulkodnak az olyan motívumok, mint a törött fésűre emlékeztető kerítések, a sajátos kémények, a macskahátú tetők a legtöbb soproni képen. A Bánfalva témájún, az eddig mértani rendben sorakozó épületek tolazkodnak-tülekednek, egymásra torlódnak. A Tűnő fények címűn, a gótikus Szent Mihály templomtoronnyal kontrasztként az ostoronyeles utcai neonlámpa felel. És még sorolhatnám eme égi látószögből berendezett udvarokat, utcákat, tereket.

Most nézzük kizárólag a színeket. A téli és ködös képek puhaságuk okán vérbeli vízfestmények. A zömében szürke árnyalatok között mindig felbukkan egy sárga derengés, ellentétével gazdagítva a lírai hatást. Ilyen a Szürke táj, a Stég, az Eső után és a Csend című kép, amelynek részlete a plakáton is szerepel. Ebből a visszafogott koloritból határozottan bukkannak elő a kompozíció értékei. A Bánfalva, a Kuruc dombot megjelenítő Koraósz és a Tűnő fények meleg színeivel a soproni hagyományokat fel-frissítve kiegyensúlyozott jókedvet és derűt sugároznak. Gáspárdy Tibor csak ürügyként használja a kép címeiben megnevezett napszakokat, az átélt látványt, mindig egy földöntúli megvilágítással, egy belső sugárzással aranyozza be. Feltétlenül említést érdemel, mert különlegesség a képek, akvarellnél szokatlan nagy mérete.

Szerencsések vagyunk, hogy itt és most ezeket az alkotásokat meg is tekinthetjük. De mielőtt gyönyörködnénk a tárlatban, átadom a szót a festőművész Gáspárdy Tibornak és beszélgetőtársának, Veress Ferenc művészettörténésznek.

*(Elhangzott 2016. október 13-án a Fabricius Galériában.)*

## A SOPRONI ADVENTI TÁRLAT ELÉ

Tisztelt Polgármester Úr! Tisztelt Képviselő Asszonyok! Tisztelt Képviselő Urak!  
Kedves tárlatlátogató Hölgyeim és Uraim! Kedves megjelent Alkotóművész társaim!

Mielőtt elkezdeném mondani megnyitó gondolataimat, engedjenek meg egy személyes vallomást. Ha néha sikerül eljutnom egy-egy képzőművészeti tárlat megnyitójára, akkor igyekszem odafigyelni a megnyitó szövegére. Meghallgatom tisztelettel, gondolatokat ébreszt bennem, felkelti az érdeklődésemet, de megtekintve a művész alkotásait, mindig a saját benyomásaimra hagyatkozom, mert azt vallom: engedtessek meg nekem, hogy én lássam meg azt, amit a művész láttatni akart velem, velünk, mindnyájunkkal. Nekem sohasem a méltatás a meghatározó, sohasem az alkotás elemzése, hanem maga a mű, a piktúra egésze, amely hatni akar rám.

Nagyszerű érzés hazajönni Sopronba, a szülővárosomba, abba a városba, amely nemcsak a hűség városa, nemcsak a turizmus városa, nemcsak a lokálpatrióták városa, nemcsak a történelmi és társadalmi hagyományok városa, hanem a művészeteket szeretők városa is! Ma ennek a művészet-szeretnek az egyik fellegrárában, itt a kisvároskerület egyik patinás épületében nyithatom meg a Soproni Képzőművészeti Társaság immáron hagyományos Adventi tárlatát.

Igyekszem – többnyire persze az internet segítségével! – figyelemmel kísérni minden helyi kulturális és művészeti eseményt, merthogy legbelül mindig soproni maradtam. Soproni, akinek persze azt is tudnia kell, hogy a kultúra terjesztői és „létrehozói” között nem mindig felhőtlen a viszony, s ez így van ebben a városban is. Amíg persze ez az egészséges versengés szintjén marad, addig nincsen baj, mert az a közöniséget és alkotó embereket szolgálja.

Nagy örömmel és kellő alázattal jöttem el ide, ide a Soproni Kulturális Egyesületek és Baráti Körök Szövetségének székházába, amelyben ma, Advent második vasárnapján, a Soproni Képzőművészeti Társaság évente megrendezésre kerülő kiállítását tekintheti meg városunk tárlatlátogató sokasága. Mozgalmas esztendőzt zárt a Képzőművészeti Társaság. Év elején ügyvezető elnökséget választottak és a jogszabályoknak megfelelően alakították át alapszabályukat. Soproni Horváth József Munkácsy-díjas festőművész születésének 125. évfordulóján, illetve Roisz Vilmos festőművész születésének 110. évfordulóján emlékülésen idézték fel a két neves alkotó munkásságát. Köszöntötték Kutas László szobrászművészt 80. születésnapján. Az év folyamán több tagnak volt ünnepi, önálló kiállítása. Az osztrák főváros VI. kerületéből fogadtak osztrák kiállító művészeket, s alig másfél hete pedig 18 soproni alkotóművésznek nyílt közös tárlata Bécsben.

Lassan évtizedes múltja van a Tavaszai és az Adventi tárlatnak. Ilyenkor kapnak lehetőséget a tagok, hogy bemutassák időszerű, éppen megszületett munkáikat, ugyanakkor ez a két nyilvánosság ösztönzi is őket a rendszeres piktúrára. A Szövetség közelmúltban elhunyt elnöke, Bösze Balázs nagyszerű ötletének tartottam, hogy így, közeledve az év vége felé – a testvérműzsák szerencsés találkozásával –, a Soproni Füzetek és az Adventi tárlat közösen mutatkozik be Sopron művészetkedvelő közönisége előtt. Örömmel jelenthetem Önöknek, hogy a két kulturális eseményt összeköti az tény is, hogy több kiállítási megnyitó szövege, és közel 60 képzőművészeti alkotás

is szerepel az idei Füzetekben. Néhány művésztársunk irodalmi és képzőművészeti alkotásokkal is szerepel a kötetben.

Kérem, nézzék el nekem, hogy néhány mondatban részletesen beszélnek a Soproni Füzetek idei számáról. Szerkesztői munkámban arra törekedtem, hogy minden arra érdemes írást közreadjunk. Szerkesztőtársaimmal különös hangsúlyt fektettünk a diákköltők és diákírók publikációs lehetőségére. Tettük mindezt azért, mert úgy éreztük, hogy a fiatal tehetségeknek nyilvánosságot kell biztosítani, és hogy érezzék biztatásunkat, az odafigyelésünket, s azt a Sarkady Sándor főszerkesztő úrtól és Bősze Balázs költőtől „megörökölt” lelkiismeretes tehetséggondozást, amely megteremtheti számukra a közzététel boldogító örömét. Külön köszönetet szeretnék mondani Holpár Gabriella tanárnőnek, aki a Széchenyi István Gimnáziumban segíti az írni szándékozó és írni tudó diákokat. Roskó Máriának és Szittner Ágnesnak, akik évtizedek óta segítik a legfiatalabb tanulók önkifejezésének eme formáját, s rendelkezésünkre bocsátják az „Így írok én” pályázat nyertes írásait. Hagyományos vers- és prózarovatunkba kaptunk írásokat Kossuth- és József Attila díjas íróinktól. Tanulmány rovataunkban Németh László Széchenyi képét tárja elénk Cs. Varga István irodalomtörténész. Szemle és emlékezet címet viselő fejezetünk egyúttal hagyatékfeltárás is, hiszen a Soproni Füzeteket alapító főszerkesztőnk jegyzeteit is közzétesszük, és az elfeledés homályába merült írókra emlékezve közzétesszük Dorosmai János és Surbán Zoltán egy-egy írását. Második esztendeje méltatjuk a soproni színházi életet, s külön írást szenteltünk a Soproni Balett méltán elismert nemzetközi sikereinek.

Antológiánkban szomorú időszerűsége is van a 2016-os esztendőnek, mert ebben a kötetben próbáltunk méltóképpen megemlékezni az idén elhunyt Giczzy János festőművészről, Sz. Egyed Emma éremművészről, és Huszár László költőről.

Az idei Adventi kiállításra 25 művész adott be műalkotásokat. A kiállításon az elkövetkező hetekben 38 alkotás látható. Az alkalmazott technikát figyelve nagyon változatos a kép. Vízfestmény és pasztell képek sorakoznak a falon, de láthatunk, fotót, kerámiát, akrilt, grafikát és olajképet is. A társaság vezetése azt kérte tagjaitól – talán nem is kellene kérnie –, hogy lehetőség szerint a közelgő ünnephez, vagy az évszakhoz illő alkotásokat adjanak be. Mai tárlatunkon sok ilyen művet láthatunk. Ezek közül a teljesség igénye nélkül sorolnék fel néhányat: Borsodi Zsuzsa: Advent, Bazsóné Nagy Gabriella: Kitekintés, Dedinszky Márta: Ezüst- és Aranyvasárnap, Grabner József: Advent felé, Herczeg Anikó: Téli csendélet, Horváth Endre: Eljövétel, Horváth F. Péter: Csendélet, Jakabné Tóth Márta: Az első eljövétel, Magyarné Derszib Eti: Sopron Adventkor, Mezei Zsuzsa: Assisi Szent Klára – templom, Pócza Irma: Áldott hótakaró, Szilágyiné Kaplony Éva: Jégbe zárva, Szurokné Strassner Klára: December, Taschner Frigyes: Csendes várakozás, Tóth Zoltán: Fohász, Török Bernadett: Békeség, Völgyi János: Téli erdő, Sarkady Antal: Édesanyám szülőháza és Weber Erzsébet: Advent című alkotásai.

Az Advent a várakozás ünnepe is. Az advent jelentése: eljövétel. A latin adventus Domini kifejezésből származik, ami szó szerinti fordításban annyit jelent: az Úr eljövetele. A keresztény hitvallás szerint ez az időszak, a Jézus születését megelőző várakozás, amely az eljövételben éri el méltó jutalmát. Egyes vidékeken még ma is kisbójtnek hívják ezeket a Karácsony előtti heteket.

Kiállításunkat – így Advent második vasárnapján – ennek a várakozásnak a jegyében nyitom meg, s remélem, hogy a tárlat és a Soproni Füzetek 2016 könyvbe-

mutatója emelni fogja az ünnep fényét, színvonalas kulturális élményt kínálva a város művészetet értő és szerető közönségének.

Köszönöm megtisztelő figyelmüket!

*(Elhangzott 2016. december 4-én a Várkerület Galériában.)*

## TAVASZI TÁRLAT MEGNYITÓ

Kedves Művész Barátaim!  
Tisztelt műértő- és szerető Közönség!  
Kedves Rendező Kollégák!  
Szeretett Sopron városunk!

Közeledik a tavasz. Bolondos időjárás után Sopronba egyszer csak betoppán a tavasz: mindig akkor, amikor megnyílik a Soproni Képzőművészeti Társaság Tavasz Tárlata. A Tárlat magával hozza és boldogan mutatja: íme itt van, nézzétek és örüljétek velünk. Ebben az évben 28 művész 41 alkotásának örvendünk.

A Tárlat címe idén az Éltető víz. Sopron nem kimondottan a vizek városa. A soproniak megtanulták becsülni az éltető vizet. Főként azokban az időkben, mikor hordókban, mosdótálakban és tejeskannákban kellett tartalékolni a vizet, mert nyáron nem volt víz a városi vezetékekben.

De ismerjük a soproni hegyek forrásait, a Rák patakot és az Ikvát. Van Tómalunk és Fertőnk, a máig titokzatos vizünk és gyönyörű városunk, amely rajzolásra, festésre ösztönöz. És mindig voltak és vannak kiváló művészeink.

Gyermekkorunkra visszaemlékezve ma is hálásan gondolunk nagyszerű és nagynevű rajztanárainkra. Ők voltak azok, akik az összebombázott városban is felébresztették fantáziánkat, és sokakat rajzolásra, festésre inspiráltak.

Családunkban, a Winkler családban generációkra visszamenőleg szinte mindenki rajzolt, festett. Jól emlékszem, mikor indult a család Édesapámmal, Winkler Oszkárral az élen, mappákkal, rajzfüzetekkel, ceruzákkal és ecsetekkel, tejeskanna vízzel, no meg apánk barátaitól beszerzett vízfestéssel. Mindig örömmel láttuk, hogy más családok is indultak a belváros vagy az erdő felé.

Lakásainkat ma is Édesapánk és a testvérek akvarelljei díszítik, de nem hiányoznak apai nagyapánk különleges grafikái sem.

Gábor bátyám így írt édesapánkról, Winkler Oszkárrol, akinek a felejthetetlen Soproni Horváth József volt a tanítómestere. Horváth József egészen biztos, hogy az Ikva híd sarokról átrándult hozzánk, és szelleme velünk van.

„Édesapánk kora gyermekkora óta szenvedélyesen szerette a vízfestést: ha más téma nem akadt, saját lakószobáját festette meg. A középiskolában előbb Seemann Kálmántól tanult rajzolni. „Hetedikes voltam, még két évem volt hátra a maturáig” – emlékezett vissza később – „amikor Horváth József a Széchenyi Reáliskola tanára lett. Mi, hetedikesek, örültünk, hogy Horváthot kaptuk rajzoktónak. Horváth József szigorú volt, és nem szerette, ha valaki nem vette komolyan a rajz oktatását. Azokat, akikben némi tehetséget sejtett, délutánonként különórákon tanította. Kivitt bennünket a szabadba is, ahol természet után rajzoltunk, festettünk részleteket.

Nem egy Horváth Józseffel „közösen” készült akvarell maradt fenn tőle. A jól felrajzolt téma láttán ugyanis a mester kedvet kapott, és tanítványa rajzát maga fejezte be bő vízzel felhordott, friss, áttetsző színekkel. (Az iskolai munka osztályzaskor megkapta a megérdemelt „egyes” érdemjegyét, ezt később Horváth József gondosan kiradírozta: csak jellegzetes „H” szignója maradt a rajzon.) Az érettségi előtt Horváth



József volt az, aki a festészetért és matematikáért egyformán lelkesedő reáliskolásnak az építész pályát ajánlotta.

Kedves kiállító Művész Barátaim!

Tisztelt Közönség!

Érzem, a Tavasz már itt toporog a kiállító terem körül. Ezért mihelyt a Tavaszi Tárlatot megnyitjuk, a Tavasz is besurran a terembe, és kiszökik a képek üvegei alól, itt van közöttünk, és magával hozza az éltető vizet.

Ezért a tárlatot megnyitom.

*(Elhangzott 2017. március 12-én a Várkerület Galériában.)*

## SZÍVEM CSÜCSKE

Milyen jelentőséggel bírhat egy kallódó rézdarab, amely a művész kezébe kerül, hogyan válhat személyes üzenet hordozójává? Miféle átlényegülésen megy át az anyag a művész kezében, hogy eleve adott textúrája, formája, kontúrjai immár az ő gondolatait tolmácsolják? A véletlen műve lenne mindez, vagy az alkotás titka, amelyet megfejteni sosem tudunk?

Egy apró rézlemez, rozsdás, málló patinájával, elmosódott számsorával az alkotó szándéka szerint a létezésünk értelmét fejezheti ki. Mi a helyünk a világegyetemben, hogyan tartanak bennünket nyilván? Az újszülött, amikor a világra jön kis kezére egy szalagot kap nevével, vagy egy számmal. Ugyanígy a halottasházban, koporsóban fekvő hullák is azonosítót kapnak. A táborokban őrzött rabokat a karjukon tetoválással jelölték, a frontra küldött katonákat még ma is „dögcédulákkal” látják el. Az élőknek személyi számuk, bankszámlaszámuk, jelszavaik és kódjaik vannak, amelyekkel hozzá tudnak férni javaikhoz. De ki férhet hozzá az emberi szívhez, ki tudja róla megállapítani, hogy élő vagy halott, esetleg tetszhalott? A halottakat könnyen számúzhatjuk magunk közül, a halál tényét el tudjuk tussolni, de mit teszünk magunkkal, ha szívünkben halottak, vagy közönyösek vagyunk?

Honnan és kitől kapjuk halhatatlan lelkünket, vagyis honnan indul az életfonal, amely Borbély Károly képein aranyfonalként jelenik meg? A mitológia szerint Erebosz és az Éj három, fehér ruhás, egymástól elválaszthatatlan alakot nemzett: Klóthót, Lakhesziszt és Atroposzt, a három párkát. Ők azok, akik az emberi élet fonalát kezükben tartják: Klóthó a fónó, Lakheszisz a kimérő, Atroposz pedig „akit nem lehet kikerülni” az ollóval elvágja a fonalat. A hiedelem szerint maga Zeusz is alá van rendelve a moiráknak, mert ők a nagy Sorsistennő (Uránia) lányai. Ővele pedig az istenek sem szegülhetnek szembe, s ezért „Leküzdhetetlen Végzetnek” is szokták nevezni.



A szofista filozófia szerint az emberi lélek a világlélekből származik, annak emanciója, és ahhoz is tér vissza a földi lét után. Testünk, vagyis a „rög”, ahogyan Károly nevezi, az anyagi világhoz köt bennünket, miközben a gondolataink, érzéseink szellemi létünk kifejeződései. A szellemi szféra központja, a fej ezért lebeghet aranyló glóriaként a test tömör foltja fölött. A művész az ikonszerű formát vélte legalkalmasabbnak az emberi létezés kettősségének, a materialitásnak és spiritualitásnak a kifejezésére.

A rög mindazonáltal lehet értékes aranyrög is, de mindenképp szükség van rá, ha a szőlőtőke, amely gyökerét a földbe ereszti, termést akar hozni. Ezt Borbély Károly különösen jól tudja, hiszen maga is gazdálkodik, szőlőt termel. A táj, a szántóföld rögeivel, gyűrődéseivel visszaköszön szitanyomataim, linómetszeteim, vegyes technikájú lapjain.

Vannak azonban olyan tájak is, amelyek perspektívája fordított, és inkább belsőnk hullámzásait fejezik ki. Leonardónál olvashatjuk: „Ne tartsd jelentéktelennek, amit mondok, se unalmasnak, állj meg néha, és nézd meg a falak foltjait, vagy nézz bele a hamvadó tűzbe, föl a felhőkre, vagy le, az iszapba s más hasonló helyekre; ha ezeket jól megfigyeled, a legcsodálatosabb leleményekre jutsz, amelyek a festő szellemét új invenciókkal töltik meg: emberek és állatok küzdelmei, tájak, vagy félelmetes dolgok különféle kompozíciói, például ördögök és hasonló szörnyek, ezeket ha megcsinálod, becsületre válik, mert a kusza dolgok a szellemet új felismerésekre serkentik.”

Ilyenkor fokozott jelentőségre tesz szert egy parányi tájdarab kinagyított textúrája, vagy a régi léckerítés évgyűrűi. Mintha egy különleges, úszó élőlény bontakozna ki belőlük, amely a tengerfenéken, több ezer méter mélységben, mindenkitől elszigetelve éli napjait. Sodródásának iránya nem ismert, de ösztönösen követjük őt, minden érzékünkkel, mint Herman Melville hőse a nagy, fehér bálnát. Célunk, hogy bármi áron utólérjük, még akkor is, ha ez a találkozás életünk végét jelenti majd.

A Holdat kitakaró Föld gömbje a képeken vissza-visszatérő, elemi forma, tudatunk mélyrétegéhez tartozik (újhold, telihold, fogyó hold). Ugyanígy ismerünk zenélő korongot is, amelynek kiálló tüskéi kottaként dallamot adnak ki. A fémlemez formája, reliefszerű mintázata a Föld domborzatára, vagy, ha akarom csillagtérképre is emlékeztet, ilyenformán kozmikus jelentőségű. A belőle hallatszó zene éteri, a szférák zenéje, amelyről a pythagoreusok beszéltek. Ők ugyanis meg voltak győződve arról, hogy „ha a harmonikus számok törvényei az égi szféráktól a földön lelhető legegyszerűbb teremtményig mindent áthatnak, akkor a mi lelkünknek is ehhez a harmóniához kell idomulnia.”

Borbély Károly helyesen érzett rá, hogy erre van szüksége az emberi léleknek, amely eredendően a szféráktól veszi lényegét, a művészet célja pedig az, hogy oda visszavezesse.

*(Elhangzott 2017. április 7-én a Fabricius Galériaában.)*

## PALCSÓ JULIANNA KIÁLLÍTÁSÁNAK MEGNYITÓJA

Tisztelettel és szeretettel köszöntöm Önöket, Hölgyeim és Uraim, Palcsó Julianna kiállításának megnyitó ünnepségén, itt a Soproni Képzőművészeti Társaság otthonában, a Várkerület Galériában.

Szeretettel hívtuk ide, erre a bemutatkozó, első soproni kiállítására Palcsó Juliannát, aki a szinte testvér egyesületünknek érzett, Kőszegi Csók István Művészkör Egyesület létrehozója, és azóta is vezetője, immár közel 7 éve. Hívtuk és nagyon vártuk, szívből örülünk, hogy elfogadta a meghívást, hiszen így bemutatathatjuk őt a soproni közönségnek, megismerhetik alkotásait, és ezáltal őt magát. Egy olyan embert, aki eddigi tevékenységével, teljes életével példát mutat sokunknak. Lehet, sőt biztos vagyok benne, hogy ő most úgy érzi, ezek nagy szavak, meg sem érdemli, hiszen számára természetes mindaz, amit egy kívülálló, vele nem oly régen kapcsolatba kerülő, ismerkedő úgy lát, hogy nagyszerű és példaértékű. Akkor ennek a kijelentésnek a fényében nézzük azt az életutat, ami életrajzi adatai nyomán feltárul.

„1954-ben születtem Kalocsán. Az általános iskolát is itt kezdtem el. 1962-ben költöztünk Kőszegre, mert az édesapámat, aki katonatiszt volt, ide helyezték városparancsnoknak. Itt éltem, tanultam egészen az érettségig, 1972-ig.”

Gondolom, ez a kőszegi tíz év meghatározó volt, hiszen így lett Kőszeg a szeretett város, az igazi otthon, az ifjúként kötetett, el nem múló, igaz barátságok, kapcsolatok helyszíne.

És lássunk csodát, Kőszeg után Sopron következik. Választott hivatása nyomán a Soproni Óvóképző Intézetben folytatta tanulmányait. Nagyon fontos, gyorsan elröppenő, de felejthetetlen évek voltak ezek. Sopron örök szerelem lett. Rengeteg élmény



*Palcsó Julianna: A szabadság ára*

köti városunkhoz. A 70-es évek pezsgő kulturális élete, az akkori egyetem, vonzó, színes világa. Az egyetemi KISZ házban működő klubok, körök, művészeti csoportok, a különböző városi rendezvények, mindmind új lehetőségeket, közösségeket, új barátokat, új szerelmeket hoztak. Abban a szerencsés helyzetben vagyok, hogy tudom milyen volt akkor Sopron, hiszen én is ekkor kerültem

vissza szombathelyi tanulmányaim után városunkba nevezetesen a már felújított Lisz Ferenc Művelődési Házba, a „Lisztbe”. Ennél jobban nem lehettem volna részese az akkori pezsgő kulturális- és közéletnek. Julianna is azt írja: „Mind a mai napig nagyon szívesen gondolok ezekre az évekre”.

Csak egy érdekes történetet mesélnék el ezzel kapcsolatban. Kőszegen voltunk a Soproni Képzőművészeti Társaság tárlatának megnyitóján, akkor még egy másik kőszegi egyesület meghívására. A megnyitó utáni fogadáson arra leszek figyelmes, hogy Vránich Rozália ruhatervező iparművész tagunk nyakába ugrik egy általunk akkor még nem ismert csinos hölgy és boldogan, örömmel ölelik egymást és hosszasan beszélgetnek. Később Rózsi bemutatta nekünk Palcsó Julit, aki anno Sopronban, főiskolásként az általa rendezett ruhagyári divatbemutatókon – ahogy Rózsi mondja – modellje volt.

Ez volt első találkozásunk. Akkor még nem sejtettük, hogy egy – két év múlva mennyi közös programunk lesz, és milyen tartalmas, jó kapcsolatunk.

Térjünk vissza az óvóképzőhöz, mellyel kapcsolatban Palcsó Julianna, így vall: „A képzőben csoportvezető tanárom és egyben a rajztanárom is Giczy János volt, akit nagyon kedveltem és tiszteltem. 2 évig jártam hozzá külön rajzolni, festeni. Igazán Ő tanított meg a színekkel való bánásmódra, a festékek használatára. Akkor még kevertük az olajfestéket. Ő nyitotta rá szememet a színek világára. Igazán Ő volt az, aki látni tanított. Neki köszönhetem, hogy a lényeket a lényegteletől el tudom választani! A tanítása nyomán ébredtem tudatára, hogy mi a kreativitás, mi a művészet. Giczy János számomra mind a mai napig a mester.”

Hát igen, a képző mindig egy fogalom volt. Szerencsés dolog, hogy éppen azokba az években járhatott oda Palcsó Juli is, amikor olyan művésztanárok fémjelezték, mint Sz. Egyed Emma, Giczy János, Sarkady Sándor és még sorolhatnánk.

Lépünk tovább az életúton:

„2 évet Balatonaligán, majd 1976-1983-ig 7 évet Debrecenben laktam. Itt születtek gyermekeim, két fiam van. Fialasszonyként is elég mozgalmas életet éltem. Benne voltam a városi KISZ életben. Sokat dolgoztam közösségben.

1983-ban történt, hogy hazahívtak Kőszegre és azóta is, itt élek. Először óvodai állást kaptam, ahol a kezdetektől iskolára készítettem fel a gyerekeket.

86-ban hívtak át a dr. Nagy László gyógypedagógiai iskolába tanítani, és innen is mentem nyugdíjba 2015-ben. Az itt töltött 25 év szintén meghatározó volt életemben. Minden szervező munkában benne voltam kollégáimmal együtt, létrehívtunk énekkart, bábcsoportot, alkotókört és minden rendezvényünkkel segítettük, fejlesztettük a hátrányos helyzetben lévő gyermekek aktivitását, kreativitását. Ekkor, a sok-sok iskolai teendő mellett fogalmazódott meg bennem igazán, hogy alkotnom, festenem kell! Nőtték a gyermekeim, és egyre nagyobb tér nyílt meg számomra. Férjemmel, igazi segítő társammal, már felépítettük a házunkat, csodás otthonunkat és abban már volt műterem is. Rajzoltam, festettem. Eleinte olajjal dolgoztam. Ma már használok akril is. Fára, vászonra készítem el alkotásaimat. Engem mindig vonzott az anyagok textúrája, valamit összehozni, összeegyeztetni valamivel. Így kezdetem el installációkat, szobrokat is, nem csak festményeket készíteni.”

Itt szeretném elmondani, személyes meglátásomat – Julianna Giczy Jánoshoz méltó tanítványként, azóta is az ötletgazdag kreativitás és a színek bővületében él és alkot.

Képei, installációi körülvesznek bennünket, itt és most láthatjuk őket és gondolom, igazolják az előbb mondottakat.

Mi a társaság tagjaival többször jártunk Julianna meghívására különleges otthonában, ám a legnagyobb hatást szerintem sokunkra, a házat körülölelő kertje tett. Egyszerűen csodálatos az a megkomponált, rendezett és mégis természetes virág és növény pompa, az a szín kavalkád, és mégis harmónia, ami ott a gyanútlanul érkezőt fogadja. Tudjuk és el is fogadjuk, hogy házunk, otthonunk, kertünk bennünket tükröznek, szívünk, lelkünk, gondolataink teremtő erőnk lenyomatai. Palcsó Juliék háza, kertje gyönyörködtető, egyszerűen inspiráló, talán ez a legjobb kifejezés. Mert Palcsó Julianna egy ilyen személyiség – inspiráló, azaz lelkesítő!

„Közel 40 éves lehettem, amikor az osztrák barátnőm azt mondta, szeretne velem kiállítani Kőszegen. Ettől kezdve vettem komolyan az alkotást. Kiállítani, megmutatkozni nagy felelősség, de felvállaltam és mostanra ez természetessé vált. Több külföldi, magyarországi kiállításon vettem részt csoportosan, egyénileg egyaránt. Találtam Kőszegen alkotó, képzőművészettel foglalkozó közösséget is, amelynek tagjaként jöttem rá, nem ilyen közösséghez szeretnék tartozni. És ennek a felismerésnek a nyomán közel 7 éve megalapítottuk Bráder Tamással a CSIM-et, azaz a Csók István Művészkör Egyesületet. A kezdetektől 14 tagja van, olyan művésztársak, akik egyetértenek azzal az elhatározással, hogy együtt, egymást támogatva, segítve, de alkotói szabadságunkat megtartva veszünk részt Kőszeg köz- és kulturális életében. Nem zárkozunk el más művészkörökkel való együttműködéstől sem. Szeretettel hívjuk tagjaikat kiállításokra, és most már legnagyobb rendezvényünk az egyre sikeresebb Nemzetközi képzőművészeti Biennálén való részvételre. A város vezetése szívvel, lélekkel és anyagiakkal támogatja Egyesületünket. A városban élők úgy érezzük, megszerettek bennünket és sok kedves támogatót kaptunk az elmúlt években.”

Tapasztalatból tudom, hogy kiállításai és megnyitó ünnepségeik élményszámba mennek, ahol szerepet kapnak más művészeti ágak is; zene, tánc, irodalom, de a legfontosabb, hogy derű és szívbéli szeretet hatja át rendezvényeiket. Méltóak névadójukhoz, Csók Istvánhoz, akit a derű, az öröm festőjének is neveztek.

Végül összefoglalva, hogy miért is tartom Palcsó Juliannát példának, példamutatónak?

Olyan ember, aki az élet által elé hozott újdonságokra igennel és a megismerés kalandos vágyával válaszol. A pillanat a jelenlét csodájában él. Előregedett, berögzült, idejétmúlt dolgok, amelyek már nem szolgálják fejlődésünket, nyugodtan elengedhetők, feladhatók és ő így tesz, képes rá. Ezért tudott váltani élete folyamán helyet, otthon, társat, közösséget, munkahelyet, hivatást, segítő, szolgáló, életörömmel telített énjét soha fel nem adva. Így lehet, hogy az életét jellemző mélységes tapasztalások, még a betegsége is sorsfeladatként vitték előre életútján.

Nyugodt szívvel és örömmel jelentheti ki, a helyemen vagyok, éppen azt teszem, amire mindig is vágytam és készültem. Képes vagyok közös értékekért, érdekekért, egymásért, egymással, a közös teremtés erejével közösségben munkálkodni, és nem múló örömmel alkotó tevékenységet folytatni.

Szeretettel kívánjuk, hogy ez még sokáig így legyen!

*(Elhangzott 2017. május 13-án a Várkerület Galériában.)*

SZABÓ KATALIN

## GERHARD CERVENKA KIÁLLÍTÁSA ELÉ

*Rendhagyó tárlatmegnyitó villáminterjúval.*

Tisztelt hölgyeim, uraim, akik itt ma egybegyűltek, rokonok, barátok, kedves művészet kedvelő közönség!

Örülök, örülünk, hogy ma itt lehetünk. Jó egy kicsit újra hazajönni, hiszen Debrecenben és környékén rokonok élnek, és vannak itt barátok, s most mi is a párommal együtt.

Szeretettel köszöntöm az első debreceni kiállításán Gerhard Cervenka bécsi festőművészt. Az én tisztem ma őt bemutatni. Igyekszem nem elfogultnak lenni, ugyanis nagyon szeretem Gerhard festményeit. Először a képeibe szerettem bele.

Köszöntöm azért is, mert az idén szép kerek születési évfordulója van, – és nekem is. Ketten együtt vagyunk 130. E jubileumi év alkalmából több kiállításunk volt – és lesz még– Bécsben, Sopronban és környékén, valamint ez itt Debrecenben.

Szóval valamikor régen, nem messze Béctől egy Duna-menti városkában, Tullnban született egy kisfiú. Cervenka Gerhard Willhelmnek keresztelték. Korán magába szívhatta az olajfesték szagát – ami sokak szerint felejthetetlen élmény –, hiszen anyai nagyapja is festőművész volt. FRITZ PAPKE.

– Milyen volt a kezdet?

– Nagyapa a természetet közel hozta. Leszakított a kertben egy szép érett paradicsomot, kezembe adta, megszagoltatta velem, megtanított arra, hogy minden érzékszervemmel érzékeljem a gyümölcsöt. Hogy érzékeljem a részleteket és megérezsem, hogy része vagyok a természetnek.

Később a gimnáziumban Stieglitz tanár úr a realista ábrázolást, majd a magyar származású Varjú professzor a modernt szerettette meg velem.

– *Már 45 éve szabadfoglalkozású festőművészként tevékenykedsz. Végeztél-e valami másféle munkát is?*

– 11 éven keresztül dolgoztam az ÖMV fejlesztési laboratóriumában, ahol megszoktam a kísérletezést, a próbálkozást, az új dolgokra való nyitottságot.

Tehát a legényke felcseperedett, majd elment világot látni, új ismereteket szerezni. 1971-ben járt DK-Ázsiában. Majd amikor 1972-ben eldöntötte, hogy ezentúl csak a festéssel akar foglalkozni és felmondott a munkahelyén, nagy utazásokat tett keresztül-kasul Európában és azon kívül is, pl. 1973-ban Afrika északi államai-ban, Marokkóban, Tunéziában. Az utazás alatt készült vázlatok alapján 5 rézkarcokból álló albumot készített.

1979 és 81 között kisebb megszakításokkal mintegy két évet Rómában töltött, és egyik akvarellje elnyerte a Fondazione Sinaide Ghi alapítvány 1. díját 1981-ben.

1984-ben Bécsben Theodor Körner díjat kapott, azért a Róma kollekciónak, amely 20 db színes rézkarcot tartalmazott.

1986-ban és 88-ban ismét Rómában tartózkodott, részt vett a „Michelangelo“ és az „InterAKTion 2“ elnevezésű két szimpóziumon, melyeket a Bécsi Alkalmazott Művészeti Főiskola rendezett.

További nyári akadémiák és szimpóziumok követték egymást, Graz, Ravelsbach, Turnau.

1991–94 között nyaranta részt vett a Gráci Akadémián Paul Rotterdam professzor meghívására, ahol művészettörténetet és művészetfilozófiát hallgatott.

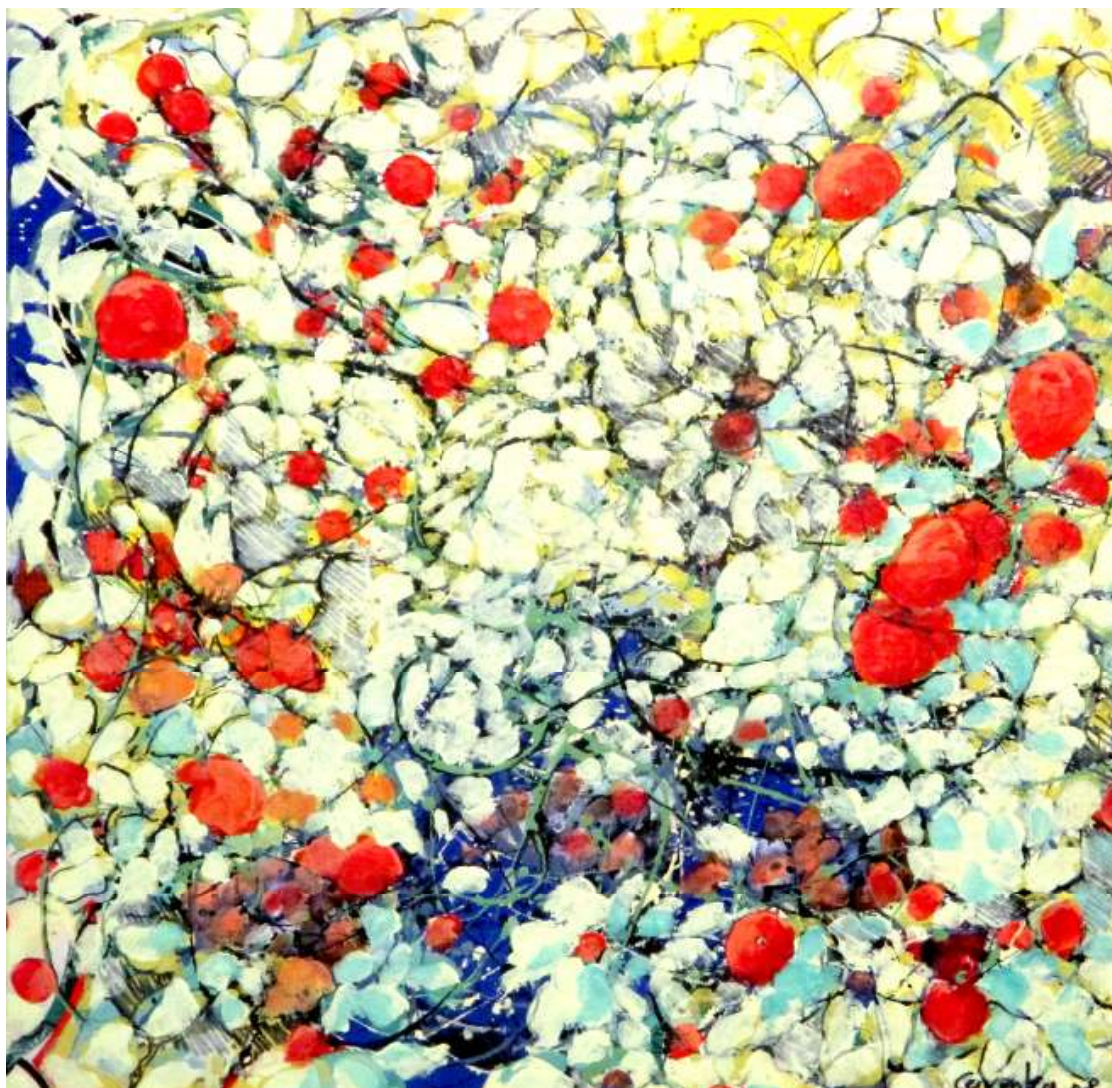
Munkássága során gazdag tapasztalatokra tett szert. Fontossá vált számára, hogy ezt tovább is adja. Jöttek hozzá tanulni vágyók. Hosszú évek óta tart nyári alkotótáborokat, nemcsak Bécsben, hanem a szeretett Itáliában, a dél-burgenlandi Neumarktban és mostanában Sopronban.

Gerhard szenvedélyes alkotó. Élete során számos festmény, grafika és művészeti tárgy került ki kezei közül. Meg sem tudná becsülni a számukat.

Képeiből vásárolt a Művészeti Minisztérium, az Alsó-Ausztriai és a Tiroli Tartomány Kormánya, Bécs Kulturális Hivatala és Tulln városa. Festményei megtalálhatók múzeumokban is, pl. Artothek Bécs és Krems.

– *A technika, milyen anyagokkal dolgozol, Gerhard?*

– Kezdetben én is olajjal festettem. Aztán – haladva a korrallal – egyre többet használtam az akrilfestékeket, majd kb. a 70-es évek végére az olajat végleg el is hagytam. Minek belélegezni a szerves oldószereket, ha van vízzel hígítható festék is, mint az akril!



*Gerhard Cervenka: Melon*



– *Gerhard járatos a nyomdai technikákban is. Hogyan ismerkedtél meg ezekkel?*

– Már kisgyerekkoromban nagyapám magával vitt. Sok nyomdában jártunk, ahol az emberek háta mögül kukucskálva is sokat láthattam, de ezek az emberek készségesek voltak, elmagyarázták azt is, hogyan készül pl. a rézkarc. Elég komplikált eljárás. A nyomdai technikák közül többet kipróbáltam, készítettem litográfiákat, lino- és fametszeteket és dolgoztam szitanyomással is.

– *Melyek a legkedvesebb technikák számodra?*

– Kedvencem a ceruzával rajzolás és az akrillal festés. Gyakran kombinálom kollázsral és homok vagy un. talált kincsek belekombinálásával, valamint korunknak megfelelően foglalkozom digitális nyomatok készítésével is. Tervezem egy könyv kiadását a sok párizsi utam alkalmával készített speciális fotók átdolgozásaiból.

Ezek a képek is akrilfestékkel készültek. Mit is hozott ide, Önöknek? Az itt bemutatott festmények egy kisebb válogatást tartalmaznak az 1999 után készült munkáiból. Témái: fák, tájak, s ami a természethez kapcsolódik.

– *Gerhard, az almafába – ami maga a természet – miért komponáltál bele egy nagy nullát?*

– 1995-ben meghívást kaptam az alsó-ausztriai Ravelsbachba, ahol néhány méter magas nullát egy almafa elé felépítettem falemezből. A nulla által eltakart táj-részletet ráfestettem a nullát formázó falemezre. Ezt az egészet utána egy éven keresztül, minden évszakban fotóztam. A legérdekesebb a téli fotó, mert a téli tájban a nullán az almafa gyümölcsökkel volt látható.

– *Miért pont nulla?*

– A nulla androgün forma, egy felemelkedő és leszálló ága van, szimbolizálja az örök körforgást, születést és halált, a természet körforgását.

– *A „Malomkő” című képeden is láthatunk egy nullát. Ez milyen jelentéssel bír?*

– Olaszországban Firenzuolában tartottam egy festőkurzust. Ott láttam a mezőn malomköveket heverni, amelyekre gyakran leültem és szemléltem a tájat, feltöltődtem energiával. A kínai filozófiában a malomkő a magasabb szellemi sík elérése érdekében tett fáradozást testesíti meg. Így, az intenzív szemlélődés révén ismertem fel az un. „rejtett formákat”, ahogyan John Ruskin angol művészetfilozófus a francia impresszionizmus kezdete előtt elnevezte, és hogy ezek a rejtett formák egyéni ritmust követnek.

Gerhard jól ismeri a művészettörténetet, a festészetben a nagy elődöket, különösen jártas a modern művészetekben. Igen nagy hatással voltak rá az amerikai Jackson Pollock képei. Jackson Pollock óriási méretű képeket festett, de nem hagyományos módon. „Drippel” azaz csorgatásos technikával, nagy lendülettel, a padlóra fektetett vászonra olaj és lakkfestéket hordott fel. Képei ma a legdrágább festmények közé számítanak.

– *Gerhard, miért hatottak rád annyira J.P. képei?*

– A természet rejtett formáit keresve a bécsi erdőben sok-sok fotót készítettem, többek között elszáradt buja indákról, bozótokról. Otthon aztán, a fotókat nézegetve felütöttem egy Jackson Pollock albumot is. Majd néhány lappal odább egy olyan festményt találtam, amely teljesen egyezett az egyik fotómmal, pontról-pontra. Ez egy olyan felfedezés, élmény volt, amely megerősített abban, hogy Jackson Pollock az absztrakcióban tulajdonképpen realizmust talált. Ezért számomra az absztrakció és realizmus egymással nem ellentétes. Például a falon az első tájkép, amelyet főleg a bal felén nagyvonalúan csorgatással építettem fel, majd a köztes formákat újra átdolgoztam, ismét csorgattam és ezeket a lépéseket többször megismételtem, míg az egész

felület sűrűn fedetté vált. Így az absztrakt és rejtett formákon keresztül végül realiz-  
tikus kép keletkezett.

– *Utolsó kérdésem: mi a te filozófiád, hitvallásod a művészetben?*

– Számomra a természet az inspiráció kiapadhatatlan és leggazdagabb forrása,  
az a természet, amihez magam is tartozom, ami magam is vagyok. De nem egysze-  
rűen lemásolom azt, ami a világban látható, hanem láthatóvá teszem! Láthatóvá, ami  
BENNEM van!

Ezen utolsó gondolatok jegyében a kiállítást megnyitom, és élvezetes szemlélő-  
dést kívánok Önöknek!

Köszönöm, hogy meghallgattak bennünket.

*(Elhangzott 2017. június 13-án a debreceni Benedek Elek könyvtárban).*

*Szerkesztőségünk tisztelettel köszönti a 70 éves Gerhard Cervenkát!*

## KRONOSZ ÉS KAIROSZ

2009-ben Rómában, a Palazzo Firenzében egy medievalista professzor előadását hallhattam, aki szemléletesen beszélt a középkor irodalmának egy jellegzetes motívumáról: az apokaliptikus menetről. A világvége és az emberi élet végének fenyegető réme éberén élt az emberiség tudatában, együtt azzal a meggyőződéssel, hogy azt senki sem kerülheti el: császárokra, királyokra, hercegekre, egyszerű halandókra egyaránt lesújt a könyörtelen halál. Johan Huizinga A középkor alkonyában három motívumot különböztet meg. Az első: „hol vannak most azok, akiknek ragyogása egykor betöltötte a világot?” a második: „az enyészetnek indult emberi szépség félelmetes látványa”, a harmadik: „a haláltánc: a halál mindenféle korú és rangú embert magával ragad.”

François Villon költeményében, A szép fegyverkovácsné panaszában így írja le a szépség tovatűntét: „Mi maradt? Ősz haj, ráncos homlok/ Csupasz szemöldök, hült szemek,/ (Pedig hány gazdag esze bomlott,/ Lesvén kacagó tüzüket!)/; Orrom ijesztő görbület,/ Füleml konya és csupa szőr;/ Arcom fakó, vánnyadt, s fityeg/ Államon-ajkamon a szőr.” (Szabó Lőrinc fordítása). Ugyanilyen szuggesztívek Hans Holbein híres, haláltáncot ábrázoló metszetei. A memento mori-gondolatát a középkor és a barokk időszakában számtalan műalkotás fejezte ki, a legkülönfélébb műfajokban. A gondolat ifj. Szlávics Lászlótól sem idegen, 2006-ban a soproni Lábasházban rendezett csoportos kiállításon egy sorozat assemblage-al szerepelt. Az antropomorf megjelenésű (lábakon álló) óraszerkezetek, pusztuló-bomló formáikkal a haláltánc gondolatkörét idézték, elrendezésükkel pedig finoman ironikus jelentést is öltöttek, hiszen a kiállítást megnyitó személyeknek éppen az általuk közrefogott térben kellett állniuk...

Mostani kamara-kiállításán Szlávics László a gépi óraszerkezeteknek juttatja a fő szerepet, ezáltal pedig egy másik gondolatkört idéz fel: a mechanikus időmérés megszületését. A kronométer megjelenése a kora újkorban átalakította az emberek idő- és térszemléletét. Francis Bacon így fogalmazott *Novum organum* című munkájában: „Való igaz, bonyolult és gondos munka az órák gyártása, melyek kerekeik mozgásával mintegy az égitestek forgását, folyamatos és rendszeres mozgásukkal pedig az élőlények pulzusának lüktetését utánozzák, ám mindez a bonyolultság egy-egy természeti alaptörvény folyománya.” Ebből adódott a kora újkori gondolkodásban az a feltevés, hogy a makrokozmosz (az égitestek) és az emberi szervezet működése is hasonló egy géphez. Az óraműködés transzparens, ésszerű, áttekinthető elveken nyugszik, mely mindenki számára megismerhető. Ám a barokk órák felépítése mégis kettőssérről árulkodik: a gazdagon díszített számlap egyfelől, a mögé rejtett mechanikai szerkezet másfelől. Így tükröződött az a meggyőződés, hogy az ember elsősorban a tárgyak érzéki minőségéhez férhet hozzá.

A barokk-kori Sopron is híres volt órasmestereiről. Az egyik legnevesebb, a pürlingi Zoller Ferenc az 1760-as években telepedett le a városban. Ő készítette többek között a Városháza állóóráját (ma a Soproni Múzeumban) és a ferencesek mozgó istenszemmel díszített óráját, amelyet Szily János püspök a szombathelyi szeminárium számára vásárolt meg. A biedermeier korában festett, zenélő képórák készültek Sopronban. Szlávics László óraszobrai tehát otthonosan érezhetik magukat a Soproni Múzeumban, a hangyaszorgalmú város óráinak társaságában; megértésükhöz azonban még egyet lépnünk kell az időben.

Az I. világháború kitörésének idején, egy csöndes zürichi városkában magalakult egy bohém művészcsoport, amelynek tagjai dadaistáknak nevezték magukat. Céljuk az volt, hogy csúfot üzzenek a polgári erényekből, elkanyarodjanak a művészi kifejezés módok addigi, kipróbált kerékvágásaitól. Közel állt



hozzájuk Marcel Duchamp és barátja, Francis Picabia, mindketten furcsa automaták kitalálói. A dadaizmus egyengette útját az egyik legnagyobb hatású 20. századi irányzatnak, a szürealizmusnak, amelyet Giorgio de Chirico magányos városterei és Salvador Dali órákkal benépesített, álomszerű tájai fémjeleznek.

Mit fejeznek ki számunkra Szlávics László óraszobrai? Kétségkívül, ezek az órák nem destruktívák, hanem inkább játékosan ironikusak. A polgári kultúra korát idéző óradobozok formáját szinte minden esetben megtartja, ezeket rendez be furcsa szerkezeteivel, avatja assemblage-á. Néhány esetben finom homokkal tölti meg az óradoboz alját, s ebbe helyezi el a szerkezeteket. Különös táj alakul így ki, hasonló ahhoz, amit Dali egyes festményein láthatunk.

Megmutatkozik előttünk a mechanikus mérőműszerek minden titka: alkatrészeik, melyekről működési elveik leolvashatók. Ámde a szerkezetek halmozása, egymásra rakódása; a kifecamodott ingák, rugók, kerekék a fölöslegesség érzetét keltik. Nem lehet végső bizonyosságunk az időről, amely napjaink kísézője. Az idő megtréfál bennünket, csúfot űz belőlünk, miközben megpróbáljuk mérni és követni. Ő túltesz rajtunk: így könnyen a kiábrándultság és csalódottság érzése támadhat bennünk. Szlávics óraszobrainak groteszk formái csúfondárosan mutogatnak felénk, így emlékeztetve bennünket az elmúlás elkerülhetetlen voltára. Egyik óraszobra (Száz év magány) antropomorf vonásaival hasonló a barokk festményeken ábrázolt öreg kurtizánhoz, aki saját maga egykori vonásait keresi a tükörben, mint François Villon szép kovácsnéja.

A művész úgy jelenik meg mint „eltűnt idők mérnöke”, bűvész, varázsló és különösen ezermester. A régi tárgyak szeretetével az órásmesterek titkainak kutatásába kezd, mindeközben pedig felidézi a vanitas nagymúltú gondolkörét is. Mit kezdünk az idővel, mi az emberi élet célja? Hovatovább: milyen az időhöz való viszonyunk ma, a digitális technika korában, amikor az információkat másodpercek alatt töltjük fel, továbbítjuk apró hordozók, tárolók révén? Hogyan tartanak lépést ezzel a robbanással az érzékszerveink, tudjuk-e, hogy egyáltalán mik a működési alapelvei az általunk naponta használt digitális eszközöknek? Végül pedig melyek a törvényszerűségei?

gei az emberi organizmusnak és ez a lélekkel működő organizmus hogyan tud létezni az elgépiesedő világban?

Aki a Kecse-templom ódon homlokzatával jelzett, patinás Fő térről a Fabricius galéria terébe lép, nem érez változást: a falra akasztott, ketyegő óraszerkezetek összekötik a múltat és a jelent. Az óraszobrok ugyanakkor minden otthonosságuk mellett is meghökkentőek, kellemesen provokatívak. A művész szándéka láthatóan az, hogy vezessen bennünket eltűnt korok-kultúrák, mentalitások világában. Ez a gondolkodásra csábító, klasszikus megközelítés Szlávics László művészetének vonzó tulajdonsága.

*(Elhangzott 2017. június 16-án a Fabricius Galériában.)*

## SÜTŐ ANDRÁS EMLÉKEZETE – MA

Tisztelt Egybegyültek, Kedves Emlékezők!

Megvallom, sokat töprengtem, amióta Úry Előd megkeresett azzal, hogy emlékezek meg a XX. század egyik legkiemelkedőbb magyar alakjáról: Sütő Andrásról. Szinte lehetetlennek éreztem a feladatot, hiszen nagyszerű irodalmárok, politikusok összegezték már életét és munkásságát.

Mi újat mondhatnék én itt, most, Sopronban, az író szobrának árnyékában, a magyarság 21. századi szolgálója? Hogyan nyúlhatnék a történelemhez bölcsészként?

De méltó vagyok-e az irodalom felől is megközelíteni Sütő Andrást, ezt a 20. századi fáklyát?

Önállóan semmiképpen. Hát a tudós irodalmárok Sütő-képéhez nyúltam először, s az általuk megrajzolt portrékból próbáltam továbbszólni a mában leszűrhető sütői tanítást.

Sajnos – bár írásait gyakorta forgattam, drámáinak színházi előadásain ott voltam, – mégsem dicsekedhetem azzal, hogy személyesen ismertem volna. Emlékszem, még diákként milyen feszültségteli aggodalommal hallgattuk a rádió tudósításait Marosvásárhelyről! Marosvásárhelyről, ahol magyar szó élt, mégsem juthattunk még el oda. Ahol honfitársaink küzdöttek, amely ezer éven át magyar lelkeket adott a hazának, s az én generációm mégis mint idegen világot szemlélte, hiszen Erdély és a Partium, no meg a többi elcsatolt rész történelme szinte a török hódoltsággal, de Trianon után végképp megszakadt számunkra. Már nem hozzánk tartozónak tanították. Mindenféle rezignáció és felháborodás nélkül, szárazan és kíméletlenül sorolták e területeket az utódállamok történetéhez. Mi volt ez? Egy politikai összeesküvés, ahol a tudatos elhallgatás egyben a lemondást is jelentette? Vagy a félelem, hogy az oly' sokat szenvedett magyarságra több baj ne származzon? Amiről nem lehet beszélni, arról hallgatni kell? Költői a kérdés. Egy azonban bizonyos, hogy mégis csörgedezett egy szellemi búvópatak, amely felszínre tört a hazai rendszerváltáskor, talán éppen Sütő Andrásnak is köszönhetően. Mert Ő és a „vártán vigyázó” társai pontosan tudták, mit jelentenek Deák súlyos szavai: „Amit erő vagy hatalom elvesz, azt idő és szerencse visszaadhatják. De amiről a nemzet önként lemondott, annak visszaszerzése kétséges.” Revizionizmus? Szinte hallom a vádat. Pedig nem az: egy nemzet élni akarásának öntudat-örzésének legtisztább foka. Mert revizionista lett volna Sütő András, amikor a magyarság elleni tettek miatt emelte fel a szavát? Nem... Magyar volt, felelős gondolkodó, az igazságtalanságok ellen fellépő Ember. „A kiállásra, emberi tartásra tanító drámái – a Csillag a máglyán, a Káin és Ábel, az Advent a Hargitán –, illetve az anyanyelv szakrális erejét hirdető Engedjétek hozzám jönni a szavakat című könyve bátorítást jelentettek a Ceausescu-diktatúra nemzeti elnyomásával ellenszegülő erdélyi magyarságnak. Közéleti szerepvállalásával, az anyanyelvi oktatás melletti kiállításával a román sovinizmus célpontjává vált: az 1990-es marosvásárhelyi pogrom során félholtra verték, fél szemére megvakították.” – írta Kalász Márton Sütő Andrásról. Sütő Andrásról, a XX. század szétszakított magyarságának egyik emblemikus figurájáról, aki ma lenne 90 esztendő. Aki 1927-ben a mezőségi Pusztakamaráson született, a trianoni diktátum és Magyarország szétdarabolása után 7 esztendővel. Abban az évben, amelyben a magyar felsőház elfogadja azt a törvénycíkket, amely szerint március 15. nemzeti ünnep lesz

Magyarországon. Egy reményekkel teli csonka haza nemzeti öntudatát erősítő évben, és vált az erdélyi magyarság egyik legjelentősebb szószólójává. De mitől lett azzá, aki? A családi háttér erejétől? A nagyenyedi Református Kollégium és a kolozsvári Református Gimnázium nevelő hatásától? Mindegyiktől. De nem szabad megfeledkeznünk a magyarság sorsát forgató történelemről sem! A színházi szakembernek készülő Sütő András nem csak irodalmárrá vált, de nemzeti szószólóvá is: a 70-es, 80-as években romániai országgyűlési képviselőként is kiállt a magyar kisebbség nyelvhasználati jogai és a teljes anyanyelvi oktatása mellett, és hevesen tiltakozott a romániai nemzeti jogfosztások ellen. De mi történik azzal az emberrel, aki ezt megteszi?

Sütő tudja a választ, mégsem fél a következményektől, amelyek nem is késnek: egyre gyakrabban tiltják be műveit, s a Ceausescu-rezsimben utoljára 1980-ban jelenhetett meg írása. Ezt követően Magyarországon publikált, drámáit is itt állították színpadra. Az Advent a Hargitán című drámájának 1986-os budapesti bemutatása komoly politikai vihart kavart – a román hatóságok hevesen tiltakoztak miatta. Az Álomkommandó című, 1987-ben szintén Magyarországon bemutatott drámája csak fokozta a román hatóságok indulatát: a rezsim titkosszolgálati lehallgatója otthonában, munkahelyén, hétvégi házában; névtelen levelekben, telefonokkal fenyegették – életveszélyesen is –, gyermekei boldogulásával zsarolták. Mégsem hagy fel a küzdelemmel.

Lobogó, jelkép és erő, aki hatni tud a tömegekre. Az 1989-es majd az 1990-es megmozdulások idején felszólal a tüntetéseken. És ez bizony majdnem az életébe kerül. Marosvásárhelyt a román ellenakció következtében elveszti fél szeme világát. De mi változik? Változik-e bármi is a politikai színtéren is működő íróban? Nem. Emberségét és bátorságát megőrizve, fél szemmel is küzd tovább. Íróként a nyelv és a történet szimbólumai mögé rejti megrázó és felrázó tanácsait. Míg a hetvenes-nyolcvanas években országos képviselői testületek tagjaként áll ki szóban és írásban a magyarságért, addig a '90-es években a nemzetközi közvéleményhez kénytelen fordulni: Strasbourgig jut, ahol Catherine Lalumière-nek, az Európa Tanács főtitkáranak számol be a marosvásárhelyi eseményekről. Nyílt levelekben követeli az ártatlanul bebörtönzött magyarok szabadon bocsátását. Ezen a terepen már nincs helye szimbólumoknak, nyíltan kell fogalmaznia. És nyíltságaért Európa segítőkészségét várja el. Mit kap cserébe? Megindulhat otthon is könyveinek kiadása, de 2005-ben éles hadjárat indul ellene: éppen a Bukarestből Marosvásárhelyre került A Hét című hetilapban. Az „értelmiség hatalma, a hatalom értelmisége” alapgondolattal nem múltfeltárás történik, hanem Sütő-ellenes publicisztikai hadjárat. És ugyanebben az évben – sok más, magasrangú magyar és nemzetközi elismerés után – megkapja a Magyar Köztársasági Érdemrend nagykeresztjét. Micsoda kettősség! Micsoda kétségbeejtő helyzet: szülőföldjén támadások, a csonka hazában elismerések, Európában fejbólogatások. Mondhatjuk: ez a 20. század Európájának antagonizmusa. Nagy hatalmi érdekek játszottak tragédiákat a világ színpadán. S e nagy hatalmi játszmák nem voltak tekintettel sem az emberre, sem a nemzetekre. A glóbusz „boldogabbik fele” önnön nyugalma érdekében elnézte a diktatúrák embert nyomorító önkényeit, a nemzetek megrontását, egymásra acsarkodását. Az ál-békéltetések csupán az öntudat fullánkjának a kihúzását szolgálták, de ez nem is fullánk, sokkal inkább a Magyar Golgota-i tövis, vagy Közép-Kelet-Európa népeinek szívébe döfött halálos gyilok. S hogy ettől a sebtől mégsem tudott elvérezni a magyarság, az olyan formátumú, kivételes erkölcsi helytállású hősöknek volt köszönhető, mint Sütő András és társai. Mit csináltak ők? Éltek a korukat. Megélték a nemzettestvéreikkel közös sorsukat. Mi volt a közös sors? Vagy a behódolás, vagy a meg

nem alkuvó passzív rezisztencia – itt e csonka hazában. Az Európa gúnyhatárán túl, az elszakított Keleti Végeken nem lehetett visszavonulni. Munkálkodni kellett a szimbolikus nyelv irodalmi szószékéről. És eközben tudni kellett nemet is mondani. Ezt tette Sütő András is, aki szülei kuláklisára kerülése ellen a jólfizető, stabil társadalmi státuszt biztosító főszerkesztőségről tudott lemondani. Mennyire más mentalitás ez, mint a 21. század gondolkodása! Sem a hírnév, sem az anyagi jólét kísértése nem vett erőt rajta! Sem ekkor, sem később, amikor román indexre kerültek művei! Nem hódolt be! És kiállításával adott példát a romániai magyarságnak. Példát, hogy sziklaszilárdan kell állni, hogy meg kell őrizni saját értékeinket, mert meg kell maradni a szülőföld fiának és magyarnak! És ma, a 21. század elején sem idejétmúlt a példa! Látjuk, hogy az érték- és mértékvesztett Európa, amelyhez a vörös uralom alól menekülni akartunk, most ugyanezt a keserves utat jelölte ki számunkra. A hangsúlyok ugyan mások, vannak árnyalatok is, de a tét ugyanaz: Szent István országának, Árpád népének megmaradása! Ha nem ez a mai magyarság célja itt a Kárpát-medencében, ha szellemi, oktatási, gazdasági és politikai téren nem ezért tesz mindent, akkor Sütő András éleltáldozata hiábavaló volt. Ha elfelejtjük őseink hitét, ha mellőzzük hagyományainkat és feláldozzuk percemberké módjára a „korszerűség” nevében, akkor nemcsak apáink, nagyapáink „Sütő”-i sorsához válunk méltatlanná, de gyermekeinket és unokáinkat is beletaszítjuk a globális nihilbe, a pusztulásba...

Mai korunkra ismerhetünk, amikor megrendítő, költői nyelven írja Sütő az „Advent a Hargitán”-ban: „Erdély nagy romlásának valóságos gyásza, az önfeladás, a világgá menekülés közösségi tragédiája”. Ma már hozzátehetjük: a magyarságé is... Feladatunk közös – éljünk bármely részén a történelmi Magyarországnak – cselekedni nemzetünkért, Ady „őrző”-iként hitet adni a jövő nemzedékének! Csak ezzel éltethetjük tovább Sütő András életét és emlékét is!

*(Elhangzott Sütő András 90. születésnapján,  
2017. június 17-én, a Deák téri szobra előtt.)*



FÜZI EDIT

## SZABÓ KATALIN „TEREMTÉS” CÍMŰ JUBILEUMI KIÁLLÍTÁSÁNAK MEGNYITÓJA

Szeretettel köszöntöm Önöket, tisztelt Hölgyeim és Uraim ezen az ünnepi együtt-léten, amelyre azért érkezünk – szívünkben várankozással, örömmel és nagy érdeklődéssel - hogy Szabó Katalin a Soproni Képzőművészeti Társaság immár oszlopos, megtartó és rendkívül aktív tagjának gyűjteményes kiállítását megnyissuk. Ezekkel a szavakkal 2012-ben köszöntöttem Önöket, tehát 5 évvel ezelőtt, ugyan csak itt, a Várkerület Galériában az akkori kiállításának Szabó Kati a 12 év címet adta. Valóban gyűjteményes, összefoglaló kiállítás volt.

A 2000-dik évtől, az un. kezdetektől, a felvállalástól, a kibontakozásig, egy alkotóember művészé éréseinek útját kísérhettük nyomon. Láthattuk, megérezhettük sokféle technikával készült képeinek auráját, megmártózva bennük, érzékelhettük összetett mondanivalójukat, a belőlük sugárzó szépséget, harmóniát, békét. Úgy is mondhatom, a sugárzó életörömet, életszeretetet.

Miért is idézem fel az akkor elhangzottakat? Mert úgy hiszem, hogy minden gondolata ma is rendkívül fontos és érvényes. A 2012-től 2017-ig eltelt öt év csak megerősítette, még konkrétabbá tette, egy újabb dimenzióba emelte.

Például a következő gondolatsort is, hogy a 2000-től eltelt évek alatt Katalin nyitottá vált, szíve–lelke megnyílt a világra. Szinte eufórikus örömmel fogadta be az



*Szabó Katalin: Földanya*

érezkelt szépséget, az Isteni rend és törvény szépségét, ami megnyilvánul a természetben. Felfogta és élni kezdte a szeretet lényegét, amelyet családtagjai és a vele kapcsolatba kerülő új ismerősök, barátok, emberek közvetítettek. Rácsodálkozott a hétköznapok apró, de nagyon fontos csodáira és boldogan érezte meg a lelkében születő harmóniát, békét, elfogadást, amely egyre intenzívebben, egyre inspirálóbban működött, amely erőteljesen mutatta meg, hogy mi is az ő eljövendő útja, amely a kiteljesedését szolgálja. Mindezért a szükséges áldozatok meghozatalára is képes volt. Például szabadabb, függetlenebb életért elhagyta addigi vegyész-mérnöki hivatását, hogy igazi hivatása a művészet legyen. És láss csodát, az elmúlt öt évben ez a nagyon áhított cél elérhetővé vált.

2008-ban jelentetett meg Szabó Katalin egy rendhagyó katalógust, amelyben nem csak a képei, hanem gondolatait kifejező versei is helyet kaptak. Az, hogy most is teljes mértékben aktuális mi sem bizonyítja jobban, mint hogy újra nyomtatásra került.

Idézet tőle a Köszöntő helyett c. versből:

„Ki vagyok én,  
honnan jöttem, hová megyek?  
Honnan jöttünk, hová megyünk?”

„Szívünk-lelkünk titkos, néha útvesztőnek tűnő ösvényein barangolva reménykedünk, hogy rálelünk szivárvány színeire, s meríteni tudunk végtelen kincseiből.”

A napjainkig eltelt idő bizonyítja, hogy Szabó Katalin merített, tudott meríteni a végtelen kincsekből. Tapasztalta, felhasználta, megélte a 2000-dik évtől felvállalt, a mai napig vezető alkotói tevékenységében. Lelkében valóban szivárvány ragyog, ezt igazolják a művei. Képei, amelyeket itt is, ma is láthatunk, tanúi képességeinek. A sokféle technika alkalmazni tudása, selyemképei, sáljai, nemezből készült ékszerei, falra festett képei...és még mi minden, ami ez után vár kibontásra, mind–mind bizonyágai sokszínű tehetségének.

Az elmúlt öt év tovább színezte Szabó Katalin festő palettáját. Olyan lehetőségek bukkantak fel, olyan fontos inspirációk érték, amelyek nyomán, mert élni tudott velük, volt bátorsága a kihívások felvállalására, egy szinte új ciklus indult életében. Többen látjuk úgy, hogy ebben nagy szerepe volt annak a ténynek is, hogy Gerhard Cervenka osztrák festőművész személyében igaz társra, és ami még fontosabb, művésztársra talált. Katalin mindig is aktív és a közösségért sokat vállaló, tevékeny tagja volt a társaságunknak. Hogy most mást ne is említsek, ő alkotta meg, hozta létre és azóta is kezeli a SKT weblapját, és be kell vallani, Gerharddal ők így együtt már igazán főnyereményei társaságunknak. Nekik köszönhetjük azt az új kapcsolatunkat, amely egy bécsi alkotó közösséggel létesült, kiállításokat itthon és Bécsben, nagyszerű nyári alkotótábort Sopronban, különleges programmal, amely komoly inspirációt, fejlődési, tanulási lehetőséget jelent a résztvevőknek. Ez mindkettőjük szívügye, hisz ők maguk is a tábor vezetői, de egyben alkotó résztvevőiként sokat kapnak, és fejlődhetnek. Ezek a felvillantott vállalkások, sok energiát igényelnek, önzetlen munkát és sok időt követelnek, de eddig még hál' Istennek nem fáradtak el. Egymást kiegészítve, támogatva bírják. Itt szeretném nyilvánosan is megköszönni nekik társaságunk közössége, és úgy hiszem a tárlatlátogatók, képzőművészetet értők és szeretők nevében is.

Térjünk vissza Katalinhoz és e kiállítás által is reprezentált új ciklushoz. Ez az elmúlt öt év, különösen az utóbbi kettő, számára a kiállítások sokaságát hozta itthon

és Ausztriában. Ez a tény ugyancsak intenzív, állandó alkotói munkára kötelezte őt. Kiállítani, megmutatkozni mindig felelősség, intenzív jelenlétet, a világban való aktív részvételt követel. A kiállítást látogatók sokszor nem is gondolják, hogy milyen sokrétű tevékenységet, munkát jelent létrejöttek, az alkotások méltó bemutatása. A sorból kiemelnék egy számomra is nagy élményt jelentő kiállítást, 2015-ben itt a Várkerület Galériában rendeztük, címe: Cranachok új formába öntve. Ez Katinak Gerharddal közös kiállítása volt, és egy német pályázatra készített alkotásaikat mutatta be. Remélem, többen emlékeznek erre a különleges kiállításra. Itt éreztük meg talán először, hogy Szabó Katalin valami olyan történet, ami új utak, technikák kipróbálására és filozófiai gondolatok képben való megfogalmazására inspirálta őt. Fordulópontot jelentett, és talán az ő életében is először történet, hogy nemzetközi pályázatra készített képeket. Itt is látható egy pár alkotás a pályázati kollekcióból, amelyek a természetet és a nőt, valamint kapcsolatukat helyezi fókuszba a reneszánsz szellemiséget követve és újragondolva.

Ez a szárnyalás, azóta töretlen. Képei újabb és újabb meglepetést okoznak, és már úgy vagyunk, hogy alig várjuk a következőket, kiállításokon, közös tárlatokon való megjelenésüket.

Szabó Katalin ezzel a mostani jubileumi kiállítással úgy gondolom, megkoronázza az eltelt ugyancsak jelentős 50-es éveinek évtizedét. Ezzel a kiállítással életében bekövetkező, sorsszerű történések, változások, szinte csodák hatására létrejött érett, új utakat találó, azon járni tudó, felelősségteljes alkotót, festőművészt ünnepelhetünk. Az alkotásai bizonyosságok minderre.

Ennek a kiállításnak beszédes a címe, amely így hangzik „Teremtés”. Csodálatos fogalom, amelyet a legtöbben félreértének, esetleg tudatosan félremagyaráznak vagy kizárólag természetfeletti képességnek tartanak, isteni kiváltságnak. Pedig az igaz és nem csak spirituális tanítások szerint az emberz alkotásra, teremtésre született. Ezért vagyunk, élünk itt ezen a szépséges Föld nevű bolygón. A teremtő képesség mindannyiunk sajátja. Hiszen gondolkodni annyi, mint mágiát gyakorolni, mágiát gyakorolni annyi, mint teremteni. Az alkotóerőt, a kreativitást jól kell használni. Egyáltalán nem mindegy, hogy hogyan és mire használjuk. Élünk tevékenyen, hangzik az érdekünket szolgáló tanács, mert tulajdonképpen az ember ezzel megváltja a mulandóságát. A mindenség részévé válik. A tevékeny élet, a teremtés azt jelenti, hogy állandó mozgásban vagyunk, hisz ez a lényege a világegyetemünknek.

A művek alkotása tudatos öröm és itt az örömen kívül a tudatosságon van a hangsúly. A művész beavatott, és ha igazán az, akkor képessé válik arra, hogy alkotásain keresztül olyan hatást gyakoroljon, hogy a gyönyörködő, befogadó is azzá, azaz beavatottá váljék.

Szabó Katalin alkotásai ilyenek, gondolatiságuk, filozófiájuk egyszerre gyönyörködtetnek és emelnek bennünket egy olyan magasabb megértést, megérzést jelentő új dimenzióba, ahová a Föld és gyermekei, mi emberek vágyakozunk, és remélhetőleg elérkezünk.

És hogy Szabó Katalin mindezt a felelős, teljes alkotói tevékenységet milyen könnyed eleganciával és életszeretetéséből fakadó igaz örömmel teszi, egy kis bizonyosságául újra felolvassám azt a versét, amellyel a 2012-es kiállítását is zártam.

## Áttáncolok az életen

Fénysugár táncol a víztükroön,  
falevelek járják a földön,  
csillogás játszik a szemekben,  
a természet tánca elbűvöl.

Csatlakozom hát hozzá én is,  
együtt járjuk, ha esik vagy fúj,  
teszem, ha bánatom van akkor,  
s ha bennem a vihar elcsitul.

Könnyárkos arcom felemelem,  
táncos tartásba büszkén állok,  
mosolyog újra minden sejtem,  
s ujjongó szívvel tovább járom.

Örömszálakból szövök fátylat,  
adom a világnak, táncoljatok!  
Értelmet nyer az élet tánca,  
s az életen át így táncolok.

*(Elhangzott 2017. július 2-án a Várkerület Galériában.)*

*Szerkesztőségünk szeretettel köszönti a 60 éves Szabó Katalint!*

DR. RÁCZNÉ DR. SCHNEIDER ILDIKÓ

## DEDINSZKY MÁRTA KIÁLLÍTÁSÁNAK MEGNYITÓJÁRA

Tisztelt Jelenlévők, Kedves Mindannyian!

Sok szeretettel köszöntöm Önöket Dedinszky Márta festőművész, vagy ahogyan ő jobban szereti, természetfestő kiállításán.

Munkái most második alkalommal láthatók a Pajta galériában, hiszen néhány éve két soproni festőtársával már bemutatkozhattak a Tízforrás Fesztivál keretében ugyan ezen a helyen. Valószínű elégedett volt a rendező házaspár Grubits János úr és kedves felesége, Márta asszony a festő munkáival, hogy ismét meghívták őt egy kiállításra.

Dedinszky Márta nem tartja magát művésznek, csupán egy olyan embernek, aki képeiben fejezi ki magát. Festői hitvallása az őszinte tisztelet és szeretet a természet iránt, valamint a figyelem felhívása a természet értékeire és annak minél szélesebb körű bemutatása.

A természetfestészet a pillanatot varázsolja a néző felé, de nem a pillanat művésze. Ahhoz, hogy valaki ezzel foglalkozzon, a természet határtalan szeretetére, elmélyülésre, odafigyelésre és nagyfokú alázatra van szüksége. A természet ugyanis örök változásban, mozgásban van, ha nagyvonalakban gondolunk rá, előtűnnek az évszakok jelentős változásai, de a hónapok is mindig más-más arcát mutatják a környezetnek, és a változásokat a hetek, napok, órák, percek és pillanatok is magukkal hozzák. A természetszerető és természet után érdeklődőknek gyakran adatik egy-egy futó pillanat, amikor találkoznak egy felbukkanó őzzel, rókával, vagy szarvassal, de ha szerencsésük van, akkor esetleg hosszasabban is élvezhetik egy vad, vagy madár jelenlétét.

Természetesen a növények, gombák és rovarok megfigyelésére könnyebben van lehetőség, de ezek változása is figyelemmel kísérhető.



*Dedinszky Márta: Fácánvadászat*

Egy természetfestőnek sok időt kell eltöltenie azzal, hogy a szerzett élményeket feldolgozza és a maga intuícióival feltöltődve, önmagát is beleadva és megfogalmazva, mártsa ecsetjét a festékbe és örökítse meg egy pillanatba sűrítve érzéseit és kész alkotásával örömet, csodálatot, jó érzéseket, élvezetet szerezve képe szemlélőjének. Nem kis feladat, bátor vállalás!

Dedinszky Márta rajztanárnak készült, építészmérnök lett és végül a benne rejlő tehetsége utat törve, festőművésszé tette.

Nem volt egyszerű út ez. Bár már ifjú korától fest, az igazi elmélyülésre, kibontakozásra csupán az utóbbi 18 év adott lehetőséget számára. Sok tanulás, a különböző technikák elsajátítása, önképzés, gyakorlás, festőtáborokban való részvétel, jó tanítómesterek, mint például az egyik leghíresebb magyar természetfestő Muray Róbert jó tanácsai és bábáskodása is hozzájárultak művészete formálásához. A 2009-ben elhunyt, nagynevű mester még életében alapított Emlékplakettjét 2003-ban Márta kapta meg tőle.

A 18 éve Sopronban élő festőművész, most már csak a festéssel foglalkozik. 16 évig volt aktív tagja az ALPOK képzőművészeti körnek. Három éve tagja a soproni Képzőművészeti Társaságnak, 15 éve pedig a budapesti Vadászati Kulturális Egyesület „DIANA” nevű Képzőművészeti Tagozatának.

Több technikában, változatos, modern és elvont témákban is kipróbálta magát sikeresen, de alapvetően táj- és vadászfestőnek vallja magát.

Mi sem bizonyítja ezt jobban, minthogy ma tárja az érdeklődők elé 19. önálló kiállítását.

Önálló tárlatai voltak a teljesség igénye nélkül Sopronban az Erdészeti Múzeumban, a Pannónia és Fagus szállodák galériáiban, a Várkerület Galériában, és a Soproni Egyetem Ligneumában, Budapesten, Tokajban és az ausztriai Schattendorfban.

Emellett az utóbbi csaknem két évtizedben közel 200 csoportos kiállításon vett részt, nemcsak szakmai körök kiállításain, hanem nemzetközi rendezvényeken, és nemcsak itthon, hanem külföldön is. Idehaza rendszeresen kiállít pl. a Győr-Moson-Sopron és Vas Megyei Vadásznapiokon, a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Putnok és Mezőkövesd, a Zala megyei Keszthely, a budapesti Vajdahunyad-várbeli és más megyék vadászati jellegű rendezvényein. Láthatták képeit az érdeklődők az Országos Vadásznapiokon és a budapesti Nemzetközi Vadászati Kiállításon a FEHOVÁ-n.

A fertőszéplaki Utcagalérián most is látható egy gyönyörű festményének nagyított fényképe.

Rendszeresen részt vesz a festőköri kiállításokon, a tavaszi és őszi tárlatokon.

Többször szerepelt képeivel Ausztriában, de bemutatkozott Svédországban is.

Festményei számos könyvet illusztrálnak és folyóiratokban jelennek meg. Sok könyvben és újságban olvashatunk munkásságát méltató cikkeket.

Mint az itteni anyagon is látható, témáit a természetből meríti, helyszíni megfigyelés, az állatok esetében a szakirodalom, szükség esetén fotók segítségével felhasználva festi képeit.

Saját egyéniségét, látásmódját, érdeklődését és színvilágát használja és alkalmazza festészetében.

Az alkalomhoz illően most a Fertő-táj élővilágát hozta el erre a kiállítására, hiszen a képein látható növény- és állatfajok mindegyike térségünkben honos, vagy előfordul. Szereti a Fertő tó térségét, festményeiről ismerős természeti részletek köszönnek

vissza ránk. Erről többet nem is szólnék, hiszen a képek önmagukért és önmagukról beszélnek!

Dedinszky Márta festményei nemcsak hazai tulajdonban vannak, hanem szerte a világban, pl. Angliában, Ausztriában, Németországban, Svédországban de még Ausztráliában is vannak alkotásai.

És végezetül engedjenek meg egy kis személyes kitérést.

Immanuel Kant szerint, szép az, ami érdek nélkül tetszik. Magam azt tartom szépnek témától, technikától, anyagtól függetlenül, amit reggeli kávézaskor fotelemben ülve, szívesen néznék nap-mint nap, mert örömmel és megnyugvással tölt el. Szerencsémre élvezhetem ezt a kellemes érzést, mert van Tőle egy napraforgó táblát ábrázoló festményem, amelyen a nap felé forduló, barna közepű tányérok ragyogó, pompás sárga szirmaikkal, jó indítást adnak napjainknak.

Kívánom ezt a kellemes érzést mindenkinek, azoknak, akiknek már van, és azoknak, akiknek majd csak ezután lesz, egy vagy több alkotása Mártától. Képei ugyanis otthonunkat díszítve, közel hozzák a természet egy kis darabját, a pillanat varázsát szűkebb környezetünkbe.

Nevében is mondhatom, hogy nagy megtiszteltetésként érte, hogy a Tízforrás fesztivál részeseként ismét bemutatkozhat a Pajta galériában. Köszönjük a lehetőséget Grubits úrnak és családjának, valamint Hidegség önkormányzatának.

Magam pedig köszönöm Dedinszky Márta bizalmát, hogy felkért 19. önálló tárlatának megnyitására.

Ezekkel a gondolatokkal adom át a kiállítást Önöknek.

Nézzék jó szívvel, értő szemekkel a képeket és gyönyörködjenek a pillanatok adta csodában!

Köszönöm, hogy meghallgattak.

*(Elhangzott 2017. július 15-én a hidegségi Pajta Galériában.)*

ACZÉL ESZTER

**MAGYARNÉ DERSZIB ETI,  
„NAGYCENK ÉS A SZÉCHENYIEK”**

Abban a megtiszteltetésben van részem, hogy tisztelettel és szeretettel köszöntsem itt önöket, a Múzeumok Őszi Fesztiválja keretében megrendezett, csodálatos őszi tárlatunk megnyitóján.

Ezt a kiállítást Magyaráné Derszib Etinek köszönhetjük első sorban. A művészen kívül mégis szeretnék köszönetet mondani a Nagycenki Friends of Europe szervezetnek, azért a kitartó, töretlen fáradozásért, amivel meggyőztek arról, hogy ezeknek az alkotásoknak itt van a helyük, ahol biztosan nagy, szerető közönségre fognak találni. Akkor a látogatói és közösségi környezetet nem ismertem még itt annyira. És legalább annyi köszönet illeti munkatársaimat, Huiber Edit történész muzeológust, Magassy Lajos művészettörténészt és Soproni Sándort, akik sokat segítettek abban, hogy ez a tárlat majd az önök által is megtekinthető formában és módon megvalósuljon.

Számomra egy csodálatos meglepetés volt, hogy Nagycenk, a Széchenyi örökség mellett, egy ilyen kiváló művészt is tud magáénak. És ahogy itt áll mellettem, senki sem gondolná, hogy több, mint fél évszázados munkásság áll a háta mögött! És hogy rajz, matematika, fizika tanárból hogyan válik művész, azt majd ő biztosan elmeséli önöknek. Rendkívül fontosnak tartom, a munkái alapján, hogy elsősorban a francia impresszionisták hatása alatt áll. És majd látni fogják, hogy elbűvölte őt Monet gazdag színvilága. Azután Degas-nak, az impresszionisták között is egészen sajátos formavilága, amivel az emberi alakokat megközelítette. Végül pedig – azt hiszem, ezzel nem árulok el titkot – Renoir volt az, aki a legnagyobb hatást tette rá. Ugy-e, az impresszi-



*Magyarné Derszib Eti: Relief Erdődy Hanna és Széchenyi Béla szarkofágján*



onisták mindegyikét egy kicsit másért, másképp szeretjük? Renoir művészetéből Eti, a színek melegségét és a belőlük áradó szeretetet őrizte meg magában. Tehát mondhatjuk, hogy Eti az említett három művész hatása alatt állt sokáig, alakítva saját forma és színvilágát. Ugyanakkor hálásak vagyunk azért, hogy nem haladt tovább a posztimpreszszionisták és az avantguard irányába. Az említett három művész iránymutatását megőrizve, egy egészen gazdag, egyedi hangulatot és színvilágot valósított meg magának.

Hálásak lehetünk a Cziffra Alapítványnak, hogy Eti 1990-ben, majd 96-ban is megkaphatta ösztöndíjukat! Így mindkét alkalommal egy hónapig állíthatott ki Franciaországban és festhetett példaképei kedvenc helyszínein. Az itt szerzett élmények is tapasztalhatóan pozitív irányba hatottak rá. Fontos még, hogy franciaországi kiállításai mellett hazai pályán és több más európai országban, sok településen is szépen teljesített. Különösen fontosnak tartjuk azt is, hogy végül 1999-ben ide, Nagycenkre költöztetek. Számomra már cenkiek vagytok. És azt gondolom, hogy az itteni Széchenyi örökség és történetiség, amivel ez a falu erőteljesen kiemelkedik a többi település közül, mélyen hatott rád, akárcsak a művészeti életedre is. Ez munkáidban kifejezésre is jut. Az impresszionista hatást és az itteni épületeken megmutatkozó klasszicista stílust is sajátos eleggyé tudtad formálni. Ebben a matematikai logikai, perspektivikus gondolkodásod is nyilván közre játszott. Mármost, hogy az évszázados különbséggel kialakult stíluselemeket is logikus egységgé tudtad formálni alkotásaidban. Ezáltal sajátos képi világot hoztál létre. Itt a képeid kompozícióira gondoltam, nem feltétlenül a színvilágára. Sok festő specializálja magát adott témákra. Némelyik tájfestő, másik portréfestő, vagy csendéletfestő... Megfigyelhetjük, hogy ezekkel ellentétben Eti téma-választásban is, milyen széles skálán dolgozik. Táj, portré, csendélet, állatok... bármi lehet, amit megfest. Ezen a kiállításon is tapasztalható.

Remélem, nem beszéltem túl sokat. Nem volt célom a képeket külön méltatni. Csak azokat a gondolatokat, élményeket kívántam megjelent vendégeink számára közvetíteni, amik Etivel való találkozásom alkalmával bennem felmerültek. Nagyon szép, kellemes és élménydús estét kívánok mindannyiuknak a mai rendezvényünkön!

*(Elhangzott 2017. augusztus 8-án a nagycenki Széchenyi Kastélyban.)*

KONDOR KATALIN

## BORSODI ZSUZSA KIÁLLÍTÁSA

Tisztelt Meghívottak, Kedves Zsuzsa!

Úgy emlékszem, minden egy kalappal kezdődött. A kalap és én jól megvagyunk egymással, mondhatni valódi békében, én ugyanis sosem hordtam kalapot, más fejedőt sem igazán. Az a kalap viszont, amire utaltam, nem posztóból, nemezből, hanem kerámiából készült, és Borsodi Zsuzsától kaptam ajándékba. Ma is díszje a lakásomnak, és mindenki megcsodálja, mert éppúgy, mint én annak idején, nehezen tudja elképzelni, hogy kerámiából, ebből a merev anyagból hogyan lehet ennyi csipkeszerű kacskaringót, szépen formált virágot, rózsabimbót, nyíló rózsát rávarázsolni a kalapra. Az én kalapom nagy kalap. De aztán Zsuzsa munkáit megismerve látta, hogy ugyanezt kicsiben is tudja produkálni. Szépséges nőalakokat ábrázoló szobrain ezt bárki megnézheti.

Irigylem a művészeket, akik az anyagot, mellyel dolgoznak, annyira megismerik, hogy képzelőerejük segítségével mindent képesek kifejezni vele. Zsuzsa nőalakjainak ruhái redőkben omlanak alá, mintha könnyű selyemből lennének, nem pedig kőkeményesgű anyagból. Az ő művészi fantáziája viszont másban is megmutatkozik.



*Borsodi Zsuzsa: Hölgkoszorú*

Sosem felejttem el, hogy régi lakásuk halljába egy egész erdőt telepített. Nagy dézsákban álltak a karcsú fák, és csak egyetlen út volt közepen, ahol a lakás többi részébe el lehetett jutni, mert jobbról is erdő volt, meg balról is. Mini erdő. És! Most jön a lényeg. A lakáserdő tele volt pintyekkel. A gyönyörű kis madarak ott repkedtek, csipogtak, odavarázsolták az erdőt a belvárosi lakásba.

No, ez csak egy kis kitérő volt, és látszatra nincs sok köze a keramikusi művészethez. Első látásra! De aztán nagyon is van. Az igazi művész – természetéből fakadóan – meg akarja változtatni a világot, mégpedig azzal, hogy felmutatja az igazi szépséget, a valóság tiszta, égi mását. Azt, amilyennek szeretné látni a világot, és azt is, amilyennek nem szeretné látni a világot. Egy bizonyos pontig a múlt hagyományait akarja megőrizni és tisztelni. És ez, ebben a műanyag-világban, amelyben élünk, nem könnyű feladat. Mindennapjaink a tömegtermelésről szólnak, a lakásokba is már agyonsokszorosított poszterek kerülnek, és szép lassan elfeledkezünk az egyedi tárgyak varázsáról, a csak nekem szóló, hozzám illő tárgyak, holmik különlegességéről. És bizony megfeledkezünk a kézművesről, a művészről is. A sorozatgyártók aratnak. Pedig az volna jó, ha a fontossági sorrend élén a művészek állnának, és rájuk hallgatnánk, ők diktálnák a valódi divatot. Lakásdíszekben, zenében, épületekben, az élet minden területén. Már csak azért is, mert a teremtő, az Isten, a világot nem sorozatgyártóként képzelte el és valósította meg, hanem mindent és mindenkit egyedinek, másnak teremtett.

Azt hiszem, Zsuzsának nemigen van két egyforma alkotása. Valószínű válasz ez arra, amit az imént fejtegettem, a világ úgy szép, ha sokszínű, élni pedig a szépség bővületében nagyszerű. S ő ezt tudja, és formába is önti.

Én az ország túlfelén születtem, 19 esztendeig Debrecenben és éltem. Hadd mondjam el, hogy ott, a kevés műemlékkel rendelkező, de nagyon jó szellemű városban mindig irigyeltük a soproniakat. mert hogy itt rengeteg szépség van, még ha – abban az időben kivált – elhanyagolt állapotban is. Ihlető ez a vidék. A szépre nevel. Itt el tudom képzelni Zsuzsa nőalakjait, amint gyönyörű ruháikban lejtnek a várnegyed utcáin tipegve. Magyarán idevalók. Ha Debrecenben születik Zsuzsa, valószínű munkái is mások lennének. Mert ettől szép a világ. És úgy látom, a mai, profitorientált, és elsősorban a tömegtermelésre összpontosító társadalom a művészeteket és a humán tudományokat a másodvonalba üzte. Sajnos. Ezt próbálják helyreigazítani az igazi művészek. Legyenek keramikusok, zenészek, építészek, énekesek, és így tovább. Ám száz szónak is egy a vége! Meg a lényege: a művészeket szeretni kell, és amennyire csak lehet, megbecsülni. Mert ők nyújtanak nekünk olyan élményeket, amelyek széppé teszik a világot, s amelyekért élni érdemes. Nem könnyű sors az övék, hiszen mint például Zsuzsának, civil feladatot is el kell látniuk. Anyaként, feleségként, szervezőként. Remélem ideillően, egyik nagy kedvencem, Reményik Sándor soraival kívánok sok-sok alkotó évet, sok életmű kiállítását még, no meg sok erőt Zsuzsának.

„A te lelkednek kettős kertje van/  
Kétféle rózsafákat öntözöl,/ S mint Nikodémus mesteréhez éjjel:  
Művészeted kertjébe úgy szököl./ Halkan osonsz, halkan, lábujjhegyen,  
Mint ha meglopnál mindig valakit,/ Pedig csak imádkozol... és alkotsz... teremtesz vele mindig valamit.”

*(Elhangzott 2017. március 18-án a soproni Munkácsy-teremben.)*

*Szerkesztőségünk tisztelettel köszönti a 70 éves Borsodi Zsuzsát!*

TURBULY ÉVA

## A TUDÓS, AKI VERSEKET ÍR

– Beszélgetés Winkler András faipari mérnökkel, egyetemi tanárral –

– *Említetted, hogy rendszeresen olvasod a Soproni Szemlét. Akkor tudod, 2006 körül kezdtem interjúkat készíteni, amik részben szakmai jellegűek voltak, egy-egy évfordulóhoz kapcsolódtak. Ilyen az elődőmmel, Horváth Zoltánnal, Tirnitz Józseffel, Domonkos Ottóval készített. Emellett olyan érdekes emberekkel beszélgettem, akik a teljesítményük, a közéleti munkásságuk, életútjuk, vagy a családjuk révén közérdeklődésre tarthatnak számot, mint például Dávidházy Pista bácsi. A Winkler–családból Gáborral és Barnabással beszélgettem. A negyedik testvért, Istvánt még nem ismerem.*

– Valamennyien kiváló emberek! István remek üzletember, ugyanakkor műgyűjtő, a soproni festők, Wosinszky Kázmér, Horváth József, Mühl Aladár, Mende Gusztáv tisztelője. Barnabás is gyűjtő, Pécsen a Zsolnay negyedben a korai használati edények, a „rózsaszínek” kiállítása az ő érdeme. Gábornak csodálatos zenei gyűjteménye van. Én verseimben a különböző emberi karakterek „gyűjtésére” szakosodtam. Úgy látszik, ez a vérünkben van!

– *Mindketten beszéltek arról, milyenek voltak ebben a családban a hétköznapiak, hogyan éltétek meg a háborút, majd az azt követő nehéz időszakot, a közbiztonság hiányát, az élelmezés, a fűtés nehézségeit. Édesapátok a 20. századi Sopron építészetének, és az egyetem életének kiemelkedő alakja. Arról is szó esett, édesanyátok mennyire fontos és egyenrangú partner volt a családban.*

– Ez így van! Gábor tiszta papa, én sokat örököltem a mamától. A család mindkét ágon német származású, de a 19. század végére már teljesen asszimilálódtak. Anyai nagyapám bácskai sváb volt, Lacknerről Lovasra magyarosítottak. A nagymama pedig bosnyák, árva gyerekként Boszniából hozták fel Bajára, ahol egy helyi családhoz került. Ő maga négy gyermeket nevelt fel egyedül, mivel nagyapám 41 éves korában, tuberkulózisban meghalt. Hihetetlenül sokat dolgozott, gazdálkodott, árult a piacon. A nagybátyámat sikerült katonai középiskolába adnia, ösztöndíjas helyre, ahonnan a Ludovikára került. Később ő állta édesanyám taníttatását, így lehetett a mamából gyógyszerész. Büszke volt arra, hogy Szegeden egy Szent–Györgyi Albert melletti laboratóriumban dolgozhatott. Gyógyszerészként a Nyírségben kezdte a pályáját, ő volt a szakképzett munkaerő a patikákban. Nagybátyja hívta Sopronba, ő segítette az elején. Egy másik rokon, Huber Rezső főorvos úgy gondolta, a 33 éves Winkler Oszkár jól összeillene a nála 4–5 évvel fiatalabb Annival, aki nagyon csinos lány. Házi összejövetelt rendezett, ott ismerkedtek meg egymással. Rövidesen megházasodtak, az első gyermek Gábor volt, aki tiszta Winkler, és Steiner, vagyis az apai ág. A Winklerék Colmarból menekültek el a lutheránus üldözések idején. Sopronban rokonságba kerültek a téglagyáros Steinerrel, az apai nagyanyám Steiner Paulina. Ez tehát egy tiszta német társaság! A 20. századra azonban már annyira magyarnak érezték magukat, hogy nagyapám, amikor megalakult a Volksbund és egyéb német szövetségek, egyikbe sem lépett be. Sőt, hogy megmutassa a magyarságát, a magyar szövetségnek kétszer

annyi tagdíjat fizetett, mint korábban. Pedig a nagymamám alig-alig tudott magyarul, olyan cselédlányt kellett tartani, aki mindkét nyelvet beszélte.

*– Így olvashatók ki a családok történetéből több évszázad migrációs és asszimilációs tendenciái, életút stratégiái! De térjünk vissza a gyerekkorhoz!*

– Jöttek a gyerekek egymás után! Gabi, én, és a kishúgunk, Zsuzsika 1945-ben, aki pár napig élt csak. Édesanyám is majdnem belehalt. Se orvos, se gyógyszer, semmi... Oroszok mászkáltak az utcán. Szerencsénkre a Lőverbe, ahol akkor a kibombázás után laktunk, beköltöztettek egy orosz tisztet, aki mérnök ember volt. Játszott velünk, szerzett élelmet, kiségitett bennünket abban a nehéz időszakban. És ami a legfontosabb: elkergette a fosztogatni, garázdálkodni akaró katonákat. Ezekre az időkre alig emlékszem, de később mindent elmeséltek, mi hol, hogyan történt. 1946-ban született Barnabás, 1950-ben István. A négy gyerek nagyon összetartott. Sokszor rám bízta Istvánt – akkor édesanyám már visszament dolgozni a gyógyszertárba – sétálni vittem, ettettem, tanítottam olvasni. Gabival a Zsilip utcai óvodába jártunk. A mamánk a sarokig kísért bennünket, onnan nézte, jó irányba megyünk-e. Néhány barátunkkal rendszeresen lementünk az óriási bombatölcsérbe, ahol később a Gödör játszótér alakították ki. Ott maradt egy kilótt személyautó azt „vezettük”. Amikor a felnőttek rájöttek, elvitték a kocsit, öt darab fel nem robbant gránátot találtak alatta. Engem Gábor tanított írni–olvasni, amikor még nem voltam öt éves. Mivel szeptemberi gyerek vagyok, nem akartak fölvenni az iskolába: „Vizsgát kell tenni, elég értelmes-e ez a gyerek!” Odamentem, írtam, olvastam, verseket mondtam kívülről. Szóval mindezt Gábor bátyámnak köszönhettem. Segített Barnabásnak, az én építéstan rajzaimat is ő készítette, amit Kubinszky Mihály mintaszerűnek ítélt. Ceruzával húzta meg a vonalakat. Mondtam Mihály bátyámnak, hamarosan kihúzom és beadom őket. „Isten ments” kiáltott fel. Talán sejtette a turpisságot. Később beosztottuk, ki megy sorba állni, Barnabás ebben kisebbséget nagyon ügyes volt. Az egyéb házimunkákba, ahol erő kellett, én segítettem be, Gábor az ebédet hozta. Istvánnal a papa biciklijén az erdőben száguldoztunk, elöl ült egy kis ülésen. Ma is összetartunk! Vigyázunk az unokákra, küldjük egymásnak a publikációkat. Várják az új köteteimet! Az „összeszokásunk” egyik alapja volt, hogy a papa gyakran elvitt bennünket az egyetemre, kicsapott bennünket a botanikus kertbe, ahol idővel nem csak az épületeket, de minden fát ismertünk. Találkoztunk a régi professzorokkal, Boleman Gézával, Sébor Jánossal, Simonyi Károllyal, akiről a közelmúltban a Faipari Mérnöki Kart elnevezték.

*– A családban láthatóan erősen jelen van a műszaki mellett a művészeti érdeklődés. Az édesapádban is ott lappangott. A néhány évvel ezelőtti kiállításról a Lábas-házban szép akvarellekre emlékszem, amiket ő festett.*

– Papa ragyogóan rajzolt, Gábornak is remek akvarelljei vannak. Időnként közösen mentek festeni. Barnabás csellózott, rajziskolába járt. Édesapánk nagyszerűen hegedült, a mama kiválóan zongorázott. Mi a Stampf lányoknál tanultunk zongorázni. Egyik testvérük, Anett Báthy Anna néven ragyogó operaénekesnő lett. A zene mellett az irodalom szeretete is családi hagyomány. Adyt édesapánk ismertette meg velünk. A gimnáziumban pályázati első díjat nyert egy róla írt dolgozattal. Gyerekként fedeztem fel, hogy Márai könyvek vannak a könyvespolc második sorában. Nem értettem egé-

szén, de elolvastam a Gyertyák csonkig égnek című regényt. Tudtuk, a második sorba kellett nyúlni. Elöl voltak a „hivatalos” könyvek, hátul az igazi „csemegék”! Petőfi, Arany, Goethe, később Heine verseket tanultam.

– *A testvéreiddel beszéltünk arról, hogy ebben a családban mindenki tette a dolgát, volt egy teljesítménykényszer. Beleszülettetek, hogy le kell tenni valamit az asztalra. Ez nagyon fontos, és azt hiszem, a későbbi életeteket meghatározta, hogy az Ybl-díjas Winkler Oszkár fiai vagytok. Az építész fiúknak ez talán még nehezebb volt, nekik ugyanabban a szakmában kellett saját jogon kivívni a tiszteletet és az elismerést. Sikert, mindketten Ybl-díjasok lettek, szerteágazó és nagyszerű teljesítménnyel. Te hosszú éveken keresztül vezetted az egyetemet egy nem könnyű, változásokkal és kihívásokkal teli időszakban. Beszéljünk az iskoláidról, a tanáraidról!*

– Az Evangélikus Tanítóképző Gyakorló iskolájába jártam, Major László volt a tanítóm az első két osztályban. Mivel nem volt elég tanterem, az összevont osztályba együtt jártunk a bátyámmal. Osztálytársunk volt Richly Zsolt, a kiváló rajzfilmrendező, akivel nagyon összebarátkoztunk. Felejthetetlen tanárom még Pál Lajos, ők Erdélyből jöttek át, abban a házban laktak, ahol Turner Mihály emléktáblája van a Frankenburg úton. Sokszor meghívott, mesélt nekem. Az államosítással megszűnt az iskolánk – borzasztóan sajnáltuk – és szétesztették bennünket más tanintézmények között. Az Orsolya-térre kerültem, ami akkorra ugyancsak állami kézbe került, sok olyan tanárral, akiket a középiskolákból száműztek ide. Tatai Jenő, aki biológiát tanított, korábban a kohász dékáni hivatal vezetője volt. Stubenvoll Nándi bácsi fizikát tanított, néha matematikát is, a gyerekeit később én oktattam az egyetemen. Azt is elmagyarázta nekünk, miért vesztették el a németek „hadműveletileg” a háborút. Ő a Széchenyi-ből került hozzánk. Hihetetlenül jó magyartanárnőnk az osztrák-angol származású Schwaby Georgina volt. Az akkori kötelezőket szép csendben elsumákolta, ha volt bennük érték, azt emelte ki. Georgi néni egyszerűen megparancsolta nekünk az olvasást! Németre Jenny Ilonához jártunk, aki korábban a Zrínyi Ilona Tiszti Leánynevelő Intézetet vezette ezredesi rangban. Goethe, Schiller, Heine mellett elolvastatta velünk a Winnetou-t is, ami akkor itthon elérhetetlen volt. Szerzett egy németnyelvű példányt, azon tanultuk meg a gót betűk olvasását! A líceumban is hasonló volt a helyzet, mint az általánosban. Tanítottak még a régi garnitúra jelesei, például Pröhle Jenő. Külön angolra jártunk hozzá. Az osztályfőnököm Erdei László volt. Debrecenben végzett, mi voltunk az első osztálya. Kiválóan teniszezett, sokat foglalkozott velem. Később egy csapatban játszottunk. Zombori Pista bácsi volt az első tornatanárom, aki azonnal kirendelt az atlétikai pályára. Gerelyt hajítottam, futottam. Egy területi versenyen aranyérmert nyertünk az SVSE 4x100m-es váltójával. Latinra Augusztinovicz Elemér tanított, az örökös igazgatóhelyettes. Érdekes dolgokat mesélt, szívesen jártunk hozzá. Tóth Ferenc, Csipszi bácsi magyar tanárként az első verseimet gondozta. Sokszor beszélgetett velem: „Tanulócska, mit írtál?” Faliújságot szerkesztettem, olyan emberek rajzoltak rá Gábor mellett, mint Richly Zsolt, Lissák Gyuri .

– *Ilyen korán kezdődött? A versírásra gondolok!*

– Már az általános iskolában írtam egy-két dalt. A gimnáziumi órákon, amikor unatkoztam, ugyancsak verseket írtam, szerették őket. A líceumi Magyar Társaságnak

másodikos koromban jegyzője, harmadiktól titkára, negyedikesen az elnöke voltam. Örök emlék marad, amikor tiszteletbeli taggá avattuk Lőrincze Lajost! Visszatérve a gimnáziumi tanárookra, Vértes Ilonka néni a Sorbonne-on doktorált középkori irodalomból, francia szakos volt, nekünk orosz tanított! Az érettségim két tollal javított, pirossal és késsel, utóbbival a hibákat igazította ki. Nagyon szerettük! Az első igazgatóm Peéry Rezső volt, egy hihetetlenül művelt, nagyszerű felvidéki ember. Először őt szánták a Soproni Szemle főszerkesztőjének az újbóli indulásnál. 1956-ban külföldre távozott a családjával.

*– Sokoldalú diák voltál, jó tanuló, jó sportoló, aki írogat is. Hogyan lettél faipari mérnök, majd egyetemi oktató? Biztosan közrejátszott, hogy gyerekként rendszeresen bejártál az egyetemre, ismerted a tanárokat, az ott folyó munkát.*

– Gyerekként vasutas szerettem volna lenni, később magyar-német szakos tanár. Azt mondták otthon, abból sok van, ott elveszik az ember. Végül vegyész-mérnöknek jelentkeztem Budapestre. A „rossz káderlap” miatt (1956-ban kimentünk, és ugyan visszajöttünk március utolsó napjaiban, de a feketepont ott maradt) azt mondták, csak előfelvételis lehetek: „Előbb mutassa meg az elvtárs, hogy a gyárban, mint munkás is megállja a helyét! Akkor méltó lesz a munkásosztályhoz és tanulhat.” Annak ellenére történt ez, hogy a Líceumban megkaptam a kitűnő tanuló kitüntetését. Édesapámnak jó kapcsolatai voltak a minisztériumban, az egyik főosztályvezető végül azt mondta: „Sopronba föl tudjuk vetetni, faiparosnak”. A fát azután annyira megszerettem, hogy a „testvéri kapcsolat” egész életemen át elkísér. 1960-ban kezdtem. A professzorokat, docenseket, adjunktusokat és „segéd urakat” szinte mind ismertem. Sok tanszéken otthon éreztem magam. Nagyon tiszteltem tanáraimat, és tudtam, úgy kell tanulnom, hogy ne hozzak szégyent édesapámra. Nagyon szerettem, például Lugosi Armandot, aki a géptant is megszerettette velem. Szabó Dénes szobra itt áll a közelben. Ő volt az, aki elbuktatott a Gépelemek II. tárgyból. Ennek az volt a pozitív hozadéka, hogy befogadott az egyetemi ifjúság. Mert akinek nincs utóvizsgálója, az egy utolsó stréber! Szabó professzor erdélyi lévén különleges szókinccsel rendelkezett: „És itt, ahogy látják kérem szépen, amit megrajzolok, ez egy lyukszerű rész, ebbe a lyukszerű részbe pászol bele ez a csavarszerű rész, ha a megfelelő irányban mozgatjuk. Ez itt kérem szépen egy simmering-szerű rész...” Amikor ebédelni mentünk, így folytatta: „Kérem, itt az ideje, hogy valamilyen ebédszerű részt magunkhoz vegyünk”. Akkoriban megírtam mindenkinek a sírversét, az övét is, egész rövid:

„Mit nehezen fog fel  
a józan ész,  
Itt nyugszik egy  
szabószerű rész.”

A lánya, aki évfolyamtársam volt, elárulta neki a „bűnöm”. Előre megmondták, el fog buktatni, és így is lett. A történet utóéletéhez tartozik, hogy a lektorunk, Koch Gyula bácsi, remek ember, Kubinszky Mihály, aki anyanyelvi szinten beszél a németet, és édesapám, hármásban költői versenyt rendeztek, ki tudja jobban lefordítani ezt a versikét. Külön zsűrit hívtak össze, a nyertes papa lett a következő fordítással:

„Was der edle Geist  
nur schwer begreift,  
hier ruht ein Stück  
dem schneiderhaften gleich”

Dénes bácsival rövid volt a harag, én búcsúztattam a temetésén. Ma is hálával és szeretettel gondolok Kiss Ignácra, Stasszney Albertre, Nemky Ernőre, Szabó Dénesre, Bartha Ernőre, Cziráki Józsefre. És nem utolsó sorban Gál Jánosra, erdész igazgatónkra, majd 1962-től rektorunkra, aki furfangos palóc lévén nagyon sokat tett az Erdészeti és Faipari Egyetemért, megmaradásáért, fejlesztéséért. Akkoriban csak sejtettem, hogy ezt a Selmecbányáról menekült intézményt hagyományai, a „Selmeci Szellem” fogja megtartani. Nagyon szerettem Cziráki professzor urat, aki később rektor lett. Ez volt a szobája, ahol most beszélgetünk, könyvtárszobát alakítottunk itt ki. Sokat lehetett tanulni tőle, jó érzéssel javasolt kutatási témákat a hallgatóinak. A feleségemet is az egyetemnek köszönhetem, tanszéki előadóként dolgozott, amikor egy vizsga alkalmával megismertem.

– *A diákságod idejére túlesett már az egyetem az 56-os megrázkódtatáson, és azon, hogy sok tanár és diák is elment?*

– Sok jó ember távozott akkor, nem volt könnyű pótolni őket. A faipari képzés 1957-ben indult, még kialakulóban volt a képzési rendszer. Sok erdész oktatott bennünket, mivel nem volt elég faiparos tanár.

– *Úgy tudom, első munkahelyed Szombathelyen volt.*

– Az egyetemi évek zárásaként, a sikeres államvizsga után évfolyamunk férfitagjaival megfürödtem a Deák téri szökőkútban. Így búcsúztunk az egyetemtől, és egy ideig a várostól is. Három évig dolgoztam Szombathelyen. Társadalmi ösztöndíjam volt, oda készültem, így a diplomatervem már a forgácslap gyártásról szólt. „Az előpréselés hatása a forgácslapok tulajdonságaira” volt a címe. Amikor oktatóként viszszerkerültem, sokat segítettek a munkahelyi tapasztalatok. A mérnöki pályát a Nyugatmagyarországi Fűrészeknél kezdtem. Üzemmérnökként a vállalat főmérnöke, Schmidt Ernő számos feladat elvégzésével bízott meg, így a fűrészáru kihozatal javításával és a hulladékmennyiség csökkentésével a különböző fafajoknál. Gyakran utaztam egy-egy tapasztaltabb kollégával a készáru szemlékre. Sokat tanultam ezeken az utakon. Feladataim közé tartozott a hétvégi üzemálláshoz a javítandó gépek, szerkezetek összeírása. Így tanultam meg teljes mélységében a géptant, ami az egyik legnehezebb tárgy volt az egyetemen. Egy év után a Forgácslap Gyárakhoz kerültem. A szombathelyi üzem vezető-helyettese lettem, de hozzánk tartozott az anyagvizsgáló laboratórium is. Itt kísérleteztünk a hazai fafajok, keményfák felhasználásával a forgácslap-gyártásban. Közben ösztöndíjak révén lehetőségem volt tanulmányozni a Mohácsi Farostlemezgyárat és több bútorgyárat is. Remek társaság vett körül. 1968 januárjában kezdődött a munkaviszonyom a Soproni Faforgácsfeldolgozó Vállalatnál, ismert nevén a FORFÁ-nál. Az egyetem építészeti tanszékén a gyárral közösen akkor kezdtük meg a hulladékforgácsból készült forgácslap-panel házak tervezését. Mindvégig ez maradt a fő feladat. Később a felépítésüket is irányítottam. Kiss Jenő igazgató ugyanis azt



mondta: „Amit megtervezted, azt építsd is fel!” Sokat tanultam, hogy a munkámat megfelelően el tudjam látni. Ebben, az egyetemről édesapám, Kubinszky Mihály és Somfalvi György segítettek. FORFÁ-s munkatársaimnak ugyancsak sokat köszönhetek. Kuszák Péter, Bakonyi Gábor, Simon Lajos, Lázár Mihály nemcsak mestereim voltak, hanem a barátaim is. Új szerkezetekkel, alapanyagokkal kísérleteztünk, sikeresen. A Budapesti Nemzetközi Vásáron két általam tervezett FORFA hétvégi házunk vásárdíjat nyert. Itt is, ahogy előző munkahelyemen mindig, volt nálam egy fadarabka. Amikor ideges voltam, vagy nehezen ment a munka, a markomba fogtam, mert megnyugtató. Ez a mai napig így van, betegágyamhoz is mindig elkísért. Öt évi sikeres munka után a sors továbbsegített. Az Erdészeti és Faipari Egyetemen, a Faipari Mérnöki Karon tanársegédi állást hirdettek meg Cziráki József professzor tanszékén. Az Egyetemi Tanács a hét pályázó közül végül engem választott. 1973. november 16-án jelentkeztem a tanszéken és ezzel kezdetét vette egyetemi karrierem.

– *Milyen feladatok vártak itt?*

– Az első naptól kezdve komoly feladatokat kaptam az oktatásban és a kutatásban is. Szabadhegyi Viktor segített és egyengette az utamat. A kilenc év a szakmában nagy biztosságot adott. Hamar észrevettem, a kutatáshoz új mérési módszerek, és nálunk még nem található műszerek szükségesek. Számos ösztöndíjat nyertem el, a külföldi egyetemektől, kutatóintézetektől új ötletekkel, eredményekkel tértem haza. Munkáim az eddig nem hasznosított fafajokkal és fa részekkel voltak kapcsolatosak. A falemezek, forgácslapok, farostlemezek, furnérok, rétegelt lemezek és a papírokat alkotó cellulózrostok voltak a területem. Kandidátusi értekezésem a fakéregből készült falemezekből (forgácslapokból) készítettem. A kutatómunkát laboratóriumban és üzemekben végeztem itthon és külföldön. 1979-ben a műszaki tudományok kandidátusa lettem. Szoros kapcsolatot tartottam a hallgatóimmal, élveztem az előadásokat, gyakorlatokat. Ezekre mindig alaposan készültem. Évente több tanulmányutat szerveztem. Akadémiai doktori értekezésemhez a kutatómunkát a Hamburgi Egyetemen készítettem, kihasználva az ottani nagyszerű műszerezettséget. Nemzetközileg elismert szaktekin-télyek segítettek a munkámat. W. Liese professzor szervezte a kísérleteimet, R. Patt, O. Faix professzorok felügyelték a munkámat. A dolgozat egyes hazai fafajok gyenge választékának vizsgálatára és felhasználásuk megoldására irányult a termo-falemez-és cellulózgyártásban. Az alapanyagot, a fát zsákokban, vonaton vagy személyautón szállítottam Hamburgba. Az értekezést 1988-ban védtem meg. Ugyanebben az évben egyetemi tanári kinevezést kaptam. Több hazai és külföldi egyetemmel közös kutató projektet irányítottam. Többször kértek fel itthon és külföldön szakértői munkák végzésére. Kutatási eredményeimet folyamatosan publikáltam a hazai és külföldi tudományos folyóiratokban. A több száz cikk mellett öt egyetemi jegyzetet írtam, három tankönyvet és három könyvrészletet. Sok egykori hallgatóimmal dolgoztam együtt.

– *A szakmai feladatok sikeres teljesítését vezetői megbízások követték.*

– 1984-től 1989-ig az egyetem rektor-helyettese voltam, 1989-től a Falemez-gyártási Tanszék vezetője. 1989 júliusától két cikluson át rektorként szolgáltam 1997-ig. A fő célom ez idő alatt az volt, hogy növeljük a szakok és a karok számát. Ezzel az egyetem beolvasztását kívántuk megakadályozni. Akkoriban a kis egyetem, nem egye-

tem irányelve volt az uralkodó. 850 hallgatóval kezdtem a rektorságot, amikor leköszöntem, több mint 2000-en voltak. Új szakok indultak, a könnyűipari, a mérnöktanár, vadgazda, belsőépítész, ipari formatervező, környezetmérnök, közgazda. Az Erdészeti és Faipari Egyetem neve Soproni Egyetem lett. 1992-ben a Pannon Agrártudományi Egyetem mosonmagyaróvári Mezőgazdasági Karával és a szombathelyi Berzsényi Dániel Tanárképző Főiskolával megalakítottuk a Nyugat-Magyarországi Egyetemi Szövetséget, amely megalapozta a 2000. január 1-jével létesített Nyugat-Magyarországi Egyetemet. Amikor 1987-ben szóba került, hogy pályázzak a rektori tisztségre, igent mondtam Gál János akkori rektornak és a minisztériumi illetékeseknek. Nem kis izgalommal vártam a közvélemény kutatások eredményeit. Pozitívak voltak, így végül egyedüli jelöltként indultam a választáson, és mindössze három ellenszavazattal, nagy fölényrel választottak meg. Kinevezésem után néhány nappal az elődöm a lelkemre kötötte, kezdettől fogva keressék azt az embert, aki az utódom lehet. Így tettem, és hamarosan meg is találtam Koloszar József személyében, aki valóban az utódom lett, és óriási érdemei voltak az általunk megtervezett Nyugat-Magyarországi Egyetem tényleges létrehozásában. Rektorságom alatt kiváló segítőim voltak Németh Károly professzor, Szitás József, Herczeg László. Sokan mások is segítettek a munkámat, például dr. Wesztergom Viktorné, aki meteorológus végzettsége mellett a legtöbb adminisztratív és szervezési feladatot is kiválóan oldotta meg. Kemény harc eredményeként megkaptuk a doktoráltatási (PhD) jogot, az erdészeti és faipari tudományokban indulhatott meg elsőként a képzés. A doktori iskolák megalapításától a Cziráki Józsefről elnevezett „Faanyagtudományok és Technológiák vezetője voltam 2001-től 2012-ig.

– *Rektorságod alatt számos közéleti megbízatást is elvállaltál. Mi is így ismerkedtünk meg a Machatsek Alapítvány kuratóriumának ülésein.*

– Visszatekintve sokszor magam sem értem, hogy az előadások, gyakorlatok, tanulmányutak, a vezetői teendők mellett hogyan volt energiám társadalmi és szakmai pozíciók betöltésére. 1996 és 2002 között többek között az MTA Erdészeti Tudományos Bizottságának alelnöke voltam, 1997-től 2001-ig az Ideiglenes Országos Akkreditációs Bizottság, majd a Magyar Akkreditációs Bizottság Plenumának a tagja. 1991-1993-ig az Agráregyetemek Rektori Kollégiumának, 1996-97-ben a Műszaki Egyetemek és Főiskolák Rektori Kollégiumának az elnöke. Kelet-Európa képviselőjeként tagja voltam a IUFRO (Erdészeti Kutatóintézetek Nemzetközi Szövetsége) Végrehajtó Bizottságának, később a Fatudományok Divízió alelnöke. 2002-től 2006-ig a Faipari Tudományos Egyesület elnöke, 2002-től 2009-ig a Faipar című tudományos folyóirat főszerkesztője voltam. A Faipari Mérnöki Karon Németh Józseffel és Szabadhegyi Győzővel megalapítottuk a Faipari Kutató és Szolgáltató Központot, melynek 2001-től 2011-ig igazgatója voltam.

– *Ne feledkezzünk meg a Soproni Tudós Társaságról sem, aminek kezdetben az egyik vezető tisztviselője voltál! Telt az idő, voltak egészségügyi problémáid. Mik a mai feladatok, milyen a kapcsolatod ma az egyetemmel?*

– Sopron közéletében mindig jelen voltam. A faliújság szerkesztéssel kezdődött az Orsolyában, a líceumi Tudós Magyar Társasággal folytatódott. Egyetemi éveim alatt a „Főiskolánk” majd a „Soproni Egyetem” folyóiratokat szerkesztettem. Sopronba

visszatérve a MTESZ-ben (Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetsége) ügyködtem, és beléptem a Városszépítő Egyesületbe. Alapító ügyvezető elnöke voltam a Soproni Tudós Társaságnak (teljes nevén MTA VEAB Soproni Tudós Társasága), amely a Lackner Kristóf polgármester által alapított Tudós Társaságra emlékezve jött létre 2003-ban. 2007-ig viseltem a tisztséget. Tagja és rendszeres előadója vagyok a Corvinus Körnek, a Kitaibel Asztaltársaságnak. 2000-ben alapítottam társaimmal az első Rotary Clubot Sopronban. Az Egyetemi Sportkörnek (SMAFC) 1997-től 2007-ig a tanárelnöke voltam, a Győr–Moson–Sopron megyei Kosárlabda Szövetség elnöki tisztségét öt évig viseltem. Az iparral, a gyakorlati élettel is szoros kapcsolatot tartottam. A 90-es években elnöke voltam a SOFA Rt. és a Tanulmányi Erdőgazdaság Rt. Igazgatóságának. Szeretem a zenét, a koncerteket. Számos kiállítást nyitottam meg, köztük könyveim illusztrálójának Mészáros György festőművész, grafikusnak a kiállítását is. A Soproni Evangélikus Egyházközségnek tíz éve vagyok a presbitere. Hivatalosan 2012-ben, 70 éves koromban mentem nyugdíjba. Azóta is bejárok az egyetemre, gondozom a doktoranduszaimat. Négy tárgyat oktatok a doktori iskolában, ahol számos külföldi, köztük német, görög, thaiföldi hallgatóink vannak. Büszke vagyok rá, hogy sok diplomatervezőm, doktoranduszom, tanítványom fontos pozícióba került az iparban, az egyetemen, vagy éppen jól boldogult diplomájával az életben. Tanítványaimnak pályafutásom alap gondolatát igyekeztem útravalóként adni: A fával dolgozó ember az erdő csodálatos ajándékát veszi a kezébe, hogy megmunkálja, alkosson belőle. A fa rendkívül heterogén matéria, de aki ismeri, az minden részét, részecskéjét becsüli, és előre megálmodja, mi készülhet belőle. Ami a jövőt illeti, azt remélem, tehetek még a magyar faipar átalakításáért, újjáépítéséért. Sok új termék, technológia vár megvalósításra. Látogatom az egyetem rendezvényeit és izgulok a jövőjéért

– *Az elhangzottakból egy sikeres, eredményekben gazdag, törésektől mentes pályát rajzolódik ki. Volt olyan terved, amit nem sikerült megvalósítani?*

– Természetesen igen. Ez vonatkozik a szakmai és az egyetemi dolgokra is. Néha túlzottan elnéző voltam. Kétszer jelöltek az MTA tagjának, végül nem választottak meg. A gondviselés azonban más ajándékokat adott. Szörnyű betegségekből épültem fel, nem vesztettem el a bizakodást és a jó kedélyt. Angliában élő unokáim nagy kedvvel rakesztik kitüntetéseimet, a Széchenyi-díjat, a Szentgyörgyi Albert-díjat a három díszdoktori címemet, melyekkel a bécsi Universitát für Bodenkultur, a Zólyomi Műszaki Egyetem, és a Nyugat-magyarországi Egyetem tisztelt meg. A legértékesebb kitüntetés azonban a hallgatók bizalma és a soproni polgárok barátsága.

– *A tudós, az elkötelezett egyetemi vezető mellett jól ismerik a soproniak egyre szaporodó versesköteteidet. Tudom, voltak ennek előzményei, már egészen kis korodtól. Mégis, nem mindennapos, hogy a tudós közéleti ember azonos az olykor nehéz, súlyos mondanivalót hordozó, többnyire azonban vidám, humoros, gyakran önirónikus versek szerzőjével. Mit jelentenek a számodra? A szelepet, amin le tudtad, tudod vezetni a mindennapok gondjait, feszültségeit?*

– Édesanyám és édesapám nemcsak meséltek nekünk, gyakran mondtak, vagy olvastak fel verseket. Az iskolába kerülve hamar észrevettük, hogy több író, költő ismerünk, mint társaink. Arany János, Petőfi Sándor, Ady Endre, Juhász Gyula, Kosz-

tolányi Dezső verseit hamarosan magunk olvastuk, és sokat meg is tanultunk közülük. A német klasszikusokat, Goethét, Schillert, Heinét, Rilket eredetiben olvastam. Idővel szükségét éreztem, hogy magam is leírjam, ha valami „zenélt” bennem, vagy különös gondolatom támadt. Második osztályos koromban írtam le az első verset. Tanáraink biztattak, és néha elő is adhattam írásaimat az iskolában. Egyetemista koromban komponáltam az Égi sörmezőkön jártam című dalt, ami idővel a kar himnusza lett, azóta is éneklük. A Vasbeton nótá edesapám óráján született! Életemben számtalan értekezletet, tanácsulást, szigorlatot, államvizsgát, unalmas előadást, doktori védést ültem végig. Ilyenkor áramlottak a néha szomorú gondolatok, szójátékok a papírra. A többiek azt hitték, szorgalmasan jegyzetelek, holott a véleményemet írtam le vers formájában. Diákdalokat is írtam, komponáltam. Szombathy Viktor Felvidékről származó író edesapámnak jó barátja volt. Figyelmeztetett: „Mindig legyen nálad papír és ceruza, hogy rögzíteni tudd a gondolatot! Ha nem teszed, köddé válik.” Megfogadtam a tanácsát. A cédulákról, számlák hátoldaláról, jegyzőkönyvekről, újságszélekről egy héten egyszer füzetbe írtam és írom a verseimet, egy idő után pedig elkezdtem kiadni őket kis könyv alakban. Jól kiegészíti a mérnöki, professzori tevékenységet, az írás máig örömet okoz. Első kötetem súlyos betegségem után jelent meg „Az égi sörmezőkön jártam” címmel. Attól félttem, ha nem adom ki az írásaimat, örökre feledésbe merülnek. Egy-egy új kötet bemutatóján hallgatóim – néha színészek – adják elő a verseket, a Kórus Spontánusz énekel. Nemrég három szonóm került a pódiumra Kocsis–Holper Zoltán átíratában. Eddig 21 kisebb–nagyobb kötetem jelent meg, az utolsó, az összegyűjtött versek „Bomlik a vers a fejemből” címmel. Legtöbbjüket kedves kollégám, Mészáros György illusztrálta. Néhány éve a pécsi „Héthatár Kiadó” adja ki a könyveimet L. Csépanyi Katalin segítségével. Most már végigkíséri életemet a – többnyire rövid – vers és próza, magyarul és olykor németül is.

– *Úgy tudom, máig teniszezel, igaz, szigorú orvosi felügyelettel!*

– A sport mindig fontos volt az életemben, atlétikával kezdtem, kosárlabdáztam, bár ahhoz alacsony voltam. Futballoztam a Berzsenyiben és a SMAFC-ban. Életem meghatározó sportja a tenisz, 10 éves koromban kaptam az első teniszütőt. A SOTEX csapatában kezdtem a Kultúrház melletti pályákon. 14 éves voltam, amikor városi serdülő versenyt nyertem. Szép eredményeket értünk el az egyetemi csapattal, egyéniben megnyertem a Sopron Városi Tanács vándorserlegét 1962-ben. Azután az SVSE-ben, a Vasutas Sportegyesületnél kötöttem ki. Mostanában hetente kétszer jövünk össze, és párosban folyik az „Életüket és vérüket” elnevezésű bajnokság.

– *Beszélgetésünk végén térjünk vissza újra a családhoz. Az egykori fiúkból apák, nagyapák lettek.*

A családi útavaló alapvetően meghatározta a négy fiú életét. Áldás és kötelezettség is volt, hogy meg kell felelnünk a felállított magas mércének. A családi összetartozás fontosságát a szüleink nevelték belénk, máig élő, szoros kötelék fűz össze bennünket. István öcsém a szomszéd házban lakik, hetente többször találkozunk. Faipari mérnökként a Fertődi Építőipari Szövetkezetben kezdett dolgozni, később a speditőr szakmára tért át, sikeres üzletember lett. Hozzám hasonlóan Gábor bátyám is a gyakorlatban kezdte, az építőiparban. Építésvezető, azután tervező lett, később egyetemi tanár. Edesapánk egykori tanszékét vezette Kubinszky Mihály utódaiként. Ybl-díjas, az MTA doktora. Barnabás öcsém is Ybl-díjas építész, nagy családjában mindenki zenész, fogadott fia jó nevű színész. Négy gyermekénél kilenc unoka van. Tervezőirodát és neves galériát (HAP) alapított és tartott fenn. Készülünk az éves találkozókra, ahol a

gyermek és az unokák is részt vesznek. A lányom, Adrienne, aki magyar–német szakos tanár, olasz férjével és két kislányával Londonból érkeznek, ahol a Goethe Intézet munkatársa. Ő szerezte meg azt a diplomát, amit az apukája szeretett volna. Dániel erdőmérnök, az Erdőmérnöki Kar habilitált docense, zoológiával foglalkozik. Kiváló műszaki érzéke van, sokat segít nekem. Két tankönyvem, számos publikációm, első versesköteteim szerkesztője. Sopronban sokan máig úgy ismernek bennünket, mint Winkler Oszkár fiait. Amikor „Akvarellek” című verseskötetembe az ő képeit szántam illusztrációként, a fiúk lelkesen segítettek. Ma is sokszor elgondolkozunk azon, egy adott problémát apánk hogyan oldott volna meg. Büszkék vagyunk szép és komfortos épületeire Sopronban és az országban. Szobra a botanikus kertben, a „D”-épület előtt áll, Cziráki József és Szabó Dénes professzorok közelében. Amikor bejövök, beszámolok neki a történekről, elmondom a gondjaimat is, ahogy régen, az íróasztala előtt. Ma is bölcs tanácsokat ad.

*(A Soproni Szemle főszerkesztője hozzájárult az interjú másodközléséhez.)*

*Szerkesztőségünk tisztelettel köszönti a 75 éves Winkler András!*



Mert hinnünk kell abban, hogy bármi történjék is a világban, a szépség, a harmónia tápláló alapeszencia, ami nélkül az ember nem tud létezni sokáig. Az értékeket, a kultúrát közvetíteni kell az utánunk jövő nemzedékek számára. Ez minden ember feladata.

Akkor, amikor az értékek egyre távolodva az emberi minőségektől, az élet sok területén ma már többségükben anyagi természetűek – és tévedésben élve – sokan hajlamosak vagyunk szinte mindent közgazdasági alapon szemlélni, értékelni és működtetni, valamilyenképpen szükségünk lenne arra, hogy az emberi alapértékek foglalhassák vissza természetes helyüket a gondolkodásunkban. A tisztaság, a tisztelet és a tisztesség mára olyan minőségeknek tűnnek, amelyek napjaink szemléletének tükrében a többség számára már-már megmosolyogtatóak. Pedig csak azok tudják az igazi értékeket átmenteni az utánunk jövő nemzedékek számára, akik a kultúrát, a művészetet súlyának megfelelően kezelik. Mit tehetnek ezért a művészek, a polgárok és mit tehet egy város vezetése? Hát éppen ezt, amit a soproniak! Élesztetik és életben tartják a műveltség fáklyáit, a képzőművészek, s a művészet odaadó és lelkes befogadójának társaságát.

A magyar nyelv színei, árnyaltsága mindannyiunk kincse. Találón mutat rá a lényegre. A „társaság” szavunk jóval többet jelent, mint egy egyesület, vagy alapítvány. Az együttműködés, a kölcsönösség szép színeit hordozza. A társ egy magasabb minőség. Összetartozást sugall. És még valami nagyon fontosat: felelősséget. Felelősséget az emberi alapértékek iránt. Felelősséget azért, hogy az ember ne feledje el egészen mégsem önmagát. Ennek legszebb és leghatékonyabb eszköze pedig a művészet.

A művészet a szépség eszközével közvetíti a mondanivalóját. Alapvető szépség-élményünk pedig a harmónia. Amikor valami összhangban van érzéseinkkel, eszményeinkkel, örömezzést élünk. A szép élménye érzelmeket ébreszt bennünk, amelyeknek pozitív élménye végighullámszik rajtunk – bennünk – testi szinten is. Ennek tartós állapotát boldogságnak szoktuk nevezni. A szépség, a harmónia tehát olyan alapszükséglete az embernek – akár gondol rá, akár nem – mint a levegő, vagy a víz. Csak ennek hiányát nem érezzük meg olyan közvetlen gyorsasággal, mint a levegőét. Ezért talán sokan nem is gondolnak rá. Azután később nem is nagyon értik már, mi volt az, ami hiányzott a teljességhez. Az EGÉSZ-hez, ami a test, a lélek és a szellem teljességét hivatott jelenteni rendesen.

Sopron városa és a Soproni Képzőművészeti Társaság olyan értékeket és olyan lehetőségeket mentett át, s olyan kincseket őrzött meg százhusz éven át, amelyekre a mai világunkban sosem tapasztalt szüksége lenne. Lehet, hogy sokan még nem tudják, lehet, hogy többen sosem fogják megtudni, megérteni hogy miért. Nekünk akkor is életben kell tartani egymásban azt a nemes indulatot, amely segít a „fogunk között átvinni a szerelmet”, a művészet segítségével a túlsó partra. Olyan partokra, ahol majd egy szebb világban talán újra a rend és a harmónia köré szerveződik az élet. Ezt senki sem ígérheti meg, nincsenek rá garanciák, de elég, ha mi hiszünk benne. Azok, akik teremtik és szeretik a szépséget, s azok, akik megőrzik és továbbadják. Isten éltesse Őket!

Mert mindenkinek az életében feladata van: „Jelet hagyni, hogy éltünk és elbukunk, de lényünkben és e jelekben a magyarázat. A tanulság. Művészet lehet csak.”

*(Elhangzott 2017. szeptember 2-án a soproni Munkácsy Teremben. )*

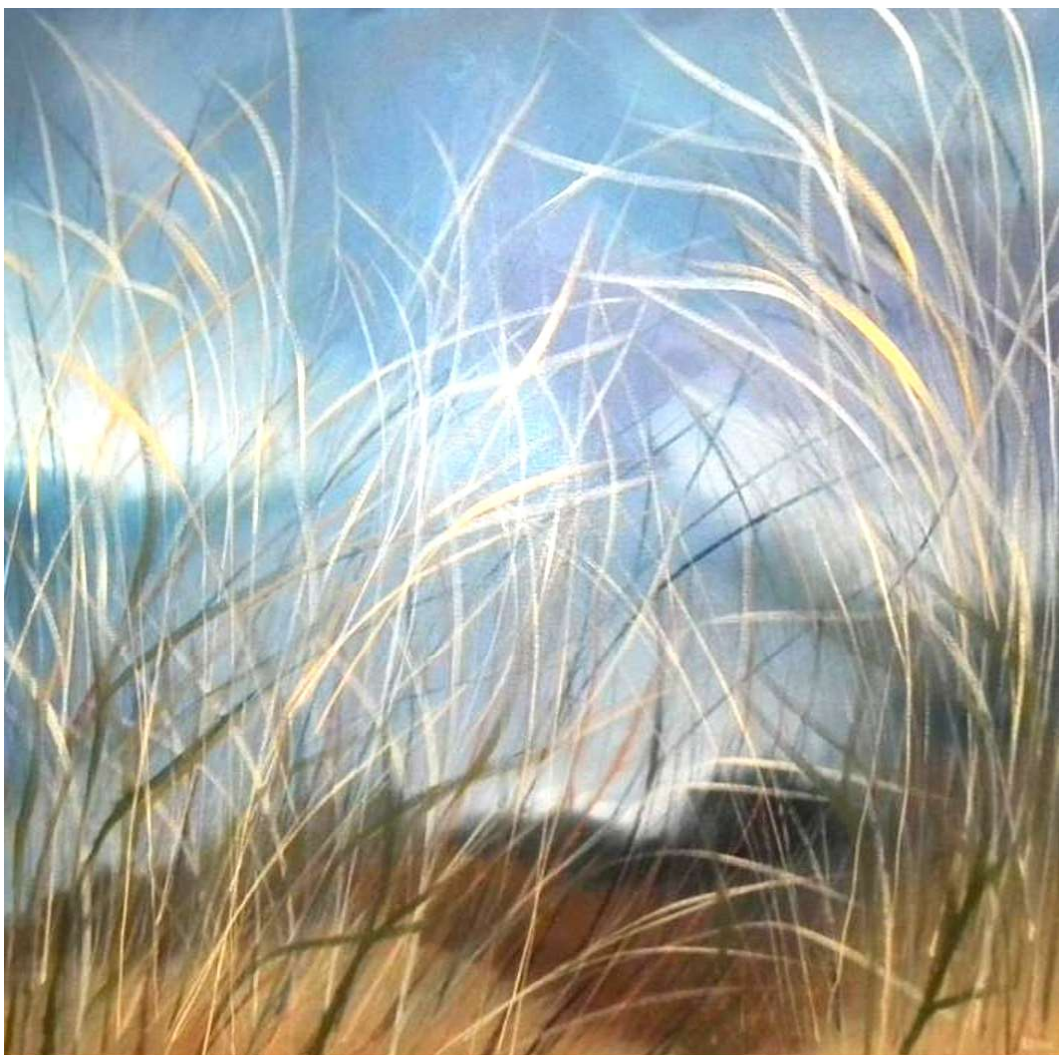
GÁSPÁRDY TIBOR

## KOVÁCS GOMBOS DÁVID ÜRESSÉGGEL TELVE CÍMŰ KIÁLLÍTÁSA ELÉ

Tisztelt Hölgyeim és Uraim! Kedves Tárlatlátogató Közönség!

Kiállítást megnyitni mindig megtiszteltetés. Mai nap a megtisztelésen túl külön örömet jelent számomra, hogy régi kedves tanítványom Kovács Gombos Dávid „Ürességgel telve” című kiállítását megnyithatom. Bár, sok idő telt már el azóta, amióta a régi Fenyő téri iskola tantermeiben nap mint nap találkoztunk, mégis értelemszerűen inkább baráti, mint tanár – diák kapcsolat jellemez ma már minket.

Kovács Gombos Dávid 2005-ben szerzett rajztanári diplomát a szombathelyi Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskolán, 2008-ban pedig a Moholy–Nagy Művészeti Egyetem Vizuális Környezetkultúra szakát végezte el. 2012 óta tagja A Magyar Alkotóművészek Országos Egyesületének, 2014-ben a Magyar Képző és Iparművészek Szövetsége választotta tagjai sorába. Több önálló kiállítása volt szerte az országban és számos hazai és külföldi tárlaton szerepelt munkáival. Szülővárosában (tudtommal) ez az első önálló bemutatkozása.



*Kovács Gombos Dávid: Ürességgel telve*



Be kell vallanom, mindig ámulattal töltött és tölt el, hogy egy kiállítás – a szó nemes értelmében véve – miként itt is, mi módon öltözteti fel ugyanazon falakat, és tölti meg őket a csak rá jellemző élettel. Átjárhatóvá válik a sík egy másikba, átjárható a sík a térbe és viszont. A falak valaki (mint tudjuk az ezerből egy) képekbe fogalmazott világát zárják körénk. De egy műalkotás sohasem zárt, ellenkezőleg – mindig nyitott. A képek, a művek lehetnek ablakok, vagy éppen ajtók. És milyen érdekes, mikor átlépve rajtuk, önmagunkkal találkozunk.

Esetünkben ez a kilenc, kiállítássá rendeződött kép, a művész szándéka szerint, az üresség tartalmával született. Hitem szerint azonban nem a kiüresítés igényével. Hiszen már maga a szó: üresség is több értelemmel bír. Az üresség fogalma tágítható. Elég talán az ürre utalnunk, mely esetben általában nagy kiterjedésű térre gondolunk. Leggyakrabban a végtelenre. De az úrról gondolhatunk akár az űrmértékre is, mely térfogatot jelöl, kicsit és nagyot egyaránt. E térfogatba sok minden, ha nem éppen a minden is befér. Helyt kap a művész, és helyt kap a néző. Vélhetőleg elmondhatjuk, az üresség természetét tekintve épp úgy kitöltheti a teret, mint ahogy létet követelhet magának a síkban. A képi nyelv narratívájában lehet a forma negatívja és hangsúlya. Érzelmileg lehet hiány és lehet hiába vágyódás. Talán erről írja Apollinaire oly gyönyörűen:

„...E földön többé sohase látlak  
Ó idő szaga hangaszálak  
És várlak téged tudhatod”

Valaminek a ténye és ábrázolása, mint tudjuk, közel sem azonos. Ez utóbbit esetünkben általában művészetnek hívjuk. Mint a költészetben, hol két szó találkozása gyakran eredményez egy ki nem mondott, sőt legtöbbször kimondhatatlan harmadikat, úgy itt ezeken a vásznanon a festészet eszközeivel: színnel, folttal, vonallal és ponttal, vizuális költészet születhetett.

Az égbolt fénye előtt kirajzolódó hangaszálak, néha köztük villanó apró pontok, vagy csillanó, rövid vonalak. Mintha magunk is ott feküdnénk, vagy éppen hasalnánk a gyepen, a bozótosban és szemlélnénk a végtelent, mely érinthetetlen.

Ez, a műfajilag leginkább tájképfestészetnek címzett, ugyanakkor kifejezőmódjában a lírai absztrakttal rokonítható formanyelv, úgy hiszem az, amit Kovács Gombos Dávid sajátjának nevezhetünk. A kezdeti – általam ismert – expresszionista művek után (úgy vélem) ezen alkotásoknak nyilván számtalan eredője lehetett. Kezdve a családi képzőművészeti hagyományoktól, a képzőművészet állandó gyakorló jelenlététől a szülői házban, élettapasztalaton és tehetségen, kísérleteken, a már említett iskolákon át és túl.

Jól emlékszem, mikor találkoztam ezzel a festészettel először. Édesapjának Kovács Gombos Gábor festőművésznek, (aki nekem barátom és kollegám) számítógép monitorján.

Nézte Gábor a képet – ami örökös képnek volt beállítva a monitoron –, hunyorogott, kicsit előbbre, kicsit hátrább lépett, mint aki bírálja a művét, mely az utolsó apró javításokra vár.

Fölé hajoltam én is a gépnek. Nem az enyém, a Dávid képe – mondta büszkén. Ő is tudta, én is tudtam: Dávid megérkezett.

Mi a titka ezeknek a képeknek? Miért szólítanak meg? Mi adja különös intimitásukat? Ha kulcsképet keresnék, mondhatni kulcsot a zárhoz, a nagy német romantikus festőnek Caspar David Friedrichnek Krétasziklák Rügenen című alkotását nevezném meg.

Hangsúlyosan a képet és nem az életművet. Ott nyílik ilyenformán a zárt keretből kilátás a meghatározhatatlan távolra. Friedrich képén még jelen vannak a staffázsfigurák, nekünk háttal, de mégis valamiképp osztozva sorsunkban. E teremben levő képeknél már csak mi állunk a falakon függő világok előtt. Legtöbbjüknél a középtér tárgyi, szilárd valójában hiányzik, hiszen helyét a szín tölti ki. Színekkel életre keltett űr, színekkel életre keltett költészet. Azt hiszem ez a legtöbb, amit mondhatok.

„A festészet története színek története” fogalmaz valahol naplójában Márai, aki nek, mint oly sok mindenben, alighanem ebben is igaza volt.

Mikor a festék színné válik és a szín fénné, megtörténik a csoda, mint ezeken a képeken is.

Igen, a festő mindig megpróbálja. Lefesti újra és újra – sokszor ugyanazt –, de sohasem ugyanúgy. Hiszem, ha a művész őszinte, akkor valahol mindig önmagát festi. Egy jó kép képes néha megtörni a varázst, karnyújtásnyinál közelebbinek tűnik az elérhetetlen, több lesz a mű, mint a szándék- és csillagporral telik meg az üresség.

Ezekkel a gondolatokkal Kovács Gombos Dávid kiállítását szeretettel megnyitom.

*(Elhangzott 2017. március 3-án a Fabricius Galériában.)*

FÜZI EDIT

## ZSOMBOLYAI MÁRIA JUBILEUMI KIÁLLÍTÁSÁNAK MEGNYITÓJA

Szeretettel és tisztelettel köszöntöm Önöket Hölgyeim és Uraim itt a Képzőművészeti Társaság otthonában, a Várkerület Galériában!

A 2017-es év igazán ünnepi évnek minősül társaságunk életében. Azt tudtuk, hogy az ebben az évben sorra kerülő 120 éves évfordulónk tiszteletére rendezendő nagyszabású tárlatunk – és a hozzá rendelt kiadványunk – óriási munkát is jelent, az egyesületünk minden tagjának és a vezetőségének. Azt is tudtuk, hogy a város kulturális és művészeti életében jelentőségünk a 120 év alatt nem csökkent, hanem inkább növekedett, és ez kötelez. Napjainkban még inkább szükségünk van a közösség erejére, a művészetek embert, lelket, szívet gyönyörködtető szerepére, hatására, semmivel sem pótolható világára. Szerencsére mindenki szívvel-lélekkel tette a dolgát és egymást inspirálva, segítve született meg a Munkácsy-teremben szeptemberben látható jubileumi tárlatunk és kiadványunk, ami katalógus is egyben.

Azt, hogy 2017-es év ünnepi évünk, nemcsak a bevezetőben elhangzottak miatt mondom, hanem azért is, mert eddig öt jubileumi kiállításra került sor, és még öt kiállításunk lesz.

Nevezetesen: Szabó Katalin júliusi, Zsombolyai Mária szeptemberi, azaz a mostani, Rennerné Tóth Mária októberi valamint Gerhard Cervenka novemberi gyűjteményes tárlatára. Most pedig, azért érkezünk, hogy Zsombolyai Mária jubileumi kiállításának megnyitóján vegyünk részt, együtt ünnepeljünk. Amikor ma beléptünk a



*Zsombolyai Mária: Sopron téli ruhája*

Várkerület Galéria terébe, azt gondoltuk, hogy a szokásos kép fogad bennünket. Remélem, meglepődtek önök is, mert ez nem így van. Mária világába léptünk be. Egy olyan szinte mesés, varázslatos világba érkeztünk, ami egyedül Zsombolyai Mária sajátja, sokoldalúságának, rendkívüli kreativitásának bizonyítéka. Kiállításainak helyszíneit egyszerűen elvarázsolja, és ezt nem csak a képei teszik, hanem hihetetlen díszítő kedve és tudása.

Zsombolyai Mária azonban nem csak ezért, hanem azért is számít különleges tagunknak, mert ő nem „soproni” művész.

Ezen alkalomra, e kiállítására készült katalógusának köszöntő szövegében a következőket írtam:

„Zsombolyai Mária 25 éve tagja a Soproni Képzőművészeti Társaságnak, amely ebben az évben ünnepli megalapításának 120 éves évfordulóját. 1992-ben, az akkori „Lisztben” azaz művelődési központunkban rendezett nagyszerű soproni kiállítása nyomán lett, első olyan tagja, aki nem Sopronban született, nem itt élt vagy él.

Mária „csak” egyszerűen szerette a várost. Ezer lélekszállal kötődött és tudjuk, hogy most is így van, ehhez a nemes, polgári, önművelő közösségeiről híres, de rejtett szépségeit, értékeit, titkait – szemérmesen – csak értéknek feltáró városhoz. S lám, Sopron befogadta őt, és hogy ez mennyire így van, azt hét kiállítása is fémjelzi, amelyeket Sopron és környéke kiállító termeiben rendezett. Zsombolyai Mária Oroszlányban él. A távolság ellenére is teljes értékű, aktív, ötletgazdag, gondoskodó, fénylő szeretetet sugárzó tagja az egyesületünknek. Jelenléte mindannyiunk számára példa. Érezzük azonban, hogy ilyen minőségű közösségi létre születni kell. Zsombolyai Mária olyan erőt, életörömet, olyan „művészember” kvalitást hordoz, ami a vele intenzív kapcsolatba kerülőkben mély tiszteletet, elismerést, megbecsülést és nem utolsósorban szeretetet ébreszt.”

Engedjék meg, hogy személyes élménnyel folytassam. Olyan szerencse ért, és ajándéknak tekintem életemben, hogy a női alkotók közül ebben az évben háromnak nevezetesen Herczeg Anikónak (a színházban rendezett), Palcsó Juliannának és Szabó Katalinnak is én nyithattam a kiállítását, és fűzhettem gondolataimat alkotói tevékenységükhöz. Egyértelműnek látszik, ez a nők éve. Mindhármuknál megtaláltam azt a fogalmat, amelyre felépíthettem mondanivalómat. Herczeg Anikónál az inspirációt, Szabó Katalinnál a teremtést, Zsombolyai Máriánál több lehetőségből a szenvedélyt választottam, ami szerintem óriási erőt képvisel, és szorosan, elengedhetetlenül kapcsolódik az alkotó emberhez, a művészetéhez. Remélem a végén önök is úgy gondolják jó választás volt.

Az irodalmárok a szenvedélyről írták a következőket:

A szenvedélyek és indulatok külső és belső jellegének rajzolása a legszebb és legnehezebb feladatokhoz tartozik. Jobban e témát nem ismerte senki, mint a görögök, Homérosztól kezdve. Mert már műveiben benne van majdnem minden emberi szenvedély és indulat ábrázolása. A modern kori irodalom – sajnos – a szenvedéllyel és indulatokkal nem igen foglalkozott, mert mi a szenvedélyt nem, mint a természet csodálatos tüneményét szoktuk megvizsgálni, hanem etikai szempontból csak elítélhető, negatív nézőpontból.

Itt és most mi ne ezt tegyük, váltsunk nézőpontot és ezért engedjék meg, hogy Váci Mihály sorait idézzem Még nem elég c. verséből:

Nem elég jóra vágnyi:  
a jót akarni kell!  
És nem elég akarni:  
de tenni, tenni kell!  
A jószándék kevés!  
Több kell - az értelem!  
Mit ér a hűvös ész?!  
Több kell - az érzélem!  
Ám nem csak holmi érzés,  
de seb és szenvedély,  
keresni, hogy miért élj,  
szeress, szenvedj, remélj!

Zsombolyai Mária kertészként, virágkötő művészként indította életét, és mind máig megőrizte alázatát a természettel szemben. Fák, virágok, madarak, erdők, hegyek, vizek, az évszakok és nem utolsó sorban a Nap, a fény, a napfény lettek egy életre szövetségesei. Állandó figyelemmel, felismerések sorával és szeretettel megszerezte magának a természetből áradó harmóniát, békét és derűt. Rendkívüli érzékenységű lelkének membránján megjelentek azok a legapróbb, szinte észrevehetetlen rezdülések, különleges üzenetek, amelyek aztán tudatossá váltak. Nagyon korán, egészen fiatalon, már lelkében ott volt a vágy, érezte, tudta, neki festenie kell. A szépség, a színek szerelmeseként mást nem is tudott elképzelni. A kulcs szó életéhez, sorsához, kreativitásához, művészetéhez a szenvedély. Hiszen a szenvedély segít abban, hogy felismerjük, felvállaljuk sorsunkat, sorsfeladatunkat. A szenvedélyhez hozzátartozik a nyugtalan-ság, az állandó keresés, de a nagybetűs HIT is, hit a dolgok, dolgaink értelmében. A szenvedély olyan vágy, amikor az eszünkkel talán tudjuk, hogy nem kellene engednünk készleteseinknek, de szívünk, lelkünk olyan inspirációt hordoz, hogy képtelenek vagyunk az ellenállásra. A szenvedély jeleket ad nekünk, amelyek vezetnek bennünket. A mi feladatunk megfejteni ezeket a jeleket.

Máriának sikerült megteremtenie évtizedek alatt, áldozatok meghozatalával, komoly, állandó képzéssel, tanulással, munkával, hogy festőművésszé vált. Olyan népszerű művésszé, aki ezzel a mai kiállítással átlépte az 50. bűvös számot, így a jubileumi kifejezés nem csak születésnapjára utal. Képei és egyéb alkotásai itt és most körülölelnek bennünket. Láthatjuk, hogy posztimpreszionista képeit dúsítja avangard eszközökkel, főleg expresszív erővel, annyira, amennyire egyénisége engedi. Ám a szenvedélyes szeretet számára sokat enged. Ezért érezzük, hogy képeinek színvilága, ecsetkezelési technikája szinte férfias lendületet és gazdag, sokszor különös, egyéni látásmódot tükröz. Zsombolyai Mária színvilága, látásmódja abszolút egyedi, csak rá jellemző. Lehet, hogy önök közül is páran meghökkenve álltak vagy állnak képei előtt, és arra gondolnak ilyen szín vagy színorgia nincs is, ilyen színű fa, virág vagy táj nem létezik. De Máriának bizony létezik, olyan, nem mindennapi szemmel látta el őt a teremtő, amelynek talán a fénytörése lehetővé teszi, hogy másképp, más dimenzióban lássa a színeket, olyan rezgéseit is felfogja a fénynek, amelyek különleges színeket eredményeznek. Neki gondolom az jelent inkább kihívást, hogy mindezt lefordítsa nekünk, az általunk érzékelt színvilágra. És én egy percig sem bánom, hogy ez nem mindig sikerül neki. És mindehhez társul a belsőlátás képessége. Szívével lát ő igazán,

és ez kompenzálja és nem is akárhogyan szemének „romlását”. Évtizedek óta küzd szeméért, orvosok, természetgyógyászok segítségével, talán maga is megrémülve ettől a különös égi adottságtól, kishitűségében azt gondolva, hogy nem normális, ahogy ő látja a világot. A kishitűség elbizonytalanít bennünket és nem merjük felvállalni önmagunkat, állandó megerősítésre vágyunk a külvilágból. Szerencsére Mária már átlépte saját árnyékát. Újabb és újabb technikákat sajátít el, de mindig megőrzi témában, kompozícióban a csak rá jellemzőt. Itt hívnám fel figyelmüket a terem szemközti falán látható selyemképek sorára. Ezek az alkotások gyógyító képek és mi mással, mint színekkel hatnak. Áldogáljunk csak nyugodtan előttük, akár választhatunk is, az is jelzés lesz. Zombolyai Mária ízig, vérig nő. Öltözködése, díszítő, szépítő kedve, harmóniát sugárzó otthona, környezete mind ezt igazolja. Valami megfoghatatlan életkedv, bátorság, erély és szeretet sugárzik belőle, amely megtanította őt magát is az alázatra, valamint az emberek elfogadására, szolgálatára. Csupaszív ember írták már róla sokan, valóban így ismerjük, de tud szigorú is lenni, főleg önmagához. A jóra, szépre, harmóniára való törekvésben a teljesség megélésének érdekében nem ismer megalkuvást. Rendíthetetlenül, hűségesen járja útját, azt az utat, amelyet ő választott.

Záró gondolatként engedjek meg nekem, hogy külön, szívből köszöntsem az Oroszlányból érkezetteket, a nagyszámú delegációt, Mária barátait, ismerőseit, tisztelőit. Talán, nemcsak bennem, másokban is felmerülhetett a kérdés, hogy Mária miért maradt Oroszlányon. Hiszen szülőföldjén Szatmárban is sokszor járt és sok városhoz köti szeretet szál, itt Sopronban is közösségre talált, amiért végtelenül hálás, és hogy társaságunk tagja lehet, az óriási megtiszteltetés és inspiráló erő számára. Oroszlányhoz köti ifjúsága, megvívott harcai, itt lett festőművész, most már Oroszlány az igazi otthona, a családja lakhelye. És szenvedélyes szeretete, igaz hűsége átöleli e Vértes lábánál, szépséges környezetben megbújó, sajátos légkörű, volt bányászvárost, és soha sem jómódjában, sem nehézségeivel küzdve nem fogja elhagyni. Oroszlányhoz tartozik, ő ennek a városnak művésze és egyben nagykövete. Az a szeretet, amivel e város lakói elhalmozzák semmivel nem pótolható.

Megtisztelő és öröm a soproniaknak, hogy többszörös jubileumot ünneplő kiállításának helyszínéül a Soproni Képzőművészeti Társaság kiállítótermét, a Várkerület Galériát választotta.

*(Elhangzott 2017. szeptember 10-én a Várkerület Galériában.)*

*Szerkesztőségünk tisztelettel köszönti a 70 éves Zombolyai Máriát!*

KÖVES ANDREA

## RENNERNÉ TÓTH MÁRIA KIÁLLÍTÁSÁNAK MEGNYITÓJA

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Óriási megtiszteltetés számomra, hogy Rennerné Tóth Mária kiállítását nyithatom meg. Engedjék meg nekem, hogy egykori tanítványaként ezután ebben a kis megnyitóban Mária néninek nevezsem. Amikor annyi, de annyi sikeres, nagyszerű, később képzőművészeti pályát választó tanítványa közül, rám esett a választása: el sem hittem. Bizonyára minden vendégnek van néhány ikonikus tanár az életében, nekem Mária néni a legemlékezetesebbek közé tartozik. Mindehhez mindjárt a megnyitó elején el kell mondanom egy történetet, amely megalapozta a kapcsolatunkat. Általános iskolában más gyerek a reál vagy éppen a humán tárgyaktól félt. Én a rajztól. Tudom, sokan vélik úgy, minden készség fejleszhető. Én a saját és most már a lányom kínlódásán is látom: amíg elismerik, hogy valakik a számokkal, az olvasással, vagy éppen az írással



Rennerné Tóth Mária: Virágünnep

küzdenek, tudományosabb nevén a diszkalculiával, a diszlexiával, vagy a diszgráfiával, addig saját példámon keresztül tudom: létezik a rajzolás területén is hasonló készségzavar. Amikor bekerültem a Széchenyi István Gimnáziumba, szintén tartottam a heti egy rajzórától. Ám amikor belépett Mária néni a maga klasszikus, görögös szépségével, harmóniájával, rögtön éreztem itt egészen más lesz a helyzet. Óráin szabad teret adott azoknak, akik szerettek rajzolni, festeni, alkotni és azoknak is, akiket inkább a művészettörténet fogott meg. Nem kényszerített a rajzolásra, helyette elemzéseket írhattam kedvenc festményeimről, amit nagyon szerettem. Alig

vártam, hogy végre rajzóra legyen, és utazhassunk korokon, képzőművészeti, építészeti stílusokon át, kalandozhassunk a sok-sok csoda között. Én, az egykori „rajzóra rettegő” képzőművészeti fakultásra is jártam Mária nénihez, ahol előkerültek a féltett diák és a magával ragadó történetek. Nem csoda, ha Mária néni mind a mai napig a világ különböző pontjairól kap képeslapokat, amelyben egy-egy tanítványa mond köszönetet, hogy értő és érző módon fogadhatja magába az értékeket. Nem régiben például Kambodzsából kapott kedves üzenetet, ahol egykori tanítványa köszönte meg, hogy az egykori rajzórák hatására áhítattal és nyitottan térképezhette fel Angkort, a khmer templomok ősi városát.

Azért is kezdtem mindezzel a gondolataimat, mert tudom, hogy Mária néninek a szíve-lelke a tanítás. Ám ez a kiállítás, negyedik önálló tárlata is bizonyítja: a tanítás, a családanya szerepe mellett próbált időt szorítani az alkotásra is. Jelentős ez a mai tárlat, mert ő titkon „életmű kiállításnak” is nevezi, de szerénysége miatt ez nem szerepel a meghívón. Egy kicsit most kalandozzunk a múltban egy kis curriculum vitae formájában!

Mária néni Maglócán látta meg a napvilágot, a csornai Hunyadi Gimnáziumban érettségizett. A győri Felsőfokú Tanítóképzőben Cziráki Lajos volt rá nagy hatással. Rajztanári diplomáját 1966-ban vette át a pécsi Tanárképző Főiskolán. Ezután lett Sopronban rajztanár először általános iskolában, majd a Széchenyi István Gimnáziumban és a Berzsényi Líceumban egészen nyugdíjazásáig. 1969-ben szerepelt először a Soproni Tavasz Tárlaton. 1998-ban lett tagja a Soproni Képzőművészeti Társaságnak: rendszeresen részt vesz a társaság hazai és külföldi kiállításain, így képeit láthatták már Bambergben, Bécsben, Grazban, sőt Stockholmban is szerepelt két képpel, mindez annak köszönhető, hogy a Stockholmi Egyetemes Magyar Képzőművészeti Egyesületnek is tagja. Sopronban is számos csoportos kiállításon csodálhattuk már meg festményeit. Önálló tárlata volt 2002-ben a soproni városi könyvtárban, 2007-ben a Várkerület Galériában, 2010-ben pedig a Széchenyi Palotában. Érdekes, hogy pontosan tíz évvel ezelőtt nyílt meg ugyanezen a helyen második önálló kiállítása, amelyen a nagyszerű soproni költő, író: Bősze Balázs mondta el gondolatait a közönségnek, aki ma már sajnos nem lehet közöttünk.

Ha körbe nézünk a falakon, akkor láthatjuk: Mária néni kedvelt témái a természet ezerarcúsága és a virágok sokszínűsége, finom, meleg kecsessége. Emellett az emberi arc is érdekli, ezeket jelenleg apró kis papírokra rajzolja, ha tévét néz, ha utazik, vagy ha van egy szabad öt perce. Bár az utóbbi nem nagyon akad, hiszen irigylésre méltóan tevékeny, energikus mind a mai napig. Naponta látogatja és csodálatosan gondozza görbehalmi kertjét, ahol igazi virágparadicsomot teremtett. Nagy kedvence a környező brennbergi erdő, az ott található kis tó, a varázslatos erdei táj nyári és téli arca mind-mind nagy hatást tesznek rá. A műtermi alkotás nem az ő világa, jobban szeret a természetben festeni, elkapni azokat a pillanatokot, amikor a fények, a színek különlegessé teszik a tájat. Ahogy ő fogalmaz, idézem:

„Csodálom a világ változatos gazdagságát, a kék eget, a felhőket, az évszakok színeit, változásait, a vizek csillogását és a természet nyugalma, a kertem hálás virágainak színpompáját. Ha ezt festhetem, az boldogságot nyújt számomra.”

A festészettel kapcsolatos hitvallását Leonardo fogalmazta meg legjobban: „A szem, melyet a lélek ablakának mondanak, az a fő út, amelyen át a tudat nagyobb bőségben és nagyszerűbben szemlélheti a természet műveit. A festészet felöleli a természet valamennyi formáját.”



Ám ha már hitvallás, akkor álljon itt a tanári ars poetica-ja is. Az idézet Gyergyai Alberttől származik, és Mária néni egy végzős osztályától kapta ajándékba:

„A tanári pálya minden más pályánál tágasabb, távlatosabb, határtalanabb... A jó tanár nemcsak pedagógus, hanem kertész, filozófus, esztétikus, lélekbúvár, művész és mesterember egy személyben, s nem csak tudását közvetíti, hanem példát ad, jellemet formál, ültet, gyomlál, olt és szemez, mint a kertész, életet visz a könyvekbe, a könyveken keresztül a tanításba, állandó és eleven hidat épít az eszmény és a minden-nap, az elvontság és a tapasztalás közé.”

Ha megnézik a meghívót, akkor azon ez szerepel: Rennerné Tóth Mária rajztanár, festő. Kérdeztem Mária nénit, hogy miért nem festőművész. Csak nevetve legyintett: nem vagyok én művész, nem szeretem az ilyen cirádákat.

Ha még egy pillantást vetnek a meghívóra, akkor egy olyan idézetre bukkanhatnak Fadrusz János tollából, ami a legpontosabban jellemzi a mai kiállítás főszereplőjét:

„Az én hitem ez: őszintén gondolkodni, őszintén cselekedni és olyannak mutatkozni, amilyen vagyok.”

Drága Mária néni! További nagyon jó egészséget, életörömet és alkotói kedvet kívánok! A közönségnek pedig a festményekben való gyönyörködést!

*(Elhangzott 2017. október 1-jén a Várkerület Galériában.)*

ORBÁN JÚLIA

## DOROSMAI ERZSÉBET KIÁLLÍTÁSÁNAK MEGNYITÓJA

Kedves Vendégeink, Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Nagyon sok szeretettel köszöntöm Önöket itt, a Ligneum Látogatóközpontban, Dorosmai Erzsébet művésztanár kiállításának megnyitóján.

Külön szeretettel köszöntöm az alkotót, el kell mondanom, sokat jelent nekünk, hogy elfogadta felkérésünket.

Itt a Ligneumban hagyományainkat tekintve havonta más–más művész mutatkozik be: egyik hónapban a szárnypróbálgató egyetemi hallgatókat fogadjuk, míg a másik hónapban az érett művészeknek adunk helyet.

A megnyitó előtt kérem hallgassák meg Mende Mirtill, a Szent Orsolya Iskola tanulója előadásában Joseph Haydn: G-dúr hegedűversenyének I. tételét.

Tisztelt Kiállítás-látogató Közönség! Kedves Hölgyeim és Uraim!

Fontos és megtisztelő dolog számomra, ha valamely tanítvány, mester vagy barát kiállítását nyithatom meg. Dorosmai Erzsébettel együtt jártunk az ősi alma materbe: a Berzsenyi Líceumba, s tanárként ugyanoda kerültünk vissza mindketten. Évtizedek óta barátok vagyunk, nem egyszer volt közös munkánk, és nemcsak a barátság köt össze bennünket, hanem valami különös lelki összetartozás – talán meg is lehet fogalmazni: a nemzeti érzés, a szellemi értékek – köztük a magyar nyelv – és hagyományaink feltétlen tisztelete, s az őszinte aggodás a határon túli magyarok sorsa iránt. Így külön öröm, hogy a Ligneum Látogatóközpontban – a képei számára is méltó helyen – rendezhetünk kiállítást.



*Dorosmai Erzsébet: Ősztavas*

Engedjék meg, hogy – akik nem ismerik őt, azoknak - röviden bemutassam pályáját:

Dorosmai Erzsébet a soproni Berzsenyi Dániel Evangélikus Gimnázium, Líceum művésztanára. Grafológus. Tanítványai hazai és nemzetközi pályázatok díjazottjai. Írója és illusztrátora a Kéményseprőből művészember, avagy Storno Ferenc mesés élete című múzeumpedagógiai kiadványnak, amely 2009 elején jelent meg. (Ebből a kiadványból is láthatnak itt néhány rajzot, melyek Stornó Ferenc gyermekéveit, a vándorlást és a Fő tér házait mutatják be). 1990 óta műemléktúrák szervezésével rendszeresen vitte tanítványait határon túli területekre. Elkötelezetten ápolja a kapcsolatot a határon túli magyarsággal. Alkotásaival 1978-tól vesz részt kiállításokon, hazai és nemzetközi tárlatokon. 2004-től végez feladatírói tevékenységet a Vizuális kultúra tantárgyhoz kapcsolódóan.

Közreműködött az érettségi feladatbank elkészítésében és a magyarországi közoktatás digitális fejlesztésében - digitális tananyag, tananyagcsomag készítésével és művészeti technikákat bemutató kisfilmjeivel. Mestertanári programjában városa műemlékeinek megismertetésével és múzeumpedagógiai kiadvány készítésével foglalkozik. Legutóbb a 120 éves Soproni Képzőművészeti Társaság jubileumi tárlatán szerepelt alkotásával.

Kedves Vendégeink! A jelen kiállításának címe: „VERSEK, MESÉK KÉPEKBEN”, melyet négy kiváló alkotó munkái ihlettek. Bernáth Csaba, Heffner Anna, Dorosmai János és Tóth Ágnes műveihez láthatunk itt illusztrációkat: tollrajzokat és akvarelleket.

Talán rendhagyó leszek, de engedjék meg, hogy egy-egy rövid vers, mese vagy fabula felidézésével mutassam be az ihletőket, s ezáltal a képeket is.

Elsőként ismerkedjenek meg Heffner Annával.

Heffner Anna, a pályatárs így vall magáról: „Elsősorban tanító vagyok, aztán rajztanár, végezetül tankönyvíró. Életutam különböző szakaszaiban megpróbálkoztam a tollforgatással is. Hol kisgyermeket, hol ifjakat szólítottam meg írásaimmal.” Az itt látható képeken megelevenednek: A Borostyánkőerdő őrei, láthatjuk Borsa királylány színeváltozását, és a Tündér fehérnépek ajándékát – mind–mind szín pompás mesevilágot idézve Dorosmai Erzsébet keze nyomán. Heffner Anna élete a bizonyíték arra – hiszen Pécs mellett Bükkösdön él -, hogy egy fővárosi vagy nagyvárosi szellemi műhelytől távol is van arra lehetőségünk, hogy gyarapítsuk a szellemi tudásunkat, és képesek legyünk az alkotói létet megélni. Heffner Annától az itt látható képek meséjéből idézek: Borsa királylány színeváltozása (részlet).

„Borsa királylány gondosan ápolta csodaszép és különleges fáit, bokrait, fenségesen illatozó, ezer színben pompázó virágait, s a lombok között cikázó, tarka tollú, csengő hangon csivitelő szelíd madarakat. Az aranymandulafa lombkoronája hatalmasra nőtt, ágai a kerti tó fölé hajoltak, mintha csak a fényesen sziporkázó mandulákat számlálták volna nagy elégedetten a víztükörben. Minden ugyanolyan pompázatos volt, mint régen, amikor még pajtásaival bújócskázott a cserjék között a kis királylány. Csak a játékok hiányoztak. Az ébenfa–libikóka, borostyánhinta, kristálycsúszda, aranylabdák, ezüstgolyók, szivárványos üveggolyók, babaházak, homokvárak, falovacskák, hajás babák. Borsa lassan–lassan elajándékozta a környék gyermekeinek. Nem is kellett már önéki egyik sem, hiszen réges–régén kinőtte a babaházat.

A királylány szépséges hajadonná serdült, aki már nem azért időzött kedvenc kertjében, hogy pajtásaival hintázzon, falovacskázzon, csúszdázzon, babázzon, bújócs-

kázzon, fogócskázzon. Legszívesebben egyedül indult el nap, mint nap, hosszú ábrándos sétáira. És miközben megpihent az aranymandulafa tövében, arra gondolt, hogy él valahol egy szépséges és délceg, bátor és kedves ifjú, aki hamarosan útnak indul, és ezer veszélyt is vállalva eljön érte, hogy feleségül kérje. Néha a kerti tavacska víztükre fölé hajolt s onnan fürkészte az arcát. Miközben tükörképét szemlélte, azon ábrándozott, hogy annak a délceg, bátor és kedves daliának, aki elnyeri majdan a kezét, remélhetőleg tetszeni fog az ő vörös hajzuhataga, levélzöld szeme. Mert bizony a gránátalma gyümölcse is megirigyelhette volna a királylány haja színét, de még a smaragd is szemének csillogását.”

Eddig a részlet, s aki tovább olvassa a művet: mesés kalandok sokasága várja.

Kedves Vendégeink! A tőlem balra látható falakon Bernáth Csaba ihlette képek helyezkednek el. Bernáth Csaba ungvári születésű költő, aki most Magyarországon él. „A világ csak hangulat” címmel verseskötete kiadásra vár. A kiállításon 5 verséhez készített Dorosmai Erzsébet illusztrációt. A tollrajz különleges technika azoknak az érzéseknek a kifejezésére, mely ezekben a versekben bujkál. A szorongást, vágyakozást, megtisztulást, fohászt fejezik ki. Hallgassák meg a Karácsonyi Passió c. verset, melyhez szívbemarkoló alkotás készült. Karácsonyi passió

Kárpátaljai kicsi kis falumba  
Karácsonyra harangoznak,  
Ünneplőbe öltöznek a házak,  
Az égben angyalok gordonkáznak.  
Kicsiny kis falum, mondd,  
Vissza vársz-e rég?  
Ki örökre elhagyott,  
Visszagondolsz reám még?

Csak az a drága gyolcsfehér  
Hótakaró hiányzik a földekről,  
A megbékélés szüzi fénye  
Sok jóakarató emberből.

Bár nem vagyok mirhában gazdag,  
Lelkem gyümölcse mindenkinek legyen manna.  
Tizennégy éve, hogy hiányzol, falum, naponta,  
Gyógyír vagy sebemre, tapadj meg – kérlek – rajta.

Ajándékok garmadája sosem volt fontos,  
Édes Kisdobronyom örökös hívásod jogos.  
Rénszarvasszánnal hozzád vágtatok,  
Minden ablakot szeretettel megrázok.

S ha végleg úgy akarjátok, nektek adom életem,  
Ha újra befogadtok kicsiny falumba, jól meggondoljátok,  
Hiszen nincs örökös visszaút a megtévedteknek,  
Csak az igazhitű megfáradt, beteg embernek.

Kedves Vendégeink!

Dorosmai Erzsébet őrzi a család szellemi hagyatékát, és annak méltó folytatója. Nagypapja: Dorosmai János meseíró, költő. Édesapja Dorosmai Imre armenológus, magyarságkutató. Dorosmai János fabulái is életre kelnek a képeken. De vajon mi marad meg emlékként az unoka számára? A mesék, fabulák világa – talán az ölelések, mosolyok–, s az életre szóló tanítások!

Aforizmáiból idézünk néhányat:

A népeket nem elég iskolázni, a felvilágosítás mellett meg kell szüntetni mindazokat az igazságtalanságokat is, amelyek tudatlanságára épültek.

Új barátok, ismerősök szerzésénél jusson eszetekbe: kicsi korában a béka is hal.

Kerüljétek a sarat, mert akárki loccsantja is rátok, sárosnak titeket mondanak!

Ne irigykedj! Elárulod a tehetetlenségedet. A tehetséges nem irigy: irigyelt!

És egy elmaradhatatlan fabula:

Az okos sün:

Kezdetben, mikor az állatok a maguk életre szóló fegyvereit válogatták, s egyesek éles agyarakat, mások hatalmas izmokat, némelyek pedig menekülésre szolgáló hosszú, erős lábakat választottak maguknak, így szólt az Ordas farkas az apró tüskékét szedegető kis Sünhöz: „Te olyan kicsiny vagy s mégsem az éles fogak, erős körmök vagy mérges fullánk után nyúlsz? Ugyan, kit tudsz te ezekkel elejteni?” „Én senkit. De engem sem senki!”- válaszolta az okos kis Sün, aki aprócska eszével már akkor belátta, hogy a kicsinynek nem támadásra, hanem védekezésre kell berendezkednie, hogy jobb a védelem, mint a támadás esetleges sikere!

Kedves Vendégeink!

Tóth Ágnes nagyváradi költő, újságíró a következőket vallja magáról: „Ha áttelepültem volna az anyaországba, talán ma nagyobb hírnevem lenne, és nem lennének megélhetési gondjaim, de szeretem Váradot. Ideköt minden emlékem, a szeretteim sírja, a még élő barátok. Szép ez a város a történelmi múltjával, kulturális légkörével, műemléképületeivel, a szecessziós palotáival, szobraival, fényben úszó folyójával. Igazi kis Párizs. És nem csak én lakom benne, de Várad is bennem lakik. A szívem közepében.”

Most egy derűs kis novellával emlékezünk Tóth Ágnesre.

A reggeli kávé

Kába és morcos vagyok, amíg meg nem iszom a reggeli kávémat. Támolygok is ki a konyhába, kinyitom a felső szekrényke ajtaját, és próbálom a polcról leemelni a műanyagdobozban lévő őrölt kávé, de az istenért sem érem el, pedig a tegnap még lezseren le tudtam venni. Úgy tűnik az éjjel kicsit összementem. No, nem baj, előrébb lépek és ágaskodva kezdek nyúlkálni a doboz után, már el is érem az alját az ujjam begyével, kicsit bökődöm, hogy felém dőljön, és akkor el tudom kapni a derekánál. Dől is szépen, egyenesen a fejemre, ami nem lenne nagy tragédia, hiszen alig tizenöt deka az egész, csakhogy a lazán rácsavart kupakja azonnal a földre hullik, begurul a kagyló alá, a finomra darált barna kávé pedig a szőke hajamra, szempillámra, arcomra szóródik. Ott állok hát a színek eme csodás harmóniájával a fejemben, kitörölgetem a szememből a kávéport és máris örömmel látom, hogy a doboz alján még legalább két kávéskanálnyi barna őrlemény maradt, ami egy pici kávéhoz épp jó lesz nekem.

Bemászok a kagyló alá, hogy kihalásszam a kupakot, amikor élesen felcsörren a telefon, én meg ijedttemben felkapom a fejemet, beverem a kemény öntöttvasba, és

azonnal elharapom a nyelvemet. És hogy a korona felkerüljön a történetre, felveszem a telefónt.

A vonalban a barátnőm van, és máris nekem szegezi a kérdést:

– Mondd, te rántást vagy habarást teszel a paradicsomlevesbe?

– Hántást tesek – mondom – zsibbadt nyelvvel.

– A fenébe, rossz számot hívtam – mondja meglepetten, és gyorsan leteszi a kagylót.

Ezekután az álom úgy megy ki a szememből, mintha már meg is ittam volna a reggeli kávémat.

Kedves Hölgyeim és Uraim! Kedves Barátaim!

A felolvasott részletek alapján talán már érthető, hogy egy művész képzeletét hogyan és miért ragadták ezek az írások, melyeket aztán képekké varázsolt.

Befejezésül talán Szőnyi István gondolataival tudnánk megfogalmazni a kiállítás üzenetét: „A művészetben nem az iskola, nem a gyakorlat, nem a technika, nem az eltanulható módszer a fontos, hanem kizárólag az egyéniség.” Itt valamennyi képről sugárzik az alkotó melegszívű, kedves lényé. Harmónia, nyugodtság, mellette humor, játékosság és nagyfokú érzékenység árad a képekből. Aki ilyen képeket tud alkotni, azt Isten bizonyosan jókedvében teremtette!

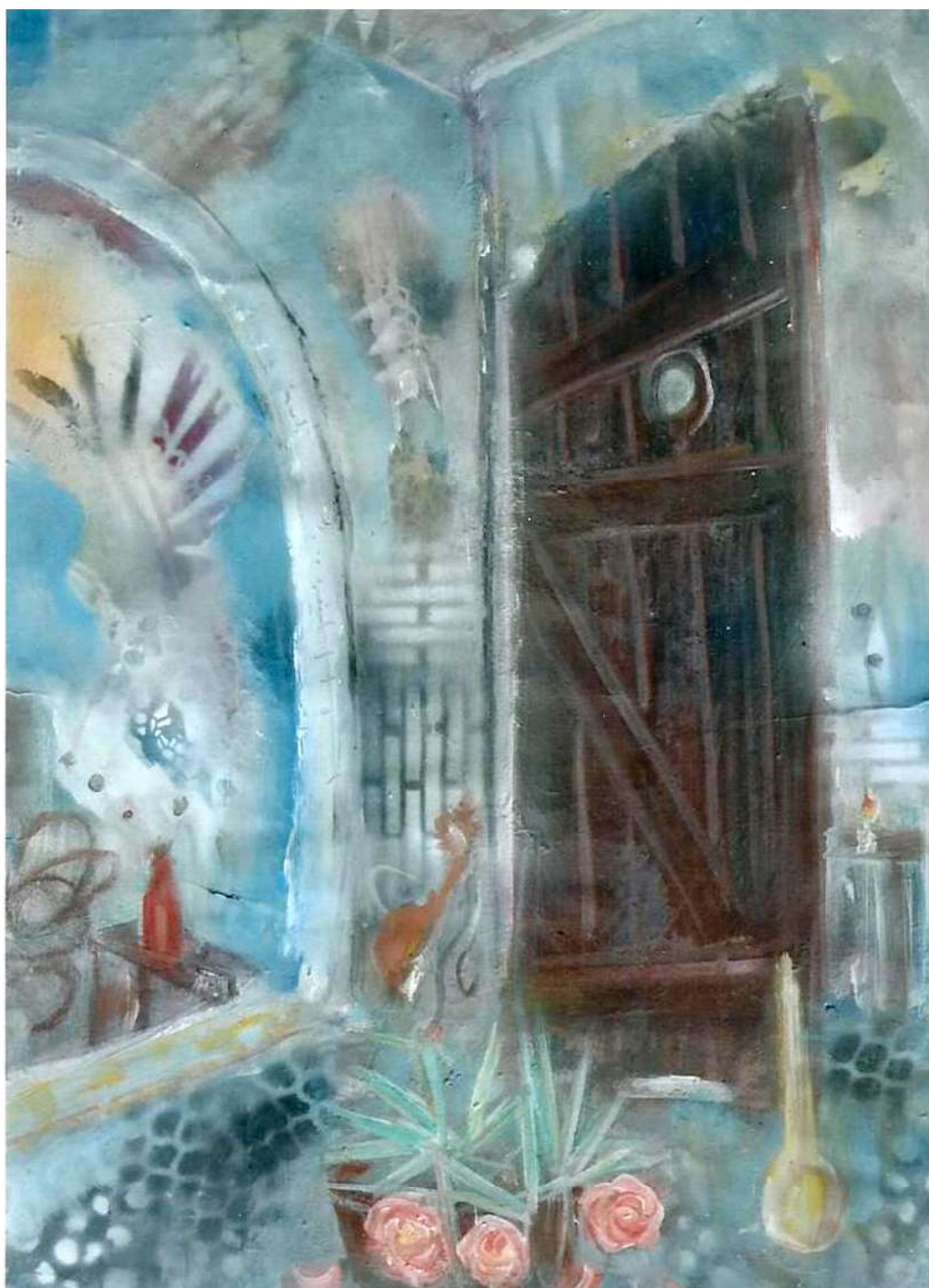
Ugye egyetértetek velem? Ezekkel az örömteli gondolatokkal ajánlom szeretetteljes figyelmükbe a kiállítást!

*(Elhangzott 2017. október 13- án a Ligneum Látogatóközpontban.)*

KRATOCHWILL MIMI

## FEJÉR ZOLTÁN FESTŐMŰVÉSZ KIÁLLÍTÁSA

Fejér Zoltán festőművész munkásságát az 1900-as évek elejétől kezdve figyeltem. Többször megnyitottam kiállítását Budapesten (1984), ezt megelőzően a patinás győri Múcsarnokban, majd 30 évvel ezelőtt itt, a Soproni Festőteremben, s szólhatam művészetének nagyszerűségéről és számtalan újabb és újabb művészi útvjáról – amely egységesen, egymásból következően építkezett az újabb tárlatok nagyszerűségéig, bemutatva érdeklődésének meg-megújuló tanúságtételeit.



*Fejér Zoltán: Békebeli pince*

Amiről elsősorban tudatunk kell a művészetszerető közönséget, az: már a 40 egyéni kiállítás anyagának felejthetetlen élménye teszi, a 70-es éveit taposó fáradhatatlan művész lelkeségéből és tehetségéből fakadó, szeretetteljes kitárulkozását, érdeklődését, sokszínűségét. Amikor végigtekintünk e nagyszabású tárlaton sorjázó alkotásokon, amelyekkel szeretett Sopronát, újabb látószögéből, érzelemmel, szerelemmel átélt világát jeleníti meg. Az igazán nagy művészek, mint művészünk is, hagyja eluralkodni és befogadni –immár a több mint 60 éve Sopront tekintő éltető és ihlető erőként – munkássága színhelyét.

Festői és grafikai munkássága mellett ki kell emelni filozofikus vénáját, amellyel mélyrehatóan belemerül – a festészet történetének ürügyén –, gondolatainak szárnyaló szellemiséggel és tudós kutatóssá nemesülő világképpé.

Zeneiséget sugárzó képeihez sok évtizede hűséges felesége, Marica ihlető erőként, múzsájaként teremtette meg és újítja meg férje alkotásait.

Fejér Zoltán nem keresi művészetének kifejezésére a művek megalkotásához a bonyolult szövevényes mondanivalónak képekben történő megjelenítését. Érzékeny szívvel, lélekkel, és főképpen tehetségével a város adta hangulatokat ragadja meg, amelyek a múltból mesélnek, itt maradva, közöttünk élve, a valóság, a jelen dokumentumaként. Kompozíciói, színvilága a mesterkéltén kimódolt, sok kortársa művei ellenében, éteri magasságokba emeli az egy-egy festményé nemesült kisebb-nagyobb soproni részletet!

Képkivágásaival nem törekszik klasszikus kompozíciók felépítésére, a művek színeikkel történő teljességigénye teszi az alkotásokat igazi remekművekké és halhatatlan élményekké.

Fenti gondolatokkal a kiállítást megnyitom.

*(Elhangzott 2017. október 14-én a soproni Festőteremben.)*



**HORVÁTH ENDRE „VÁGYAK ÉS ÁLMOK” CÍMŰ  
42. ÖNÁLLÓ AKTFOTÓ KIÁLLÍTÁSÁNAK MEGNYITÓJA**

A kiállítást végigböngészve, sétálgatva a szokatlanul jelentős méretű fotográfiák között azon tanakodtam, hogy vajon miért engem kért fel Endre a kiállításának megnyitására. Mi lehet az a közös pont, kapocs, amely rokonít bennünket, ami miatt a bizalom. Szép lassan három fogalom jutott eszembe, amelyet szeretnék kiemelni jellemzően e megszabású kiállítást.

Az első ilyen fogalom a BÁTORSÁG.

A képeket járva észre kell venni, hogy az összefüggések üdítően laza szövete tapasztalható. Nincs sorozatkényszer, inkább az alkotó gyermeki rácsodálkozásával találkozunk, amellyel igyekszik bejárni a koncepcióról koncepcióra felfedezett vizuális megoldásokat. Bátor vállalás minden képen, minden munka újra írja a saját történetét, az alkotó hajlandósága, hogy újra felfedezze az eszközeit, kicseréli a régit valami újra, és nem az ismert és sokat bejárt utakat követi. Bátor dolog felvállalni a személyiséget, a személyességet, az érzelmeket és a kíváncsiságot a napjainkban uralkodó tendenciák sodrásában, amelyek meglehetősen kapitalista szemlélettel válnak a művészet megrendelőivé. A kutatást, amellyel nemre és életkorra való tekintet nélkül kutatjuk a világot, a világunkat. Itt nem köszönnek vissza korábban megoldott vizuális kérdések, képről képre haladunk a meglepetések és érzékek birodalmában, így a kiállítás öröm, és igazi utazás a szellemnek.

A második fogalom az ABSZTRAKCIÓ.

Absztrakcióról beszélni akt fotográfiák esetében kissé rendhagyó gondolat lehet. De ha végiggondoljuk az itt látható műveket abból az aspektusból, ahogyan az alkotó a képzőművészet eszközeit használja, már nyilvánvalóvá válik, e fogalom ideillő és egyértelmű használata. A képek ösztönös, vagy épp tudatos komponálása/elkomponálása, a figurák és pozitúrák ábrázolása, a fények és színek használata, mind bőven túlmutat a női test alkalmazott fotográfiai megoldásain, és komoly képzőművészeti színvonalú ábrázolást valósítanak meg. Az aktfotó különleges műfaj. Nehéz jól csinálni. Könnyű elkövetni azt a hibát, hogy a kép túl egyszerűen fogalmaz, a testiség, ne adj' Isten, a közönségesség csapdájába esik. A vizuális nyelv cizellált és megfelelően érzékeny használata képes a csapdákat rejtő témát felemelni és megteremteni a kommunikációt azokban a regiszterekben, amelyek a művészi ábrázolás sajátjai.

A harmadik fogalom a SZERETET.

Őszinte kinyilatkoztatás, a kiállítás címe is erre utal, de a kiállítást végigbölyongva a laikus látogató is erre a következtetésre kell, hogy jusson: nőt nem lehet érzelmek nélkül megjeleníteni! Természetesen lehet pusztán kompozíciós elemként tekinteni, mint bármely organikus formát és hűvös távolságtartással létrehozni a kompozíciókat. Ez azonban egyértelműen más, nem a jelenlegi kiállítás alkotójának attitűdje lenne. Itt ugyanis tapinthatóan érzékeljük a munkafolyamat érzékenységét, a modellt és fotográfus finom rezdüléseit, amely e törékeny harmóniában képes nyomot hagyni emlékezetünkben. Effajta nyomot hagyni nem könnyű feladat, fel kell vállalni hozzá az érzelmi faktort, őszintének és kellően magabiztosnak kell lenni. Megkockáztatom, szerelem minden egyes kép.



*Horváth Endre: Kitekintés*

Hiszek benne, hogy nem véletlenül találkoztunk, nem véletlen, hogy Endre épp engem kért fel ennek a kiállításnak a megnyitására, jómagam is hasonló hozzáállással dolgozom. Pontosan és szépen dolgozni bárki megtanulhat. Még pénzt is kereshet vele. De önmagunk felfedezése által érzelemmel alkotni és vállalva a hibáinkat, csak ennek van értelme.

Endre, őszintén gratulálok a kiállításodhoz!

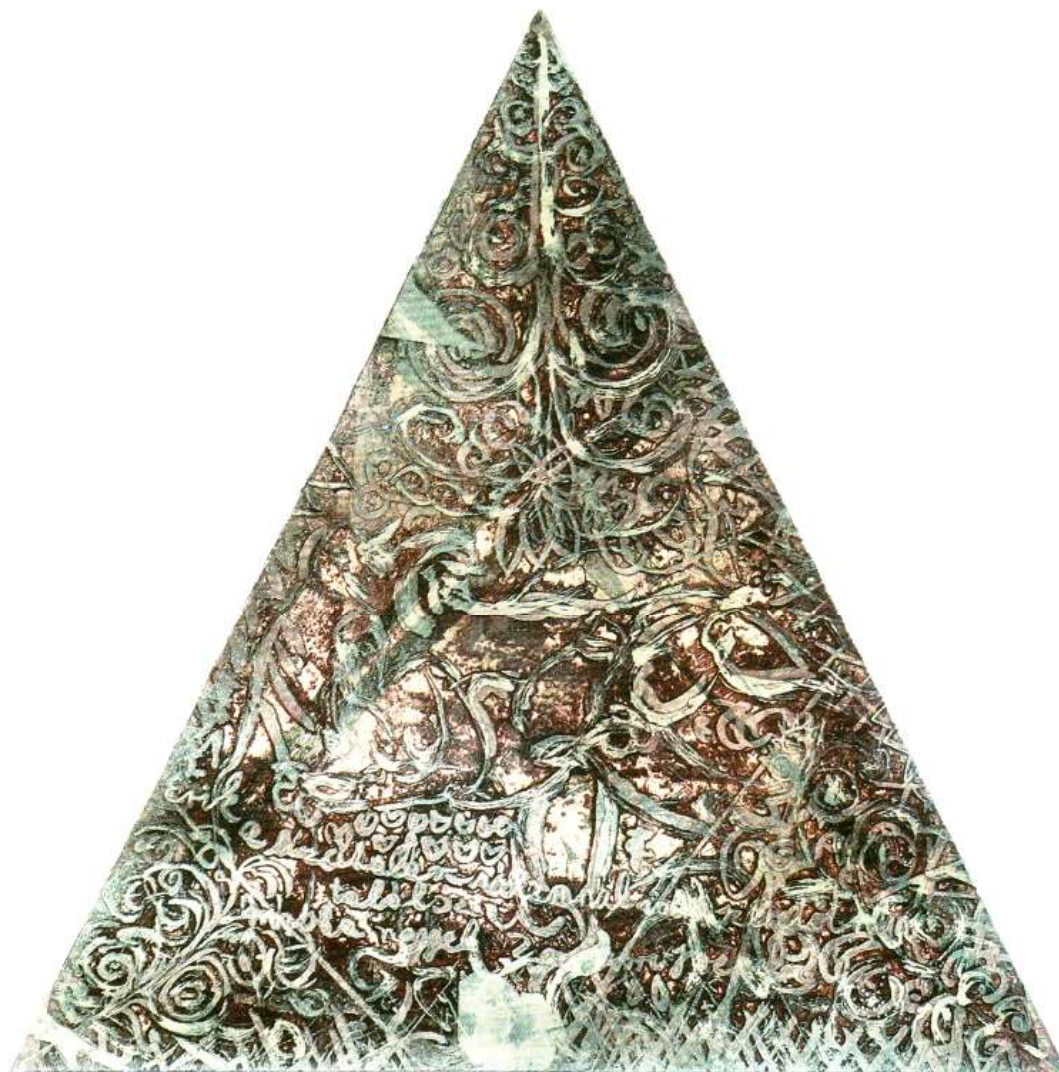
*(Elhangzott 2017. május 20-án a soproni Festőteremben.)*

CUKOR GYÖRGY

## KETTŐS PORTRÉ

Magyar Mónika és Szőcs Géza grafikusművészekről

Az alkotópárt lassan öt éve ismerem. Sopront régebről, itt érettségiztem 47 éve az erdészeti technikumban. Akkor éltem először városban, számomra Sopron a VÁROS. Egy szakmailag rangos, nevelésben példaszerű, nemzeti tudatban irányadó középiskolába jártam „Fidelissima” városában. Szerencsém még, hogy az alkotópárral sokszor találkozhatom. Elsőrangú művészek, továbbá Szőcs Géza grafikusművész-erdőmérnök–tanár ott tanár, ahol valaha diák voltam. Mindezt tisztáznom kellett, mielőtt e virtuális kiállításra elfogulatlanul és kíváncsian belépünk. Egyszerű kíváncsiság a kiállításlátogatóé, azt fürkészi, hogy mit gondol az a másik ember a világról, és ihletével, technikai-formai készségeivel, kísérletezésével, helyesbítéseivel, a maga tehetsége révén mit sikerült kifejeznie. Ez az érdeklődés egyszerre újdonságot és elmélyültséget, szabad és képpé szabályozott ösztönösséget, önkifejezésre törő reflexiókat keres a mai széthullt világban, akár a hit öröme ragyog föl egy képtájbán, akár „A mélységből



*Szőcs Géza: V. Genus*

kiáltok hozzád, Uram!” érzetét rajzolja meg a szerző egyetlen képben vagy sorozatban megmutató magánmitológiában. Vagy egyebet keres és semmi effélét, hiszen a kép nem föltétlenül a lé-lekállapot eruptív ábrája. (Vajon?)

A város. Régi város, sok idegzetet, vért, erőfeszítést, örömet, gyászt vett magába. Abban rejlik maradandósága, ahogy múló köznapijait tulajdon szakralitásába oldja. Génusza, levegője van. Aki egy darabig itt élt, ha elmegy is innen, nem tud Sopron lelkületétől szabadulni. És szortírozza, tisztogatja emlékeit a város. Csapásait, betegségeit kiheveri, öngyógyítóan létezik. Asszimilál, idővel kiveti, amit nem tud magáévá „azonosítani”, és viseli épületein múlt-szegumentumait, a stílusváltozások hegeit, jegyeit, saját történetét folytatja a történelemben. El lehet foglalni, de legyőzni nem. (Csak egy adalék szelíd és egyértelmű humorához: a Limanova emlékmű helyére, magas oszlopra állított, győzelmet hirdető Nikének – az oszlopon számok: 1848., 1919., 1945. – a Réz Rozi nevet adta, majd eltüntette az ugrókötelező leányt.) Lebeg a város az emlékekben, mint valami barnuló nyomat, mely folyamatosan változik, mert rajzolata és önképe egymáshoz szándékoznak hasonlítani. Múltja–jelene egybefüggő idő, azaz időtlenség.

Itt él az alkotópár. Térjünk be a virtuális galériába, közelítsünk a képekhez. Miként lehet művészet által egy régi városba lényegi jelekkel belesimulni, lelki tartalmának jelen idejű, felfedezendő „lelete” lenni, más szóval a maradandónak szánt munkálkodást a város állandóságához s benne jelenéhez fűzni? És így, vagy ettől sem függetlenül, mi foglalkoztatja az alkotókat?

Mindkettejükre érvényes a filozofikusság, absztrakt kifejezési hajlam, s bármit témává emelnek, saját alkotásaikat is alkalmanként újragondolják és folytatják. Németh Lajos különbségtételére célozva „kreálnak”, azaz újat hoznak létre, nem pedig „reprodukálnak”, s a Kunst–wollen Németh Lajos–i értelmében újraképezik világukat, s a rajz, ha érvényesnek gondolható, a természet részeként a teljességbe „bevalósulhat”. Meglehet, hogy ez lesz a sorsuk. És lehet, hogy általában is ez volna a művészet kifutása a honi csillagok alatt. Bizonyára benyomáshoz, lelkiállapothoz rendelnek asszociatív vonalat, foltot, figura–élményt, fölsejlést, s így teszik a kép létesítő okát láthatóvá. Ez szimpla, visszamenőleges következtetés, elképzelt ív tárgytól képig, de bizonyosnak tetszik, hogy a „konkrét” és az ornamentalsbe hajló képletek könnyed együttmozgása jóformán epikummal tárja eléink képpé lett témáikat. Ám az alkotás szubjektív folyamat, maguk sem azonos karakterek, mellékvágány lenne hasonlóságaikat firtatni, inkább néhány grafikájukat nézzük meg.

Magyar Mónika a bajos világállapotot is úgy teszi történeti kontextusba, s rajzolja meg, hogy képei valami jelen idejű folytatást sugallnak az ember–mítosznak, vagy inkább titokzatosan súgnak. Grafikai közül az Égszakadás, Szent, Híd, Tükörkép, Átjárók körüli és utáni opusokra tekintünk. E képek tételmondatszerű kijelentések, a már–már szimbólummá fokozott tárgy egyéni kifejeződései. Ha ezek saját stílusú, összetéveszthetetlen módon elbeszél „szimbólumok”, a legutóbbi grafikák, a Szem–sorozat még tömörebb és „balladaszerű”. Az előbbieket a kettészakadt világ összetartozása iránti vágyról, létteljességről szólnak, s tesznek reménykedő és bús megállapításokat. Madách, Vörösmarty, József Attila és a Psalmus Hungaricus is felidéződhet e tárgyban, de Beckett, Bergman vagy Mrozek Zuhanás közben című írása is. Széles asszociációs mezőt lábalnak meg a képek, noha nem ugyanott járnak, ahol az említett szerzők. Bővebben idéznék korábbi megfogalmazásból. „Égszakadás – cím és a látvány etimológiai célzást enged a kiszakadt firmamentumra. Nem érzem csapásnak, ha

olykor ég és föld között lezajlik az átnyílallás, azaz egy megrendítő jelenség vagy álom a vertikális végtelenhez emel: átjáró nyílik „És [Jákob] álmod látta: Ímé egy lajtorja vala a földön felállítva, melynek teteje az eget éri vala, és ímé az Istennek Angyalai fel- és alájárnak vala azon.” (Mózes I. 28. 11-12., ford. Károli Gáspár). Hull alá a kristályszerkezetű, sáslevél alakú, formaötletekké szilárdult égi matéria. Vagy miféle églakók potyognak a kifakadt, eleven magasságból? Lent ház áll sötét ablakokkal, éjszaka van, a jelenséget nem nézi senki. A szénrajz mintha azt állítaná, hogy igenis közel van a megnyibolt a földhöz, s az álom vagy a lelki ünnepélyesség pillanatában szinte egylényegű a kettő. Ha az ember el tudja viselni, a transzcendens mindig közeli... A Híd című kép egyszerre felül- és oldalnézeti. Monumentális. A híd a túlpartra visz, egy másik világba, melyhez átváltozással idomulunk, vélhetően lelki irányultságú metamorfózissal. („Vörös Rébék által ment a keskeny pallón, s elrepült, / tollászkodni, már mint varjú, egy jegenyefára ült.” Arany János: Vörös Rébék). A népmesében a híd alatt lakik az ördög, s azt engedi át, aki megfelel a találós kérdéseire. Enyedi Ildikó filmjében, a Bűvös vadászban először egy csiga óvatoskodik át a hídon, aztán következik a merész jövés-menés, mert az első átballagó az ördögé. A délszláv háború idejéből a mostari Öreghíd története jellegzetes történelmi abszurditás. Szétlőtték tankkal. Nem hadászati céllal, inkább a bosnyákok lelkierejének megtörésére. Aztán a magyarok segítségével újjáépült régi formájában, és felavatták. Nagy ünnepséget csaptak. És ez az abszurd, mert aki a hidat szétlövette, a főtitest, és emez, aki az avatóünnepet rendezte, valaha együtt végeztek rendező szakon. A híd határon visz át. E háborús esemény megítélésakor a morális határon is. A rajz e többféle hidak ábrája. S mert képpé formált lét, a lenti és a fönti, az innenső és a túlnani, azaz a kettéhasadt egység összetartozásának vágyteli eszméje. Szimbólum. Menjünk át a hídon állításainkkal: alkotó és tárgy, ihlet és megvalósulás, kép és befogadói tudattartam összekötő ideája. Zaklatott, egymásra dobált vonalak és foltok, melyek közt – mert a látás még az absztraktban is figurálist keres – izgatottan hadonászó, integető emberalakokat veszünk észre. E kép elvontsága – a kettévált térfelek összekötése egy függőleges, sötétebb részlettel – a kiegyensúlyozottság, harmónia, találkozás iránti vágyból absztrahálódhatott.” (Kortárs 2014/1. és 2017/9.) Bocsánat a hosszú idézetért, talán sikerült közelebb jutnom a kettészakadt, sőt elemekre, forgácsaira hullt lét grafikai ábrázolásának megfejtéséhez.

A Szem sorozat képeit az alkotó az áprilisi, Torony Galériabeli kiállításán mutatta be a közönségnek. Témája a látás, látás iránti vágy, láttatás, felvilágosítás, fény, a szubjektív univerzum kapuja, szemtanú, efféle kifejezésekkel foglalható össze. Értékes és szép sorozat. Gondoljuk át újra a kiállításon elhangzott, a grafikusművész attitűdjét kifejező József Attila idézetet: „s hiába bánkódsz, / az igazak lehelte felhő / nem segít a te könnyeiden/ az én szememmel kell kisírnod mindent.” (Esik)

Szöcs Géza rajzaihoz értünk. Ez az ember folyton figyel, néz és leskiccel, kidolgoz, újraír, továbbgondol, szétszedi és összerakja, variálja a témát. Tán nem ráfogás, hogy kifejezésmódja egy hosszú „folyamatábra”, melynek egy-egy darabja magában is befejezett, kész kép. Feltehető, hogy ebbe nem csak a művészettörténeti ismeretek átélte, látásmódot finomító, formai „külsődlegességeket” egyénivé hitelesítő lehetőségei játszanak bele, hanem az a természetszemlélet is, mely az örök változást, átalakulást, a metamorfózis kínját, örömet, a keletkezést, elhullást egy végtelen, határtalan, elemi erejű Lényeg lélegzétvételeinek fogja fel. A színek, formák kölcsönhatásai, egymásra épülései, részleges átfedései, hangsúlyai és hirtelen felbukkanásai az alkotói látás memoriterének bősége révén olyanformán tűnnek szemünkbe, mint az ihletett pil-

lanat fölkinálta improvizációs alkalom, mellyel célhoz ér és kész a mű. Hadd hozzam példának az V. Genus című képet s idézzek ismét: „Mi ez a rézkarc? Háromszög-imágó. Fogantatás és piramisvánság. Az élet savainak marásnyoma. Eleven múmia, folyó-totem. Három szögletből előtörő három vitézkötéslény: az egyensúlyozási pont meghódítása. A szöveg, fonás akkordjai, lenmezőn a tilolás előérzete, hasított fűzág kesernyéje. Indairás, szecessziós kacskaringók a varázsköntösön. Minta szíjgyártónak, varrólánynak, kovácsnak, ha lószerszámra, ember göncére, törvény vaskapujára dísz keres. Madách háromszögletű kertje. Minden leendő forma, vad hallucináció az ösztönben megfékezve, fölhúzott rugókkal. László Gyula-i griffes-indás kultúra. Utcai zenész improvizációja. Az agy csontburka belülről, a sípcsont hártyájában a fájás képe. Madár-toll ábrájában a röpülés. Kézfej, szöcskeláb mechanikája. Orom és gödör, a magzat és a halott ómegagerince. Veronika-kendőn a megtépett arc. Össejtembléma, isteni ujjlenyomat.” (Kortárs 2014/1.)

Weöres, Juhász Ferenc lát hasonlóan, de közeli a Bosch-képek lénynyüzgése, Klee és Somogyi György festményei, Puha Ferenc, Kőrösi Papp Kálmán s mások világa is, Zámbo Attila végtelenül szabad képi törekvései. S ami Gvárdián Ferenc Pilinszky-büszjtjeinél vagy Kemsei István Dunakönyvét olvasva felötlött, Szöcs Géza grafikáira pláne érvényes összbenyomásként: a Teremtés nem fejeződött be, ma is tart, a „legyen világosságtól” kezdve idelátszik, még nem is hajigálta alá az Úr a gonosz angyalokat, s az élet kimenetele korántsem végleges kipusztulás. Ezért lehet, hogy a rajzokat nézve nem csak a világ kontrasztjaira, hanem valami állandó, nyugodt Nagy Egység lüktetésére is asszociálhatunk. És arra is, hogy a Teremtésgondolat egy olyan univerzális energiaörvény, melyben a magányos matéria múltékony emberi tettekben és műalkotásokban futja ki a formáját s ismer magára. Elnézést, a Szöcs-grafika kevésbé patetikus és fellengzős, nagyon is élményeredetű, azzal a meghagyással, hogy az öszszegző fantázia valóbb valóság a látszatoknál.

A képek mellett egy-egy kiállításon, mint látványosság, ott volt pár könyv kinyitva, lapozgatás végett. Ezekben vannak az alkotó summás vagy ötletszerű megjegyzései, reflexiói, képpé válható skiccei, kész rajzai, időmetszetei. Idézek: „Könyv-lapok. Így nevezi Szöcs Géza azt a három, 10×15-ös méretű, régi, gót betűs könyvet, amit figurális és absztrakt rajzokkal töltöget meg, van már belőlük vagy hétszáz. Könyvmappa. Naptárszerű rajzbejegyzések. A „talált”, nyomtatott papíron megtörténő rajz a műfaj sajátos ága. A gyors megörökítés igénye az eredeti betűkép meghagyásával és felülírásával jár. (Hadik Gyula újságpapírra kontúrozta-árnyalta, s ki is állította szoborterveit, Ujházi Péter középkori oklevélmásolatokra rajzolt, kiszabadítva a vonalat a kézírássá regulázott kötöttségéből.) Itt a sárgult könyvlapok gót írása a háttér, tőle egyszerre kap a rajz fürkészően felfedező, pionír vonalvezetésű könnyedséget és tradicionális tónust. Igazi tehetségre valló pillanatrajzok és aprólékos ábrázolások. Portrék, épületek, foltegyéniségek, absztraktok. Olyan szem, adottság és fantázia dolgozik itt, amely könnyen teremt művészi rajzot, át– meg átlépve a gondolkodás és önkifejezés kellemetlenkedve hátráltató paneljeit. Egy-egy kötet – kétemeletnyi kiállítás.” (Kortárs 2014/1.) Ez 2014-es szöveg, azóta már mennyiségben is messze jár a szerző. Ahogy rajzol, olyan művészi színvonalon fotóz, erről honlapján is megbizonyosodhatunk. (Sokat megtudhatunk róluk – képek, riportok, kiállítások –, ha nevüket a googléba írjuk. És a Torony Galéria felől is tájékozódhatunk.)

Végül itt a kérdés: alkotásokkal, munkálkodással belesimulni e régi város lelkületébe hogyan lehet? A fentebb írtak szerint kijelenthető, hogy a város maradandóságában

s az alkotópár képein ugyanaz az örök állandóság vágtat. Emberpárti életszemléletük Sopron történelmi megújulásaival rokonítható, s ugyanígy az általános homo sapiensi megindultsággal is, mely ír, rajzol, követ vés, zenét szerez, filmez, színészkedik, tükröt tart. Továbbá napi munkálkodásukkal, egyáltalán: céltudatos pedagógus mivoltukkal értéket közvetítenek. Szöcs Géza kvalitásos galériavezető. A Torony Galéria minden megbecsülést, támogatást megérdemel. A kiállítások művészi szintje és átgondolt rendezése, tehát egészében az éves tervek tágas látóköre és a megvalósítás igényessége Pro Urbe díjra érdemesíthetőn színvonalas.

SZABÓ KÁROLY

## KÖVESDI-NAGY JÓZSEF KIÁLLÍTÁSÁNAK MEGNYITÓJA

Kövesdi-Nagy Józsefet, a rendkívül termékeny és sokoldalú, soproni-harkai festőművészt, elfeledte Sopron városa, elfeledte kedves faluja, Harka, de nem felejtették el azok az emberek, akiknek otthonában a mai napig is szobájuk falát díszítik Kövesdi-Nagy József alkotásai. 41 évvel halála után közel 100 darab festményt sikerült megtalálni, fellelni a tulajdonosok jóvoltából. Először is nekik szeretném megköszönni, akik a kiállítás megrendezéséhez a szervezők rendelkezésére bocsátották a festő alkotásait. Az ország több településéről, így Budapestről, Győrből, Mezőkövesdről, Kapuvárról, Csornáról, Gyöngyösről, Nagylozsról és természetesen Sopronból és Harkáról érkeztek a felajánlások. Így, az 1969-es évben a sok érdeklődőt vonzó soproni és harkai kiállítás után 2017. szeptember 23-án újra megtekinthetjük, gyönyörködhetünk Kövesdi-Nagy József méltatlanul elfeledett alkotásaiban. Harka Község Önkormányzata megőrzi, és ápolni fogja festőművészenek értékes örökségét. Külön megköszönöm a művész leányának, illetve családjának azt a segítséget, ami nélkül az emlékkiállítás nem jöhetett volna létre. Köszönet Keresztény Richárdnak, a Soproni Képzőművészeti Társaság



*Kövesdi-Nagy József: Ellenfényben*



elnökének, Grabner József festőművésznek és Patzner László úrnak az emlékkiállításához nyújtott segítségükért.

Kövesdi-Nagy József életútja.

Mezőkövesden született 1922. március 11-én ötgyermekes szabómester második gyermekeként. Középiskolai tanulmányait a helyi Szent László Gimnáziumban végezte, majd érettségi után Budapestre, az akkori Magyar Képzőművészeti Főiskolára járt. Nagy hatással volt rá Glatz Oszkár és Rudnay Gyula festészete, haláláig tisztelettel adózott kiváló tanárai emlékének. Kiemelkedő tehetségként egy évig Párizsban lehetett ösztöndíjas, innen eredt a francia impresszionisták iránti csodálata, mely végigkísérte egész munkásságát. Ösztöndíja kevés volt, szülői támogatásra nem számíthatott. Napközben tanult, este és éjszaka pedig hegedűjét pengetve magyar nótákat, cigánydalokat énekelt, így tudott szűkösen megélni.

A főiskolát elhagyva nem igazán tudott tehetségével, tudásával mit kezdeni. A háború után ki akart Magyarországon éppen festményeket vásárolni? Festett ugyan, de ez a mindennapi élethez kevés volt, így a Hunnia Filmgyár Rt.-nél helyezkedett el, díszlettervezőként.

Harkára az 1940-es évek második felében került, itt kísérte át barátját a határon, de ő nem kívánt vele tartani, nem vitte rá a lélek, hogy elhagyja Magyarországot. Néhány napot a községben töltött, itt ismerkedett meg Kretzinger Ilonával, akivel 1950 januárjában házasságot kötött, majd még ugyanezen év szeptemberében megszületett lánya, Kornélia.

A több nyelven beszélő idegent, aki ráadásul művészember volt, az akkori hatalom nem nézte jó szemmel. Személye is, megnyilatkozásai is „gyanúsak” voltak. Szót emelt többek között a község nevének megváltoztatása ellen. Abban az időben változtatták az eredeti Harka helyiségnevet Magyarfalvára. Gyakran élvezte a szombathegyi ÁVH „vendégszeretét”. A művész akkor már súlyos tüdőbeteg volt, így több időt töltött a mátraházi tüdőkórházban és a kékesi szanatóriumban, mint otthon. A vége az lett, hogy fél tüdejét eltávolították, további életét így élte le.

Utolsó gyógykezelése után utazott haza Budapesten át Magyarfalvára, de éppen 1956. október vége volt, nem is ő lett volna, ha valamilyen szerepet nem vállal a forradalom támogatásában. A festő alapvetően pacifista volt, a fegyveres harcokban így nem vett részt, de lázított, transzparensket festett, szóval elegendő okot szolgáltatott arra, hogy elítéljék. Közben a hatóságok családját is zaklatták, több alkalommal törtek rájuk éjszaka, úgymond „házkutatót” tartani.

Pálhalmán hozzávetőlegesen egy évet töltött internáltként, de csak 1959-ben térhetett vissza lakóhelyére. Szabadonengedése után még évekig nem kapott a határvidékre beutazási engedélyt.

Családja sem kerülhette el a politikai bizalmatlanságot, megtorlást. Felesége, aki óvónő, anyósa, aki szakmájában elismert varrónő volt, csak a Soproni Állami Gazdaságban tudtak elhelyezkedni tyúkgondozóként.

Kövesdi-Nagy Józsefet a leírtak miatt rajztanárként nem foglalkoztatták, olyan munkákat vállalt, melyeknek ugyan köze volt a festészethez, de ezt csak nagy jóindulattal lehet mondani. 1959-ben végre rámosolygott a szerencse. Az ARTEX Vállalat (képzőművészeti alkotások exportálásával foglalkoztak) fogadó volt a festményeire, de sajnos nem azt festett, amit akart, hanem azt, amit a vállalat megrendelt. Ezek a képek fellelhetetlenek, ki tudja, hol vannak a nagyvilágban.

Lakóhelyén az első komolyabb munkát Magyarfalva Községi Tanácstól kapta, egy Petőfi Sándort ábrázoló kép elkészítésével bízták meg, mely jelenleg is eredeti helyén, a kultúrházban található.

A család így lényegesen jobb anyagi körülmények közé került, mint korábban, mely valójában a mélyszegénység szintje volt.

A községtől 10 évvel később még egy megbízást kapott egy hármas felosztású kép elkészítésére, címe: „Múlt, jelen, jövő”. A kép utal a helyiség telepés község voltára, az emberek egymásra találására, az élet örök körforgására, a falu békéjére, nyugalomára, minden szépre, ami az emberekkel történhet. A kép a község házasságkötő termében látható most is.

Magyarfalvára nagyon gyorsan „visszailleszkedett”, az emberek szerették, barátságos, jó kapcsolatban állt a község lakosságával. Sopronban is megismerték, próbált betörni a soproni művészek közé, de az akkori vezető képzőművészek nem fogadták be, ahol lehetett, gátolták. Lenézték, mint olyan képzőművészt, aki az ARTEX Vállalatnak pénzért dolgozik. Ők ezt könnyen tehették, mert valamennyien havi fizetéssel rendelkeztek, biztos munkahely volt mögöttük, a festészet számukra nem megélhetési kérdés volt.

Ennek a hozzáállásnak részben politikai tartalma volt, féltékenység is áll mögötte, mert az emberek körében népszerű volt. Lakása falán a képek állandóan változtak, a régebben festetteket megvásárolták, és máris felkerült helyette az új kép.

Munkásságának egyik fő területe a portréfestés volt. Az 1960-as években már voltak olyan anyagi helyzetben lévő emberek, akik magukról, hozzátartozójukról arcképet készíttettek. Sopronban – emlékezetem szerint – jónéhány általa festett portré van.

A véletlen folytán az egyik ilyen arckép Ljubica Ilicről készült, aki Zágrábból Sopronban élő barátnőjéhez jött látogatóba. A hölgy a Zágrábi Tudományos és Művészeti Akadémia főtitkárának, Dr. Ivan Ilicnek a felesége volt. A kép akkora sikert aratott, hogy a művészt az akadémia meghívta 1966-ban kiállítás rendezésére. K. Nagy József otthon megfestette a kiállítás anyagát, de az utolsó pillanatban a hatóságok kijelentették, hogy a képeket nem lehet átvinni Jugoszláviába. Nem esett kétségbe, egy-két hónappal a kiállítás előtt festő felszerelésével kiutazott, Zágrábban és Zadarban megfestett egy új anyagot. A kiállításnak olyan nagy sikere volt, hogy az akadémia a művészt tiszteletbeli tagjává választotta.

Újabb zágrábi kiállítása 1968-ban volt, hasonló sikerrel.

Ismerősei, barátai bíztatták, hogy Sopronban is rendezzen önálló kiállítást, ő erre ráállt, a szervezésben barátai segítettek, csak hogy előtte a képeket zsűrizni is kellett. A zsűri – finoman fogalmazva – nem a festő baráti köréből alakult, így a beadott 65 kép közül mindössze 20 képet tartottak bemutatásra alkalmasnak. Többek között kiállításra alkalmatlanná nyilvánították azt a képet is, mely a korábbi zágrábi kiállítás katalógusának első lapján szerepelt (Hálózók).

A kiválasztott képek közül viszont a festő tartott 5 képet gyengének, így azokat visszavonta, a kiállításra mindössze 15 kép került.

A kamarakiállítás az akkori Ady Endre Művelődési Házban volt, 1969 júliusában. A megnyitó beszédet Dr. Ivan Ilic mondta, mert a festő őt tartotta arra méltónak, hogy ezt a tisztséget betöltse. Az emlékkönyv tanúsága szerint a soproni emberek elégedetlenségüket fejezték ki a művésszel szembeni diszkrimináció miatt.

Az igazán nagy sikert, a még ugyanazon év augusztusában Magyarfalván rendezett, kiállítás hozta, mely a helyi művelődési házban volt, ott azokat a képeket állította ki, melyeket ő akart. Akkor már a hivatalos szervek is érdeklődést mutattak a festő iránt, így kiállítását Dr. Pilz Károly, a Sopron Járási Tanács elnöke nyitotta meg. A helyi tanácstestület a művészt dicsérő oklevélben részesítette.

Ebben az évben régen húzódó lakásproblémája is megoldódott, a düledező házból, ahol családjával élt, Sopronba költözött. A soproni városvezetés lehetővé tette számára, hogy az újonnan épülő panellakásokból vásároljon családjának egy szövetkezeti lakást.

Ezután már sajnos, életében érdemleges dolog nem történt, dolgozott, betegeskedett. Még részt vett a Festőteremben rendezett, más művészekkel közös tárlatokon, de önálló kezdeményezése nem volt. Felváltva kezelték a szombathelyi és a soproni kórházban, otthonában is állandó orvosi felügyelet alatt állt. Mindenki tudta, hogy nem lesz hosszú életű, de mégis megrázó volt, hogy alig 54 éves korában, 1976-ban, karácsony előtt néhány nappal, hirtelen elhunyt. Szűk családi körben, csendben temették el.

Művészetéről még néhány gondolat. Mindent, minden eszközzel festett. Rendkívül termékeny volt. Festett zsánerképeket, tájképeket, csendéletet, rengeteg portrét részben naturalista, részben impresszionista stílusban. Dolgozott olajjal, festett csodálatos akvarelleket, kedvence a pasztell volt, de rajzolt szénrel, szépiával.

Kövesdi-Nagy József síremléke a soproni Szent Mihály-temetőben található: egy paletta, kettétört ecsettel.

*(Elhangzott 2017. szeptember 23-án a Harkai Kultúrotthonban. )*

HIPSÁGH GYÖNGYI

## NÉMETHNÉ KÁLDY KATÓ KIÁLLÍTÁSÁNAK MEGNYITÓJÁRA

Szeretettel köszöntök Mindenkit, aki megtisztelte Némethné Káldy Kató Kiállítását.

A kiállító mindannyiunk kedves ismerőse, barátja. Gyermekkora óta érdekli a festés, a rajzolás. Abban az időben azonban nem volt lehetősége, hogy ezzel foglalkozzon, ifjú korában pedig a család, a munka töltötte ki mindennapjait. Miután nyugdíjba vonult, visszatértek az ifjonti álmok, és ecsetet vett kezébe. S mivel egyedül mindig nehezebb, beiratkozott Tranta Julianna festőiskolájába, ahol csiszolhatta tudását. Az eredményt itt láthatják.

Képein láthatjuk a szeretett város, Sopron jelképét a Tűztornyot télen, nyáron, a Belvárosból és a Szent Mihály utcából. Az Ikvát is kötelező mindenkinek megfesteni, ez alól Kató sem kivétel. A templomok égbetörő tornyaikkal a megnyugvást, a föld és ég összhangját jelentik nekem. A falusi tájak, melyek között ott a szeretett szülőfalu, Pásztori is, a gyermekkort idézik. A csendéletek a maguk egyszerűségében ragadják magukkal a nézőket.

Ecsetelhetném, - hogy melyik képe miért tetszik, a másik miért áll távolabb tőlem, milyen az ecsetvonása, miért éppen színesben, vagy a csodálatos diópáccal készített egy képet, de nem elemezni jöttem, mint ahogy gondolom Önök sem, hanem szemet, lelket gyönyörköd-tető befogadásra.

Kató bebizonyította, hogy sohasem késő belefogni valami újba, főleg akkor, amikor az élet aktív szakasza lezárul, s jön a sokak számára olyannyira áhított nyugdíj, s amikor ott van, nem tudnak mit kezdeni vele. Kató mindenkit arra szeretne biztatni, hogy használják ki ezt az időt, s töltsék ki tartalommal, mint ő is tette. A nyugdíjas



*Némethné Káldy Kató: Bánfalva*

éveket is aktívan kell eltölteni, vallja. Bizonyítják ezt korábbi kiállításai is, melyek szülőfalujában és itt a Posta-palota épületében voltak.

A család mindig a legfontosabb szerepet tölti be az életében, ezért teljesen egyértelmű, hogy kiállításán láthatjuk fia és unokája alkotásait is. Igaz tehát a mondás: az alma nem esik messze a fájától. Fia, Ottó – aki a nemrégiben megszűnt Alpok Képzőművészeti Kör tagja volt –, örökölte édesanyja tehetségét. Ezt mi sem bizonyítja jobban, mint az itt látható két grafika szüleiről és a szeretett hegyek közül egy kép. Mert Ottó vagy mássza, vagy éppen festi azokat. S hogy a harmadik generáció se maradjon ki, fiának leánya Orsolya, aki építésznek tanult, most ismét iskolapadba ült, az Iparművészeti Egyetemen ékszertervező szakon tanul. Az ő modern, fiatalos ékszereit is láthatjuk.

Ez a három generáció az élő példája annak, hogy miként lehet ebben a rohanó világban maradandót, értéket alkotni.

Szívböök kívánom, hogy még sok szép, önálló és közös kiállítással örvendeztesenek meg minket.

S Tamkó Sirató Károly Bízató című versének soraival „bízatom” őket:

Ne ess kétségbe, érjen bármi!  
Csak egy a törvény: várni. Várni!  
Ha reszket alattad a föld:  
Csak önmagadat meg ne öld!  
Ha egyetlen vagy, mint a szálfá.  
Felvirrad még magányod álma.  
Minden beérik, révbé fut:  
És győzött az, ki várni tud.

*(Elhangzott 2017. október 22-én a Várkerület Galériában.)*

*Szerkesztőségünk tisztelettel köszönti a 80 éves Némethné Káldy Katót!*

DIÁKKÖLTŐK,  
DIÁKÍRÓK

CSUKA CECÍLIA

## Z GENERÁCIÓS MIÉRT KORSZAK

Mondd, akkor most miért is olyan király z generációsnak lenni! A „számítógéppel születni” és az „okos” dolgokhoz olyan „okos”-nak lenni? Mondd, miért jó a kijelzöt szeretni, élőben pedig elmenni egymás mellett! Miért nincs igazi társas kapcsolat? Miért bújunk az emojik mögé? Miért online rendelünk ruhát, hogy addig se menjünk emberek közé? Miért használunk folyton valami kütyüt? Vajon milyen lehet igazi papír térképpel eltévedni? És miért használunk annyi rövidítést? Néha még én sem értem a szezonális szlenget. A pont miért lett flegma? A szív pedig ennyire közönséges? A sírva röhögő emojit miért használjuk mondatvégi írásjelnek? És azt sem tudom néha, miért nem tesszük le az életünket elvevő vackokat. Miért nincs életünk?

Mondd! Miért jó z generációsnak lenni!

HORVÁTH NOÉMI REBEKA:

### **SZERETSZ-E?**

Vajon mi történik velem?  
Orvos kell ide vagy egyszerűbb,  
ha a fejemet a falba verem?  
Mondjuk én még azon is csodálkoznék,  
ha tudnád a nevem.  
Nem bírom ki egy mosoly nélkül,  
de elvileg ez a vonzás szabálya.  
Bizony ez a szerelem nevű elmebaj utóhatása.  
Kezem akaratlanul is a hajadba túrna,  
aztán bosszankodnál egy sort és megcsinálnád újra.  
A naplementét néznénk, és megfognád a kezem.  
Bár valószínűleg ezt csak én képzelem.  
Mert úgy működik ez, mint a dominók borulása.  
Én beléd esek, te pedig másba.  
Engem vonzol te, s téged vonz ő.  
Ennyi az egész és máris kész a fejtörő.  
De nem az a fontos,  
hogy a kezem tökéletesen illik-e a kezvedbe.  
A kérdés az, hogy vajon szeretsz-e?

### **VERS A SENKIHEZ**

Ez a vers a senkinek szól, s te mégis olvasod.  
Összetéped, összegyűröd, majd a szoba végébe hajítod.  
Magad sem érted miért nem a szemetesbe dobod.  
Talán azért, mert megsajnálod?  
De végül úgyse a kukában landol,  
mert túl lusta vagy felállni az ágyadról.  
Majd rájössz, hogy ez az ostoba papírgalacsin,  
mintha csak téged szólongatna.  
Egy óra múlva kisimítod, elolvasod, és jót nevensz rajta.  
Szakadtan leteszed az asztalodra.  
Másnap gondolsz egyet és összegyűröd újra.  
Unalmadban focizol vele.  
S nem érted a hét végére,  
hogy lett a szobád ilyen versekkel tele.  
– Már igazán eltüntethetnéd! – szól rád az egyik szülőd.  
Te egy könyv mögül motyogod,  
hogy nincs neked arra időd.  
Ő csak mosolyog,  
mert nem tudja a válaszat komolyan venni.



És te is tisztában vagy azzal,  
hogy egyszerűen képtelen vagy megtenni.  
Ez az átkozott papírfecni emlékeztet arra,  
hogy valaha te is egy senkiként kezdted,  
mielőtt még az életet a nyakadba vetted.  
Végül úgy döntesz, hogy inkább számúzód egy fiók aljára,  
ahol majd egyszer, talán egy másik senki megtalálja.

## VIRÁGZÁS

Az asszony a tükörrel szemben állt. Magát nézte. Hamvas szőke haja már őszült, mindig mosolygós, kék szemei körül apró ráncok csücsültek, egykoron gyönyörű, sima, feszes arcbőre megereszkedett, s habár nőies, kecses alkata és mozdulatai megmaradtak, azért a teste többi részén is érezte a változásokat. Már közel járt a nyolcvanhoz, de úgy érezte, így is szerencsésnek mondhatja magát, hiszen az öregedés jelei viszonylag későn kezdtek jelentkezni nála. És, bár az idő múlása testén megmutatkozott, lelkét ugyanolyan fiatalnak érezte, mint amilyen huszonévesen volt.

A sarokban található polchoz sétált, és leemelt onnan egy vastag könyvet. Fotóalbum volt, ami a nő életét foglalta össze képekben. Életének minden szakaszából maradtak meg fényképek, amiket mostanság egyre többször nézegetett. Jó érzés visszaemlékezni a múltra...

A legelső kép, ami fennmaradt róla, a tizedik születésnapján készült. A szülinapi tortája előtt áll, és megilletődve mosolyog bele a kamerába. Elmosolyodott, ahogy a fényképre nézett. Eszébe jutott gátlásos gyereklányénje. Tizenöt éves koráig mindig az anyja szoknyája mögé bújt, közeli barátain kívül mindenkivel félénken és dadogva beszélt. Olyan volt akkor, mint egy, a földből épphogy kibújt tulipán. Nem érte még elég fény. Még nem a kifejlett egyed, csak a kezdeti hajtás. Ő is még csak ismerkedett a világgal. Tizenöt éves korában viszont történt vele valami. Felragyogott az első nap-sugár, amikor megismerte első szerelmét, aki egy roppant jóképű, nála három évvel idősebb fiú volt. Teljesen megbolondította, csodaszép, huncut égkék szemeivel, megnyerő mosolyával és erős, férfias kiállásával. Egy bálon találkoztak először, és őt már akkor teljesen lenyűgözte a jóképű idegen. Hamarosan kiderült, hogy érzelmeit viszonozzák, és egy varázslatos szerelem vette kezdetét. Ő és a fiú mindenhova együtt jártak, többször is elmentek vidámparkba, állatkertbe, bálókba, vagy csak egyszerűen sétáltak a parkban. Az első szerelem csodája csak erősítette, szépítette a tulipánt, bimbósodni kezdett.

Ez az álomszerű valóság azonban nem tartott sokáig. Pár hónap telt csak el, s a fiút felvették az egyetemre. El kellett utaznia, s habár megígérte, hogy amikor csak tud, írni fog, egyszer csak nem jelentkezett. Ő még reménykedett egy ideig, s hiú ábrándokkal nyugtatta magát, hogy biztos sokat kell tanulni, vagy valami hasonló, de hamar rá kellett jönnie, hogy az ő szépszemű lovagja bizony már csak a múlt. Akkor, életében először, nagyon nagyot csalódott, s ez az érzés akkor számára még oly ismeretlen volt, hogy nem is nagyon tudta kezelni. Sokat sírt, nézegette a fiúval készült fényképeket, s egy ideig nem is akart mással ismerkedni.

Viszont az önsajnálatot is megunta egy idő után, és úgy döntött, hogy újra elkezd bálókba, társasági eseményekre járni, ahol talán újra rámosolyog a szerencse egy sármos fiú képében. Ezzel elkezdődött egy olyan időszak, amikor baráti körét kibővítette, ahol tudott, ismerkedett. Nyitott lett, mindig próbálta az élet jó oldalát látni, mosolygott, és csupa pozitív gondolattal volt tele a feje. Ez meghozta a változást, hiszen részese lehetett egy újabb gyönyörű szerelemnek, sőt nem is csak egynek. Élvezte az életet, s ha voltak is gondok, csalódások, amikkel meg kellett küzdenie, jól vette az akadályokat. Élete tulipánja tovább fejlődött, már gyönyörűen bimbózott, érezte, hogy

vége él, nem foglalkozott a nehézségekkel, csak ment előre megállás nélkül, mint ahogy a virág növekszik.

A szerelmi románcok a húszas évei feléig tartottak. Huszonhat évesen ugyanis megismerte azt a férfit, akivel aztán összekötötte az életét. Kicsit hasonlított legelső szerelmére, de nem csak ez volt az egyetlen dolog, ami annyira megfogta benne. Addig heves, lendületes természete kicsit lenyugodott, miután egyre többet találkozott a férfival, aki kész úriember volt. Sosem sietett sehova, mégsem késett el sehonnan. Szépen és kimérten beszélt, csúnya szó egyszer sem hagyta el a száját. Ugyanúgy látta a világot, mint ő, mindenben a szépet kereste, negatív gondolatokat meg sem engedett magának. Golfozott és lovagolt, ezáltal a jó modorhoz még egy kisportolt, férfias külső is társult, valamint a megnyerő mosoly sem maradhatott el. Egyszóval minden megvolt benne, amit egy nő keres egy férfin, és szerencséjére ő is elnyerte az ifjú szívét, így megismerkedésük után négy hónappal a férfi megkérte a kezét. Természetesen hatalmas nagy lakodalmat tartottak, rengeteg barátot és ismerőst meghívtak. Külön nászútra nem mentek, az esküvőjük utáni egy-két évben utazgattak szerte a világban. Moszkva, Róma, Párizs, London, New York ... és arra az örömhírré tértek haza, hogy gyermekük lesz. Szerencsére minden problémamentesen történt, s huszonkilenc évesen világra hozta első gyermekét, majd rá két évre a másodikat. Addigra egy kiadó is felfigyelt rá, ugyanis írogatott már egy ideje, de addig még sosem jutott el odáig, hogy a műveit megjelentesse. Most viszont ez is sikerült, nagyon felkapott író lett, egyre több interjú készült vele, és az újságokban is rengetegszer szerepelt. Életének virága, az ő tulipánja ebben az időszakban kivirágzott. Kinyílt a bimbó, és teljes pompájában tündökölt, élete csúcspontján volt. Sikeres és boldog, minden összhangba került.

Aztán az évek teltek, gyerekeik pedig kirepültek a családi fészekből, ketten maradtak a férjével. Mindketten érezték már az idő múlását, egyikőjük sem volt már olyan, mint régen. Lelassultak, nem tudtak már annyi dolgot elvégezni. A ház nagy lett nekik, már nem tartottak hatalmas kerti partikat és fogadásokat, egyre jobban szűkült a baráti körük, mígnem csak a legközelebbieket maradtak meg. Ebből adódóan eladták a kertes családi házat, és egy jóval kisebbbe költöztek. A kerttől viszont nem akart megválni, hiszen mindig is úgy érezte, hogy a virágok nagyon közel állnak a szívéhez. Új otthonának kicsiny kertjében is gyönyörű tulipánok bontogatták minden tavasszal a szirmaikat. Írói karrierje is kezdett megtörni, már nem volt kedve annyi interjút adni, nem akart már a nagyközönség előtt szerepelni. Inkább csak magának és a családnak írogatott, majd mikor megszülettek unokáik, akkor nekik talált ki meséket.

Az idő múlását nem tudta megállítani... hetvenéves korára elvesztette férjét, megözvegyült. Kezdetben nagyon nehéz volt feldolgoznia kedvese halálát, főleg úgy, hogy a gyerekei külföldön éltek, nem nagyon volt már körülötte senki, a legtöbb barátja már szintén nem élt. Visszavetette magát az írásba, hiszen az mindig segített neki, ha bánata volt, ha öröme, jól esett neki, ha kiírhatta magából. Most életében először úgy érezte, hogy már ez sem úgy megy, mint régen. Kezei remegtek, s egy-két oldal után már el is fáradt. Úgy érezte, hogy a tulipán, amihez egész életében hasonlította magát, elkezdte hullatni szirmait. Hervadni kezdett, elvesztette tündöklő szépségét, azt a varázsát, amivel minden szempárt magára vonzott... nekilátott ledobni szirmait, s a virág, ami egykoron ragyogó szépségével megbabonázott mindenkit, elszárad, föld feletti szára elpusztul. Szomorú egy állapot, viszont föld alatti gumójában ott a lehetőség arra, hogy újjászülethessen... ez a remény örökkön örökké ott fog élni benne.

A nő becsukta a fotóalbumot, visszatette a helyére, majd leült a karosszékbe. Szinte elveszett a hatalmas ülőalkalmatosságban, piciny, törékeny testét elnyelte a nagy monstrum. Maga elé meredt, s elmosolyodott. Igen, az emberi élet olyan, mint egy virág, gondolta. Piciny magként indul, majd zsenge szára lesz, ismerkedik a világgal, minden új neki. Majd megjelenik a bimbó, ami már kezdi mutogatni magát, de teljesen még mindig nem fejlődött ki, még mindig változik. Kell neki sok–sok éltető napfény, simogató esőcsepp. Majd ebből a parányi bimbóból kifejlődik a virág, elérkezik élete legszebb részéhez, még mindig változik, de már korántsem annyit, mint azelőtt. És habár a virágot néha viharok is roncsolják, nem adja meg magát, ejtethet rajta a vihar akármekkora sebet, az begyógyul. A heg, a sebhely nyoma nem feltűnően, de ottmarad, a túlélésre tanítja, emlékezteti. Majd ahogy az idő múlik, a virág elfárad, szépen lassan elkezd ledobni szirmait, egyre többet, míg végül az utolsó szirmocska is lehull, s a növény elhervad. Viszont következő évben újra kihajt, de az már egy másik virág lesz, az előzőnek az utódja. Hasonlít rá, de mégsem ugyanaz. Ahogy a virágnál is, úgy az embernél is, a gyerekeiben, unokáiban mindenki tovább él, igaz, ugyanolyan már egy utód sem lehet, mint amilyen ő volt, de rengeteg hasonlóság visszaköszön.

Ahogy ezt a nő végiggondolta, ráncos ajkait széles mosolyra húzta. Felállt a székből, s a botjára támaszkodva odasétált írószékéhez, ami már fiatal kora óta megvan. Egy régi, hagyományos írógépből, egy asztali lámpából és egy vastag, teleírogatott füzetből áll ez a kis kuckó.

– Na – mondta ki hangosan –, azt hiszem, megvan az utolsó regényem címe.

Elmosolyodott, majd kinyitotta vázlatfüzetét, s az utolsó lapok egyikére, cirádás, dőlt betűkkel felírta a következő szót: Virágzás.

KOVÁCS ANNA

## A VIRÁG HALDOKLÁSA

Levelek hullanak  
lepelként szememre.  
Eltemet az avar  
és elalszom. – Örökre.  
Aludnék korhadó  
leveleid között,  
de már gyűlik a hó,  
a fehér fény, bús fejünk fölött.  
Már csak élettelen ölelsz;  
Tán véget ér eddig hitt örökkévalóságunk?

Sötét, hideg föld lesz  
Végső, közös ágyunk.

*Budapest, 2017. szeptember 25.*

## HAIKUK

### AJÁNLÓ

...azoknak, kiknek szerelme pusztán plátói

Tán szerelmes vagy?  
Elárulok egy titkot:  
Túl fogod élni.

### „CSAK EGY PILLANAT...”

Csak egy pillanat;  
S már virághalom hervad  
sírunk kő hantján.

## **„DARABOKRA TÖRT...”**

Darabokra tört  
jelentéktelen érzés  
hányódik bennem.

## **ÉS MAJD ÖREGEN, TÉNYLEG RÁJÖVÜNK**

Túlzottan rövid  
az élet ahhoz, hogy ne  
szeressük egymást.

## **H**

„Haldokló hópely-  
hek hullanak hajamba.”  
– Alliteráci-  
ó, nem fért ki!

## **HANGULATINGADOZÁS**

Közönyös öntör-  
vényűség jellemzi a  
boldogságunkat.

## **KAMASZKORUNK BÚJÓCSKÁJA**

Keressük önma-  
gunkat, de nem találjuk.  
Hová bújhattunk?

## **KATA SZEMÉBE NÉZVE**

...avagy, Katám lelkének szemszögéből

Zuhanyrózsák nő-  
nek lelkem kádjának kert-  
jében. Ne tépd le!

## **KÉREGETŐ**

Szeretetre é-  
hezve tartom markom az  
aluljáróban.

- megjegyzés: és csak rám se nézve sétálnának el  
mellettem?

## **KÖLCSÖNKERESLET**

Kölcsönkereslet:  
Kölcsönbe adnám lelkem,  
szebbért cserébe.

## **LÁTKÉP AZ UTCÁRÓL**

Némán bámulnak  
cigaretta-csikkok, ham-  
vaikba holtan.

## **ÖNSEGÉLYEZŐ SZERVEZETEK**

belső formálódás a céhek mintájára

Önsegélyező  
szervezetbe szerveződ-  
nek problémáim.

**ÖREGKORUNKHOZ KÖZELEDVE  
ELADÓSORBA KERÜLÜNK A HALÁLNAK**

Szottyadó, aszalt  
sárgabarackok leszünk  
a CBA polcain.

- megjegyzés: Vigyázz! A halál  
kedvence az aszalt sárgabarack!



## FERGETEGES NEGYES

Reggel olyan gyorsan pattantam ki az ágyból, ahogy addig még soha. Osztálykiránduláááááááá!!! Négy napos! Erdélybe!

Villámgyorsan felöltöztem, felkaptam az előző nap összekapakolt cuccomat, bepattantam a kocsiba és már úton is voltam szüleimmel a vasútállomásra.

Mikor odaértünk, rögtön kiszúrtam az osztályomat. Odasiettem hozzájuk.

– Ti nem izgultok? – kérdeztem.

Legtöbben elég furán meresztették rám a szemüket, és úgy tűnt, jobban érdekli őket a telefonjuk.

– Csak egy átlagos osztálykirándulás! – kaptam a választ.

Átlagos.... Hát, maximum annak indult. – de persze mi azt akkor még nem tudhattuk, miket élünk át abban a négy napban. Szerencsére akadtak olyanok is, akik osztoztak a lelkesedésben, mint például Zsófi, Anna, Nóri és még egy páran.

Ilyen hangulatban indultunk neki a kirándulásnak. Miután az osztályfőnökünk és a kísérőtanárok megbizonyosodtak róla, hogy mind a negyvenen megvagyunk, felszálltunk a vonatra.

Már késő délután lehetett és Nagyszalontán jártunk (ahova egy közeli településről jutottunk busszal), amikor nagyban beindultak az események. A szokásos számolgatás után tűnt fel, hogy valaki hiányzik. Zsófi! Ajjaj! Mivel a tanárok abban a tudatban, hogy mindenki megvan, elindultak a szállás felé, tennünk kellett valamit. Gyorsan összehívtuk az egész osztályt.

– Ne már! Eltűnt Zsófi? – esett le a többieknek is.

– Hogy ki tűnt el? Zsófi? – sietett oda felvont szemöldökkel az egyik kísérőtanár.

– Nem, dehogy! Zsófi megvan. Eltűnt az izé a zso–.... zsozsóm! – rögtönzött Domonkos, mire a kísérőtanár otthagyt minket, mivel úgy tűnt, teljesen hidegen hagyja Domonkos eltűnt pénze.

– Nem lett volna jobb elmondani neki? – kérdeztem.

– Két lehetőségünk van: szólunk a tanároknak, akik vagy szívrohamot kapnak, vagy kihívják a rendőrséget és világszenzációt csinálnak Zsófiból, vagy csendben maradunk, megkeressük és úgy teszünk, mintha mi sem történt volna. – Látva a kétkedő tekinteteket gyorsan hozzátette – Ha holnap reggelig nem kerül elő, mindent elmondunk.

– Oké, benne vagyok. – egyezett bele elsőként Nóri.

– Legyen. – adta meg magát szép sorban mindenki.

– Egyáltalán hol láttuk utoljára? – tette fel a jogos kérdést Anna.

– Nem tudom. A buszon melletted ült! – mondta Niki.

– Dehogyan ült mellettem! Én azt hittem, melletted ült!

Lassan rájöttünk, hogy Zsófi senki mellett nem ült, szóval Madarászon hagytuk el, ahol legutóbb buszra szálltunk.

– Csodás! – fogta a fejét Marci – akkor éjszaka buszozhatunk is.

Időközben megérkeztünk a szállásra, szóval abban maradtunk, hogy felmérjük a terepet, és mivel csak éjszaka van minimális esélye annak, hogy ennyi ember észrevétlenül meglógjon, később megbeszéljük a részleteket. Hát nem lesz könnyű.

Este nyolckor újra találkoztunk, és elégedetten állapítottuk meg, hogy két erkély is a rendelkezésünkre áll, amik ráadásul nincsenek is olyan magasan.

– Tehát húszan maradnak, akik elterelik a tanár figyelmét, tizenkilencen pedig elindulunk és megkeressük Zsófit – összegezte Niki a hallottakat.

– Pontosan. Akik itt maradnak, nekik a csapatkapitány Beni lesz, és nekünk Anna. Fél óra múlva itt találkozunk. – tettem hozzá a kimaradt részleteket.

Fél kilenckor ott is álltunk a legnagyobb erkély előtt.

– Rendben. Először lemászok én, ha szólok, kövessetek! – suttogta Anna. Át is lépte a korlátot, majd azt hiszem, megcsúszott. Leesett. Egy puffanás, aztán néma csönd. Nóri majdnem felsikoltott. Mindenki kihajolt az erkélyről, és Annát hallotta, ahogy pukkadozik a nevetéstől. Egyszerre förmedtünk rá:

– Ez nem jó vicc! Tudod, hogy megijedtünk!?

– Tudom. Bocsi! De láttátok volna az arcotokat. – mondta Anna még mindig nevetve.

– Tök sötét van! – emlékeztette Domonkos, hogy ha csak nem rendelkezik különleges képességekkel, kicsi az esélye, hogy a vak sötétben föllát az erkélyig.

– Tudom! De elképzeltém! Na, mindegy, egyébként ugorjatok nyugodtan, itt egy hatalmas szénakupac. – fordította Anna komolyra a szót.

Síri csöndben, egymás után leugrottunk az erkélyről, és nekivágtunk az útnak, ami a buszmegállóhoz vezetett. Reszketve a hidegtől, és talán a félelemtől is, – bár ezt senki sem vallotta be –, szedtük a lábunkat, miközben minden árnyékban és bokorban medvét véltünk felfedezni. A húsz perces gyaloglás után fellélegeztünk, leültünk egy padra, és odaküldtük Nórit egy közeli táblához, hogy nézze meg a menetrendet. Elkínzott arccal jött vissza:

– Van egy kis bökkenő – kezdte, miközben várakozóan néztünk rá.

– Éjszaka nem járnak buszok.

– Ezt nem hiszem el! Mi jöhet még!?! – tört ki Anna.

Miután a helyzethez képest kellően megnyugodtunk, elhatároztuk, hogy gyalog megyünk vissza Madarászra.

– De az legalább három óra! – mondta Marci.

– Akkor vágjunk át az erdőn! – javasoltam. Ezt az ötletet eleinte senki sem támogatta, de rájöttek, hogy nincs más választásuk, különben holnap estére sem érünk vissza.

Ha az úton nem mertük elmondani, hogy félünk, itt már esélyünk sem volt titkolni. Még a legbátrabbak is minden neszre, ágreccsenésre megtorpantak, és hosszasan hallgatóztak.

Már jó ideje úton voltunk, amikor furcsa zaj ütötte meg a fülünket. Egy telefonos játék ismerős zenéje.

– Te jó ég! Lehet, hogy egy ..... – kezdte Marci, de Nóri közbevágot.

– Ne is folytasd! Abból kiindulva, hogy milyen sorozatokat nézel, nem is akarom hallani, mire gyanakszol.

– Megnézem mi az. – mondta Anna, és ezúttal senki sem ellenkezett. Kővé dermedve álltunk ott, ahol otthagyt minket. Anna már kikerült a látóterünkből, így csak annyit hallottunk, amikor felkiált.

– Ez nem lehet igaz! Tudod, mióta keresünk, te meg itt kockulsz?

Hitetlenkedő arccal néztünk egymásra, és mi is odarohantunk. Egy fa tövében Zsófi ült telefonjával a kezében.

– Ha harminckilenc emberből legalább egynek eszébe jut elővenni a telefonját, most nem lennétek itt – védte magát Zsófi.

Mindenki előkapta a telefonját, és döbbsen látta, hogy legalább tíz nem fogadott hívása volt Zsófitól.

– Te meg, ha kicsit odafigyeltél volna, nem maradtál volna Madarászon! – vágott vissza Anasztázia, utalva arra, hogy a nagy izgalomban senkinek nem jutott eszébe megnézni a telefonját.

– Ha valakinek feltűnik, hogy hiányzok, nem maradtam volna ott.

Na! Nyugalom! Lényeg, hogy megvagy!– vetett véget a vitának Anna. – Apropó! Hogy kerültél ide, és miért maradtál le a buszról?

– Amikor fel akartam szállni a buszra, elsodort egy másik turistacsoport. Láttam, hogy otthagytatok, ezért elhatároztam, hogy gyalog megyek Nagyszalontára, mivel a legközelebbi buszra három órát kellett volna várni. Útközben rám sötétedett, és mivel nem tudok sötétben tájékozódni, eldöntöttem, hogy itt várom meg a reggelt.

– És hogy találtál el idáig? – kérdezte Nóri.

– GPS. Tudod, 21. század! – felelte Zsófi, akit láthatóan eléggé megviselt, hogy elfeledkeztünk róla.

– Az nem egy medve volt? – ugrott fel hirtelen Marci, mire mindenki megremevedett, és ugyanabba az irányba néztünk. Kivéve Zsófit. Mikor kérdőn ránéztem, nevetve megrázta a fejét.

– Nem lehet medve! Ez magánterület. Egy kert. Biztos nem vettétek észre, amikor átjöttetek a kapun.

– Ez így oké, de tényleg jön valaki. – figyelmeztetett minket Nóri, mire mindenki elbújt egy–egy fa mögé.

A léptek egyre közelebről hallatszottak. Az erősödő hangfoszlányokból két ember beszélgetését lehetett kivenni.

– Pedig tényleg úgy láttam, mintha emberek vágnának át az udvaron.

– Ugyan! Biztos csak álmodtál!

– Lehet, de azért zárjuk be a kaput és kapcsoljuk be a riasztókat is!

– De tudod, hogy a riasztórendszer a bal oldalon nem működik?

– Persze, de nem baj, ártani nem árt.

Megvártuk, míg a két ember újra eltűnik, majd lassan előbújtunk a fák mögül.

– És most? – kérdeztem.

– Hallottad! Irány a bal oldal és tűnés! – mondta Anna.

– Az oké, de melyik? – „értetlenkedtem” még mindig.

– Hogy hogy melyik? Nem tudod, melyik a jobb és a bal kezed? – kérdezte Nóri.

– Dehogynem! De nem tudhatjuk, hogy ők milyen szemszögből nézik – világosítottam fel őket.

– Rendben! Akkor tippeljünk! Arra! – mutatott Marci az egyik irányba, mire mindnyájan elindultunk utána. A kerítésnél megtorpantunk.

– Ki kezdi? – kérdeztem.

– Megyek én. – felelte Domonkos, majd minden mindegy alapon felrugaszkodott az egyik vascölöpre. Abban a pillanatban megszólaltak a szirénák, és piros fénysugarak kezdték el végigpásztázni a kerttet.

– Szóval a másik a bal! – jegyezte meg gyorsan Anna.

– Nyomás! – kiáltottam, majd futva elindultunk a másik irányba. Villámgyorsan átmásztunk a kerítésen, remélve, hogy a minket kereső biztonsági őrök még nem tud-

ják, merre menekültünk. Mikor már elég biztonságos távolságban voltunk a veszélytől, arra jutottunk, hogy először létszámenőrzést tartunk. A számolás végén Anna szólelt meg:

– Mondjátok, hogy Zsófi nem maradt ott!

– Nem, itt vagyok! – jött a válasz Zsófitól, aki épp a fűben fetrengett teljesen kifulladásra. Erre mindenki megkönnyebbűlen elnevette magát. Csakhogy még hajnalig haza is kellett jutnunk.

– Én elfáradtam. Egy tapodtat sem bírok tovább menni! – jelentette ki Nóri.

– Pedig muszáj lesz! Gondolj arra, hogy minél gyorsabban jössz, annál hamarabb dőlhetsz le a szálláson – mondtam.

– Na! Szedjük a lábunkat! – tápáskodott fel szép sorban mindenki.

Mikor hazavánszorogtunk, rájöttünk, hogy mindent megbeszélünk, csak azt nem, hogy jutunk vissza a házba.

– Ezt hogy fogjuk megoldani? – kérdeztem.

– Tudjátok, mint a filmekben – mondta Marci, miközben fölkapott egy követ és olyan mozdulatot tett, mintha neki akarná dobni az erkélyajtónak. Ez még jó poén is lett volna, ha a kő véletlenül tényleg nem repűlt volna el.

– Upssz! Nem így akartam! – hallottuk Marci hangját közvetlenül a hatalmas koppanás után. A következő percben az ofő rontott ki az ajtón.

– Hol voltatok? – kérdezte

– Mi? Málnát szedtünk – vágta rá Anna.

– Málnát. Ősszel. – nézett ránk unottan a tanár majd váratlanul elmosolyodott.

– Na, ne izguljatok! Mindent tudok. A többiek elmondták. – hitetlenkedve nézünk osztálytársainkra, akik közben szintén kijöttek az udvarra.

– Mármint minden mindent? – kérdezte Anasztázia

– Igen. Tudom, hogy buliztatok az éjjel, túl sok csipszet ettetek és kijöttetek levegőzni.

– Óh, igen. Ne haragudjon, de tudja, osztálykiránduláááá...., Gondoltuk kicsit fönmaradunk még. – vette a lapot elsőnek Niki.

– Csak az a szerencséték, hogy nem mentetek a kerten kívülre! Akkor komoly büntetést kaptatok volna.

Megkönnyebbűlt pillantásokat vetettünk a többiek felé, majd mindenki fölment a saját szobájába.

Én nem fekűdtem le rögtön. még leűltem egy székre a jegyzetfűzetemmel.

– Mit csinálsz? – lépett oda hozzám Anna.

– Egy pályázatra kéne írnom valamit – válaszoltam.

– Ilyenkor?

– Igen, úgyse tudnék aludni.

– És mit?

– Nem tudom, valami nagyon jót – gondolkoztam hangosan.

– valami nagyon jót? – ismételte meg szavaimat, mire bólíntottam.

– Tudod mit? Írd meg ezt!

– Mármint mit?

– Hát ezt, ami velünk történt. Az elejétől a végéig. – mondtá.

Én pedig szót fogadtam, tollat ragadtam, és megírtam a fergeteges negyvenes történetét.

MÁRKUS BORÓKA

## PÓKKALAND

Egyik napon éppen  
új lak után néztem.  
Míg meg nem találtam,  
addig keresgéltem.

Szerintem az egész  
több órán át tartott,  
de végül megláttam  
egy kényelmes sarkot.

Lakhelyemen sütkérezve  
élveztem a napfényt,  
de aztán Szent Isten,  
képzeld csak mi történt!

Jött felém egy asszony  
pohárral kezében,  
s megkérte az urát,  
hogy papírral segítsen.

Vízbe fojtanak majd!  
Jaj, meg fognak ölni!  
Most tudok sarkomnak  
utószor örülni!

Egyszer körbejártam,  
elbúcsúztam tőle,  
aztán bekerültem  
egy nagy üvegcsőbe.

Furcsa, de száraz volt,  
nem fulladhattam meg,  
de észrevettem, hogy a zugtól  
jó messzire visznek.

Nyolc szememmel láttam,  
kivittek a kertbe,  
nyolc lábbal örültem  
újra földet érve!

Hálából azóta  
a teraszon lakom,

S ha arra téved egy légy  
hálómmal elkapom!

## **FIÓKÁK A KERTBEN**

Szénaszálak, fű és tollak,  
szárnysuhogás.  
Puha fészek, rovarétek  
és csipogás.

Pihetollas kis gombócok  
óvó szüleikkel,  
rozsdafarkú énekére  
kelünk minden reggel.

Napról napra mind nagyobb lesz,  
s végül kirepül,  
de egy mégis ott maradt bent...  
Még nem sikerül!

Vaku villan, madár illan,  
már száll odakint,  
reméljük, még visszatérnek  
kis barátaink!

## SZAMURÁJVERS

Meiji negyedik évének, azaz az új naptárnak megfelelően 1872 májusának ötödik napja. Hakodate városa csendes széllel kísért cseresznyevirágzásban köszöntötte a tavaszt.

Gyönyörű délután volt. A nap fáradhatatlanul sütött, átmelegítette az éledező szántókat és minden talpalatnyi földet. A korai virágoktól virító réteken kisgyerekek játszottak, fogócskáztak egymással. Szüleik és idősebb testvéreik hanamit tartottak, oldott hangulatban iszogattak és nevetgéltek a szirmaikat hullató cseresznyefák alatt. A melegedő tavaszi levegő még a legborúsabb szívbe is boldogságot csempészett. Minden élő ember hálás volt ezért a melegségért.

A kikötőváros legmagasabb pontja egy sziklaszirt volt, ahol egyetlen árva, de hatalmas cseresznyefa állt. Ezen a boldogságban úszó napon egy bánatba burkolózó lélek ácsorgott alatta. Hosszú, kócos ébenfekete hajába játékosan tépett bele a tengerparti szél. Hagyományos öltözetet viselt, mint minden egyes napon, mikor ideérkezett. Ruhái egyszerűek voltak, mégis elegánsak. Fekete és vörös kendermintás kimnót viselt, efölé halványszürke hakamát és feketébe hajlóan sötét, de még zöldnek tűnő haorit viselt. A fa rávetette hatalmas árnyékát, így szinte hófehér bőre még jobban világított. Hakamája övében egy fakardnak álcázott katanát viselt. A fegyverviselést szigorúan tiltotta a háború után hozott törvény, ő azonban ezzel egy értéket őrzött elhunyt barátja helyett.

A hosszú hajú férfi csendben fürkészte a tovasodrott szirmok útját a vad szélben. Időnként lenézett a tomboló tengerre is, megcsodálta félelmetes erejét, és azon gondolkodott, lezuhanva túlélhetné-e a hullámzást. Máskor a fára nézett, amelyen sok ezer virág csakis azért hajtott ki, hogy hetek alatt romlásba menjen. Minden évben egyszer kihajtanak, szépségük tünékeny, de elkápráztató. Pontosan olyan, mint egy szamuráj élete: éveken át tanulja a kard, az írás és költészet kifinomult művészetét, hogy teste és lelke is edzett, harcra kész legyen. Megtanul a szabadságáért harcolni és ha kell, ölni is, hogy egy napon más kardja által megölessék... „Mint sakura virág, mit széttép a vad szél... Kezdetől végig.”, ötlött elméjébe a rövid vers. Hasonlata találó volt, de túl nyilvánvaló. A természet körforgása minden évben lehetőséget ad a fáknak virágozni, de ha egy szamuráj meghal, következő éve, de talán következő élete sem lehet. A sógun hatalmának visszavételéért folyó háború elbukott, és vele együtt létjogosultságukat veszítették az utolsó túlélők is.

Már nem látta a táj szépségét és vadságát sem, jobb kezét dühödten szorította ökölbe a gondolattól. Ő szamuráj volt, nemes lelkű harcosok családjába született, a császár pedig hatalomrakerülésével egy tollvonással elvett tőle mindent. Értelmetlenné tette az áldozatot, amelyet társaival együtt hoztak önmagukért és egymásért, a világért, amelyben hittek és felnőttek... És mégis, ő életben maradt, hogy meglássa az új kort, ami ellen olyan elszántan harcolt.

Barátja még csak nem is szamuráj volt: földművesnek született, mégis igazabb harcos volt ezer másiknál, aki a nyomában járt. Mióta csak megismerte, felnézett rá és követte, de már csak a másvilágra mehetne utána. Ott halt meg, Hakodate városának határában, majdnem négy éve már, hogy a háború utolsó nagy ütközetében lelőtték lováról. Harcolva álmaiért, az igazságért és az őszinteségért, amelyet a kanjijával

és értékével együtt a legkisebb kortól minden szamuráj gyermek fejébe vertek, mint a harcos útját kísérő hét erény egyikét, végül mégis két földműves családba született férfi és az őket követő harcosok értették és éltek meg igazi jelentését.

Egy törékeny testalkatú, alacsony fiatal lány rohant fel a szirtre vezető úton. Szerelmét hamar meglátta, alakja kiemelkedett a világos színű virágok és a napfény közül. Közelebb érve észre vette, hogy jobb kezén számol: öt–hat–hét, majd megáll. Ismét öt–hat, újra és újra próbálta. A lány lassan közeledett, csendben várt rá, közben halkán sóhajtva megigazította halványzöld, madármotívumokkal díszített kimonóját.

Öt–hét–öt. A férfi halványan, keserűen mosolyodott el.

– „Múló káprázat: hulló szirmok vad tánca tavaszi szélben.” – mormolta maga elé.

– Szép haiku – szólalt meg a lány, közvetlenül mögötte. Ő sarkon fordult, hogy lássa arcát. Azonnal felismerte, de nem mosolygott rá.

– Azumi? Hogy találtál rám? – kérdezte halkán. Végignézett váratlan látogatóján, vékony arcán, csillogó fekete szemein és szél tépte sötétbarna haján.

– Tudtam, hogy ide jöttél – mosolygott fel rá a szólított. – Mindig itt vagy.

– Itt nem zavar meg senki – válaszolt a férfi. Nyugodtan töprenghetett múltján, melyet senki sem ismert.

– Ne számúzd magad, Shiroyama–san! Csatlakozz hozzánk odalent, neked sem jó, ha magányos vagy! – kérlelte a lány illedelmesen. Nem bírta nézni, ahogy a férfi szemei a távolba merednek, megvetve a jelen valóját.

– Nem tartozom oda.

Sehová sem tartozott. Szamurájok nem élhettek többé az új Japánban, ő maga viszont tagadhatatlanul harcos volt még, testében és szellemében is. Olyan ember, akinek nem szabadott volna léteznie a császár hatalma alatt. Aki nem családi címerének egykori nemességét, hanem a világból kitiltott titkos művészetet és annak értékét siratta.

– Ne mondj ilyet! A helyed köztünk van. Tedd le a kardot, és gyere velem! – nyújtotta ki kezét aggódóan. Fekete szeme a sötétkék, távoli tekintetbe fúródott, elszántan kereste az utat, hogy megszabadítsa szerelmét. – Ideje megfésülnöd a hajad.

– Az idő még nem jött el – válaszolt a férfi.

– Miért nem tudod elengedni? – kérdezte Azumi, a pengére pillantva.

– A kard és a hét érték természetem része – válaszolt egyszerűen Shiroyama, töretlenül fürkészve a messzeséget. Méltóságának maradékát is eldobná magától, ha így döntene, nem teheti le a kardot.

A lány felsóhajtott.

– Lent várni fogok rád – mondta, ahogy könnyeivel küzdve elindult lefelé. Minden évben így váltak el a sziklán, a magányos cseresznyefa alatt. Amint alakja már a távolba tűnt, Shiroyama Satoshi – korábbi nevén Sato Nobuo – előhúzta a wakizashit hüvelyéből. A méltóságteljesen csillanó pengét lehunytt szemekkel engedte maga elé, hegyével a messzeségbe mutatva. A szél és vele a rózsaszín szirmok tánca lassan vad, örvényszerű csapongássá erősödött. Hosszú időn át állt a szépséges szélvihar közepén, mozdulatlanul, eldobva minden bánatát és a mulandó dolgokat.

Mikor készen állt, hogy tiszta elmével sújtson le az üres levegőbe, kinyitotta sötét, mélykéken csillogó szemeit, felemelte a pengét és vágott: egy rózsaszín szirmot hasított ketté. Ugyanabban a pillanatban a szél elült. A természet magába fogadta őt, aki eggyé tudott válni az idő végtelen állandóságával, rövid ideig elvetni mindent,



ami az élethez köti őt, hogy lelke újra és újra kivirágozhasson a magányos cseresznyefa szirtjén.

„Mint szél a szirmot,  
Tovasodor az idő:  
Múlik a való.”

## AFINI TITKA

Helló, a nevem Sáhra és a Lucerna Gimibe járok. Nemrég találtam ezt a naplót a könyvespolcunk legvégén. Érdekes, annyira furcsa illatú volt, és a mintája egy fát ábrázolt, aminek a lombja közepében volt egy szív. Ahogy az oldalakat lapoztam át, találtam egy bejegyzést. Ez állt benne:

„Kedves naplóm, annyira szép ez a nap. Anyu és apu felszerelte a hintámat. Képzeld kedves naplóm, találtam egy elég régi térképet a padláson. Vajon kié volt, és hová vezet?”

A térkép el volt rejtve a napló legvégére. Ahogy szemlélgettem, felismertem egy pár helyet. A térkép balsarkában halványan egy rejtvény szövegét vettem észre.

„Hol lelsz e kincsre, tán valahol egy dalban, vagy a kútban? Ott leled, hol az eső csepeg.”

Még most is a fülemben cseng. Vajon hol lehet? Ez egy érdekes rejtvény, hm, az eső csepeg... Á megvan! A Szilvino kertre gondolhat talán, hasít belém, ahol az eső-dalt szoktuk énekelni. Azonnal felpattanok az asztalom mellől, s mint a szélvész máris a biciklimen hasítok az úton.

Ahogy tekerek, úgy érzem, mintha valaki követne. Reccsen egy ág...

– Ki van ott?!

Senki sem válaszol. Hirtelen valami, vagy valaki elsuhan mellettem. Elkezdek teljes erőből tekerni. Úgy félek! Odaérek a Szilvino kerthez, lerakom a bringám, és rohanok. Ott vagyok a kútnál, elkezdem énekelni a dalt: „A kút mélyén arany lakozik. Ki találja meg? Azt nem tudja senki!” Lassan egy kis oszlop emelkedik ki a kútból, amin van egy medál, és egy fát ábrázol, ennek közepében pedig egy szívre leszek figyelmes. Ugyanaz, mint a naplón.

Tétován a medálért nyúlok, valami megmagyarázhatatlan érzés kerít hatalmába, s csak arra ocsúdok fel, hogy hazafelé tekerek. Még mindig úgy érzem, hogy valami, vagy valaki követ. Egy fás részhez érve, halk suhogást hallok, és újabb ágreccsenést. Nagyon félek! Egyszer csak szorító érzést érzek a testem körül, és nem látok semmit. Csak annyi sejlik fel, hogy a biciklimről valaki, vagy valami leemel, nem tudok sikítani, elájulok...

Egy régi kalyibának a pincéjében térek magamhoz, meg van kötözve a kezem és a lábam. Hallok egy hangot, ami azt mondja:

– „Itt van, elkaptam!”

Rettegek! Nyílik az ajtó és egy félszemű, izmos, nagydarab férfi jön be, és rám mordul:

– „Hm! Nos, mégsem jártál túl az eszemen, Noémi! Add át a térképet!!!”

Kiről beszél ez, az én nevem Sáhra.

– Elnézést, de az én nevem Sáhra.

– Ne próbálj átverni, tudom, hogy te vagy az Noémi! Add át a naplót, és a térképet! – üvölti.

Még kiabál velem, aztán kimegy. Ki lehet az a Noémi, és ki ez az ember, és hogy jutok innen ki?!

Telik az idő, nagyjából két napja ülhetek itt. Anyuék vajon keresnek, és a tanárok? Ahogy tanakodok, észreveszem a szemem sarkából, hogy valami csillog a helyiség végén. Oda próbálok menni, de nem sikerült, így oda kell csúsznom, mint egy kígyónak. Itt vagyok a sarokban, és látom, hogy egy elég éles pattintott kődarabka az. Gyorsan felkapom, és már le is vágom magamról a kötelet. Felmászom az ablakig, aztán szép lassan kinyitom, és kimászom rajta. Szaladok hazáig. Csengetek.

Anyu nyitja az ajtó. Sírt. Látszik rajta. Ahogy meglát, szorosan megölel és bemelegyünk. Mindenki ölelget, puszilgat, végezetül leültünk. Apu megkérdezi hová tűntem el.

– Elraboltak – tör ki belőlem, és sírva fakadok.

– Találtam egy naplót, ami most már az enyém, és annak a hátuljában volt egy térkép. Nem tudtam kié a napló és a térkép, és hogy hová vezet. Elkezdtem megfejteni az első rejtvényt. A megoldása is megvolt. Igazam is volt, mivel a megfejtés helyéhez érkezve ezt találtam. – Itt a medál előkerül a zsebemből.

– Visszafelé jövet elájultam. Megkötöztek, és egy pincébe zártak. Majd egy félszemű, izmos, nagytermetű férfi elkezdett velem ordibálni, hogy nem járok túl az eszén, meg, hogy adjam oda neki a térképet, és a naplót. Noéminek szólított. Végül egy pattintott kő segítségével meg tudtam szökni. A sírást még most sem tudom abbahagyni.

Anyu és apu ijedten összenéznek. Hívják a rendőrséget a félszemű férfi felkutatására. Ezután ismét én vagyok porondon. Kérdést szegeznek nekem:

– Sahra, tudod ki volt a nagymamád?

Vajon miért kérdezik, hogy ki volt a nagymamám, miért?

– Nem – felelem.

– Hát a neve Noémi, és nagyon kalandvágyó, sőt királylány is volt!

– Hohó, álljunk meg egy percre! – vágok közbe.

– Akkor anyu te is királynő vagy, én meg királylány?! – kérdezem elhűlve.

– Nem kicsim, mert a nagymamád lemondott a királyi rangról.

– De miért?

– Mindjárt megtudod.

– Szóval az egyik nap egy kalózt vittek be a tömlöcbe. Láta, hogy az arcán fájdalom van és rengeteg sebhely. Ki akarta engedni a kalózt, de egy terv kellett neki, ezért egy este kiszökött és felvett egy kalóz jelmezt. Kiszabadította a kalózt, és vele ment a hajóra. Egy jó ideig a lány nem tudta mit kell tennie a hajón, de egy idő után már profi volt. Egy nap viszont megtámadták a hajót más kalózok, harcoltak. A nagymamád is, mint egy igazi kalóz küzdött, de az ellenség elfogta, és a kapitány tömlöcbe zárta. Hamarosan rájött, hogy a lány, valójában a királylány, és rövidesen bele is szeretett. Ám a nagyid utálta őt. A másik hajón volt a szerelme, a nagypapád és egy kincses térkép is. Az ellenséges kalóz a térképet akarta, ő volt a Félszemű Kevin.

Ő rabolt el ezek szerint, bár, hogy hogyan, azt nem tudom. Mindenesetre te nagyon hasonlítasz a nagyidra, és őt akarta még régen elkapni a térkép miatt... nagyon régen...

– Hű, most eléggé lesokkoltatok... de miért kell neki a térkép, és a napló?

– Hát meg akarja találni Afini kincsét, és a térkép a naplóban van.

Húha, nem is gondoltam volna, hogy a nagyid kalóz volt, meg királylány... Amúgy ki is ez az Afini? Gyorsan rákeresek, hm... Ő volt a legfurfangosabb, leggazdagabb kalóz. Meg kell találnom, még Félszemű Kevin előtt.

A naplót forgatva újabb nyomra bukkanok. „Ha a harc kemény, fuss a tűztől és dalolj!” Már megint a dal! De úgy tűnik ez egy részlet a Szerelem Himnuszából... A múzeumhoz kell mennem!

Aham, meg is van. Nézzük csak a himnuszt:

„Ha nem lát, aki szeret,  
Az észrevesz, ki utál,  
Akkor a legjobb, ha tovább állsz,  
Engedd el és ne menj vissza,  
Engedd el és felejtsd el!”

Ez nem is himnusz, inkább egy dal! Amint elénekelem, hallom, hogy kinyílik egy ajtó valahol... Már látom, bemegyek, de félek, ezért mielőtt belépnék, egy kiállított ősember bunkósbotját kölcsönveszem. Az ajtón túl egy szekrény áll velem szemben. Kinyitom és... egy plüs állat... hah... egy plüs állat van benne!!! Ööö, na ez elég furi... talán Afini ezzel aludt?!

Nézegetem, és az orrán találok egy nagy „A” jelet. Letépelem, és egy naplódarab esik ki belőle. Ekkor hideg fuvallatot érzek a hátamon, majd váratlanul becsapódik mögöttem az ajtó. Megborzongok, és a bunkósbotot olyan szorosan kezdem markolni, hogy az ujjam végei teljesen elfehérednek. Félelmemet csak fokozza, hogy teljes sötétség lett a szobában. Óvatosan letérdelek, és szabad kezemmel a naplódarab után mataatok. Végre valamibe beleütközik a kezem, rámarkolok, s fel akarom emelni, de nem tudom. Ekkor hasít belém a felismerés, hogy ez nem az, amit kerestem, ez egy cipő, vagy csizma lehet, hideg és nyirkos. Ijedten hátraugrok, de közben a bunkósbotot előre lendítem. Velőtrázó üvöltés, majd gyors lépések, végül ismét kinyílik az ajtó. A szívem a torkomban dobog. Ahogy ismét félhomály lett a teremben, körülnézek. De nem látom a naplót! Hol lehet! Ó jaj, csak nem játszottam Fél szemű Kevin kezére?! De hogyan, eddig követett?! Elindulok az ajtó felé, és a már majdnem kilépek, de ekkor valamin megakad a tekintetem. Az ajtófélfa tövében... ott, igen... ott napló részlet!!! Micsoda mázli! Ezek szerint vagy elejtette valaki kifelé menet, vagy én rúgtam oda a nagy ijedségben?! Teljesen össze vagyok zavarodva. Talán a naplótöredék majd segít tisztábban látnom. De most el innen, el a jó kis zugomba, a szobámba, vissza a családi fészekbe!

Végre itthon. Anyáék szerencsére semmit sem vettek észre rajtam. Talán csak annyi lehetett gyanús nekik, hogy vacsorára kevesebbet ettem, de ezt betudták az elrablásom miatti sokknak. Nézzük csak ezt a naplódarabkát.

A borítója megvan, bár elég kopott, ám sajnos a hátoldala hiányzik, no meg jó néhány lap is. Alig olvashatóan azonban pár megkopott aranyozású betű a borítólapon kiolvasható, pontosabban kettő. Egy „i” és egy „n”. Csak nem Afini naplója? Óvatosan belelapozok a már majdnem teljesen elmállott naplóba. Gyönyörűen kanyarított betűk. Így nem írhat egy férfi. Közben beesteledik, és észre sem veszem, de elered az eső is. Elálmosodom.

Háborgó tenger képe váltja fel az ablakomon táncoló esőcseppek képét. Gyönyörű vitorlás küzd a hatalmas hullámokkal. Egy férfi és egy nő áll a kormánykeréknél, előttük színes ruhákba öltözött emberek serénykednek a fedélzeten. Jaj ne, az egyik hullám teljesen beborítja a hajót. De látszik, hogy a legénység érti a dolgát, senkit sem sodor magával, mindenki végzi a rá bízott feladatot. Aztán alábbhagy a vihar, kisüt a

nap. A férfi és a nő átadja a kormánykereket a kormányosnak, ők pedig a hajó belsejébe mennek. Hirtelen izgatott kiabálás hallatszik.

– Hajó, hajó a láthatáron! Kalózhajó!!!

Az egyik matróz berohan, a férfihoz és a nőhöz. Érdekes, de én is ott vagyok, olyan mintha a férfi mellett állnék, a nőt most már nem is látom. Lehet, hogy én vagyok az a nő?! Furcsa, és zavaros...

– Kapitány! – szól a matróz. Egy kalózhajó tart felénk. Úgy néz ki, Félszemű Kevin feni ránk a fogát!

A kapitány asztalán egy kis könyvecske fekszik, amit most lassan becsuk, és kabátjának belső zsebébe csúsztatja.

– Ágyukat tölts, teljes készség! – adja ki a parancsot. Noémi, tiéd a kormány, én felkészülök az összecsapásra.

Rám néz, és egy halvány mosoly kíséretében kiviharzik.

Aztán csönd és sötét.

Egyszer csak belerobban ebbe a nyugalomba, a küzdelem csatazaja. Ágyúdörgés, puskák robaja, kiabálás, és kardok csengése. Én meg ott állok a hatalmas kormánykerék mögött, és csak nézem, mi történik körülöttem. Egyszer csak felbukkan előttem a sebhelyektől gyötört, ismerős arc. Afini, és kezében a kis könyvecske. Erős kezével a könyvet gerincénél kettétépi, s az egyik felét a kezembe nyomja.

– Találkozzunk a Sz...no... fa...t, de a többit már nem hallom, a két hajó ebben a pillanatban, recsegve, ropogva egymásnak ütközik...egy nagy csattanás...

Izzadságtól csatakosan ülök fel az ágyamban. Szobám ablakát csapkodja vadul az időközben feltámadt szél.

Már nem tudok visszaaludni, ez az álom nagyon felzaklatott. Előkeresem a naplótöredéket. Forgatom óvatosan a lapokat. Alig olvasható, előveszem a zseblámpát, talán azzal...

Várjunk csak! A lapok tövénél, mintha egy halvány vonalat látnék. Olyan mintha remegő kézzel húzták volna, vagy inkább... Lázasan tovább lapozok, a vonal egyre hosszabb, ahogy haladok a naplóban, aztán egyre jobban szélesedni kezd, és számtalan ágra hasad szét. Most esik le, hogy ez egy fa! Pontosabban egy félbe vágott fa. A könyv gerince a törzs. Csak nem ez a rajzolt fa maga a térkép? Valamilyen kódolt térkép? És ha a medál a kulcs ehhez?

Itt is kell lennie egy szívnek, egy szív alakú jelnek. Ha megtalálom, akkor biztos, hogy a három dolog összetartozik. Reggel beviszem a suliba és beszkennelem a lapokat infón.

Amíg nem csörgött az ébresztőórám, az álmomon töprengtem. Hol találkozzunk? Mit mondhatott Afini. Egyáltalán Afini volt az a kalóz, akivel álmodtam?

Csrrrrr!!! Az óra csörgése kizökkent gondolataimból. A szokásosnál gyorsabban öltözöm és készülök el. A suliba menet, hátra, hátra nézek, hogy biztos nem követ-e valaki. A fás résznél, aztán megint elfog az a furcsa érzés, a szél is mintha feltámadna...

– Találkozzunk... találkozzunk... találkozzunk... susogják a fák lombjai.

Szaporázom a lépteimet. Mindjárt a suliban vagyok. Jóleső érzéssel csukom be magam mögött a gimi hatalmas fa ajtaját. Eddig fel sem tűnt, de az ajtó díszes faragványai egy tengeri csata jeleneteit örökítik meg. Lehet, kezdek becsavarodni. Irány az osztály. Második óra infó, elmondjam a tanárnak a történetemet? Addig majd eldön-

töm. Becsöngetnek, próbálok figyelni, de egyfolytában az álmom képei ugranak be, és a kalóz utolsó szavai. „Találkozzunk a Sz...no... fa...t”. Ötletem sincs.

– Mit motyogsz? – kérdezi Kathrin, a padtársam.

– Ááá semmi, semmi.

– De, milyen fáról beszélsz? – erősködik.

– Fáról? – kérdezek vissza, és közben a szám tátva is marad.

– F..a.. – esnek ki a betűk lassan a számból.

Hol lehetne találkozni másutt, mint a fánál, vagy inkább a fa alatt. De milyen fa lehet? Kicsöngetnek. Miközben emészttem legújabb felismerésemet, felsétálok a lépcsőn az infóterembe. Szabad a szkennert, megkérem a tanárt, hogy segítene-e szkennelni.

– Mit kellene beszkenne? – kérdezi.

– Á, csak egy régi napló maradványa – mondom lemondóan.

– Nekem fontos, családi örökség – teszem hozzá halkán.

– Rendben, csak óvatosan.

De abban a pillanatban, hogy a gép üveglapjára terítjük ki a könyvecskét, maradék lapjai meglazulnak, és kicsit kicsúsznak a gerinctől.

– Semmi gond, mindjárt visszarendezzük – nyugtat meg tanárom, látva ijedséget.

Aztán beindítja a gépet, én pedig várom az eredményt a monitoromon. Első lap, aztán a második, harmadik. Egyre élesebben rajzolódik ki egy félbe vágott fa körvonalai. A szkennert erős fényei még hangsúlyosabban kiemelik az egykori rajz vonalait, sőt a könyv gerincének fellazult kötéseinek közé is behatolnak.

– Mintha lenne ott valami... – motyogom.

Szerencsére a tanár ebből semmit sem vett észre. Egy henger? Egy elrejtett lap, vagy üzenet. „A fa alatt”. A fa alatt találok meg! Az álmon keresztül üzent valaki? Húha, ez elég durva lenne, de mi van, ha mégis? Nem a kalózzal találkozom, hanem az üzenetével, vagy éppen a titkával.

Remegő kézzel felnyitom a szkennertetejét. A kemény fedelénél fogva felemelem a naplót, és a kihulló lapok között, egy gondosan összehajtogatott papírdarabra figyelek fel. A papírdarabon ugyanaz a szív alakú jel. Hát megvan. Megtaláltam a nagy titkot, Afini titkát. Vajon felnyissam? Majd anyáék, nekem egyelőre elegendő volt az izgalomból.

Ma végre nyugodtan ülhetek a családi asztalnál, és a vacsora is jobban ízlik, mint az elmúlt napokban bármikor. Apa délután bevitte a medált, a nagy naplóját, a térképet, Afini titkát és a naplótöredéket a bankba. Bérelt egy páncélszekrényt, és most már ott vannak biztonságban ezek a családi ereklyék. Most valahogy nem vágyom családi történetekre, és anyáék is kerülnek a témát. Talán később, majd ha elég erőt gyűjtök, talán akkor megkérem apát, hogy menjünk el a bankba, és nyissuk ki újra azt a széfet, talán...

POKKER LILI

**EGY A CSEPPEK KÖZÜL**

A vad hullámnak  
cseppje lassan ébredez  
öntudatára.

A kényszer szülte  
cselekvés félelmei  
lefolynak róla,

így boldogsággal  
illan el messzi napunk  
lágyszugarába.

Létének okát  
mámoros diadallal  
fedezi fel, és

mutatja az őt  
már soha meg nem értő  
kevély, vad árnyak.

## ÉN REMÉNYEM!

Csak a konyhából szűrődött ki fény, amikor a férfi belépett a lakásba. Hazafele vonszolta magát, azonban a fény láttán el is felejtette, hogy milyen fáradt. Lánya este tízkor általában a szobájában szokott lenni, és csak akkor várja meg, ha valamit szeretne, például pénzt.

Viki azt asztalra könyökölve olvasott, majd mikor édesapja belépett a konyhába, olyan gyorsan csukta be a könyvet, hogy még a könyvjelzőt is elfelejtette beletenni.

– Apa! Végre megjöttél! – kiáltott, majd összeszorította a fogát, mikor rájött, hogy mit mondott. Túlságosan átlátszó volt, pedig nem így tervezte.

– Szia, kicsim! Valami baj van? – kérdezte gyanakvóan a férfi, miközben letette a táskáját az egyik székre.

– Miből gondolod? – erőltetett magára a lány egy mosolyt, de nem tudta átverni apját.

– Múlt héten kaptál pénzt. Tudod, hogy nem tudom minden héten kielégíteni a vásárlási mániád – felelte viszonylag kedves hangon Ádám, majd a csaphoz lépett, és engedett magának egy pohár vizet.

– Nekem nincsen vásárlási mániám – sziszegte Viki, és közben ökölbe szorította kezét. Kedves akart lenni, de már megint sikerült felidegesítenie magát. És ez nem jelentett jót.

– Én nem úgy veszem észre – ivott bele a vízbe a férfi, majd a következő pillanatban meglepetten nézett lányára, aki olyan nagy lendülettel állt fel, hogy még széke is hátraesett. Ez volt az a pillanat, amit el akart kerülni, de nem nagyon sikerült.

– Miért nem fogod fel, hogy nekem problémáim vannak? – kiabált a lány, szemében könnyek csillogtak.

– És te miért nem veszed észre az enyémeiket? Szerinted azért nem adok neked pénzt, hogy jót nevetthesek azon, hogy nem tudtál új ruhát venni? – csapta le a poharat Ádám, majd lánya szemébe nézett. – Volt egy megállapodásunk, és te kezded megszegni!

– Te és a hülye megállapodásaid! – indult el az ajtó felé a lány, szemét törölgetve. Az ajtóhoz érve azonban megfordult, és a legnagyobb gyűlölettel az apja szemébe mondta:

– Utállak! Bárcsak anyával lennék és nem veled!

Ádám utána akart menni, de az rontott volna a helyzeten. Azzal nyugtatta magát, hogy ez már többször megtörtént, és eddig mindig élve találta másnap. Felesége halála után minden megváltozott, és rossz irányba terelődött.

Viki a lehető legerősebben csapta be szobája ajtaját, hogy egyértelművé tegye apja számára, hogy most nincs kedve a hülye problémáihoz. Neki is van elég.

Magához vette kedvenc képét édesanyjáról, majd ledőlt az ágyára, és sírni kezdett. Elege volt az egész nappól, az iskolából és legfőképpen édesapjából. Az ilyen napok után az alvás tűnt a legjobb dolognak az egész világon, mert ekkor el tudott menekülni egy időre minden elől. Egy idő után érzete, hogy kezd kissé lenyugodni, majd a következő pillanatban már mélyen aludt.

Nem emlékezett arra, hogy mikor aludt el, de kissé meglepődött, mikor érezte, hogy napsugarak cirógatják arcát. Szemei egyből felpattantak, majd ijedten ült fel.



Tekintetével az íróasztalát, a szekrényét és a sarokban álló gitárt kereste, de most virágokkal és terebélyes bokrokkal nézett szembe. Felállt, és egy kavicsokkal kirakott út volt előtte. Kíváncsisága addig hajtotta a lányt, amíg el nem indult rajta. Mezítláb volt, azonban a kis kövek egyáltalán nem sértették talpát, sőt, igazán kellemes érzés volt, ahogyan kissé belesüllyedt a lába minden lépésnél közéjük.

Még sosem volt ilyen csodás álma. A lány szellő a hajába fűjt, és emiatt még szabadabbnak érezte magát. A madarak a bokrok ágain csiripeltek, édes dallamokkal kísérték útját. Azonban valami furcsaságot vett észre. Mindegyik madárka ugyanazt a dallamot ismételte, és valahonnan ez ismerős volt neki. Egy kristálytisza vizű patakhoz ért. Leült a partjára, majd lábát beletette a jéghideg vízbe. Szemét becsukta, és a nap felé fordította arcát. Igazán nyugodt lett volna ez, ha nem hallja meg újra az ismerős dallamot egy lány, női hangon. Amilyen gyorsan csak tudott, felpattant és követte. Egy kerítéssel elkerített virágoskerthez ért. Szebbnél szebb és színesebbnél színesebb virágok nyíltak benne. Közepén egy nagy virág volt, alatta egy kis táblán a „Viki” felirat, és mellette édesanyja állt. A lány hirtelen könnyezni kezdett, majd végigfutott a földúton, ami az ágyások között volt, és a nő karjába vetette magát.

– Én reményem! – ölelte magához lányát Angéla, miközben a haját simogatta.

Viki annyira hiányolta ezt az ölelést. A nő a nagy virág előtt lévő padhoz vezette a lányt, majd miután leültek, egyből kérdezősködni kezdett. Viki alig bírta válaszolni a kérdésekre, de az arcán lévő mosoly elárulta, hogy nem is bánja igazán, mert végre édesanyjával beszél. Azonban amikor édesapja is szóba került, elhallgatott.

– Valami baj van vele? Csak nem bánt? – ijedt meg az asszony, és bántalmazás jeleit kereste a lányon.

– Nem, dehogyis! Csak... – hajtotta le fejét, mert nem nagyon akart most anyja szemébe nézni –... nem nagyon jövünk ki egymással.

– De miért nem? Annyit bolondoztatok és nevettek együtt. Mi változott meg?

– Nem mi, inkább ki – sóhajtott a lány, majd felemelte fejét.

– Értem már! Itt a kamaszkor!

– Úgy érzem, hogy sosem fogok túljutni rajta. 16 éves létemre úgy nézek ki, mint a nálam két évvel fiatalabb énem. Akárhányszor ránézek az osztálytársaimra, csak arra tudok gondolni, hogy ők egy sima pólóban is nőiesebbek, mint én egy szép ruhában – fakadt ki a lány.

Miután elmondta, csak akkor jött rá, hogy ez mennyire jólesett neki. Eddig senkinek sem beszélt erről, mert tudta, hogy úgyszem adnának neki megfelelő tanácsot. Édesanyja azonban más, ő maga a kifinomultság, a nőiesség.

– Tudod, hogy nagy szenvedélyem a kertészkedés. Még álmodban is egy kertben találkoztunk! – nevetett fel Angéla, mire Viki felvonta szemöldökét. Elmondja a legnagyobb problémáját, és édesanyja a kertjéről kezd beszélni! A lány kissé zavartan érezte magát, de a nő folytatta:

– Amikor valaki elültet egy virágmagot, azt gondolja, hogy elég, ha néha megöntözi, és olyan szép lesz, mint a képeken. Amikor azonban kinyílik, és a vártnál csúnyább lesz, nem is foglalkozik azzal az ember, hogy miért lett ilyen. Eddig érted, hogy mire gondolok? – nézett lányára, aki csak bólintott.

– Én mindenre ügyelek. Öntözöm, átültetem, ha kell, éjszaka virrasztok mellette, nehogy a kártevők célpontja legyen. És szeretem. A szeretet az egyik legfontosabb. Ez itt – mutatott a nagy virágra – te vagy, Viki. Mindent megadtam neked életemben, és már csak a virágzásodra várok.

– De ha mindenem megvan hozzá, akkor miért nem virágzom? – kérdezte a lány, ekkor már a virág előtt állva.

– Mert mindenhez két ember kell. Ha nem fogadod el a szeretetet, akkor mit sem ér. Ha nem vagy jóban édesapáddal, aki a szeretetet adná neked, akkor mit ér az életed? Szerinted miért dolgozik éjjel–nappal? Nem azért, mert így kevesebbet lát, hanem azért, mert mindent meg akar neked adni, én reményem!

– De én elutasítom a szeretetét! – hajtotta le a fejét a lány.

– Ha elfogadod, akkor boldog leszel, és a boldog ember minden akadályt könnyen legyőz. Nekem ez a véleményem, és most az egyszer neked is legyen ez. És akkor kivirágozhatsz! – ment oda a nő lányához, homlokon csókolta, aztán minden eltűnt.

Ádám a reggeli kávéját kavargatta. Fél hat óta fenn van, és ebben az egy órában csak arra tudott gondolni, hogy mit fog mondani a lányának. Viki ilyenkor kiszámíthatatlan, és ezt még nem tudta kezelni.

– Jó reggelt! – hallotta meg hirtelen a hangját, majd leült a vele szemben lévő székre.

– Jó reggelt!

– Én sajnálom a tegnapit! – mondta a lány, mire a férfi szemei kikerekedtek. Tudta, hogy lánya kiszámíthatatlan, de hogy ennyire!

– Már megszoktam!

– Szeretnék beszélgetni veled, és arra gondoltam, hogy beülhetnénk iskola és munka előtt egy jó kávézóba. Én fizetem! Benne vagy? – nézett rá, egy halvány mosollyal az arcán. Az apa annyira meglepődött, hogy meg sem tudott szólalni. Talán ez valami jónak lesz a kezdete!

– Ki nem hagynám! – felelte egy idő után, majd mindketten felnevettek.



SZÍNIKRITIKÁK,  
ESSZÉK, RECENZIÓK

FRANG GIZELLA

## A KORRAJZOKTÓL A BŰNÜGYEKIG

Kuntz Zoltán: Rozina

Kuntz Zoltán író ember. Véleménye van az élet folyásáról, a kis- és nagy dolgokról. És szeme is van hozzá, hogy ne csak a hagyományos látószögből vegye észre a történeteket, hanem a saját objektívjén keresztül lásson és láttasson.

Hja, kérem, hát ez az újságíró feladata. Ezért is lógtak ki a korabeli merev sajtoműfaji keretektől egykori tudósításai, riportjai. És ezért ötvözi egyszerre a látszólag könnyed olvasmány, a szépirodalom és a dokumentumregény jellemzőit.

Amikor cikket írt, a könnyed, igényes bulvár hangján szólalt meg. Amikor regényt ír, az irodalmi erényeket az újságírás technikáival színezi.

Erre bizonyosság legújabb könyve, a Rozina.

Az egyszerre bűnügyi, egyszerre kaland- és egyszerre szerelmes regény több rétegben és több szálon fut. És mégis végighúzódik egy központi vezérfonal, a híres-hírhedt soproni lány: Rozina alakja, különféle alteregókban.

A kiindulási pont egy valós történet, amit a helytörténészek ástak ki a múltbéli írásokból, és nem is oly' régen a Soproni Szemle is közzé tette a néhai Fuchs Rozina soproni polgárlány megdöbbentő sorsát.

Történt ugyanis az 1600-as években, hogy a Fuchs-családban leánygyermek született. S bár már a bábaasszony bizonytalan volt a kised nemét illetően, ő a kereszt-ségben a Rozina nevet kapta. A szülők aztán leányként nevelték, mígnem a kényszerű házasságban vált nyilvánvalóvá, hogy valójában férfivá serdült.

A valósággal szembenézni nem merő alakokkal, félelmekkel és merev konvenciókkal terhes a soproni XVII. század. Legalábbis a Fuchs patríciuscsalád élete bizonyosan. Pedig ugyanúgy hétköznapi, mint napjaink világa. A nyelvezetben és színes leírásokban megelevenedő időszakban érdekeket védő, de büntetendő csínyek, megtorlások, érdekharcolások ugyanúgy megjelennek, mint napjaink leírásában. De megjelenik a szülői attitűd tévedhetetlensége is, mondhatni, a neveléstörténet egy szeletként. Mert, hogy is fordulhat elő, hogy egy édesanya nem fedezi fel gyermeke valódi nemét? Miként történhet meg az, hogy egy gyermeknek titkolnia kell önnön lényegét? A kérdéseket folytathatnánk, de nem tesszük, hiszen a korabeli soproniak, valamint az egyház pontot tesz az ügyre. Rozina azonban nem kerül ki testi–lelki sérülésektől mentesen a történetből. Életének epizódjai pedig rávésődtek a város történetének poros levéltári lapjaira.

Akár itt meg is állhatna az író tolla, lezárulhatna a regény, dokumentálva egy múltbéli alak kálváriáját. Dokumentálva, nem csupán történetében, de hivatkozásai-ban is, melyek, mint hitelesítő jegyzetapparátus a tudományos írásoknál, a függelékben kapnak helyet. De Kuntz Zoltán nem így gondolja. Gyógypedagógusként, tanáremberként és újságíróként a dokumentarizmusnál tovább lép. Ő ezt a történelmi epizódot kiindulópontnak tekinti: a fabulát újabb korokkal, újabb eseményekkel bővíti. Újra- és újraírja a történetet, módosítva, más-más kontextusba helyezve, különböző szüz-sével színezeve.

Az újabb színterek főszereplője is Fuchs Rozina, a fiatal nő, aki csak az igaz szerelmen keresztül leli meg élete értelmét, önazonosságát. Mert addig gyötri valami mély, múltból fakadó balsejtelem, gyakran az öngyilkosság szélére sodró bizonytalanság. Egészen véletlenül talál igazolást vívódásaira: egy családfakutatás során fedezi fel őst, az első és ismert Rozinát. És mintha annak a reinkarnációja lenne!

Ennél a pontnál indul a térben és időben is női odüsszeia, az utaztató kalandregény, egyszerre krimi, a huszonegyedik század minden egyediségével, izgalmaival, vívmányával és átkával: politikai- és gyógyszermaffiákkal, emberrablással, kábítószerrel, pénzen vett véleményekkel, mediatiszt manipulációkkal.

Lett legyen a helyszín Budapest, Kanada vagy Mexikó, egyre megy. A globális világ univerzális: az amoralitás ugyanaz, talán az eszközökben van csupán némi különbség. És ebben a világban nincsenek éterien tiszta figurák, mindenki egyszerre bűnös és áldozat. S hogy mégis lehetnek jók és rosszak, az csak a két oldal arányának mértékén múlik. Ebben a világban kell a mai Rozinának tájékozódnia, küzdenie, s ha úgy adódik, menekülnie is. Küzdenie kell az érzelmekkel, küzdenie az egészséggel, küzdenie az idegenekkel, az elrablóival...

Nem egyszerű feladat, amit fordulatos regényében Kuntz Zoltán megfogalmaz. Az élet nevű játékban az egyes ember is sokarcú. A sorsa kiszámíthatatlan, örök emberi konfliktusokkal terhelt. Az általános értékek deformáltak, az érdekek pedig gyilkosságokig is vezetnek.

Hogy' élheti túl az ember saját útjának testi-lelki Szkülláit és Kharübdiszait? A korok közötti utazásban vajon van-e különbség ember és ember között? A NŐ társadalmi képe és egyéni valója miként küzdi végig a madáchi kérdéseket? Lehet-e végső válasz az igaz szerelem és a szeretet? Adottság, kényszer vagy szabad választás kérdése a nemi identitás? A sors eleve elrendelt vagy alakítható?

És vajon az ember valóban elpusztítja önmagát, s csak apró szigeteken létezik még az élet a XXI. század végére? Lehet-e menekülni a borzalmak elől? Netán ki kell jutnunk az űrbe?

Megannyi kérdés, néha újságírói véleménnyel és kommentárral fűszerezve.

A válasz azonban sejtelmes. Nem úgy, mint Madáchnál, ahol az aranyi optimizmus az Úr szájába adja a hittel teli, feladatjelölő mondatot: „ember küzdj és bízva bízál!” Kuntz Zoltán regényében nemcsak a Föld, a szeretett város: Sopron is haldoklik. Csak az óváros fölött van védő burok. Ebben a világban, úgy tűnik, egyedül az agg, magányos hölgy, aki visszatér ősenek szülőhelyére, érti még a szeretet fogalmát. Csak ő ismeri az érzelmeket, amik fásult környezete számára már jobbára ismeretlenek.

De valóban ismeretlenek?

És vége a világnak? Nincsenek többé egyéniségek? Nincsenek már különleges, másoktól eltérő emberek? És vajon vége a Rozina-vonalnak?

A választ adja meg az olvasó, ha majd letette kezéből Kuntz Zoltán legújabb könyvét, a fordulatos cselekményű regényt!

*(Oriold és társa Kft., 2017.)*

## A SOPRONI PEREGRINÁCIÓ ÉVSZÁZADAI

A soproni peregrináció vázлата című előadásom jegyzetét a soproni diákok külföldi egyetemjárásának több százados történetének ismertetéséhez állítottam össze. Rövid és hiteles adatsor mellett eseteket, változatokat elemzek.

Bevezetőként Szögi László oktatástörténész 2011-ben megjelent, nagy összegző oktatás- és művelődéstörténeti tanulmányából idézek néhány sort. Sopronról ezt írja: „A rendelkezésre álló adatok a diákok származási helye tekintetében elég gazdagok, mert szinte valamennyi középkori egyetemen följegyezték a diákok közlése alapján, hogy honnan érkeztek az univerzitásra. Ezekben az esetekben persze nem lehet tudni, hogy a születési helyet adták meg a hallgatók, vagy azt a települést, ahol hosszabb ideig éltek, vagy tanultak. [...] Sopron városának kiemelt szerepe volt a hazai külföldi egyetemjárásban, a középkortól kezdve folyamatosan. Ilyen stabil helyezéssel nagyon kevés magyar város rendelkezik. Mohács előtt Nagyszében, Buda, Brassó, Kassa és Pozsony előzi csak meg. A 16-18. század időszakában már csak Pozsony, Brassó és Nagyszében van Sopron előtt s figyelemreméltó, hogy a 19. század óriási változásai közepette ezt a helyezést megtartotta, s csupán a főváros, Budapest került még elébe, ekkor már persze elsőként.”<sup>1</sup> Emeljük ki Szögi László tanulmányából, hogy 1381-től 1525-ig Sopron helyezése az egyetemjárásban a 6., mégpedig 175 diáklétszámmal. 1526-tól 1800-ig a 4. helyezés érvényes, 729 diák tanult külföldön. 1801-től 1919-ig az 5. helyezés az érvényes Sopron külföldi egyetemjárói között 1044 fővel.

A Sopronnak kedvező alábbi adatsor természetesen Európa valamennyi számba vehető egyetemére vonatkozik. De Sopron itt követhető 6., 5. és 4. helye valószínűsíthető akkor is, ha arra gondolunk, hogy a mi egyetemet járó diákjaink elsősorban német egyetemeken tanultak; leginkább Altdorfbán, Jénában, Wittenbergben, Tübingenben, Göttingenben és Strasbourgban. Olaszországi univerzitásokra kevesek jutottak el, mint Lackner Kristóf, akinek életútja több változat végig gondolására is biztat.



Hiszen Lackner, városunk tudós juris utriusque doktora, a csepregi iskolától jutott el Grazba, az evangélikus rendi főiskolára, ám az odáig vezető út sem volt zökkenésmentes. Innen kísértc az evangélikus főnemes Saurau báró gyermekeit Itáliába. Azt a szerencsés szerepkört tölthette be, hogy a Cavallier-tourra, főúri utazásra vállalkozó Saurau báró fiának praeceptora volt, aki egy időben szintén Páduában tanulta a jogtudományt.

Térjünk vissza rövid kitérével Strasbourgba. Gruber – az 1626-ban Kismartonból Sopronba menekült módos evangélikus diák, majd polgár – írta és védte itt meg négy kiadást megírt útmutatóját: DE PEREGRINATIONE STUDIOSORUM témájú disszertációját. Dolgozatának címe: A tanulmányi utazás szükségességéről és hasznáról. Ez a disszertáció, majd kézikönyv 1619-ben jelent meg először, de még 1625-ben is, majd 1680-ban, végül 1704-ben újra kiadták.<sup>2</sup> Gruber Dániel az értekezése első kiadásának címlapján még „e. austriacus”-ként szerepelt, (akár evangélikus osztrák is lehetne). Mivel 1626 után az evangélikusokat II. Ferdinánd kitiltotta Ausztriából – Kismarton pedig osztrák volt zálogjogon –, ezért Sopronba költözött. Így tehát haláláig (1643-ig) itt élt és írt végrendeletet. Tehát a négy alkalommal megjelent értekezés írója végül soproni és hungarus! Pompás kiadású értekezését előkelő eisenstadti polgároknak és Lackner Kristófnak ajánlotta. Az I. kiadás címlapján a tudományok emblematikus ábrázolása látható. Valami jelképest érzek az ajánlásban, hiszen a jó úton bujdosók egyike volt Lackner Kristóf is!

A „budóság” azaz a bujdosás fogalmának meghatározásait keresve, a következőket válogattam ki Szenczi Molnár meghatározásaiból. A fogalom néhány megközelítése: Szenczi Molnár Albert számunkra fontos meghatározásai az 1621-es latin-magyar szótárban olvashatók. Így ez is: „Budóság embernek élete”. Nem hiányoznak a szótárából az „elmenés” és „megjövés” fontosabb fogalmai sem, vagy az ilyen szókapcsolatok sem, mint: „Verőfényen vagyok fedetlen helyen kinn forgok” (apricor) „árnyékos helyek holott nyárban az nap hévsége miatt ember, tábor, vagy barom letelepszik” (aestiva) Valamennyi meghatározás az úton járás, a peregrináció fogalmának magyarázata és körbejárása. Egyébként az 1590-es évek utolsó esztendeiben Szenczi Molnár és Lackner Kristóf egy időben „budosnak” tanulmányi utazáson, azaz peregrinálnak Itáliában. Ezért nem is tartom lehetetlennek, hogy a két „budosó” már itt találkozhatott, és ezt az egykori találkozást újította fel Szenczi Molnár, amikor ebédre hívta őt Sopronban Lackner Kristóf 1612-ben. Molnár Borsdorfból jött Sopronba látogatóba. Molnár Albert szótárában olvasom még a peregrinációról a következőket: „Járas miatt lábi véres daganat” (tama) „Kéznek lábna munkában, járasban feltörése, keményedése” (callum) „Környül való hegyeknek és fáknak közepette való szép tágas helye” (antrae) Az ilyen úton járás kényelmetlen keservei főleg Szenczi Molnárt, a szegény peregrinus diákot sújthatták hiszen Lackner Kristóf Saurau báró fiával együtt tanult; mégpedig biztos anyagi feltételektől védve járták be Itáliát. De mindkettőjükre érvényes, amit Szenczi Molnár a bibliájába feljegyzett 1632-ben. Tudta, hogy az úton járás, a „budóság” fárasztó, de a tanulmányok végzéséhez ez kell!<sup>3</sup>

A reneszánsz itáliai épületek, portrék vázrajzát mindketten – Lackner és Molnár – megörökítették. Mindenkör emlékezetből rajzoltak, hiszen mindketten láttak ilyen építményeket. Lackner Kristóf polgármester a városi képviselői ülések álmosító óráiban, perceiben rajzolt le olasz templomokat, fejeket az előtte fekvő iratok széles mar-



gójára. Szenczi Molnár pedig könyvei margóján rögtönzött hasonló vázlatokat. Mindenkor emlékezetből

Egy alapos írásos jelentés is maradt ránk!

Wierdt Mihály nevezetes tanulmányi jelentése sokat elárul a soproni peregrinációról. Wierdt Mihály írta ezt az alapos tanulmányi jelentést 1555-56-os tanulmányairól Sopron Belső Tanácsának. Ennek alapján rajzolhatjuk meg az egyetemre való eljutás lehetséges útvonalát, például a Wittenberg városába történt utazásról. Követhető a jelentésből az egyetemi tanulmányok folyamata is. A diák két külföldi tanulmányi évről írt részletes beszámolót, mely egyetemi életének vezetéséről szól, és annak megértéséhez hozzásegít. A wittenbergi egyetemet 1502-ben alapította meg Bölcs Frigyes választófejedelem. Ez volt Németország első hercegi alapítású egyeteme. 1508-ban hívták meg ide Luther Márton, a morálfilozófia tanszékére. Tíz évvel később került az egyetemre Philipp Melanchton, akit az utókor „Praeceptor Germaniae” (Germánia tanára) névvel tisztelt meg. A legrészletesebb képünk Wierdt Mihály 1555-1556-os tanulmányairól van. Részletes, mert azt bizonyította a soproni Belső Tanácsnak, hogy kiadásai indokoltak!<sup>4</sup> Wierdt tanulmányi jelentését joggal nevezhetjük a legrégebb hazai tanulmányi jelentésnek.

Faut Márk és Klein Menyhért krónikájából (a krónikában tárgyalt időszak 1526-1616) tudjuk a következőket. „Wittenbergben tanult Michael Wirtt (!), Jacob Ratt oder Ruffinus, Hans Schreiner, Carolus Rosenkrantz, Philipp Melanchthon vezetése alatt, őket Sopronból küldték oda” E forrás azt is elmondja még, hogy Melanchthon „szép latin levélben ajánlotta Michel Wirttet”, amikor a gazdag belvárosi fiatal hazatért.<sup>5</sup> Azt olvassuk a krónikában, hogy Lucia Mietlerin, egy gazdag asszony biztosította a tanulmányokhoz a támogatást. Később, Wierdt Mihály soproni jegyzősége alatt, ezekben az években indult meg a tanulmányi célú utazás, vagyis a peregrináció Németország felé. Leírja a krónika azt is, „da zuvor kein Ödenburgerisch Kindt ihemals Gehn Wittenberg gezogen ist”, magyarul: „korábban egy soproni sem tanult Wittenbergben.”

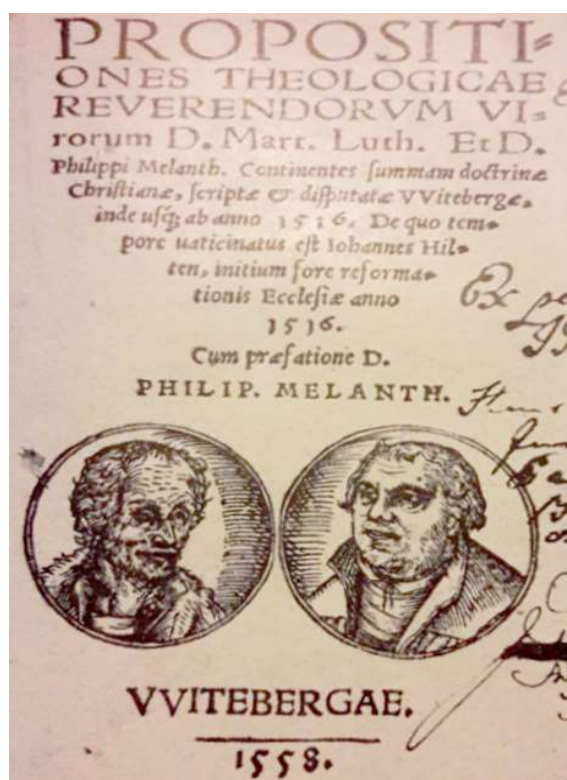
Wierdt tanulmányi jelentése feltérképezi a XVI. századi diákság életét. Első sorait idézzük: „Isten kegyelme és békéje Jézus Krisztustól, Urunktól és Üdvözítőnkől stb. (legyen velünk) Először is engedelmes, alázatos, készséges szolgálatomat jelentem Kegyes, parancsoló Uraim és Hűséges Atyák, mindnyájatok egészségének és szeretett Hazám szerencsés jólétének örülnék a legjobban; tudjatok arról, hogy a mindenható Isten segítségével az egészségem meglehetősen (en jó)”. A jelentés meggyőzést célzó soraiban utalt arra, hogy az addiginál jobb étkezésre lett szüksége. Ezért azt kéri, ezt értessék meg gyámjaival is. Wierdt Mihály vagyona gondozásához a diák tanulmányainak idejére a város gondnokokat (tutores) jelölt ki a családi vagyon kezelésére, mivel a diák saját vagyonából tanult. Aki természetesen azt is tudta, hogy a tutorok feladatköre a vagyonkezelők számára „talált pénz” („ein Pfandtschilling”). Ezt öntudatosan közli is a városi Belső Tanáccsal: Ezért, ha a tutorok nem tudnák kifizetni, kölcsönözék akár saját vagyonukból! Wierdt a tanulmányai megkezdése előtt a Belső Tanácstól 15 fontdénárt kapott, majd Hainburgban újabb 10 tallért kért kölcsön, ennek kiegészítésére „Továbbá ismételtlen küldtetek a futárral ötven tallér dénárt.”

Egy nagy útiláddával indították útjára. Ezt azonban már Bécsben ki kellett cserélnie. „Mikor pedig Bécsbe érkeztem, vettem egy úti hordót, mert a ládát nem lehetett szállítani, két soldo dénárért.” Ez is beszédesen igazolja, hogy Wierdt valószínűleg az egyik bort szállító kereskedő szekéréhez csatlakozott, aki fizető útitársként felvette. A holmiját a szekér oldalára csatolható úti hordóban (Reisefassl) vitte a borkeres-

kedő. Szokásos egyetemre vezető útvonal volt ez. Ruhatárát is kiegészítette a fiatal. (Úgy látszik, anyja sem élhetett már!) „Továbbá mivel nem vittem magammal többet, mint 2 inget, kénytelen voltam venni másik kettőt. [...] Továbbá a fent említett hordó szállításáért Bécsből Breslawba 1 tallért adtam. Ezután amikor Breslawba értem, és 8 napon át úti társakra vártam, s nem volt bőrnadrágom, nadrágot és barchent mellényt csináltattam. Ezért munkadíjjal együtt 4 tallér dénárt fizettem. Továbbá a többször említett hordó Boroszlóából Lipcsébe szállíttatásért. Amikor pedig Wittenbergbe az étkezésért, amit február 17-étől május 1-jéig fogyasztottam, összesen számolva 10 1/2 tallért fizettem”. A módos diák divat ruhadarabokat is csináltathatott, majd Wittenbergben vendéglőben étkezett egy héten át. Az egyetemi pályakezdés még további gonddal járt, úti hordóját sem hozták el Lipcséből, ezért vissza kellett utaznia, ez újabb 2 soldo dénár költséggel járt.

Diákunk végre a Rektor elé léphetett. „Amikor pedig Wittenbergbe érkeztem, a Rektor úrnál beíratam magamat az Egyetemen a diákok szokásos jegyzőkönyvébe. Ez 4 soldo dénár. Május 10-től Wittenbergben (étkezés céljából) asztalt foglaltam hetenként 1/2 guldenért. Ez az étel és ital egész évre, s amit étkezésnél időnként fogyasztottam, különösen, amikor beteg voltam, a doktor tanácsára: 35 tallér. A szoba bére, melyben lakom, a teljes évben az én részemre 3 tallér dénár. Mindösszesen 45 dénár”. A diák otthoni (soproni) előtanulmányai Wittenbergben nem mutatkoztak elégségesnek, mivel kiegészítésre szorultak. „Mivel Philipp Melanchthon úr utasítására Praeceptort osztottak mellém, a tanításért és a tanórakért, melyeket egész évben hallgattam, 8 tallér dénárt kellett fizetnem neki.” Wierdt Mihály anyagi helyzetének köszönhetően ugyanúgy állíthatott praeceptort maga mellé, mint pl. egy nemzedékkel később Saurau báró is felfogadta erre a feladatra a tehetséges Lackner Kristóf joghallgatót Páduában fia irányítására.

Nézzünk be a diák szobájába! „Egész évre ágyneműt béreltem, miért 4 tallért fizettem. Vettem egy konc papírt 1 tallérért. A szükséges könyvekért, melyek-



ből itt tanulok, 11 1/2 tallért fizettem. (A vásárolt könyvek címét nem írta fel.) A cipőért, melyet egész évben használtam, 2 tallért. Ruházatom foldozásáért egész évre egy tallért fizettem. Télen a tüzfűért szobatársammal együtt 4 tallért, az én részem 2 tallér. Mindösszesen 34 tallér 20 dénár.”

Philipp Melancthon hosszú wittenbergi egyetemi működésének számos magyar emléke van, ezek sorából idézem Bornemisza Pétert. A későbbi evangélikus szuperintendens, a nagy hatású reformátor és író is Melancthon-tanítvány volt (lehetett) Wittenbergben. „Bornemisza 1559 körül járhatott Wittenbergben [...] Ennek ellenére ez az időpont csak hipotézis” – írja Nemeskürty, de Eckhardt Sándor az ismert Volaterranus kötetre utal, melyben Bornemisza

Melanchthont a tanárának nevezi.<sup>6</sup> „Károly Czászár is midőn látá Philep Melanton (!) alázatos voltát és együgyűségét az ő czikbek (csüggedt? hitvány?) testecskéjébe [...] De ha világos értelemmel beszélgetett volna, eszébe vehette volna, hogy mássa a világon nem volt a kis fonnyadt emberecskének e tájba. Ezek nem tudták meggondolni a szent Pál szavát ki 21. Cor. 4. azt mongya: hogy Isten az ő drága kénycsét hitvány cserépedénybe tartja... (Ördögi Kísértetek - 181. l.) Más fejezetben a világ legnagyobb bölcseit sorolja fel: „Szólok azért ez féle igen nagy Bölcssekről, kik meg újulván a Christusnak lelke által Ádám, Noé, Ábrahám, mind az Próféták”. Majd így zárja a nagy emberek hosszú sorát: „Mind időnk beli tanyítók: Luther Marton, Philep Melanthon, Caluinus”. (Ördögi Kísértetek - 223. l.)

„Hallottam, ki Philep Melanthonról azt mondta: Az mely házban tanult, sokszor berekeszkedett felesége előtt. És az – ajtajára ment – először egynéhányszor zörgetvén, csak így szólt:

– Filep, Filep, nyisd meg! Amaz tudván, hogy néha morgani jő, és tanulságában megháborítaná, vesztég hallgatott. De végre addig zörgetett, hogy azt is mondta:

– Thu auf, du Schelm! Azaz nyisd meg, lator! (1578.)

A munkájában háborgatott tudós csak annyit szólt barátaihoz, tanítványaihoz: „Ez is az házasság körösztje!”

A békés természetű tudós Melanchthonnak, (aki a haláláig 1560-ig tanított), Michael Wierdtre és a többi tanítványára volt főleg gondja, és a többi köréje gyűlő tanítványára.

Sokszor nem jutott el a külföldre utazó diák azonnal Wittenbergig, hanem csak a morvaországi Iglauig (Jichlava) vagy Mezerich városáig, az ottani középfokú iskoláig. Ezekkel a morva városokkal is volt Sopronnak kapcsolata. Megfordult itt „peregrinációs útkeresése” során Lackner Kristóf is, majd feltűnt rövid időre Wittenbergben is. A sikeres rendi főiskolai tanulmányok végzése vezette Grazba, majd kettős szerepben (mint joghallgató és praeceptor) Itáliába. Itt tanult, és a rá bízott ifjú Saurau báró tanulmányait irányította.

Artner Sebald kért tanulmányi ösztöndíjat a soproni Tanácstól 1589-ben Iglauból, a Mietler Jakab özvegye alapítványból, hogy tanulmányait folytatni tudja. A levél bekezdésében a szokásos és illő fordulattal ajánlja: „Eörökke valo szolgálatomat minden haladasommal ayanlom kegyelmeteknek”. Természetesen hálaadásról írt, de akár értelmezhetnénk „előre haladás”-nak is, mely később a város javát szolgálja majd. Aztán határozottan a kérését adja elő: „Touabba, tiszteletges tanaczbeli Urak, iol tudgia azt kegielmetek, hogj semi fele dologh eleö nem uitetghetik az emberektol, ha ahoz valo köelseö dologban fog'iatkozás lezen: Ezenkeppen az deaki tudomaniaban is foglalatosok az szegeni tanulo iffiak nem lehetnek, ha ahoz valo dologban fogiatkozások lezen”.

„Az fölseges io Isten” eleitől fogua ehez az tudomanihoz szerzette az feiedelemséget...” Artner Selbaldus szerint a „fejedelemség” nem más, mint a tehetséges és szegény fiairól a gondoskodásra köteles „Sopron városi köztársasága”.<sup>7</sup> Isten ezeknek a feladatoknak segítésére rendelte a „fejedelemséget = a város-államot”! Isten „jómóddal való igazgatásra” Tamaszt (tehát bíz meg KJL) jeles, eszes embereket. Ilyen fontos ismereteket sajátít el a tanulmányokra vállalkozó is „mind Egyházi s polgári társaságban”. A kérelmező következő fontos megállapítása: Ezek száma kevés, „igen szűk a tudós ember”. A tanácsbeliek is hiányosan tesznek eleget a segítség kötelességének. Saját helyzetét határozza meg a segélyt kérő: „a tanuságomnak véghez viteléhez igen



kismartoni városbíró és néhai Katalin [...] Evangélikus hite miatt volt kénytelen Kismartont elhagyni. 1634-ben megválasztják „vormundt”-nak, és 1638-ban belső tanácsos lesz. Neje 1635-ben Erzsébet, néhai Kalmár Mátyás és Geling Orsolya lánya” (Házi Jenő: Soproni Polgárcsaládok I.-5107.)<sup>9</sup> Gruber Dániel vagyonát is átmentve lett „evangelicus Semproniensis”. Bizonyára könyvtárát is átmenthette, ez jelentős lehetett. Egyetlen fennmaradt könyvszámláján Eberhardt Zetzner könyvkereskedő 140 könyvet sorol fel. (Monok; Bécsi Napló, 2017. júl.-aug, 9. 1.)

Gruber Dániel értekezése mottójaként a következő meghatározás áll:

„IN TERRIS PERTEGRINANDUM JUCUNDUM  
IN LIBRIS MALUM  
A SALUTE PESSIMUM”

Azaz: „a tanulmányi utazás a földkerekségen boldogság /könyvekből ellesve rossz/ a dicsekvés a legrosszabb”.

Lehet utazásokat tenni egzotikus földekre és szigetekre (4.). Az ilyenfajta tanulmányozás lehet élvezetes. Ezt teheti az, akinek erre szülei, gyámjai pénzzel segítik a szórakozás céljából útra indulót. De ennek nem sok értelmét látja a szerző. Exotikus területnek azonban nemcsak Ázsiát, vagy Amerikát értjük – írja a szerző. Annak tartja Európa különböző országait is. Ilyen csak szórakozást nyújtó ország például: „...sed... quoque Europae partes, Italianm, Hispaniam, Galliam imo ipsum Germaniam suis quae distinguitur nationis” A kiválasztás jogosságát az ott szerezhető ismeretek szabják meg; mit tanítanak a meglátogatandó városok iskolái: „tum ob vitandam materiae amplitudinem, tum quia potius vitae quam scholae discere”. Majd megkérdezi az olvasótól: „An peregrinatio studioso utilis?” Tehát: szükség van-e a tanulmányi célú utazásra? A válasz: igen.

Azt is meg kell állapítani: szívesen fogadják-e a városban lakók az oda érkező diákokat? Intag-e az erkölcs a tanulmányok helyszínén? Meg kell állapítani azt is – folytatja Gruber –, hogy a peregrináció helyett nem a csavargásra ad alkalmat az utazás? Ez pedig a „vagare” fogalmával azonos! Az a megfelelő iskola: „Quae donat juventutem sobrietatem/senibus affert solatium” = az időseknek vigasztalást nyújt, „pauperibus conciliat pes” = a szegényeknek segéllyel szolgál.

Külön érdemes arra utalnunk, hogy a felesleges, csavargásnak számító utazásokat Sebastian Brant: Narrenschiff bolondjaival ítéli meg.

„Der rechten Kunst man nit thut achten/  
Unnütz Geschwätz allein betrachten /  
Domit so gaet die Jugend hyn/  
So sind wir zu Lyps, Erdfordt, Wyen/  
Zu Heydelberg Mentz, Basel gstanden/  
Kummen zu letzt doch heim mit Schanden/  
Domit man Wißheit, kunst mog leren/  
Nit Not so wers zu Schulen keren/  
Wllcher will leren in sym Landt/  
Der findt weiß Bücher allerhandt”

Az értekezés lapozgatását itt hagyjuk abba. Az 1680-as 3. kiadásban Gruber városokat, egyetemeket jellemez a további lapokon, Justus Lipsiusra és Camerariusra hivatkozik, óvja a jövődő hallgatókat a sárga köpennyel és süveggel megkülönböztetett, megbélyegzett zsidók tanaitól. Róma és Gallia bíráló hangú emlegetése pedig a „páristák tévtanaitól” óvja a jövődő peregrinálókat.

A „De peregrinatione studikosorum” négy megkerült kiadása az egyetem- és főiskola-járás kutatásának komoly nyeresége. A négy kiadás megléte azt sejteti, hogy esetenként tovább bővített útmutatóval indultak útra a tanulni vágyók.

Németh Sámuel 100 esztendő felmérő monográfiája, „A soproni evangélikus líceum történetének egy százada” és a „Város térben és időben” 2002-es kötetének tanulmányai ebben segítenek a most elhagyott összegzéstől. Gruber Dániel úti könyvének négy kiadása további alapos kutatást és lefordítást igényel, bizonyára erre is sor kerül.

#### Jegyzetek

1. Szögi László tanulmánya: Soproni Szemle 2011. 342. l.
2. Monok István: A mai Burgenland 16-17..sz. könyvtárai Bécsi Napló 2017.
3. Kovács Sándor Iván: Szenczi Molnár redivivus, Bp. 2000.
4. Wierdt Mihály tanulmányi jelentése a Soproni Szemle 1972.345-350. lapjain.
5. Kovács József László: Die Chronik des Marx Faut ... Sopron-Eisenstadt
6. Nemeskürty István: Bornemisza Péter válogatott írások BP. 1960.
7. Házi Jenő: XVI. szdi ... levelek, Sopron, 1928. 150. irat
8. Az értekezés 1680. évi kiadása
9. Házi Jenő: Soproni polgárcsaládok I.-II- Bp. 1982. (5107. tétel)

*Szerkesztőségünk tisztelettel köszönti a 85 éves Kovács József Lászlót!*

NAGY ALPÁR

## LISZT FERENC ÉS AZ OPERA

*A művészet sohasem mozdulatlan – mondotta Liszt Ferenc –, sohasem ragad meg ügyes formákban, amelyek csupán ideiglenes pihenők az eszméhez vezető úton.*

A budapesti Liszt Ferenc Társaság Soproni Tagozata a közelmúltban kevésbé ismert témakörökkel gyarapította tagságának világhírű névadója munkásságával kapcsolatos ismereteit: Liszt Ferenc, a dalszerző, Liszt Ferenc kamarazenéje, Liszt Ferenc és az opera. / I./ „A műsorban Liszt: Don Sanche című operájából hangzanak el részletek. Valamint áriák, duettek és parafrázisok” – hirdette a rendezvényről előzetesen kiadott tájékoztató. A hangverseny négy Liszt-dallal kezdődött: Az ősi sírbolt, Áldjon ég, Ha álmom mély, Nonnen-werth, ezt követően hallottuk Liszt gyermekkori operájának két részletét. (Alidor és Elzire áriáit), a Trubadur- és a Rigoletto parafrázisokat, a Rigoletto és a Szerelmi bájjal egy-egy közismert kettősét.

Történetünk 1823. május 1-jén indult, amikor a Hét Választó Fejedelmek fogadó nagytermében a gyermek Liszt először lépett el pesti publikum előtt. Ries zongoraversenyét, Noscheles variációit játszotta, majd improvizált hallgatósága legnagyobb tetszésére. A műsorban Rossini Elisabeth c. operájából egy duettet, Kreutzer Libussa c. operájából egy áriát is hallhatott a közönség.

Ősszel a csodagyermek édesapjával Párizsba indult. December 11-én értek célba. Nyilvános bemutatkozó fellépésére a következő év márciusában került sor az Olasz operában, az opera zenekarának közreműködésével. A hangversenyen Mozart Figaró házassága c. dalművének Non piu andrai kezdetű nevezetes áriájára rögtönzött. A nagy sikerű koncertet április 12-én megismételték. Június 21-én Londonban bizonyította rendkívüli képességét. A Sevillai borbély egyik témájára fűgát improvizált.

Júliusban a windsori kastélyban zongorázott IV. György király és családja színe előtt, és „elbűvölte a királyt rögtönzésével”, aminek témáját a Don Giovanni Menüettjét, maga az uralkodó adta. Londonban szinte naponként Gluck operáinak partitúráit bújta, s egyszer kijelentette, hogy „valamennyit kívülről ismeri”. Bizonyára csak a „fontosabbakra” gondolt, amikor az áriák, duettek, kórusok eljátszásával bizonyította átlagon felüli tudását.

1824-ben orosz sajtóorgánumok szintén cikkeztek róla, szóltak franciaországi tartózkodásáról, dicsérték zongorajátékát, komponáló és rögtönző képességét, párizsi, londoni sikereit, és írtak operájáról. 1824 őszén Liszt Ádám ingyenes belépőket kért fia számára a királyi Akadémia rendezvényeire, hogy „gyakran halljon zenekari muzsikát és operarészleteket”. Minthogy Ferdinando Paër keze alatt jócskán előrehaladt elméleti tanulmányaiban, elhatározta – erre környezete is biztatta –, hogy „egy kis könnyű librettót” megzenésít. Választása Madame Théaulon és Monsieur Rancé egyfelvonásos darabjára esett, ami Claris de Florian francia meseíró, novellista elbeszélése nyomán készült. Komponálását 1824/25 telén szorgos munkával szerencsésen befejezte.

Hamburger Klára szerint a Don Sanche, avagy a szerelem kastélya „meglehetősen együgyű, de sok látványos lehetőséget kínáló kompozíció volt, amelyben a kisfiú legjobb tudása szerint karakterizálta a banális darab szereplőit”. /2/ Az egyfelvonásos meseopera tartalmának tömör lényegét László Zsigmondtól vettem: „A szerelem kastélyába csak olyan szerelmes juthat be, akinek érzelmei viszonzásra találnak. A várkas-

tély ura, Alidor, a varázsló szövi a vékonypénzű bonyodalom szálait, melyek végül is a boldog szerelem révébe, a 'chateau d'amour'-ba vezetik Don Sanche-t és Elziere-t." /3/ A darab ősbemutatóját 1825. október 17-re tűzték ki. „kiváló közönség előtt” mutatták be az Academie Royal de la Musique-ban. A zenekart Rodolphe Kreutzer vezényelte, a címszerepet a híres tenor, Adolphe Nourrit énekelte.

A mesejátékot még háromszor előadták a bemutató hónapjában, azután „feledésbe merült”. A kisopera színpadi pályafutása rövid volt, de 1826 elején, apjával, franciaországi koncertkörútra indult.

Újabb saját operát nem komponált, bár tervei, elképzelései bőven voltak. /4/ Már 1842-ben Nonnenwethben gondolt opera írására. Byron Manfrédje és Georges Sand „Consuelo” c. regénye adta volna a témát. Az a lehetősége is szertefoszlott, hogy 1842-ben Londonban átvegye egy német operatársaság irányítását; július 30-án matinéen „zongorázta össze” az úton lévő francia „karszemélyzet” hazautazási költségeit.

A vándorlás éveiben két olasz opera, illetve a Corsaro, a Faust, a Richard in Palestine (Walter Scott nyomán), a Spartacus operák írását fontolgatta. A János (vagy Jankó) mellett a Jeanne d'Arc szintén terv maradt. /5/ A Faust opera szöveggönyvét Alexandre Dumas-val szerette volna megírtni.

1850 táján sok időt fordított a „Sardanapal”-ra. A témát Byron verses tragédiája ihlette. (Sardanapalus. A. Tragedy 1821. Goethének ajánlva.) 1849 október végén a következőket írta Wagnernek: „A nyár folyamán Sardanapalom (olaszul) egészen kész lesz s örülnék, ha azonnal más munkába foghatnék” /6/ Ez a téma sok művészt megfogott a XVII. századtól a XIX. századig. Cselekményének vázlata: „A gyönyöröknek élő keleti uralkodó ellen forradalom tör ki; ő csapatai élére áll, vereséget szenved, aztán máglyán égetteti el magát hű rabszolganőjével, Mirrával”. /7/ A mű Liszt műhelyében három felvonásos lett volna, de több év munkája ellenére torzó maradt. Vázlatait a weimari múzeumban őrzik.

„Legkomolyabb, mert legirodalmibb operatervei Magyarországon fogantak az ötvenes években” – olvashatjuk Hankissnál. /8/ Vajda Jánossal többször beszélt 1856-ban olyan operaszövegről, amely tárgyát a magyar történelemből kölcsönözné. Újsághírek szerint Eötvös József ugyancsak dolgozott operalibrettón Liszt számára. Ez a Garabonciás (1858). 1856-ban a Nemzeti Színház intendánsa „nyolcvanaranyos pályadíjat tűzött ki a magyar történelemből vagy mondavilágból vett operaszövegre, a leg sikerültebbet Liszt, a másodikat Erkel, a harmadikat Dippler komponálná meg.” /9/ 1858. március 29-i keltezésű Bécsből küldött levelében az alábbiakat írta Wittgenstein hercegnének: „A magyar operáról folyó régebbi megbeszélések újakezdődtek; ezért még ma is itt kell maradnom, hogy Beck Károllyal találkozzam, akinek költeménye: János sikeres opera témája lehetne.. Nem tudom, mi lesz belőle, de meglehetősen kedvem volna hozzá, hogy megírjam ezt az operát.” /10/ „Éppen most találkoztam Beckkel, s azt hiszem, hogy tető alá hozzuk János-t” – fogalmazta ugyanott. /11/

1858-ban azt kérte a német Otto Roquette-től, a liszti Szent Erzsébet legendája szövegírójától, hogy írjon számára cigányoperát. Ez az elképzelés sem vált valóra, miután Lisztet sokkal inkább az egyházi rendbe lépés foglalkoztatta, s nem lett volna ildomos ilyen tárgyú operával előállni, mint ahogy ekkortájt megjelent (magyarul 1861-ben) „Cigánykönyve is nagy port kavart („A cigányokról és a cigányzenéről Magyarországon”).

Miért nem írt Don Sanche-n kívül egyetlen operát sem? – kérdezhetjük. Milsztejn szerint nem volt „született operaszerző”, úgy érezte, hogy az operaszínpad meg-



köti alkotó fantáziáját, megfosztja a „szabad perspektíva varázsától”, de az is oka volt, hogy nem tudott rá elegendő figyelmet és időt szentelni”. /12/

Hamburger úgy véli, hogy „mind világosabban felismerte Wagner zseniális voltát, s eláll e tervektől. Olasz stílusú operát Wagner óta nem érdemes írni, németet Wagner mellett nem”. /13/

Minthogy az olaszos, illetve a franciás opera virágzása vége felé közeledett, a programzenében, és a „szimfonikus költemény formájában találta meg a drámai zene neki és korának megfelelőbb árnyalatát”. /14/

„Kétségtelen – foglalta össze Milstejn –, hogy tehetségétől az opera műfaja állt legtávolabb – és bármennyit próbálkozott is e fontos zenei műfajjal /.../ tervezeténél és kisebb vázlatoknál nem jutott tovább”. /15/

Más vonatkozásokban viszont szoros kapcsolatot alakított ki a zenedrámával. 1840 januárjában Pesten a Nemzeti Színházban A varázsfuvola és az Oberon operák nyitányát vezényelte. 1843. február 1-jén először vezényelt teljes operát – Mozart Varázsfuvoláját – Weimarban, másutt a boroszlói színházban. Decembertől Weimarban megkezdte karmesteri tevékenységét. 1846 májusában Bécsben a Hunyadi László nyitányának, 1848. február 16-án Weimarban, bemutatkozásképpen, Flotow Márta c. operájának a karmestere volt, március 21-én a Fideliót, november 12-én a Tannhäuser-nyitányt interpretálta.

Milstejnnél azt olvassuk, hogy Weimarban 24 operát mutatott be /16/, Óvárinál más adatok szerepelnek: weimari korszakának első tíz esztendejében (1848–1858.) 29 operát mutatott be, számos ősbemutatóval, közöttük 18 repertoáropertát (például Don Giovanni, Lohengrin, Tannhäuser, Fidelio, Ördög Róbert), összesen 47-et. /17/ A Liszt vezényelte operaelőadásokról mind Bülow, mind Wagner a „legnagyobb elismeréssel” nyilatkozott.

Liszt, az operakarmester „a mostoha körülmények ellenére, kiváló és úttörő munkát végzett”. /18/ Hamburger könyvében az áll, hogy a weimari színház élén 22 operát mutatott be, közöttük hétnek ősbemutatójával, ezeken kívül 20 másik operát új betanulásban hozott színre. /19/ A klasszikus operai repertoár 20 darabját újította fel, például az alábbiakat: Iphigenia Aulisban, Alceste, Armida, Don Juan. A Varázsfuvola, Fidelio, Euryanthe, A portici néma, Lammermoori Lucia, Tell Vilmos. /20/ Kroó György azt mondja, hogy „egyetlen évtized alatt harminc operát újít fel és mutat be a weimari színházban”. /21/ Többek között Gluck négy remekét, a Fideliót, a Bolygó hollandit, a Tannhäuser, a Benvenuto Cellinit, Schumann Genovéváját, Cornelius Bagdadi borbélyát, a Lohengrint. Szelényi megint mást írt: Liszt weimari tartózkodása alatt összesen 43 különböző operát vezényelt, ebből 24 élő zeneszerző műve volt, 8-nak ez volt az ősbemutatója. /22/

Alan Walkernél Liszt a weimari operaház igazgatásában eltöltött 12 év alatt 44 operát mutatott be, ebből 25 volt élő kortárs szerző műve. „Ezekhez fogható teljesítményt a világ egyetlen más operaháza sem produkált.” /23/ „Az opera fejlődésének történetében nem saját operáival írta be nevét, hanem azzal, hogy színre vitte Wagner operáit. E mellett a nagy tett mellett föl kellene sorolni a kor minden valamirevaló operáját: Liszt valamennyit beiktatta műsorába.” /24/

1858. december 15-én dirigált utoljára operát Weimarban, A bagdadi borbély ősbemutatóját. Az opera előadása a rosszakarók botrányt okozó magatartása miatt kudarcba fulladt.

Liszt leköszönt udvari karmesteri állásáról.

Újat új formában! – ez volt Liszt alkotói mottója. Az új csak akkor jó, ha más, mint a régi, ha jobb a réginél, ha szükségszerű, és a mű költői tartalma igazolja.

1829-ből való első operafantáziája „A menyasszony” c. Auber opera tiroli táncának témájára. 1833-ban zongoraátiratot készített Berlioz Fantasztikus szimfóniájából, Vérbírák c. operájának nyitányából, meg a Lelio témáira. Arra törekedett, hogy a művek hangzását teljes egészében visszaadja. „Munkáimat zongorapartitúrának neveztem, hogy teljesen egyértelművé tegyem szándékomat” – írta. Átiratai nem hasonlítottak korának szokványos, sablonos átirataira.

1835/36-ban születtek az első fantáziák, a Niobe, meg a Lucia-fantázia Pacini és Donizetti után, valamint a reminiszenciák. 1835 második felében svájci utazásának idején befejezte a Zsidónő, a Niobe, a Lammermoori Lucia témáira írt fantáziákat, továbbá a Puritánokat meg a Hugonottákat.

Itáliai útján keletkezett számos olasz szerző művének átirata. A „vándorévekben” művek százai születtek a legkülönbözőbb műfajokban, több mint 200 átirat, feldolgozás, fantázia! Mind alkotóként, mind előadóként új utakat tört, új formákat teremtett az eredeti művekben és a feldolgozásokban, átiratokban egyaránt. /25/

Játszott ezekből Londonban (1840, 1845), Párizsban (1841), Koppenhágában (1841.), kijevei és pétervári koncertjein, Madridban (1844), Pesten (1846), a török szultáni udvarban (1847.), és szinte mindenütt, ahol megfordult. 1840 februárjában a soproni Kaszinóban a Puritánok fantáziát is műsorára vette.

Esetében az operafantáziák, feldolgozások, parafrázisok „elsősorban az utazó előadóművész páratlan virtuozitását és rögtönző képességét voltak hivatva bemutatni”, „a közönség meghódításának igényéből születtek”. /26/ Leveleiben többször kiemelte az operafantáziának mint sajátos műfajnak a jelentőségét. 1841. május 14-én például a következőket írta Marie d’Agoultnak: Új forrás ez, amelyet megtaláltam és amelyet szüntelenül ki akarok aknázni.”

Milstejn érdekes dolgokra hívja fel olvasói figyelmét: „Néha Liszt maga sem tudta pontosan, mit tartson ’fantáziának’, ’reminiszenciának’, ’parafrázisnak’, vagy ’illusztrációnak’. Gyakran ötletszerűen döntött egyik vagy másik elnevezés mellett.” /27/

A weimari évek „nosztalgikus lezárásaként” hat operaátiratot komponált, ebből 3 koncertparafrázis volt Verdi operákra. Az előző esztendő (1859.) terméke a Rigoletto-parafrázis. Az afrikai nő-fantáziát (Meyerbeer) 1865-ben írta. Izolda szerelmi halálából (Liebestod) zongoraparafrázis (1867.), Mosonyi Mihály Szép Ilonkájából fantázia született még abban az évben. Római lakóhelyén (Santa Francesca Romana) új Chiekering zongoráján a Tannhäuser nyitány átiratát játszotta 1868 januárjában. Hosszú szünet után (1882.) elkészült a Boccanegra-reminiszcencia.

Ha ideje engedte, operaelőadásokat látogatott. Münchenben meghallgatta a Tannhäuser-t és a Lohengrint 1867 őszén. A weimari színházban Weber Oberonját látta 1869 januárjában, a következő év nyarán két Wagner opera ősbemutatóját Münchenben, a Királyi Operaházban. (A Rajna kincse, A walkür). 1875 augusztusában a Ring próbáit nézte meg Bayreuthban, 1876. március 18-án Goldmark Sába királynőjét a pesti Nemzeti Színházban. Nyáron az első Bayreuthi Ünnepi Játékokon végighallgatta Ring ciklust. Ott volt a Sámson és Delila weimari ősbemutatóján (1877.). 1883-ban látta Lipszében a Benvenuto Cellinit, 1884 augusztusában a Nibelung gyűrűjének díszelőadását Münchenben, 1885 áprilisában Bécsben Anton Rubinstein Nero c. operájának főpróbáját. 1886. január 30-án Mihalovics Ödön operájának előadására ment el (bemutatója

17-én volt). Júliusban súlyos betegen, pusztán kötelességtudatból, elment a bayreuthi játékokon a Parsifal és a Tristán előadásaira.

Temetésén a polgármester a Tristánból idézett, a gyászmisén Anton Brückner Parsifal-témákra improvizált. /28/

#### Jegyzetek

1. Kisalföld 2016. szeptember 23. péntek, 7. Liszt és az opera. – A rendezvény házigazdájának szerepében Dárdai Árpádot hallottuk, közreműködött Altorjay Kinga (szoprán), Altorjay Tamás (bassz-bariton), Machelka Noémi (zongora).

2. Hamburger Klára: Liszt. Gondolat, Budapest 1980, 38.

3. László Zsigmond: Az ifjú Liszt (1810-1839). Zeneműkiadó Vállalat, Budapest 1962, 45. – A soproni Liszt-tagozat 1916-os estélyén Alidor és Elzire, egy-egy áriáját énekelték a vendégművészek: Nincs remény, szökni úgyse tudsz, De nem, dacolni nem lehet.

4. Lásd Szita Oszkár: Liszt Ferenc mint operaszerző. „A Zene”, 1936. XVII.évf.8-10., Szelényi István: Liszt operatervei. Új Zenei Szemle, 1955. július–augusztus, VI.évf. 7-8.

5. Jakov Iszakovics Milstejn: Liszt II. Zeneműkiadó Váll. Budapest 1965, 702-703. láb-jegyzet, ui. 969. Tervezett művek. Operák.

6. Hankiss János: Liszt Ferenc válogatott írásai I. Zenekúkiadó Váll. Budapest, 1959., 214.

7. Uo. II. 944-945.

8. Uo. II. 930.

9. Ifj. Somssich Andor: Liszt Ferenc élete. Budapest 1925, 268. Kiadja a Magyar Irodalmi Társaság.

10. Hankiss I. 441. – Karl Beck bajai születésű német költő. A Jankó (János) verses regény (1841): Jankó, a magyar csikós.

11. U.o. 442.

12. Milstejn II.712, 44 láb-jegyzet.

13. Hamburger 189.

14. Hankiss II. 931.

15. Milstejn I. 186

16. Ui. 198–200. – Összesen 43 operát adott elő Weimarban, több mint a fele első szerzők munkája volt. „Ez akkoriban hallatlan merészségnek számított. Olyan titán ereje kellett hozzá, amilyen Liszt volt.” (u.o. I. 199.) – Uo. II.706, 18-as láb-jegyzet, az operák időrendi sorrendje.

17. Óvári József: Liszt Ferenc. Püski, Budapest 2003., 242-243. Általános adatok. Neves zeneszerzők operáinak első bemutatása Weimarban /17/. Kevésbé ismert zeneszerzők és tanítványok operáinak ősbemutatója vagy első előadása Weimarban /12/. Repertoár-operák /18/. Német, francia, olasz operák.

18. Hamburger 182-183.

19. Uo. 183.

20. Szelényi István: Liszt élete képekben. Zeneműkiadó Váll. Budapest 1956., 49-50.

21. Kroó György: Muzsikáló zenetörténet III. Gondolat Budapest 1965., 64.

22. Szelényi 49.

23. Alan Walker: 2. A weimari évek 1848–1861. Editio Musica Budapest 1994. 277. Részletesen és kibővítve uo. 278-288. Időrendi táblázat Liszt karmesteri tevékenységéről 1840–1884 között.

24. Hankiss I. 251. – Wagner operáiból 14 zongoraátíratot is készített.

25. Milstejn II. 848-888. Idegen művek átdolgozásai és átiratai. Átdolgozások, fantáziák, reminiscenciák, illusztrációk, parafrázisok, zongorapartitúrák, átiratok.

26. Hamburger 127.

27. Milstejn I. 181.

28. Hanburger 386–387.

## SARKADY SÁNDOR SZERKESZTŐI HAGYATÉKÁBÓL

*Sarkady Sándor: Móricz Virág írása*

A vakvéletlen adta kezembe Zilahy Lajos „Híd” c. folyóiratát. A lap IV. évfolyamának 11. számában /1943. június 1./ bukkantam rá Móricz Virág írására.

Móricz Virág a Frankenburg Irodalmi Kör vendége volt az édesapja emlékére rendezett irodalmi esten, ahol Ruhman Jenő méltatta a nagy író munkásságát, s a rendezvényt a Kodály-műveket előadó két helyi leányiskola kórusa és az Ady-, Kosztolányi- és József Attila verseket szavaló Gobbi Hilda színesítette.

Az est másnapján – a városi séta során – nem akárki volt az író idegenvezetője: Molnár Gyula, a kiváló szobrász, a Rákóczi Reál tanárezredese mutatta be számára Sopron nevezetességeit, a régi reneszánsz és barokk házakat, a „bécsi paloták kistestvéreit.”

Móricz Virág, miközben lelkesen számol be a Fő tér csodáiról, hamisítatlan női kíváncsisággal figyel fel az idegenvezető magánéleteket, egyéni sorsokat felvillantó „pletykáira” is: A Berecz-család megszökik a kényelmetlen, ódivatú Stornó-házból és modern lakásba költözik; Molnár nagyapja /Kossuth tisztje/ lelkes műgyűjtő volt, s ezt a „hobbiját” unokája is megörökölte; a Lenk-család villája egy tragikus sorsú szerelmes párról, majd az új bérlő, a dán király leányának szomorú haláláról regél, /akinek kisfiát pedig éppen Molnár ezredes úr tanította volna magyarra.../

Az ő múzeummá lett palotájukban találkozok Móricz Virág a múzeum őrével, Csipkés Kálmán tanár úrral, „aki maga is olyan, mint egy kedves régi csipke... és tejen és lekváros kenyéren éldegél nagy szenvedélyének, a barokk szerelmének.”

Kemenszky Árpád polgármester alakját is egy ilyen intim pillanatkép örökíti meg. Míg Márai egy pékmester szavait idézi vele kapcsolatban / „Mindig be lehet hozzá menni.”/, addig Móricz Virág azt jegyzi fel róla, hogy az irodalmi estet követő vacsorán a „polgármester úr megtárgította őt a szójaliszt használatára és szeretetére.” Ide kívánczik az az apró momentum is, hogy az író már a hivatalos vezetés előtt is tesz egy „magánsétát” a városban. Körbejárva a Várkerület ellipszisének, megkapó képet rajzol a soproni piac színes kavalkádjáról, gazdag kínálatáról. /Sorai Kokál Károly „Piactér a Várkerületen” c. festményének fejkendő kofáit, zöldeges, virágos standjait varázsolják elénk./

### MÓRICZ VIRÁG: SOPRONI SÉTA

A soproni Frankenburg Irodalmi Kör Móricz Zsigmond estjén nyolcszáz ember előtt Ruhmann tanár úr komor képet festett a Móricz könyvekről. Kegyetlen jelzőkkel kiszűrte minden fájót, szent borzadállyal kelet fejére olvasta nyugat véleményét. Úgy örültem, hogy elmesélhettem a soproniaknak, hogy nem volt olyan szigorú vadember, mint a tanár úr képén. És milyen szívből nevettek, örültek a tréfáknak, amiket apám szájából, életéből loptam eléjük!

Gobbi Hilda Ady, Kosztolányi, József Attila verseket szavalt és végül a Szózatot harsogta, mint egy riadó harsona. Ennek a lánynak elvei vannak, szenvedély izzik benne, művelt is, okos is, színésznőnek nagyon is. Talán ez hajtja az öreg-szerepekre.

Két édes-szép lányiskola Kodály kórusokat dalolt gyönyörűen. Kipirult arcú, lelkes muzsikuszgyerekek, meghatóak voltak.

A vacsoránál Kamenszky Árpád polgármester úr megtanított a szójaliszt használatára és szeretetére. Sopron ezzel a csupaszír, csupakeményítő liszttel pótolja ellátását. Hoztam is belőle, ki is próbáltuk. Remek. Ajánlom ínyesmester figyelmébe.

Sopron város igazi csoda. Reggel hétkor elindultam a frissen seprt, fellocsolt, napfényes, hatvan méter széles Várkerületen. Mentem, mentem a szép barokk polgárházak partján s vártam, hogy mint a Felvidéken szokás, egyszer csak keresztbe áll a térszerű úton egy gyönyörű gótikus templom, mint Kassán, Eperjesen, Bártfán. De nem, simán kanyarodik egyre az út. Itt a piac! Tömémtelen óriás saláta, retek, zöldhagyma, palánta, spenót, sóska, ruháskosárszám zöldpetrezselyem, gyenge friss erdei gomba és rengeteg tavaszi tarka virág. És nagy teknőkben harcsa, csuka, kárász, ponty, kecsge...

Az út megy tovább, de most már Ógabonatér a neve, itt a piac szerényebb folytatása, a föld az asztal s nagy háncs- és fűzfakosarakban úgy látszik nagykereskedői forgalom bonyolódik le. Ilonka pirospozsgás arccal százával adja el a piros retekcsomókat a boltosoknak. Hegykőről jött vonaton, az ötödik faluból.

Már nagyon messze lehetek, gondolom, vissza kéne fordulni, és egyszer csak meglátom a szállodát, ahonnan elindultam. Észre se vettem, hogy bekerítettem a Belváros ellipsziséjét.

Már várt is Molnár ezredes úr, a Frankenburg Körnek – úgy látszik – idegenvezetője. Ez csak mellégfoglalkozása, ezt éppen nem tanulta a 24 szemeszter alatt, amit az egyetem különböző fakultásain töltött. Tanár, jogász, katona, szobrász, író, költő – ezek a főfoglalkozásai. Vidám, aranyos gavallér volt, s bár délelőtt még el kellett volna mennie a nyomdába, negyedik lánya esküvői értesítőjére ott hordta zsebében a családi címer kliséjét – félkettőig velem bandukolt.

A nagy ellipszis a régi várfal volt. Ezen belül négy ódon utca zsugorodik. Csupa emeletes, egyenletes, reneszánsz magon nőtt barokk házacska, egyik-másik a legszebb bécsi paloták kistestvére. És szinte mind átjáróház a másik utcára. Az ezredes úr szerint ennek a sok átjárónak városvédelmi oka van, a kuruc-labanc harcok idején ezek az átjárók tették bevehetetlenné a várost. Minden utcaszeglet emeletén zárt körerkély őrzi a kilátást. Minden második házon emléktábla – sok közülük Molnár ezredes úr munkája – melyek Sopron híres szülőtteit és vendégeit dicsérik. Templomok simulnak a házsorokba, gótikus alapon, tündérszép barokk templomok. Kitűnő festők, fa- és kőszobrászok éltek itt valaha, Dorfmeisternek tán nincs város, ahol ennyi szép képe élné ma is eredeti életét.

A városház-téren állunk.

– Háromház tér, most is úgy hívja mindenki – tanít a tanár úr. – A múlt század végén ugyan lebontották a három régi házat, amiben a városháza volt. Ilyen házak voltak, mint ezek – mutat körül kedvesen, szépen tagolt édes barokk patrícius házakra a téren. – Valaha mágnásbeszállók voltak ezek, amikor a magyarországi földbirtokosok, mágnások Bécsbe utaztak, kellett itt nekik egy szálló, megálló ház, ahol tisztálkodtak, pihentek, úgy mentek tovább. Bécs ide már csak 70 kilométer. Már csak az Esterházyaknak, Grassalkovichoknak és a Zichyeknek van birtokukban a régi házuk. A többieket átvette a városi polgárság.

– Itt a kecske-templom. Valaha, a legendás múltban egy pásztor kecskéje kincset kapart ki, s abból építették ezt a szép gótikus templomot. Ott a várostorony, páratlanul szép, úgy-e, ennél szebb várostorony csak Pozsonyban van, a Mihály-kapu... Ez

pedig a Stornó-ház. 1482-83 telén Mátyás király szállása volt, a 17. században Bocskai főkapitánya és katonái laktak benne. Aztán 200 évig a Festeticheké volt, tőlük vette Stornó Ferenc olasz kéményseprőmester. Ez egy olyan furcsa mesterség, hogy amelllett hírhedt festő és képre Restaurátor lehet az ember – nevet az ezredes úr. – Az ember úgy képzelné, hogy a kéményseprő bujkál a háztetőkön, padlásokon, és ahol valami szépet talál, hazaviszi, így lesz műgyűjtő. De nem, ő nem separt kéményt, ő remek palotákban és templomokba volt hivatalos képet javítani s így még sokkal könnyebb s egyszerűbb ócska bútort, képrongyokat, törött, kopott cserepeket, szöveteket újra elcserélni, ajándékba kérni.

Kíváncsian léptek be a Stornó-múzeumba. Jártam én már ilyen magángyűjteményben, Eperjesen. Egy bozontos kedves fogorvos bácsi szép, de zagyva gyűjteménye volt az, ódon ház földszintjébe bezsúfolva, ahol a fogorvosi szék és fűrógép ott állt az oltártöredékek és rokkák, gótikus vízcsapó szörnyetegek és habán kancsók között. Ó, de rejtélyesen tudta elmesélni, mint szöktette meg a lőcsei szent Borbálát váltott szekéren, három falun át... Kevés tárgyért adott pénzt, de a „szerzettek” jobban megbecsülte, mint a „vásároltakat.”

A Stornó-múzeum nagyobb stílű. Kétemeletes házban, főképpen a második emelet nyolc szobájában lakik, s már a harmadik generáció halmozza. Az elsőemeleti lakás is nagyon kéne már, de abban civil élet folyik. Éppen a Frankenburg Kör elnökének apja lakott itt most negyven évig, a Berecz-család. Már nem laknak ott, a fiatalasszony kacagva mesélte el, hogy a Stornó háztulajdonos úr – most is kéményseprőmester, lévén ez valóságos hitbizomány, nem akarta bevezettetni a villanyt, mert az nem stílszerű. Elszöktek az ötszobás csoda-lakásból jó modern kétszoba hallba, ott aztán van villany, meleg víz...

Szóval a nyolc szoba alaposan tele van, mégpedig vegyesen pompás reneszánsz, barokk és Stornó-féle műtárgyakkal. Mert minden Stornó, amelllett, hogy kéményseprő, három generáció óta soproni festő is...

Az ezredes úr vágyakozva néz szét a magángyűjteményben.

– Nagypám, Gubadi Gedeon, Kossuth tisztje volt, már ő is sok szép tárgyat örökölt s szerzett, apám folytatta. De az anyám nem szerette az ócska lomokat – meséli mélabúsan. – Már neki, ha hat csészéből egy eltörött, az egész szerviz nem ért semmit. Mikor egyszer költöztünk, azt mondja anyám: Ezt a régi kacsatot odaadom Tüge néninek, amiért a csomagolásnál segített. „Ne adja édesanyám, adok neki inkább öt forintot.” „Öt forintot? Még mit!” Lealkudta.

A fenyőfa árnyékában fenem az oltókésemet, mert eszembe jutott, hogy az elmúlt télen láttam a kis erdőnkben egy vadkörte suttyót, beszemzem alvóra. Hátha az öreg elszárad, maradjon a fajtájából, jól szolgált. A fenyőfa nem nagyon illik szőlőhegy oldalába, de őrzöm kegyeletből. A kegyelet Pap József emlékének szól, aki a szigligeti alkotóház nagy parkjának főkertésze volt. Úgy adott csak félméteres kis karácsonyfának valót, ha megígérem, hogy gyökeresen hagyom és vízkereszt után elültetem. Ismertem régről Pap Jósikát; egyetemi tanári szinten volt tudósa a botanikának, számon tartója a világ leghíresebb arborétumainak. A föld legtávolabbi országaiban élő tudós kollégáival levelezett. Fontos dolgozatok maradtak utána. De állása szerint csak főkertész volt Szigligeten, úgy mondták, azért, mert „különítményes” volt. Ez a rossz hangzású különítményesség azt jelentette, hogy az első háború után, soproni főiskolás korában részt vett Osztenburg szabadcsapatában, drága szép városunk megmentéséért, a békeparancs ellenére.

Nem számíthatott rá, hogy életének hősi korszaka, az a néhány hónap hirtelen nagy bűnévé válik. Aligha akadt ember az országban, aki ne gyötrődött volna az ország kétharmad részének elvesztéséért. Iskolában tanították a felnövő új nemzedéket az elvesztett nagy haza emlékezetére, arra is, hogy a legmegalázottabb nemzete lettünk a világnak. Nagy urak szónokoltak a győztesek feledhetetlen bűnéről, költők életművét töltötte be a harc a bennünket ért igazságtalanság ellen. Szegények gyermekei szavalták költeményeiket... Gazdag lap tulajdonosok szentelték újságjaik hasábjait a béke-  
revízióért folytatott harcnak. Imádságukba foglalták a papok a templomban az évtizedek magyar igazságát. Alig akadt család, amelynek valakije kívül ne rekedt volna a határon. Amikor ez az általános nemzeti fájdalom nagy hirtelenséggel bűnné vált, a bűn terhe egyszerre a vállukon rekedt. A védtelenekén főképpen, mert bolond lenne az a rendszer, amely a saját éltetőit ítelné meg. És mit érne a történelem ítélőszéke, ha nincs élő, aki viselje a levitézlett rendszer vétkeit. Hiszen akkor minden bűn az egész országé volna. Az egész ország nem lehetett olyan ostoba itt, a két háború között, hogy ne higgyen a szocializmus eljövételében. A szocializmus távlataiban pedig nyilvánvalóan jelképpé válnak e tájon az országhatárok.

Hallottam egy szónoki beszédet Sopronban: „Itt, ahol ostenburgok és prónayak garázdálkodtak valaha...” Öreg soproniak jól tudták, hogy ha nem garázdálkodnak, ma nincsen Sopronunk. De a szónok nem tudta a történelmet. Azt sem, hogy bizonyos eseményekről bizonyos helyen jobb hallgatni... Később láttam egy filmet, mely arról a vidékről, arról a korszakról szólt. Osztrákok vonultak egy faluban, békés, trottyos bandájukkal szép muzsikát szolgáltatottak, ám a temető sírkövei mögül sötét tekintetű, borzas magyarok tüzeltek rájuk, olyanok, akik Jancsó szegénylegényeihez hasonlítottak és divatba jöttek. Ha látja ezt a képet egy avatatlan külföldi néző, felsóhajt bizonyára: „Uramisten, ez a betyár magyar nép mit kegyetlenkedhetett századokon át a kedélyes, kedves osztrákokkal!”



## ELFELEDETT SOPRONIAK

Dr. Tárkányi Sándor új könyve

Fájdalmas és nehéz örökséggel néz szembe, aki a modernkori népiértés, a holokauszt történetéhez nyúl. Ez a téma Magyarországon még számos településen nem kívánatos, ami szélesebb körben azt jelenti, „erről hallgatunk, erről nem beszélünk”. A sértett fél, az erőszakkal megcsönkített, tönkretett zsidóság is inkább hallgat. Erőszakkal elhurcolt, megölt hozzátartozóiról óvatosan, visszafogottan emlékeznek. Ők azok, „akik nem jöttek vissza”.

Hová kerültek, mi történt velük, miért nem jöttek vissza? Miért történt velük mindaz, amiről nem – vagy alig – beszélünk, újabb évfordulók alkalmából emlékezünk? A bűnről nem könnyű beszélni, galád tettekkel nehéz szembenézni. Ma is erkölcsi tartás, józanság és jellembeli szilárdság szükséges ahhoz, hogy valaki elvállalja, hogy megtöri a hallgatást. Az aljasul és értelmetlenül elpusztított honfitársaink pártjára áll, aki beszél a tízparancsolat súlyos megszegéséről. Gyilkos emberek és eszmék tobzódásáról, a szabad rablásról, vagy a megkerülhetetlenről: a felelősségről.

Mert írni és beszélni kell arról, mi történt az évszázadok óta velünk élő zsidósággal, akár a homályba vesző korokban, akár mint 1938 és 1945 között. Dr. Tárkányi Sándor - a nemzeti becsület és Sopron szolgálatában - ezt cselekedte, mikor kutatni kezdte a soproni zsidóság gazdag történetét, és Elfeledett soproniak Családok tárgyak, hagyományok címmel publikálta kutatási eredményeinek második kötetét.

A 173 lapos, gazdagon illusztrált kötet már a soproni Pannonia Szállóban tartott bemutatón sikert aratott. Hat fejezete – magyarul és angolul – a középkortól napjainkig tárgyalja a soproni zsidóság történetét. Szakszerű, pontos kötet. Egyszerre tudományos és ismeretterjesztő, a gazdag képanyag meggyőzően bizonyítja a soproni zsidóság beilleszkedésének pozitív következményeit, a történelmi együttélés hozadékát.

Az olvasó hiteles és pontos adatokat, fontos ismereteket nyerhet a zsidó vallás gyakorlásáról, az Európában is különösen értékesnek tartott soproni zsinagógák, a hitközségek történetéről, a zsidó ünnepek hagyományairól és áhítatáról. Megismerheti a zsidóság életében különösen fontos tanulás soproni színhelyeit, a közösségi imák, az imakellékek szerepét, a neves tanítókat, s hogy a soproni jesiva az 1930-as években saját folyóiratot is kiadott. A szerző képet nyújt a zsidó étkekről, a kóser ellátásról, a zsidó vendéglőről, állításait gazdag és unikális illusztráció kíséri.

A kötetben olvashatunk családtörténetekről, sikeres vállalkozókról, kereskedőkről, kitűnő ügyvédekről, építészekről, gondos orvosokról. Közben ismét fölfakad bennünk a kérdés: Miért? Miért kellett elhurcolni és megölni őket? Mit alkothattak volna, hol tartana az ország, a város, szinte minden település, ha a szorgalmas, sokszor művelt, nyelveket tudó, számos készséggel rendelkező zsidó honfitársaink itt élhetnének velünk. Ezeknek (a sajnos jórészt elfeledett) soproniaknak a jótékonyság természetes dolog, szigorúan beléjük nevelt, lelkiileg is vállalt tulajdonságuk volt. Erről a nemes tulajdonságról a kötet végén bőséges anyagot, számos tény és adatot találunk. Önzéstől gyakran fuldokló korunkban jó érzés olvasni az adakozásról, a jótékonyságról, a sorolt adatokból a szegényekről, a betegekéről, a vándorokról, a valamiképp bajba jutottakról való gondoskodás, a törődés többféle válfaja világlík ki.

Dr. Tárkányi Sándor közhasznú munkásságához felesége, Tárkányi Eszter gondos és értékes segítséget nyújtott. Bízunk benne, hogy teremtő összefogásuk Sopron múltjának feltárásában új eredményekhez vezet.



*Hajdú László: Enigma*

## RAGASZKODÁS A FÜGGETLENSÉGHEZ

*Rakovszky Zsuzsa: Célia című regényéről*

A Célia negatív családregegy, amelyben a kötődések nem egyértelműek. A szereplők egymás mellett élnek, amint mai társadalmunkban tapasztalhatjuk gyakorta. Ennek következtében elhidegülnek egymástól, s nem egymásért küzdenek, hanem egyéni személyes boldogulásukért. A szerző korábbi művei változatos eszköztárral rendelkeznek, a Célia egyetlen hangon szól, szinte eszköztelenül. Ez adja a narrátor, Ádám és családja(i) történetét. A történet elbeszélője egy idősödő értelmiségi, akinek a kilátástalan életének egyetlen öröme, hogy angolórát ad egy kevésbé intelligens diáklánynak, későbbi valóságshow szereplőnek, akiről erotikus fantáziákat dédelget. A körülbelül egy évet felölelő cselekmény voltaképpen olyan krízishelyzetek láncolata, amelyek bármikor bárkivel megtörténhetnek, és amelyekre jellemzően nem kínálkozik megoldás: súlyosan beteg szülők, nehéz megélhetés, családi konfliktusok, létbizonytalanság.

A címszereplő, aki a narrátor lánya, apafigura nélkül nőtt fel, miközben édesanyja igyekezett elkerülni szülei hibáit. Az apahiány tágabb értelemben talán az átörökölt normák, a valósághoz való reálisabb viszony és a szilárd énkép hiányát jelenti. Annak hiányát, hogy az ember tudja magáról, hogy kicsoda. Azt szokták mondani, hogy az anya dolga a feltétlen elfogadás, az apáé, hogy követelményeket állítson. A regényben nem állít senki követelményeket, és az elfogadás sem sikerül. A családi viszonyok sem tisztázottak, emiatt is talán pontosabb lenne a nem-családi viszony kifejezést használni a kötetre. Az anya annak idején férfi ismerősei közül válogatva szemelte ki a leendő apát, aki sokáig nem volt tudatában annak, hogy van egy lánya. És bár a regény egy adott pontján a narrátor elképzeli, milyen közös életük lehetett volna hármában – várbeli sétákkal, átvirrasztott éjszakákkal, karácsonyi meglepetésekkel –, hamar letorkolja magát, hiszen tudja jól, hogy valójában haragudott volna a szabadságát korlátozó nőre és gyerekekre.

„...olyasmit vársz magadtól, amire az egyes ember nem képes: hogy értelmet adj a cselekedeteidnek. A filmek, meg a regények félrevezetik az embert: úgy tesznek, mintha lenne világ...” – magyarázza Ádám Céliának. Vannak emberek – többnyire a fiatalok, de akad ilyen az idősebbek között is –, akik szeretnék valamilyen határozott világkép és az abban gyökerező elvek alapján élni az életüket. Ezt a világképet és ezeket a normákat szerencsés esetben gyerekkorában kapja meg az ember, de a címszereplő lány nem kapott semmiféle fogódzót: majd, ha felnőtt, eldönti, szokás mondani. Csakhogy a legtöbb ember nem filozófus vagy vallásalapító, abból a készletből válogat, amit az adott kor fölkinál, és ha túl nagy a kínálat, akkor hol ide, hol oda kap, mint Célia anyja, Zsani. A lánya pedig éppen ezt szeretné elkerülni. Ezzel szemben Ádám képes az élesebb megfigyelésekre; önmagát is meglehetősen tisztán látja. Alakjából hiányzik a képmutatás és az önáltatás képessége. Nem bízik magában. Felróható neki a kishitűség, ennek tudatában messziről elkerül minden felelősséggel járó helyzetet, görcsösen óvja függetlenségét.

Rakovszky regényének egyik központi témája az ezotéria, a szekták, az angyalok, a természetgyógyászat, a jóslás és minden más ide sorolható hitkérdés, amely a nagy

vallásokat helyettesítendő uralni kezdte az utóbbi években a közvéleményt, választ adott az élet értelmében kétkedőknek, és amelyre egy egész iparág épült.

A regény szervező eleme a szerző szellemes, rezignált humora, amely egyfajta életszemléletet tükröz, s néhol az örkényi abszurdba hajlik. A regény csúcspontjainak azonban mégsem ezek a részek tekinthetők, hanem azok a jelenetek, amelyekben Rakovszky Zsuzsa nagyon szépen, rendkívül finom eszközökkel ábrázolja a lány és az apa közötti kötődés létrejöttét. Célia problémája ugyanis az, hogy generációjának minden szabadságát élvezheti, és nem jelöltek ki neki határokat vagy szabályokat, amelyek ellen lázadhat. Gyakorlatilag kapóra jött neki Ádám, aki az apa karakterét jelenítette meg neki már akkor is, amikor még fel sem merült, hogy biológiailag is köze lehet hozzá, tőle kért tanácsot, vele beszélt talán a legőszintebben, és egy idő után már az anyjával is rajta keresztül kommunikált. Ádám viszont nem volt hajlandó felvállalni ezt az apaszerepet. A regény fontos kérdéseket tesz fel arról, hogy mi az, amit egymásnak akaratlanul is továbbadunk. Céliának végül is sikerül megoldást találnia az őt annyira kínzó hiányra: egy kreált világban kezd új életet, ott találja meg azoknak a kötődéseknek a megfelelőit, amelyek a családjában nem alakulhattak ki.

Női karakterábrázolása sablonos a regényben, az elbeszélő típusokat vetít fel; tévésorozatok paneljeivel, közhelyes hasonlatokkal. A címszereplő anyjának megnyilatkozásai elmosódottak, karikatúraszerűek, viszont következetlenek. Zsani alakját elnagyolja, kevésbé mutatja be az olvasónak. Rakovszky a szülők legnagyobb félelmét írta bele a regénybe, amikor címszereplője egészen egyszerűen eltűnik. A lánya életét nem korlátozó anya így egyszeriben tragikus figurává válik.

Az író hőse a kereső ember, Ádám, mint író épp a keresésről akar könyvet írni, igaz, az soha nem készül el. Az anya is egész életében keresett valamit, erre bízta a lányát is, ismerkedjen vallásokkal, mások hitével, válassza ki, melyik szimpatikus neki. A lány ezzel szemben azt érzi, mintha az anyja a szupermarketbe küldené le, és úgy válogathatna a vallások között, mint más az üdítős polcokon. Rakovszky szerint roppant kínálata van annak, amiben az emberek hihetnek, emiatt kísérleteznek folyton, a lány viszont egy olyan közeget keres, mely elzárja ettől a kínálattól. A férfi hős ezzel szemben egy állapotot keres: az ő esetében a reménytelenség fokozza a vágyat, mely nőkben ölt testet.

A állandóságot a folyamatos lakásváltoztatásokkal is alátámasztja a szerző. Új otthonában Ádám hús-vér kellékekkel, valaki másnak az anyjával teszi otthonossá régi bútorokkal teli garzonját. Az öregek otthonából hazakóboroló idős asszonyt – új tulajdonosként – magánál tartja. A mindkettőjük számára kedvező szerepjátékban az anyák és a fiúk behelyettesíthetőkké válnak, Ádám pedig egy virtuális, de mégis eléggé valóságos térben talál otthonra. A közelmúlt és a húsz évvel ezelőtti események emlékeit egymásba hajlító szöveg frappánsan ér véget. Habár a költői nyelv a narrátor hitelességének érdekében visszaszorul, kapunk helyette iróniát, a kaotikus Budapest világában súlytalanul lebegő társadalomkritikát és egy meglepően lendületes olvasmányt.

*(Magvető Könyvkiadó és Kereskedelmi Kft., 2017.)*

TAKÁCS TAMÁS

## MINDENNAPI KESERVEINK

*Zentai László: Mikor jön az öreg? című könyvéről*

Zentai László kötetét míves külsejű borító díszíti, amelyet Nagy Béla készített. Túlzás nélkül állítható, hogy a kép(ek) és a szöveg tökéletes összhangjának lehetünk tanúi.

A kötet Epiktétosz idézettel kezdődik, melynek lényege: hogyan használhatja föl az ember ösztöneit és hajlamait akadályok nélkül. A görög filozófus szerint a bölcsélet alapelve: „Ha jó akarsz lenni, hidd, hogy rossz vagy”. A prózakötet szerves része a bevezető idézet – mindenekelőtt azért, mert a könyv egészében az akadályok leküzdése áll a középpontban, annak minden felemelő és tragikus összetevőjével együtt.

Az olvasás során a befogadó óhatatlanul is két, a valós és egy fiktív világ részese. Ám míg az olvasott világnak csupán értelmezője, addig a valóságosnak egyben szereplője, alanya, jobb esetben akár alakítója is lehet. Kérdés, hogy egy mű ismerete hogyan s miképpen befolyásolja olvasóját utóbbi szerepkörében. Zentai László könyvét ebbéli funkciójában is érdemes áttekinteni, azért is mert a szerző egy izgalmas kísérletre vállalkozik: egy város, Sopron elmúlt évtizedeinek szociálisan érzékeny, átvilágító ábrázolására. Ugyanakkor a történetek egyetemes érvényűek is, szinte bármely magyarországi településen megtörténhetek volna. A kötetben a szemünk előtt bontakozik ki a város és hazánk elmúlt közel száz évének egybetükrözött – a folyamatokat alulnézetből megközelítő – története, az olyan prózaíró nyelvkészletével, aki otthonosan mozog a lírai kifejezésmódok olykor viharos tengerén.

Az elbeszéléseket figyelve a férfihangokat érezzük dominánsnak, noha vannak szerethető és kevésbé szerethető női elbeszélők, akik férjükről vagy barátjukról (Abortusz meg egy üveg konyak, Kovács és a gyerekek) mesélnek, illetve pszichopatológiai tüneteket produkálnak (A Hivatal – az kérem, Hivatal).

Olvasás közben folyamatosan előtörlődnek az író emlékképei, különféle életese-mények, az intellektuális, alkotó ember sok-sok próbatétele. A szenvedés mélységeit alakjainak bemutatásán keresztül jeleníti meg. Az elkövetett hibák, bűnök sokszor megtorlatlanok maradnak, a katarzis nem következik be. A szenvedés az individuális szintnél tágabb értelemben: történeti összefüggésben is megjelenik a műben. Az író nemcsak egy-egy szubjektum testi, lelki kínjait, hanem egy nemzedék megpróbáltatásait is bemutatja. Hangsúlyoznunk kell a könyv egyik nagy erényét; a tömörítés képességét. Néhol némileg meghökkentő megoldásokat kínál, olyanokat, amelyek joggal vívják ki az olvasó figyelmét, főként azért, mert eltérnek a próza megszokott eljárásaitól.

Zentai László olyan történeteket ír, akár saját életének válságos vagy éppen fel-emelő eseményeiről, amelyről Nietzsche provokatív címadása – Korszerűtlen elmélkedések – jutott eszembe. A német filozófus korának olyan, szerinte lényegi kérdésit kívánta vizsgálni az említett könyvben, amelyeket kortársai figyelmen kívül hagytak. A szerző gondolatainak fontos tartóoszlopa a realitás kifejezése, mégis lírai gondolatosságával olyan többletet mutat be az olvasónak, amivel megmutatja a különbséget a többi kortárs realista regénnyel szemben.

Az igazi nagy írók fantasztikus érzékkel tudják ötvözni a komédiát a tragikummal, érzik, hogy a kettőt egymástól csak egy hajszál választja el, s hogy mit érzünk drá-

maian nevetségesnek vagy drámaian félelmetesnek, az csupán nézőpont kérdése. Nem tudjuk, hogy sírjunk vagy nevezzünk. Aztán hol így, hogy úgy, mint a főkaboldogság.

A Mikor jön az öreg? narrációjában nagy jelentőséghez jutnak a lírával átítatott drámai monológok. A szöveg néha áradó szabadverssé alakul át, s így plasztikusabban jelenítheti meg az emberi sors mélységeit. Az időbeli hullámvás, a különös képzetársítások tovább gazdagítják a leírt cselekményeket. Ízig vérig modern próza ez, korunk méltó lenyomata. Az életrajzi ihletettség néhány elbeszélésnél („Akkor inkább gumit sütök”, A Hivatal – az kérem, Hivatal) különös erővel tör át a szavak szintjén, s berántja az olvasót a Zentai-s világlátásba, és élethelyzetekbe. Olyan fontos értékeket állít elénk és mutat be nekünk, mint felvállalás, elfogadás, nyílt kommunikáció, hatékonyság, eredményesség, elégedettség, szeretet, támogatás, az idő hatékony eltöltése, négy szemköztiség, fegyelem, felelősség felvállalása, figyelembevétel és az önbecsülés. Felmerülhet bennünk az ihletgyanakvás. Milyen elődök útján jutott el a szerző ezekig a művekig? Nos a Soproni Fiatalok Művészeti Kollégiumában közreműködő művészek jó táptalajt nyújthattak a szerző értékvilágának betetőzéséhez.

A címadó elbeszélésben, mely a kötet utolsó darabja, az élet és halál örökös küzdelmét eszkalálja a felsőbb hatalomhoz, a transzcendenshez. Szereplői legtöbbször orientációvesztettek, mint például a Kovács és a gyerekek, vagy az „Akkor inkább gumit sütök” című elbeszélésekben. Mégis ez az élethelyzet kínálja fel a megtisztulás és a megújulás lehetőségét. Egy olyan életcél lehetősége kínálkozhat, amely önkritikus, alázatos, ismeretelméleti értelemben kevésbé magabiztos, közösségi. A válság, a bizonytalanság fellazíthatja a bezárkózó, megmerevedett gondolkodási és viselkedési sémákat.

A műben a szenvedés, a kétely mellett csak néha tűnik fel az öröm és a bizonyosság. A kötetben vannak olyan részek, amelyek súrolják a modorosság határát. Ilyenek például az elbeszélő saját magának feltett kérdései. Nehezen érthetőséget hozhatnak, vagy a túlírtás vádját vethetik fel ezek a részek, és biztosan lesznek olyanok, akik az ebből adódó „nehezen olvashatóság” miatt nem lesznek elfogadó olvasók. Ám tekinthetők ezek erősségnek is, hiszen kifejezetten Zentai-stílusjegyek, és azt is hozzá kell tenni, hogy az elbeszélésekben megteremtett atmoszféra, amely létrejön, bőven kárpótolja az esetleg ezekben a szövegekben kevésbé otthonosan mozgó olvasót.

A szerepek mögé bújó szerző mindig az egyént figyeli, családi életét és mentális állapotát mérlegelve. A különböző korú és helyzetű nők és férfiak, aki felsorakoznak az elbeszéléskötet oldalain át előttünk, kevésbé mutatják szeretetteljes, biztosságot nyújtó arcukat. A mű egy szociálisan érzékeny és ép alkotót állít elénk, s ő megpróbálja megmutatni, hogy ne féljünk, amikor jön az öreg...

*(Grafit Public Kiadó, 2017.)*

## ÚJ FORDÍTÁS, RÉGI SZEREPEK

*A Soproni Petőfi Színház My Fair Lady című előadásáról*

Ha belepillantunk a Színházi Adattárba (ezt az Országos Színháztörténeti Intézet honlapján ma már bárki megteheti), a My Fair Lady alapjául szolgáló G. B. Show-dráma, a Pygmalion 32 hazai bemutatóját rögzíti, a musical változatra viszont 39 találatot ad. A soproni előadás színlapjának az a megállapítása tehát, hogy „ma már Bernard Shaw neve és színjátéka sem mondana többet a nézőnek, ha nem született volna belőle színpadi musical”, erős túlzás, de tény, hogy a zenés változat „lekörözte” a prózait. A soproni bemutató – amit e cikk írásakor még nem rögzített az Adattár – már a 40. a sorban. Ebben az évadban pedig különösen sokat játsszák: bemutatták már Veszprémben és a Centrál Színházban is.

A 39. bemutató a szolnoki Szigligeti Színház 2017. januári premierje, és ez azért érdekes, mert azt is Radó Denise rendezte, és a szereposztásban is vannak egyezések a sopronival: Higgins professzort mindkét városban Szolnoki Tibor játssza (Szolnokon váltott szereposztásban). Megegyezik a díszlet is, de a jelmezeknél azért már van eltérés, hiszen ezt a színészi alkat is erősen befolyásolja. Ami a Doolittle papát játszó Balázs Péterre jó, egész máshogy mutatna Mikó Istvánon. Vagyis a színházak takarékosági törekvéseinek (hisz többnyire ilyen indokok állnak a hasonló bemutató-kettőzések mögött) vannak határai. A soproni bemutató önértékét a rendezői koncepció, a díszlet és az egyik főszereplő egyezése mellett az adja, hogy egy másik társulattal született.

Ha egy történetből sikeres filmadaptáció készül, a nézők önkéntelenül is hasonlítgatni kezdik a kettőt. George Cukor 1964-es filmváltozata Audrey Hepburnnel és Rex Harrisonnal a főszerepben feltétlenül ilyen. Emlékszem, az 1987-es nagy havazás idején, amikor az ország megbénult, ezt a filmet adta le a tévé, hétfőn, ami akkor még adásszüneti nap volt. Ha máskor nem, ekkor milliók látták és énekelték, hogy „ez volna csudijó”. Hozzá kell azonban tenni, hogy a musical a dráma mellett egy másik, korábbi filmváltozat, az 1938-as Gabriel Pascal-féle Pygmalion alapján készült. Ebben Leslie Howard és Wendy Hiller játszották a főszerepeket, és az átírásban maga Shaw is részt vett.

E kis kitérő után már itt is vagyunk a soproni bemutatonál, amelyben a jelzett dalrészletet nem hallhatták a nézők, ugyanis az alkotók új fordítást használtak: Ungvári Tamás és G. Dénes György ismert szövegei helyett Schwajda György mai közbeszédhez közelebb álló átültetését. Lehet, elsősre hiányoznak fülünknek a megszokott dal-szövegek, de például a kicsit kimódoltnak ható „csudijó” helyett az „ez volna isteni” szövegrészlet teljesen a helyén van, és szépen rímel a dal emberséget hangsúlyozó, ismétlődő sorvégére, az emberire. Az Elizát gyötrő nyelvgyakorlatok közül a szintén közismert „Lenn, délen...” kezdetű a télen prémszegény prériről szóló szöveg váltotta fel, alkalmat adva egy kovbojtáncos betétre. Vagyis láthatjuk: egy új fordítás mennyi mindenre hatással lehet, még a koreográfiára is.

Más szempontból azonban az előadás megmarad a hagyományos keretek között, az alkotók elsődleges célja egy jól működő, látványos musical színpadra állítása lehetett, néhány óvatosan kitett jelzésen túl új értelmezésre nem vállalkoztak. A szegény sorból egy nyelvészprofesszor szeszélye következtében kiemelkedő Eliza története

több, ma különösen fontos kérdést is felvet a társadalmi mobilitás lehetőségétől vagy lehetetlenségétől kezdve a női és férfi szerepek értelmezéséig. A rendező óvatosan megpendít egy-egy súlyosabb gondolatot. Ilyen a családon belüli erőszak kérdése: Elizát az apja gyerekkorában rendszeresen verte, és ezt teljesen természetesnek gondolja, Higginsnek is a nadrágszíjat ajánlhatja, ha a lány nem lenne elég engedelmes. Két olyan jelenet is van, amikor a lány ösztönösen magzatpózba húzódik a feltételezett verés elől. Ugyanígy jelzik a virágáruslányok (és általában, a megélhetésüket az utcán kereső lányok) sehonnan sehová nem vezető útját azzal, hogy többször feltűnik a színpadon egy kislány, aki ugyanúgy keresi a kenyerét, mint Eliza. Az előadás végén azonban annak ellenére piros szívet vetítenek a főszereplők köré, hogy az addigiakból nyilvánvaló: Higgins önzése, a nőt másodrendű emberként kezelő, mufurc természete semmit sem fog változni. Eliza mégis visszatér hozzá, és ha a férfi úgy kívánja, viszi a papucsot. Egy musicaltől általában nem várjuk, hogy komoly társadalmi problémákra reagáljon, de értéke lehet, ha ezt legalább jelzésszinten megteszi. Ez a zárlat viszont megkérdőjelezi a korábbi jelzéseket.

Csík György Szolnokon kívül már Nyíregyházán is kipróbált díszlete a vetített digitális technika segítségével lehetővé teszi, hogy minden helyszín gyorsan és látványosan „felépüljön”, legyen szó Higgins lakásáról, a londoni utcákról vagy az ascotti derbiről. Kedves, ironikus fricska, hogy a digitális technika mellett néha szándékolatlan egyszerű, papírmásé (vagy legalábbis annak látszó) díszletelemeket is használnak: például így masírozik a zsoké egy lóval, de említhetjük a papírfelhőkben balettozó királyfikát is, akik Eliza képzeletében jelennek meg.

Az Elizát alakító Kisfaludy Zsófia szépen énekel, jól oldja meg a szerep zenei részét, és színészi játékán is látszik a beletett munka és a szerepépítési szándék. Az első felvonás elején, az ordenaré Eliza szerepében még bizonytalanabb. Itt az a furcsaság is megtörténik, hogy a rontott, nehezen érthető, külvárosi tájszólás után rögtön kristálytisztá kiejtéssel kezd el énekelni, és legfeljebb néhány szlenges szó utal nyelvi deficitjére. Vagyis a prózai és az énekbeszéd élesen elválik egymástól. Később ez már nem ilyen feltűnő, és ahogy Eliza változik, a színésznő is egyre magabiztosabban formálja a női és emberi öntudatával és felébredő szerelmével küzdő lány dilemmáit.

A Higgins professzort alakító Szolnoki Tibor, valamint Pickering ezredes szerepében Nagy Gábor másféle játékmódot képviselnek, sokszor kifelé, a nézőtérnek játszanak, és bár hangjuk az emeleten is tisztán hallható, ami feltétlenül üdvözlendő, és nem mindenkinél egyértelmű adottság, hanghordozásukban van valami teatralitás. Szolnoki Tibor a második felvonásban, a zaklatottá váló professzor ábrázolásakor hoz új színeket. Összességében mégsem mondható, hogy Kisfaludy Zsófiával, ahogy mondani szokás, működne köztük a kémia, ami azért gond, mert így még nehezebben érthető, miért marad vele a lány. A házvezetőnő szerepében Zsádon Andrea korrekt, a második felvonásra lélekkel megtelő alakítást nyújt.

Mikó István lazán, könnyedén oldja meg a lányát is skrupulosok nélkül eladó, nagydumás Doolittle szerepét, méltán söpörve be az őt máig lelkesen ünneplő soproni közönség tapsait.

A koreográfia a balett tagozat táncosaival jól működik, szépen kidolgozottak a tömegjelenetek, van néhány meglepő megoldás, mint a király és a királyné fentről belógatott élőképe Eliza ábrándjaiban. A zenekar teljesítménye szintén hozzájárul az előadás sikeréhez. Nem vájt fülű zeneértőként a néző azt hallja, hogy magától értetődő természetességgel – jó értelemben véve – szolgálják az előadást.



A My Fair Lady a musical irodalom értékálló részéhez tartozik, valódi örökzöld, amely a következő évadokban minden bizonnyal folytatja körútját a magyar színpadokon. Jó választás volt Sopronban is, és ha nem is született kiemelkedő előadás, a darab és a tisztos munka együttese méltán aratott sikert.

Frederick Loewe – Alan Jay Lerner: My Fair Lady

Fordította: Schwajda György

Szereposztás:

Henry Higgins, a fonetika professzora – Szolnoki Tibor

Pickering ezredes – Nagy Gábor

Alfred P. Doolittle, csatornatisztító – Mikó István

Eliza Doolittle, virágáruslány – Kisfaludy Zsófia

Mrs. Pearce, Higgins házvezetőnője – Zsádon Andrea

Mrs. Higgins – Horváth Zsuzsa

Mrs. Eynsford–Hill – Szócs Erika

Freddy, a fia – Savanyu Gergely

Harry – Sárdy Zoltán

Jamie – Major Zsolt

George, kocsmáros / Charles, komornyik – Farkas Tamás

Lord Boxington – Horváth László

Lady Boxington – Simon Andrea

Első csavargó – Ács Tamás

Második csavargó – Papp Attila

Harmadik csavargó – Kiss Noró

További szereplők: Csernus Anita, Horváth Renáta, Sasvári Krisztina, Szabó Barbara Szofia, Szalai Dóra, Szlúka Brigitta, Bolla Bence, Füsi Zsolt, Horváth Dávid, Rovó Péter, Szalai Ákos

Zenei vezető, karmester – Oberfrank Péter

Karmester – Tassonyi Zsolt

Korrepetitor – Sárdy Barbara

Korrepetitor – Sági Balázs

Koreográfus – Sebestyén Csaba

Koreográfusasszisztens – Demcsák Ottó

Díszlet- és jelmeztervező – Csík György

Ügyelő – Horváth Dávid

Rendezőasszisztens – Simon Andrea

Rendező – Radó Denise

*Bemutató: 2017. április 1.*

## ELTÁNCOLT TÖRTÉNETEK

### *A Sopron Balett Táncrapszódia című előadásáról*

A Sopron Balett –a maga öt éves történetével, a GG Tánc Egerhez vagy a Kecskeméti City Baletthez hasonlóan– a vidéki táncársulatok új generációjához tartozik. 2012-es megalakulása óta (akkor még csak tánctagozatként jött létre, 2014-ben vált önálló társulattá) nyolc önálló koreográfia született a Demcsák Ottó Harangozó-díjas táncművész által vezetett műhelyben. Van köztük egész estés táncmű, mint az Álmos legendája, gyerekdarab (A szép Cerceruska, de ide sorolhatjuk a balett társulatok karácsony közeli programjából kihagyhatatlan Diótörőt is), és vannak táncetűdök, amelyekből a Táncrapszódia címet viselő előadás is összeáll. Emellett folyamatosan közreműködnek a színházi előadásokban is.

A 2017/2018-as évadot kezdő Táncrapszódia két tavalyi bemutatóból, a Labirintusból és a Mozart szeletből, valamint a most debütáló Lángoló szívből állt össze. Három koreográfus, három különböző stílus és hangulat mutatkozik meg ezen az estén. Van azonban közös pontjuk: a történetmesélés igénye. Az etűdök közötti szünetben levetített kisfilmben Demcsák Ottó utalt rá, hogy a kortárs táncművészet örök vitájában, hogy a mű közvetítsen-e történetet vagy sem, ő a tematikus táncelőadások pártján áll. Tény, hogy a közönség túlnyomó része igényli a kapaszkodót, amit többnyire a legalább hézagosan, de inkább teljesen összerakható történetben talál meg. Vannak olyan táncársulatok, amelyek repertoárjuk jelentős részét ismert regényekre, drámákra, filmekre építik. Ilyen például a Miskolci Balett. Csak néhány cím előadásaikból: Anna Karenina, Don QuiXote (a Don Quijote átíratva), Casablanca. Ilyenkor már maga a cím is hívószóként működik, de persze kell a friss, kortárs megközelítés is ahhoz, hogy valóban jó előadások születhessenek.

A Táncrapszódia első darabja, a Lángoló szív ebből a szempontból nehezebb utat választott. Alekszej Batrakov koreográfus egy nálunk ismeretlen Gorkij-elbeszélést dolgozott fel, az Izergil anyót. A szórólap részletesen ismerteti a cselekményt, de a történesek fő vonala: két férfi és személyükben a jó és a rossz vetélkedése, a kettős szerelmi szál és az áldozathozatal mint tragikus végső megoldás, előismeretek nélkül is követhető. Érzelmekre ható, klasszikus balettet látunk. Az alapvetően melankolikus, tragikus hangulathoz alulvilágított, sötét tónusú színpadi világítást választottak. A Lángoló szív megfelel annak a képnek, ami a klasszikus orosz balettről él bennünk. A kortárs baletthez és a kortárs tánchoz szokott szemnek azonban túlságosan is konzervatív megközelítést ad. A szívét kitépve önmagát a közösségért feláldozó hős motívuma pedig ma már erősen patetikusnak érződik. Persze, ez inkább korunk láttelepe, mint az előadás hibája. A táncosok közül a három főszereplő, Rovó Péter, Füsi Zsolt és Szalai Dóra teljesítményét kell kiemelni. Alekszej Batrakov, a Saransk City Ballet vezetője és két táncos (Andrej Potapov és Darija Pisminceva) egész évadban a soproni társulattal dolgoznak majd, így a már megtartott intenzív kurzus mellett a technikára nagy súlyt fektető orosz iskola továbbra is hat a soproni táncosokra.

A Labirintus, Demcsák Ottó koreográfiája Minotaurusz történetét dolgozza fel. A mitológiai történetet modern köntösbe öltöztették, a fekete-fehér látványvilág, a merev királyi/királynői palástok, amelyekbe belépve föl-, kilépve levehető az uralkodói sze-

rep, kifejezőek és attraktívak. Az időnkénti vetített képek felesleges és stílusidegen adalékok mindehhez. Itt már kortárs balettet látunk. Kortárs jelenség az is, hogy ma már a sudár nővést táncosnők akár magasabbak is lehetnek táncospárjuknál, így van ez Sasvári Krisztina és Rovó Péter kettőseiben, és ezt a koreográfia szépen használja is: a táncosnő is emelheti a táncost, nem csak fordítva. Hasonlóan mára hangolt az a jelenet is, amikor Ariadné (Horváth Renáta) már nem passzívan, a fonalgombolyag kézbe adásával ereszti útjára Thészeuszt (Andrej Potapovot), hanem közösen, Ariadné aktív közreműködésével győzik le a Minotauruszt (Füsi Zsolt táncolja).

A Mozart szeletben Rovó Péter nem táncosként, hanem koreográfusként szerepel. Könnyed, humoros etűdöt készített a színházba készülődés, valamint az oda eljutás apró-cseprő történéseiről, az útról, amíg az előadás kezdetét jelző utolsó püsszegésig eljutunk. Itt már keverednek a kortárs balett és a kortárs tánc elemei, szabadon játszanak a műfaji határokkal, és a táncosok látható felszabadultsággal, örömmel vesznek részt ebben a játékban. A háttérrel mindehhez – a zenéhez illően – Mozart korabeli utcaképek és színházbelsők adják. A jelmezek viszont maiak, de az eklektika ebben az esetben kifejezetten jól áll az előadásnak.

A Táncrapszódia átfogó képet ad arról, hol áll ma, öt évvel az indulása után a Sopron Balett. A klasszikusabb irányok, a tematikus előadások, inkább a biztonságra, mint a kísérletezésre törekvés határozzák meg a programját. A táncosok tudása, felkészültsége szórást mutat. Annak ellenére, hogy van néhány jó adottsággal rendelkező, tehetséges táncos, e téren további fejlődésre van szükség. És arra, hogy a jó táncosok Sopronban is maradjanak. (Az Álmos legendája címszerepét táncoló Bolla Dániel például a Miskolci Baletthez szerződött.)

A színház szempontjából nagy nyereség a táncegyüttes, a zenés, sőt, időnként a prózai darabok fontos szereplője, és úgy tűnik, a közönség megszerette az önálló táncelőadásokat is. Reméljük, újabb öt év elteltével már egy markáns arculattal rendelkező, tovább erősödő együttes munkájáról számolhatunk be.

### **Szergej Rahmanyinov – Alekszej Batrakov: Lángoló szív**

Táncolják: Rovó Péter, Füsi Zsolt, Szalai Dóra, Csernus Anita, Horváth Renáta, Katona Imre, Darija Pisminceva, Andrej Potapov, Sasvári Krisztina, Szabó Barbara Szofia

Jelmezterv: Svetlana Tundavina, Szélyes Andrea

Látvány- és fényterv: Alekszej Batrakov, Kovács Ferenc

Koreográfus: Alekszej Batrakov

### **Rosta S. Csaba – Demcsák Ottó: Labirintus**

Táncolják: Füsi Zsolt, Sasvári Krisztina, Rovó Péter, Horváth Renáta, Andrej Potapov, Csernus Anita, Szabó Barbara Szofia, Szalai Dóra

Zene: Radd Q zenekar

Díszlet, jelmez: Pados Melinda, Rosta Csaba

Koreográfus: Demcsák Ottó

### **W. A. Mozart – Rovó Péter: Mozart szelet**

Táncolják: Füsi Zsolt, Horváth Renáta, Andrej Potapov, Rovó Péter, Sasvári Krisztina, Szabó Barbara Szofia, Szalai Dóra

Jelmeztervező: Szélyes Andrea

Koreográfus: Rovó Péter

*2017. október 13.*

## LEGNAGYOBB VALLÁSOS KÖLTŐNK, BALASSI BÁLINT

Egészen Adyig, irodalmunk legnagyobb vallásos költője: Balassi Bálint. A protestáns énekeskönyvek számos istenes versét átörökítették, tovább éltették. Nemcsak igaz, Balassi, Petőfi viszonyulása is különös volt Istenhez, hithez, egyházhoz, papokhoz. De az biztos: Petőfi számára nem volt ismeretlen ez a földet és eget összekötő, magas esztétikai értéket képviselő hagyománykincs. Az utódköltők sokat tanultak a Magyar Alkibiadésztól, aki az „Arte et Marte” jelmonddal ábrázoltatta magát a családi galéria számára. Sorsát világosan látta: „Mert azelőtt Phoebus mellett nevelkedtem, onnét elszakadván Mars szolgája lettem.” A kortársak is tudták, az utókor is jól tudja: ő igazán Cupidónak is „holdul” vala.

Istenes énekei közül a legmaradandóbbakat életének válságos esztendeiben alkotta. Németh László szerint „a dallá vált magyar élet első hősza: Balassi.” „Az egész fölserkent magyar poézis szól” a Borivóknak való – In laudem verni temporis című költeményéből, amely az újulás, a tavaszidő dicséret, a pünkösdi lángnyelvek: a Szentlélek kiáradásának ünnepe: „Áldott szép Pünkösdnek gyönyörű ideje, / Mindent egészséggel látogató ege, / Hosszú úton járókot könnyebbítő szele! // Te nyitod rózsákat meg illatozásra, / Néma fülemile torkát kiáltásra, / Fákot is te öltöztetsz sokszínű ruhákba.”

Radnóti Naplójában az ökumené szellemében vallja: „rokonom a hitévtáltó Balassa, az evangélikus Berzsenyi és Petőfi, a kálvinista Kölcsey, a katolikus Vörösmarty vagy Babits, avagy a zsidó Szép Ernő, vagy Füst Milán...” De mit jelent a „hitévtáltó” jelző? – Balassi családja református, apja az evangélikus Bornemisza Pétert fogadja fel udvari papnak, gyerekei nevelőjének. A mélyben zajló, bűvópatak-természetű folyamatok a fontosak a kor jellemző vallási, felekezeti döntésekben is. A költő súlyos betegségtől és büntudattól gyötörve megírta végrendeletét... 1586. augusztus 24-én, Nagyszombatban, feleségével, Dobó Krisztinával együtt katolikus hitre tért. Vallási fordulatainak okai sokrétűek lehettek: az ismeretlen lelki tényezők mellett köztük szerepelhet a törökösség vádja, de a Habsburgokhoz való közeledés szándéka is. Ettől kezdve a jezsuitákkal keresett és tartott fenn kapcsolatokat. Vonzó lehetett számára a katonás rend szervezete és jól képzett tagjainak a műveltsége is.

Esztergom ostrománál Balassi hőssé magasodott: hitéért, hazájáért áldozta életét. Halálakor Dobokai Sándor György jezsuita állt mellette. A halál árnyékában Béza verseiből bűnbánati zsoltárt fordított magyarra. Dobokaitól származik az első hiteles leírás a költő haláláról, akinek utolsó szavait emlékezetből idézte: „Tuus miles fui Domine. Tua castra secutus sum.” – „A Te katonád voltam, Uram. A Te sereggedben szolgáltam.” (A dokumentumot a Pannonhalmi Apátság Főkönyvtárában őrzik.)

A rangban, anyagiakban és szerelemben levitézlett vitéz lengyelhoni bujdosásban írta legemberibb verseit. „A Valedicit patriae (Búcsúja hazájától) még a mai magyar emlékektől ostobán elidegenített műveltjeink is ismerik. Sok hozzánk közelebb álló verse van a magyar irodalomnak, de ihletében megrázóbb alig.” (Németh László) Ez a megégetésre szánt verse hányatott életének poétai összegezése: „Óh, én édes hazám, te jó Magyarország, / Ki keresztyénségnek viseled paizsát, (...) Vitézlkö oskola, immár Isten hozzád! Egriek, vitézek, végeknek tüköri, / Kiknek vitézségét minden föld beszéli, (...) Istennek ajánlva legyetek immár ti!” Versszakzáró soraiban rendre

Isten nevével találkozunk: „Éntülem s Istentül légyen már békesség! – Légyen Isten hozzád, sok vitézt legelő! – Már Isten hozzátok, jó vitéz rokonim! – Isten s jó szerelem maradjon véletek!”

Balassi a reneszánsz szépség és teljesség ígézetében alkotott. Művészetében a vallásos témához is mélyen személyes mondanivaló párosul, és válik a reneszánsz költészet részévé. Isten és hit után vágyakozik. Magatartásában megtalálható a fohászzkodás, bűnbánat. Istenhez kegyelemért könyörgő alázat: „A szép harmatot / Miként hullatod / Tavasszal virágra / Sok jódat, Uram! / Úgy hullasd reám, / Te régi szolgádra.”

Az Adj már csendességet című himnusza 1591-ben, lengyelhoni bujdosásakor keletkezett. Témája: a földi boldogságban csalódott ember a lélek csendjét, a lelki békességet igyekszik elnyerni. A megnyugvás, a lelki béke vigaszt jelent: a hit erősítését, a bűnök alóli feloldozást: Kiben bűne bocsánatjáért könyörgett akkor, hogy házasodni szándékozott: „Adj már csendességet és Bocsásd meg Úristen című mélyből kiáltó könyörgés, amelynek nótája: Bánja az Úristen, kiben bűne bocsánatjáért könyörögtt akkor, hogy házasodni szándékozott: „Bocsásd meg, Úristen, ifjúságomnak vétékét, / Sok hitetlenségét, undok fertelmességét, / Töröld el rútságát, minden álnokságát, könnyebítsd lelkem terhét.” A Hymnus secundus költője a vitézi versek fogalomrendszere szerint közeledik Krisztushoz. Zsoltárparafrázisaiban skót, lengyel, latin minták alapján egy-egy zsoltárt választ a tudós imitáció tárgyául. Élete vége felé írt istenes énekeiben a halál gondolata került középpontba.

Líránk szakrális vonulatában sok versben találunk Balassi-hatást, inspirációt, sugallatot. A magyar *lyrica sacra* vonulatának jellemzője: az áhítatos versimádság és a bűnbánó könyörgés.

Balassi versimádságait folytatja Zrínyi, a költő és hadvezér Feszületre című költeménye, amely szinte előlegezi a Hymnus hitbéli, szakrális tengelyét: „Vitézek Istene, te függsz az körösztfán, / Ki győzedelmes vagy, s ezer sereged van. Berzsenyi Fohászkodás című költeménye csodálatos esteli imádság: „Isten! kit a bölcs lángesze fel nem ér, / Csak titkon érző lelke ohajtva sejt: / Léted világít, mint az égő / Nap, de szemünk bele nem tekinthet.” Isten kegyelme biztos menedék: „Bizton tekintem mély sirom éjjelét! / Zordon, de oh nem, nem lehet az gonosz, / Mert a te munkád; ott is elszórt / Csontjaimat kezeid takarják.”

Az ötven évvel ezelőtt Teremtőjéhez megtért Kodály veleszületett hajlamnak nevezi vonzalmát a magyar irodalomhoz, költők-írók tiszta, nemes nyelvezetéhez, nemzeti múltunk szellemi-lelki örökségéhez, anyanyelvéhez, műveltségünk alapjához. A nemzeti múlt és a jelen mély ismerete és felelős átélése az ökümené szellemében inspirálta Kodályt Balassi, Zrínyi, Petőfi és más költők műveinek a megzenésítésére. Eredendő hajlam és kultúraépítő cél egymást kiegészítő egysége vezette költőelődei és jeles kortársai műveinek gondos, invenciózus megzenésítésére. Világosan fogalmaz: a magyarság nem faji képlet, hanem kultúra és vállalás kérdése. Születése még senkit nem tesz magyarrá. Magyarságunkért meg kell dolgoznunk. A múltbéli mondanivalóval saját korának üzent: „merjünk magyarok lenni”, a „magyarságból megújulni”. Zenei és nyelvi kincseink megmentését, megújítását szorgalmazta. Bartókkal együtt bizonyította: „van egy külön magyar európaiság”. Parancsot fogalmazott: „Irtsuk ki már közülünk azt a magyar áfiumot, hogy mindig azok csinálják a dolgokat, akik nem értenek hozzá, az igaziak meg tétlenül nézik.”

Kodály Berzsenyi A magyarokhoz I. (Romlásnak indult...) című költeményét négyzólamú kánonra komponálta. A testvérműzsák jegyében népszerűsítette ezt az

időszembesítő, hazafias (tanító) ódát, melyben nagy ellentét feszül az értékvesztett jelen és az értéktelített, virtuos múlt erkölce között. Tudatosítja: a magyarság megállta helyét. Minden megpróbáltatás ellenére fennmaradt, külső túlerő nem semmisíthette meg (török, tatár, német). Belső viszályok (testvérháború, pártviszályok) sem pusztíthatták el.

Széchenyi nyomán vallja: legnagyobb bűnünk a restség, a testi-lelki elpuhultság, a virtus hanyatlása, a megtartó erők, a gyökerek, a hagyományok elvesztése, az idegen szokások szolgálai másolása, majmolása. A nyelv elvesztésének félelme a nemzethalál vízióját vetíti elénk. Konklúziója: Isten jogosan sújtja a magyarságot, de ha a nemzet összefog, akkor a sorsviharban megáll, mint a tölgyfa. Berzsenyi és Kodály, két géniusz találkozása ez a megzenésített, ma is időszerű remekmű: „Forr a világ bús tengere, ó magyar! / Ádáz Erynnis lelke uralkodik, / S a föld lakóit vérbe mártott / Tőre dühös viadalra készti.”

Kodály a veretes költői szavakhoz méltó melódiákat teremtett. Az egyik dalsorozatának a Megkésett melódiák címet adta. Klasszikus költőink, Balassi, Arany, Berzsenyi, Kölcsey, Csokonai és más költők verseire írott műveivel próbálta pótolni azt a dalkultúrát, mely a költők életében még nem létezett. Egyéni és nemzeti korparancsnak tudta, igaz önismerettel alapozzuk meg cselekedeteinket. De ennél is többet szeretett volna elérni: azt, hogy a megzenésített magyar versek révén a nagyvilágban is „jobban tudják meg, amit oly rosszul tudnak a világon mindenütt: hogy mi a magyarság.”

A magyar költészet Tinóditól, Balassitól Vörösmartyn, Petőfin, Arany Jánoson, Adyn, Babits, József Attilán, Radnótin, Weöres Sándoron, Pilinszky és másokon át emberség és magyarság eszményét képviseli. Vörösmarty számára a haza és magyarság az üdvösség szinonimája. Szózatával és Arany verscímével vált a rendületlenül szakrális magyar szóvá, melyet tisztelettel ejtünk ki, s amelyről mindannyian tudjuk, honnan származik. A Szózat az egész nemzet közös kincsévé, ünnepi énekünké lett. Egressy Béni megzenésítése hathatósan elősegítette ennek a remekműnek a népszerűségét. Balassi, Zrínyi, Kölcsey, Berzsenyi hatását mutatja Vörösmarty szemlélete. Szókincse pedig Széchenyinek is sokat köszönhet, aki a magyar nyelv ügyét taglalva kijelentette: „A magyarnak csak itt van egyedül hazája”. Széchenyi teljesen azonosult a Szózattal, ő is a nemzethalál rémével viaskodott.

Kodály zeneszerzői munkáját, nemzetét felemelni akaró pedagógiai tevékenységét hit és prófétai hivatástudat irányította. Hitte és vallotta: a magyarságnak mondanivalója van a zenekultúrában, nem szabad megalkudni a minőség dolgában. Korszakalkotó, a minőség iránt elkötelezett értékújító munkát végzett. Kitűzött célja volt: eljuttatni mindenkihez a zene üzenetét, s ez által boldogabbakká és jobbakká tenni az embereket, hozzáférhetővé tenni a zene öröm- és erőforrásait, hogy abból merítve az emberek teljesebb életet éljenek.

Kodály mélyen hívő alkotó, tudja: „Minden forrásom belőled fakad.”(Zsolt 87,7) 1943-ban komponálta a Balassi-féle Szép könyörgés dallamát. Tekintsük ki Kodály megzenésítéseinek irodalmi forrásait!

A Psalmus Hungaricus (1923.) kompozíciójához Kecskeméti Vég Mihály versét választotta. Művében a nemzet bánatát szimbolizálja, a nemzet fogalmán keresztül súlyos, egyetemes emberi problémákat is kifejez. A Jézus és a kufárok (1934), kisebb átalakításokkal, bővítésekkel, evangéliumi szövegekre épül. A drámai hatású kompozícióban a lelki-szellemi értékek lealacsonyítóiról, eszmények megszenteltetőiről

szól. Ebben is, és minden vallásos tárgyú művében, a latin nyelvűekben is, tartalom és a nemzeti gondolat a legmélyebb humánus hangján szólal meg.

Létmélységűen megragadta Zrínyi költészete, az a lehetőség, hogy a költő intelmeit zenei formába lehet önteni, és így még élőbbé, hatásosabbá lehet tenni. 1954-ben, a Zrínyi szózata komponálásakor a Török Áfium ellen való orvosság részleteire épít. Hatalmas drámai erővel térnek vissza, jelennek meg benne azok a tragikus képek és intelmek, melyek a Balassi Bálint elfelejtett énekében, és más művekben megfogalmazódtak. Nemzete fájalmát Kodály a költő szavaival kiáltja világgá és az okok, a felelősség felvetése után a mindenkori kiút és megoldás lehetőségét is elénk tárja: „Ne bánts a magyart!” – „Csak jobbítsuk meg magunkat, szabjunk más rendet dolgainknak, / Egy nemzetnél sem vagyunk alábbvalók!”

Textus és dallam! Jeles utódköltők remek alkotásokban idézik Balassit és virtuosos, vitézi szellemét. A vitézi témakör vonzó az utódköltők számára: „Emberségről példát, vitézségről formát / mindeneknek ők adnak”. Kulcsár Ferenc felvidéki költő Balassi megálmodott szavait idézi: „Fene ötte sebem/ teledbe teszem, / adj gyógyírt, Istenem: / igen nagy hatalmú, / végtelen irgalmú, / ragadj ki az bajbúl”. Farkas Árpád Apáink arcán című alkotásában jellemzi Erdély szeretetének költői finomságát: „fiúk, fiúk, ti viháncoló csitkók a vad szelekben, ha netalán az úrig nem sikerül szállnunk, s e rögös földre mégis visszatérnénk, csak lábujjhegyen, halkan!: apáink hűlő, drága arcán járunk” Utassy József kéri a Teremtőtől Ad notam: Balassi Bálint című versében: „Isten, engem éltesse, éltesse nyolcvan évig, hadd legyek vitéz itt: a szellemi végeknél!” Tóth Bálint, az első Balassi-kardos költő, emberfelmutatást végez, fölmagasítja a nagy előd alakját, Balassi Bálint magyar imádsága című versében: „Te adtad, le ne boruljak / semmi földi hatalomnak, / dölyfös szívem mégis törted, verssel s asszonnyal gyötörded...” A Balassi Bálint-émlékkarddal 1999-ben kitüntetett, az igazság mellett bátran, nyíltan, szemrebbenés nélkül kiállt Nagy Gáspár a költőelőd utolsó szavairól költötte Balassi-émlékversét: „Tusakodván bévül / én igaz Istenem...”

Nagy László a tragikus sorsú, de lírikusként a virágénekekből is építkező költő-vitézben lelki-szellemi fogódzót talált, művészetében pedig identitást kifejező formákat. „Káromkodásból katedrálist” építő, kivételes izzású, költői küldetéstudatot megfogalmazó költeménye Balassi Bálint lázbeszéde bűnvád az állampárti, kádári-aczéli hatalom ellenében: „Ördög már veletek, ti álszent hivatalok (...) Pokolá a tábor, hol vitéznél több a ringyó...” Fájó önkritikája: „vétek, hogy egy hiten veletek éltem”. Balassi „költő-vitéz”, akit „sebein át / gyalázott, piszkolt, gyilkolt az arany Kamarilla”. Hitte: „a vers Pelikán, / valakihez pirosa áttör időn s ködön”, akinek „címere hárfá – hungarus volt, istentelen.”

A Misztrál együttes nagyszerű megzenésítésében, a Mezőn széllal járók című lemezén, megtaláljuk Balassi Bálint legszebb istenes verseit: A Szentháromságnak harmadik személye; Bocsásd meg Úristen; Adj már csendességet... A megzenésített irodalmi művek befogadásának is fontos eleme az olvasóra/hallgatóra gyakorolt hatás, amely rendszerint újraértelmezés is; sokunkban hasonló érzéseket ébreszt, megváltoztatja a versről alkotott véleményünket. A hangszerelés, az előadó játéka, a ritmus, a választott hangszer élménye alátámaszthatja a mű mondanivalóját, de új felismerésekkel gazdagíthatja is. Fontos, hogy a megzenésített vers által felszínre kerülő érzések, asszociációk erősítsék bennünk a versélményt, összhangban legyenek a vers világával.

Balassi élete, költői, szellemi-lelki öröksége emberség és magyarság sorstragédiáját és összhangkereső eszményét példázza. Németh László Balassi tragikus sorsából és európai léptékű költészetéből vonta le konklúziója: „Magyar költő volt. (...) mert főúr létére is bitang volt hazájában, rágalmazták, és úgy végezte, ahogy annyi jó magyar: kitagadva.”

Kodály a minőségeszmény iránt elkötelezett, korszakalkotó munkásságát, nemzetföltő pedagógiai tevékenységét, hit és prófétai hivatástudat irányította. Hitte és hirdette: a magyarságnak saját mondanivalója van a zenekultúrában. Célja és eszménye: eljuttatni mindenkihez a zene üzenetét, mert az értékes zene és éneklés a gyönyörködtető és élni segítő öröm- és erőforrásaival boldogabbá és jobbá, teljesebbé teszi az emberek életét. Balassi szellemét megújítva, az Isten csodája, 1944-ben komponált Petőfi-kórusa férfikarra készült: „Isten csodája, hogy még áll hazánk”. Legjobbaink szellemében helytállásra buzdít: „Emberségünkből álljon fönn hazánk!”



*Horváth F. Péter: Beszűrődő fények*

*Szerkesztőségünk tisztelettel köszönti a 65 éves Horváth F. Pétert!*





# KÉPEK JEGYZÉKE

## TARTALOM

Bazsóné Nagy Gabriella: Szt. Farkas-kápolna, Balf.....	37
Bokán Csilla: Aratás előtt .....	53
Borbély Károly: Szívem csücske .....	155
Borsodi Zsuzsa: Hölgykoszorú .....	179
Dedinszky Márta: Fácánvadászat .....	174
Dorozsmai Erzsébet: Ősztavasza.....	203
Fejér Zoltán: Békebeli pince .....	208
Gáspárdy Tibor: Advent.....	148
Gerhard Cervenka: Melon.....	161
Giczzy János: Szüleim.....	33
Giczi Lajos: A Festőköznél .....	62
Grabner József: Új utca.....	65
Győrffy Gabriella: Kék csendélet .....	71
Hajdú László: Enigma.....	277
Hartner Vilma: Vágy .....	84
Herczeg Anikó: Szent Mihály-templom .....	87
Horváth Endre: Kitekintés .....	211
Horváth F. Péter: Beszűrődő fények .....	291
Horváthné Keresztes Anna: Szülőfalum temploma .....	107
Jakabné Tóth Márta: Nógrád megyei hangulat.....	98
Kovács Gombos Dávid: Ürességgel telve.....	193
Kövesdi-Nagy József: Ellenfényben.....	217
Magyar Mónika: Szemem fényei.....	125
Magyarné Derszib Eti: Relief Erdődy Hanna és Széchenyi Béla szarkofágján .....	177
Mezei Zsuzsa: Kalotaszentkirály .....	140
Nagy Béla Lajos: Róma I. - Alkonyat a Fórum Románumon.....	145
Németh Melinda: Katalógusborító.....	189
Némethné Káldy Kató: Bánfalva .....	221
Palcsó Julianna: A szabadság ára .....	157
Pócza Irma: Múltból lesz a jövő .....	130
Rennerné Tóth Mária: Virágünnep .....	200
Szabó Katalin: Földanya .....	170
Széni Péter: Pipacsok.....	144
Szepes Péter: Sopron anno.....	106
Szőcs Géza: V. Genus .....	212
Szurokné Strassner Klára: Madár .....	60

Taschner Frigyes: Csendélet őszirózsával.....	127
Török Bernadett: Alpesi rét.....	90
Vörös Renáta: Fények.....	132
Weber Károlyné: Cím nélkül.....	92
Zsombolyai Mária: Sopron téli ruhája .....	196



TARTALOM

IN MEMORIAM . . . . .	5
Somfalvi György: A tanítvány, a munkatárs néhány emléke	
Kubinszky Mihályról . . . . .	8
Turbuly Éva: Kilenc évtized. . . . .	16
Roisz Vilmos (1906-1997). . . . .	22
Bösze Balázs: Mulandó minden. . . . .	23
Büki Attila: Ami megtart . . . . .	24
Hegyi Ferenc: Bösze Balázs emlékére. . . . .	29
Zentai László: Egy emléktábla képzeletbeli margójára . . . . .	31
VERSEK, SZÉPPRÓZÁK. . . . .	33
Ambrus Lajos: Lélekmadár . . . . .	36
Ambrus Lajos: Istenszéke . . . . .	37
Böszörményi Zoltán: A hold és a tó . . . . .	38
Böszörményi Zoltán: Késő bánat. . . . .	39
Böszörményi Zoltán: Remény . . . . .	39
Böszörményi Zoltán: Alkonyat . . . . .	41
Eiger Levente: A visszatérés . . . . .	43
Bernáth Csaba: Megtisztulás . . . . .	51
Bíbor István: Emlék, varázslat . . . . .	52
Bíbor István: Három kis legenda . . . . .	52
Dalos Margit: Fáért mentek . . . . .	54
Botos Ferenc: Harangvirág . . . . .	61
Botos Ferenc: Erdei rekviem. . . . .	61
Botos Ferenc: Jeszenyin reminiszcenciák . . . . .	62
Böröndi Lajos: Olyan hirtelen . . . . .	63
Böröndi Lajos: Összegzés . . . . .	63
Böröndi Lajos: Balaton télen . . . . .	64
Böröndi Lajos: Hazatérés. . . . .	64
Köves Andrea: Fakanalások. . . . .	66
Bösze Balázs: Végy tenyeredbe . . . . .	67
Bösze Balázs: Megsiratom. . . . .	67
Bösze Balázs: Határig–látóhatárig . . . . .	68
Bösze Balázs: (ma este a lépcső tetejére kiálltam...). . . . .	69
Bösze Balázs: Csendes sirató. . . . .	69
Bösze Balázs: Dalt akartak tőlünk . . . . .	71
Büki Attila: Anekdoton költeményben. . . . .	72
Büki Attila: Éjszaka . . . . .	72

Kovács György: Z úr szerelme. . . . .	73
Kovács György: Z. Úr vallomása. . . . .	75
Drescher J. Attila: Az a másik . . . . .	78
Drescher J. Attila: Monday, monday . . . . .	79
Drescher J. Attila: Léthé is lassan elcsobog. . . . .	79
Hegyi Ferenc: Anno 1970 — avagy, majd a Gyula bá! . . . . .	80
Both Balázs: Mednyánszky László . . . . .	85
Both Balázs: Holdas téli táj . . . . .	83
Both Balázs: Japán bagatellek . . . . .	85
Both Balázs: A 259-es határjel . . . . .	86
Both Balázs: Mednyánszky László . . . . .	86
Both Balázs: Rippl-Rónai József . . . . .	87
Hegyi Ferenc: Reménytelenül reménykedve . . . . .	88
Ízes Mihály: Márciusi zsoltár. . . . .	91
Ízes Mihály: Kaláris . . . . .	91
Eiger Levente: Péterke első barátom . . . . .	92
Juhász Mihályné: Virulj! . . . . .	93
Turbuly Lilla: Az alaszakai-öböl . . . . .	94
Horváth Ábel: Mi az út? . . . . .	96
Horváth Ábel: Skicc . . . . .	96
Horváth Ábel: Régi kert . . . . .	97
Horváth Ábel: Elvitték a zenét. . . . .	97
Horváth Ábel: Mint ezer mag . . . . .	97
Kerék Imre: Mint eleven igézet . . . . .	99
Kerék Imre: Aranylen. . . . .	99
Kerék Imre: Varga Hajdu István képei. . . . .	100
Kerék Imre: Szapphó szerelmes éneke. . . . .	101
Rakovszky Zsuzsa: Célia . . . . .	102
Lengyel Ferenc: Születés előtt . . . . .	107
Magyar Balázs: Istenbizonyítékok keresőinek. . . . .	108
Zentai László: Kovács és a gyerekek. . . . .	109
Szekeres Mária: Kell . . . . .	126
Szekeres Mária: Nagypéntek . . . . .	126
Taschner Frigyes: Anyám keze . . . . .	127
Szekeres Mária: Naplóvallomás . . . . .	128
Tölgyesi Géza: Fölöttünk bús gerle bűg . . . . .	131
Tölgyesi Géza: Hazafelé, őszi csöndben . . . . .	132
Völgyi János: Cr7 terápia. . . . .	133
Völgyi János: Mosolyog-e a lélek ? . . . . .	133



Winkler András: Alliteráció . . . . .	134
Winkler András: Ballada . . . . .	134
Winkler András: Mennyei folyóirat . . . . .	135
Winkler András: Este . . . . .	135
Winkler András: Válás . . . . .	135
Surbán Frang Zoltán: Levél a város széléről . . . . .	136
Zentai László: Hangyányi szikrafényem . . . . .	141
Zentai László: Oda a végtelenbe . . . . .	141
Zentai László: Harangok a szerelemért . . . . .	142
Zsirai László: Soproni képek . . . . .	143
Zsirai László: Tudósok . . . . .	144
Zsirai László: Négy évszak az erdőn . . . . .	145
SOPRON KULTURÁLIS ÉLETE 2017 . . . . .	145
Richly Zsolt: Gáspárdy Tibor 11 festménye elé. . . . .	148
Zentai László: A soproni adventi tárlat elé. . . . .	150
Winkler András: Tavaszi tárlat megnyitó . . . . .	153
Veress Ferenc: Szívem csücske . . . . .	155
Füzi Edit: Palcsó Julianna kiállításának megnyitója. . . . .	157
Szabó Katalin: Gerhard Cervenka kiállítása elé. . . . .	160
Veress Ferenc: Kronosz és Kairosz . . . . .	164
Frang Gizella: Sütő András emlékezete – ma . . . . .	167
Füzi Edit: Szabó Katalin „teremtés” című jubileumi kiállításának megnyitója . . . . .	170
Dr. Ráczné dr. Schneider Ildikó: Dedinszky Márta kiállításának megnyitójára . . . . .	174
Aczél Eszter: Magyarné Derszib Eti, „Nagycenk és a Széchenyiek” . . . . .	177
Kondor Katalin: Borsodi Zsuzsa kiállítása . . . . .	179
Turbuly Éva: A tudós, aki verseket ír. . . . .	181
Borbély Károly: A 120 éves soproni képzőművészeti társaság ünnepi kiállítása. . . . .	191
Gáspárdy Tibor: Kovács Gombos Dávid: Ürességgel telve című kiállítása elé . . . . .	193
Füzi Edit: Zsombolyai Mária jubileumi kiállításának megnyitója . . . . .	196
Köves Andrea: Rennerné Tóth Mária kiállításának megnyitója	200
Orbán Júlia: Dorosmai Erzsébet kiállításának megnyitója . . . .	203

Kratochwill Mimi: Fejér Zoltán festőművész kiállítása. . . . .	208
Kovács János Zoltán: Horváth Endre „Vágyak és álmok” című 42. önálló aktfotó kiállításának megnyitója . . . . .	210
Cukor György: Kettős portré . . . . .	212
Szabó Károly: Kövesdi - Nagy József kiállításának megnyitója	217
Hipságh Gyöngyi: Némethné Káldy Kató kiállításának megnyitójára . . . . .	221

## DIÁKKÖLTŐK, DIÁKÍRÓK . . . . . 225

Csuka Cecília: Z generációs miért korszak . . . . .	226
Horváth Noémi Rebeka: Szeretsz-e? . . . . .	227
Horváth Noémi Rebeka: Vers a senkihez. . . . .	227
Horváth Noémi Rebeka: Klausz Kitti . . . . .	229
Klausz Kitti: Virágzás . . . . .	229
Kovács Anna: A virág haldoklása . . . . .	232
Kovács Anna: Haikuk . . . . .	232
Kovács Borbála: Fergeteges negyvenes. . . . .	236
Márkus Boróka: Pókkaland . . . . .	240
Márkus Boróka: Fiókák a kertben . . . . .	241
Németh Dóra: Szamurájvers . . . . .	242
Németh Júlia Boróka: Afini titka . . . . .	245
Pokker Lili: Egy a cseppek közül. . . . .	250
Szalay Nikoletta: Én reményem! . . . . .	251

## SZÍNIKRITIKÁK, ESSZÉK, RECENZIÓK. . . . . 253

Frang Gizella: A korrajzoktól a bűnügyekig . . . . .	256
Kovács József László: A soproni peregrináció évszázadai . . . .	258
Nagy Alpár: Liszt Ferenc és az opera. . . . .	266
Sarkady Sándor szerkesztői hagyatékából . . . . .	272
Móricz Virág: soproni séta . . . . .	272
Szita Szabolcs: Elfeledett soproniak . . . . .	276
Takács Tamás: Ragaszkodás a függetlenséghez. . . . .	278
Takács Tamás: Mindennapi keserveink . . . . .	280
Turbuly Lilla: Új fordítás, régi szerepek . . . . .	282
Turbuly Lilla: Eltáncolt történetek. . . . .	285
Cs. Varga István: Legnagyobb vallásos költőnk, Balassi Bálint	287

